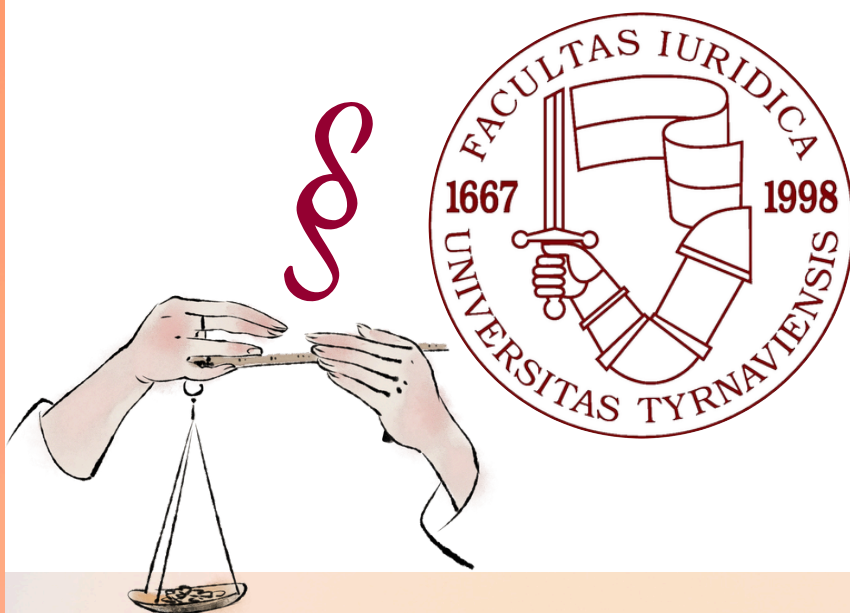

ZBORNÍK PRÍSPEVKOV ZO SÚŤAŽE O NAJLEPŠIU PRÁCU ŠVOČ

TRNAVA 2026

TRNAVSKÁ UNIVERZITA V TRNAVE
PRÁVNICKÁ FAKULTA

ZBORNÍK PRÍSPEVKOV

**Z FAKULTNÉHO KOLA SÚŤAŽE
O NAJLEPŠIU PRÁCU ŠVOČ 2026**

ŠTUDENTSKÁ VEDECKÁ ODBORNÁ ČINNOSŤ

TRNAVA 2026

Zborník príspevkov z XIX. ročníka Vedeckej študentskej konferencie Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave - sekcia fakultné kolo súťaže o najlepšiu prácu študentskej vedeckej odbornej činnosti (ŠVOČ).

Publikácia je šírená pod licenciou Creative Commons 4.0, Attribution--NonCommercial-NoDerivatives. Dielo je možné opakovane používať za predpokladu uvedenia mena autorov a len na nekomerčné účely, pričom nie je možné z diela ani z jeho jednotlivých častí vyhotoviť odvodené dielo formou spracovania alebo iných zmien.

©

Viktor Draškovič, Eva Gergelová, Alexandra Katunská, Ema Kušnírová, David Petřík, Malwina Tkacz, Viera Ružičková, Vanesa Sabolová, Andrea Slabá, Soňa Švihranová

Recenzenti:

doc. JUDr. Kristián Csach, PhD. LL.M., univ. prof.

doc. Mgr. Marek Káčer, PhD.

JUDr. Ivana Mokrý, PhD.

JUDr. Jakub Neumann, PhD.

Mgr. Ivan Novotný, PhD.

Mgr. Martin Pogádl

JUDr. Karin Vrtíková, PhD.

Mgr. Ivan Vu Nhu

JUDr. Veronika Zoričáková, PhD.

© JUDr. Ingrid Lanczová, PhD. (ed.)

Za odbornú a jazykovú stránku príspevkov zodpovedajú autori.

Vydavateľ:

Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta

ISBN (on-line): 978-80-568-0995-5

Predhovor

Dňa 22. apríla 2026 sa na Právnickej fakulte Trnavskej univerzity v Trnave konal devätnásty ročník vedeckej študentskej konferencie – sekcia fakultné kolo súťaže o najlepšiu prácu študentskej vedeckej odbornej činnosti „ŠVOČ“. Prihlásilo sa desať študentov, ktorí spracovali zaujímavé originálne témy z oblasti trestného práva, európskeho práva, ústavného práva, právnej filozofie, medzinárodného práva, občianskeho práva, teórie práva či obchodného práva. Bolo zaujímavé vidieť, že každý účastník mal preferovanú inú oblasť práva, čo z konferencie urobilo pestré dynamické podujatie, obohatené o odborne aj graficky kvalitne spracované prezentácie. Študenti svoje témy predstavili odbornej porote, ktorá bola zostavená z vyučujúcich fakulty. Komisii predsedal doc. Mgr. Marek Káčer, PhD. a jej členmi boli doc. JUDr. Peter Mészáros, PhD., JUDr. Ing. Dominika Moravcová, PhD., LL.M., MBA, JUDr. Karin Vrtíková, JUDr. Jakub Neumann, PhD., JUDr. Ivana Mokrá, PhD., JUDr. Ingrid Lanczová, PhD. a nechýbal ani zástupca študentov, prezident ELSA Trnava, Filip Prívozník. Po prezentáciách nasledovala odborná diskusia.

Víťazi sekcie majú každoročne možnosť postúpiť na československé finále súťaže, pričom aktuálnym hosťiteľom československého kola a usporiadateľom finále je Fakulta právnická Západočeskej univerzity v Plzni (10.-11. september 2026). Reprezentantmi na československom kole sú naše študentky Viera Ružičková, Eva Gergelová a Andrea Slabá, ktoré majú za sebou už veľa úspechov doma aj v zahraničí. Andrea a Eva majú za sebou slávnostnú promóciu v bakalárskom stupni štúdia a Viera sa medzičasom stala už absolventkou magisterského študijného programu a nepochybne odštartovala svoju úspešnú právnickú kariéru. Som si istá, že taká čaká aj ostatných účastníkov súťaže, ktorí na súťaži, ale aj mimo nej, preukazujú zanietenie, odborné aj osobnostné kvality, motiváciu zdokonaľovať sa a pracovať nad rámec štandardných povinností. Svedčia o tom aj recenzné posudky na ich príspevky v tomto zborníku. V mene autorov, recenzentov a vydavateľa želám príjemné čítanie.

Ingrid Lanczová

Obsah

Viktor Draškovič

Problematika vymedzenia pojmu extrémistický materiál v podmienkach Slovenskej republiky a súvisiace aplikačné problémy 5

Eva Gergelová

Artificial Intelligence in Criminal Justice Through the Lens of the ECHR: A Human Rights Threat or Guardian? 27

Alexandra Katunská

Zneužitelnosť abstraktných pojmov: čl. 7 ods. 6 a 7 Ústavy Slovenskej republiky a jeho udržateľnosť pred ESLP 48

Ema Kušnírová

Právo držať zbraň a princíp proporcionality: komparatívna analýza regulácie strelných zbraní v USA a Európe 71

David Petřík

Legal Consequences Arising from the Conduct and Policies of Gravenwald ... 89

Viera Ružičková

Kontinuita existencie štátov v kontexte stúpajúcej hladiny morí a limity Montevidejských kritérií 106

Vanesa Sabolová

Čo s cestovným poistením pri zrušenej dovolenke? 130

Andrea Slabá

(Bez)trestnosť etického hackingu 149

Soňa Švihranová

Modifikácie zákazu konkurencie člena orgánu obchodnej spoločnosti 169

Malwina Tkacz

Kierkegaard's Philosophy of Law in Works of Love 184

PROBLEMATIKA VYMEDZENIA POJMU EXTRÉMISTICKÝ MATERIÁL V PODMIENKACH SLOVENSKEJ REPUBLIKY A SÚVISIACE APLIKAČNE PROBLÉMY

Defining the Concept of Extremist Material in the Slovak Republic and Related Application Problems

Viktor Draškovič

Abstrakt: V príspevku sa zaoberáme vymedzením pojmu extrémistický materiál a následne ho prepájame s trestnými činmi extrémizmu, ktoré naň priamo nadväzujú. Na účely analýzy predmetného pojmu je nevyhnutné použiť všetky odstupné výkladové metódy tak, aby sme ich porovnali s aktuálnym znením autentického výkladu poskytovaného zákonodarcom. Za týmto účelom používame aj komparáciu so zahraničnými právnymi úpravami a judikatúrou Európskeho súdu pre ľudské práva. Veľmi dôležitým aspektom v danom prípade je aj znalecká činnosť, ktorá sa v Slovenskej republike jednoznačne nadužíva, resp. sa používa nesprávne, čím presahuje základný rámec zistenia skutkového stavu bez dôvodných pochybností. V závere prvej kapitoly analyzujeme vybranú judikatúru týkajúcu sa extrémistického materiálu aj v kontexte jurisdikcie orgánov Rady Európy. Druhá kapitola je naopak orientovaná na hmotnoprávne zásady súvisiace s vyvodzovaním trestnej zodpovednosti voči jednotlivcovi, osobitne s dôrazom na tie, ktoré sú relevantné vo vzťahu k trestným činom extrémizmu. Dôraz kladieme najmä na zásadu materiality (v slovenskej doktríne známa skôr ako zásada zákazu trestania za myšlienky), zásadu ofenzívnosti (istou reflexiou je zásada *ultima ratio*), zásadu zavinenia, princíp právnej istoty a právo na slobodu prejavu.

Kľúčové slová: extrémistický materiál; dôkazné bremeno; prezumpcia neviný; *chilling effect*; znalecké dokazovanie; zásada materiality a ofenzívnosti; zásada zavinenia; právo na slobodu prejavu.

Abstract: In this contribution, we examine the definition of the concept of extremist material and subsequently relate it to extremist offences that are directly based upon it. For the purposes of analyzing this concept, it is necessary to apply the established methods of legal interpretation and to compare the results with the current wording of the authentic interpretation provided by the legislator. To this end, we also employ comparative analysis of foreign legal frameworks and the case law of the European Court of Human Rights.

A particularly important aspect in this context is the use of expert evidence, which in the Slovak Republic is frequently overused or misapplied, thereby exceeding its proper role within the process of establishing the facts beyond reasonable doubt. The first chapter concludes with an analysis of selected case law concerning extremist material, including the relevant jurisprudence of the bodies of the Council of Europe.

By contrast, the second chapter focuses on the substantive criminal law principles governing the attribution of criminal liability to an individual, with particular emphasis on those applicable to extremist offences. Special attention is devoted to the principle of materiality (referred to in Slovak legal doctrine primarily as the principle prohibiting punishment for thoughts), the principle of offensiveness (and its connection with the principle of *ultima ratio*), the principle of culpability, the principle of legal certainty, and the right to freedom of expression.

Key Words: Extremist Material; Burden of Proof; Presumption of Innocence; Chilling Effect; Expert Evidence; Principle of Materiality and Offensiveness; Principle of Fault; Right to Freedom of Expression.

Pod'akovanie

Na tomto mieste by som sa chcel poďakovať pani doktorke Vrtíkovej za spoluprácu, za všetky cenné rady a konzultácie pri vypracovaní ŠVOČ.

ÚVOD

Novelizovaním Trestného zákona prostredníctvom zákona č. 316/2016 Z. z. sa zaviedli významné zmeny dotýkajúce sa vyšetrovania a teoretického vymedzenia skupiny skutkových podstát trestných činov, ktoré Trestný zákon označuje ako trestné činy extrémizmu.¹ Najmä sa vymedzil pojem extrémistický materiál podľa § 130 Trestného zákona, pričom teoretické aj aplikačné dopady tejto zmeny popíšeme aj nižšie v texte. Trestný čin prechovávanía extrémistického materiálu podľa § 422c Trestného zákona bol prvýkrát zavedený do nášho právneho poriadku zákonom 257/2009 Z. z., spolu s vymedzením ostatných extrémistických trestných činov.²

Ústavný súd nálezom z 9. januára 2019 dokonca vyhlásil niektoré časti dikcie § 421 až § 424 za nesúladne s referenčnými článkami Ústavy. Išlo o návetie „*alebo nenávisť voči inej skupine osôb*“ v prípade § 421 ods. 1 a 422 ods. 1 Trestného zákona a slovného spojenia „*politické presvedčenie*“ v § 423 ods. 1 písm. b a § 424 ods. 1 Trestného zákona.

V prípade prvých menovaných ustanovení konštatovalo plénum rozpor s princípom právnej istoty a porušenie princípu *nullum crimen sine lege certa*. V druhom prípade existoval predmetný nesúlad najmä s ohľadom na právo na slobodu prejavu, ktorú garantuje okrem Ústavy SR aj celá rada medzinárodných zmlúv, ktoré majú podľa čl. 7 Ústavy prednosť aplikačnú pred ustanoveniami zákonov Slovenskej republiky. Takáto kriminalizácia by bola nadbytočná a neprípustne by zasahovala do právnych garancií jednotlivca.

V rámci nasledujúcich kapitol by sme chceli analyzovať a testovať úpravu *de lege lata*, s poukazom na praktické osobitosti a hraničné situácie, do ktorých môže ich aplikácia vyústiť. Pokiaľ ide o spracovanie predmetnej témy na úrovni právnej teórie, detekujeme najmä výstupy v podobe odborných článkov a komentárov ku zneniu Trestného zákona, ktoré však po obsahovej stránke ani zďaleka nereflektujú na všetky nami vymedzené problematické miesta.

Zhrnújúco uvádzame, že v rámci textu sa budeme zaoberať najmä otázkou zákazu trestania za myšlienky (lat.: *cogitationis poenam nemo patitur*) v zmysle zásady materiality a ofenzivity, ktoré takto vymedzuje právna veda ústavného práva.³ Takisto neopomenieme ani súlad právnej úpravy so zásadami zavinenia, práva na súkromie a slobody prejavu, čo viac potenciálna kolízia hrozí aj so zásadou subsidiarity a proporcionality trestnoprávneho postihu.⁴ Na tieto účely sa musíme zaoberať aj problematikou vymedzenia pojmu delikt⁵ a kritériami pre stanovenie povahy trestnoprávnej sankcie (tzv. *Engels criteria*).

Ako uvádzame, vymedzenie pojmu extrémistický materiál *expressis verbis* v ustanovení § 130 Trestného zákona je mimoriadne problematické z pohľadu zásady prezumpcie nevinu, resp. jej derivátov, napr. zásady *in dubio pro reo*, dôkaznej povinnosti na strane štátu (zásada *Ei incumbit probatio qui dicit, non qui negat*) a zásada *Iura novit curia*.⁶ Takýto právny stav je absolútne neudržateľný a výslovne sa prieči ustanoveniam medzinárodných zmlúv, ktoré majú na základe referenčných článkov Ústavy SR aplikačnú prednosť pred zákonmi (teda aj pred Trestným zákonom).⁷ Takisto je potrebné sa pozastaviť

¹ Dikcia § 140a Trestného zákona.

² MALATINSKÝ, M. Tri problémy trestného činu prechovávanía extrémistického materiálu. *Justičná revue*, 2021, 73, č. 6-7, s. 814.

³ Rozhodnutie Ústavného súdu Talianskej republiky vo veci sp. zn. 265 z 23. júna roku 2005. Dostupné na internete: <https://giurcost.org/decisioni/2005/0265s-05.html>

⁴ Ide o nosné zásady, na ktorých spočíva právo Európskej únie, jeho interpretácia a aplikácia.

⁵ Okrem iného je nevyhnuté ustáliť aj jeho materiálne vymedzenie.

⁶ Prípadne tiež *Actori incumbit onus probandi*, čo v preklade znamená, že dôkazné bremeno leží na strane toho, kto danú skutočnosť tvrdí, nie na strane toho, kto ju popiera.

⁷ *Inter alia* Európsky dohovor o ochrane základných ľudských práv a slobôd, Charta základných práv EÚ, Medzinárodný Pakt o občianskych a politických právach OSN a pod.

nad problematikou postupu orgánov činných v trestnom konaní v súvislosti s porušením zásady zákazu tzv. *fishing expedition* pri dokazovaní.

1. VYMEDZENIE POJMU EXTRÉMISTICKÝ MATERIÁL

Pojem extrémistický materiál je osobitne vymedzený v § 130 Trestného zákona. Ide o strešný pojem vzťahujúci sa na celú množinu extrémistických trestných činov, resp. na celý právny predpis, prostredníctvom autentického výkladu zákonodarcu.⁸ Nakoľko jeho výroba (§ 422a TZ), rozširovanie (§ 422b TZ), prechovávanie (§ 422c TZ) tvorí objektívnu stránku trestných deliktov, je nevyhnutné z pohľadu právnej istoty adresátov noriem trestného práva vymedziť tento pojem čo najpresnejšie, v súlade so zásadou *nulla poena sine lege certa*.⁹

Pri realizácii tohto zámeru však zákonodarca zašiel podľa nášho názoru príďaleko, keď v snahe zjednodušiť dokazovanie extrémistickej trestnej činnosti zvolnil z niektorých zasadaných hmotnoprávných požiadaviek, ktoré formujú trestné právo do podoby súladnej okrem Ústavy SR aj s medzinárodnými záväzkami, ktoré vyplývajú Slovenskej republike z členstva v medzinárodných organizáciách.

V prvom rade zákonodarca upúšťa od úpravy extrémistického materiálu tak, ako ho poznal Trestný zákon pred rokom 2016, keď jeho formálne vymedzenie, obdobné dnešnému, viazal na znak „...v úmysle podnecovať nenávisť, násilie alebo neodôvodnene odlišné zaobchádzanie voči skupine osôb alebo jednotlivcovi...“¹⁰ Tu ide o výraznú zmenu, ktorá má enormné presahy do vyvodzovania trestnoprávnej zodpovednosti voči adresátom trestnoprávných noriem. Nová úprava už totiž upúšťa od tohto znaku, ba čo viac dikcia odseku 8 predmetného § 130 Trestného zákona je nahradená negatívnym výpočtom situácií, kedy nebude rýdzo formálne vymedzenie pojmu extrémistický materiál trestnoprávne relevantné, t. j. ide o určitý terminologický korektív. Zjednodušene povedané, extrémistický materiál ako pojem sa stal formálnou kategóriou, pri ktorej sa určitý úmysel vyznačujúci sa kvalifikovanou kriminálnou energiou predpokladá, pričom existuje taxatívny negatívny výpočet, kedy sa stane takáto prezumpcia irelevantnou, resp. sa vyvráti. Ide teda o obrátenie dôkaznej povinnosti z pliec štátu na plecia obvineného. Samozrejme, nie je tak učené priamo, avšak **z pohľadu dokazovania sa vytvára situácia, keď nie je potrebné dokazovať skutočnosť, ktorá je na ťarchu obvineného, naopak má sa dokazovať taká skutočnosť, ktorá ho viny za túto eventualitu zbavuje.**

To je z nášho pohľadu absolútne neprípustný zásah do práva na prezumpciu nevinu a prienik do myšlienkovej sféry obvineného, ktorý nie je súladný so zásadou materiality,¹¹ teda neprípustne typizuje správanie osoby a prezumuje určitý zlý úmysel vo vzťahu k jej, ešte len domnelému protispoločenskému správaniu. V zmysle zásady „*cogitationis poenam nemo patitur*“ je absolútne nemysliteľné, aby dochádzalo k predpokladaniu určitému úmyslu, ktorý je ešte tak vzdialený od určitosti, ako je tomu v prípade vymedzenia pojmu extrémistický materiál. Samozrejme, zákonodarca v určitých parciálnych oblastiach musí pracovať aj s istou mierou neurčitosti, napr. pri vymedzení verbálnych trestných činov alebo pokusu trestného

⁸ STRÉMY, T. a kol. 2022. *Trestný zákon, komentár* (I zväzok). Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2022, s. 864-865.

⁹ KLÁTIK, J. a kol. *Trestné právo hmotné. Všeobecná časť*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2020, s. 27.

¹⁰ Dikcia § 130 ods. 7 a 8 TZ účinného pred prijatím predmetnej novely: „Za extrémistický materiál sa považuje materiál podľa odseku 7, ak sa vyrába, rozširuje, uvádza do obehu, robí verejne prístupným alebo prechováva v úmysle podnecovať nenávisť, násilie alebo neodôvodnene odlišné zaobchádzanie voči skupine osôb alebo jednotlivcovi pre ich príslušnosť k niektorej rase, národu, národnosti, farbe pleti, etnickej skupine, pôvodu rodu alebo pre ich náboženské vyznanie, ak je zámenkou pre predchádzajúce dôvody a replika extrémistického materiálu alebo jeho napodobenina, ktorá je zameniteľná s originálom.“

¹¹ APPUNTI GIURISPRUDENZA: *Principio di materialità e principio di soggettività*. Dostupné na internete: <http://www.appuntigiurisprudenza.it/diritto-penale/principio-di-materialita-principio-di-soggettivita.html>

činu na účely Trestného zákona je spravidla ich kriminalizácia odôvodnená spoločenským rizikom spojeným s potenciálnym dokonaním daného činu v budúcnosti. Avšak pri ukotvení pojmu extrémistický materiál v dnešnej podobe, nie je možné vyvodiť taký záver, ktorý by poskytol záruky, že nie je možné racionálne predpokladať aj iný účel jeho držby ako právne držbu s určitým kriminálnym úmyslom. Ide totiž o základnú požiadavku princípu *ultima ratio*,¹² aby každé konanie, ktoré je trestnoprávnym kódexom vymedzené ako kriminalizovateľné skutočne bolo do takej miery spoločensky nebezpečné, že je nevyhnutné ho postihovať nástrojmi trestného práva, ktoré sú najinvazívnejšie a najviac zasahujú do ľudských práv a slobôd občanov.¹³

Totíž, samotná držba extrémistického materiálu podľa § 130 ods. 7 ešte nemôže dosahovať samá o sebe takúto kvalifikovanú kriminálnu energiu, ktorá by zakladala potrebu intervencie spoločnosti do takéhoto vzťahu. Existuje totiž celá rada motívov a pohnútok, ktoré poskytujú ospravedlnenie tejto držby, následkom čoho sa obrátenie dôkazného bremena na plecia obvineného stáva absolútne neadekvátnym a neproporčným zásahom. Dochádza totiž ku kriminalizácii aj takého konania, ktoré nie je žiadnym spôsobom spoločensky nebezpečné, a to ešte aj cez prizmu „*prezumpcie extrémistickosti*.“ Istým zmiernením malo byť práve znenie odseku 8, ktoré vymedzuje dekriminalizáciu takej držby,¹⁴ ktorá slúži na realizáciu (a) vzdelávacích, (b) zberateľských alebo (c) vedeckých aktivít. Okrem toho, že tento taxatívny výpočet zjavne postráda niektoré relevantné spoločensky akceptované výnimky,¹⁵ je takisto formulovaný vo výslovnom rozpore so zásadou prezumpcie neviny. Stavia totiž obvineného do pozície určitého tlaku, dokazovať svoju nevinu prostredníctvom subsumpcie skutku pod výpočet dekriminalizačných kritérií.

Prezumpcia neviny má viacero derivátov, ktoré majú výrazný presah do aplikácie hmotnoprávných ustanovení Trestného zákona. Okrem iného sú to zásady *in dubio pro reo*¹⁶ a *ei incumbit probatio qui dicit, non qui negat*.¹⁷

Zhrňujúco iba uvádzame, že predmetné vymedzenie pojmu extrémistický materiál v spojení so skutkovými podstatami jednotlivých extrémistických trestných činov vytvára neakceptovateľný stav, pri ktorom dochádza okrem iného k erózii základných zásad trestného práva hmotného, tak ako ich tradične chápe kontinentálny právny systém. Okrem už spomínanej zásady prezumpcie neviny, taktiež zásady zákazu trestania za myšlienky (zásada *materiality* a zásada *ofenzivity*).¹⁸ S tým samozrejme súvisí priamo aj zásada subsidiarity a proporcionality trestnoprávneho postihu, keďže dochádza k nedôvodnej kriminalizácii takého

¹² Ide o tzv. spoločenskú škodlivosť konania, resp. materiálnu stránku trestného činu, ktorá zakotvuje potrebu intervencie štátu do spoločenských vzťahov medzi jednotlivcami ako jej členmi.

¹³ V rámci rímsko-právnej tradície, na ktorú nadviazala talianska právna veda, sa tento inštitút objavuje v podobe princípu ofenzívnosti.

¹⁴ Nielen pri držbe extrémistického materiálu, ale aj pri jeho výrobe, rozširovaní, uvádzaní do obehu a verejnom sprístupňovaní.

¹⁵ Napríklad absolútne absentuje prvok umeleckej alebo kultúrnej činnosti, sebarozvoja a podobne.

¹⁶ V prípade pochybností je nevyhnutné vždy prijať taký výklad, ktorý je najviac prospešný pre obvineného, resp. ho oslobodiť spod akéhokoľvek aj čiastkového prvku obvinenia. Teda nedokázaná vina má takú istú hodnotu ako dokázaná nevina.

¹⁷ Vždy je v trestnom konaní dôkazné bremeno na pleciach toho, kto niečo tvrdí (obžaloba), nikdy nie na pleciach toho, kto popiera tvrdenia (obhajoba). Ide o skutočne základný princíp vyplývajúci aj zo zásady rovnosti (zbraní) v rámci trestného konania, odôvodniteľný tým, že štát má neporovnateľné kapacity a prostriedky, či už personálne ale aj materiálne, práve v porovnaní s obvineným.

¹⁸ Vo vzťahu k vymedzeniu objektu skutkovej podstaty, nie je v materiálnom právnom štáte prijateľný taký stav, keď chránený záujem na účely vymedzenia zodpovednosti za delikt spočíva iba v spôsobe bytia alebo existencii určitej osoby alebo jej osobných stavov. Základom deliktu je konanie (*nemo crimen sine actione*), pričom takéto konanie musí byť aj protizákonné (formálne protiprávne) a protispoločenské, teda narušajúce spoločenský poriadok (materiálne protiprávne).

konania, ktoré nedosahuje kvalifikovanú spoločenskú nebezpečnosť a navyše takými nástrojmi, ktoré nad rámec nevyhnutnosti zasahujú sféru potenciálneho páchatel'a.

Bez akejkoľvek racionálnej úvahy zákonodarca upúšťa od historického vymedzenia nadväzujúceho na subjektívny vzťah páchatel'a k extrémistickému materiálu (kriminálna energia protispoločenského konania sa vyvodzovala cez väzbu konania na úmysel páchatel'a) a vymedzenie zostáva rýdzo formalistické. To sa snaží zákonodarca aj právna veda na potreby vymedzenia objektu skutkovej podstaty trestného činu prechovávaného extrémistického materiálu kompenzovať extenzívnym a iracionálnym prezumovaním určitého kriminálneho úmyslu, ktorý je potrebné ako pozitívny predpoklad vyvracať.¹⁹ Takýto postup je výslovne v rozpore so zásadou *praesumptio boni viri*.²⁰

Toto vymedzenie má taktiež potenciál bezdôvodne zasiahnuť do súkromného života každej osoby, pričom čl. 19 ods. 2 Ústavy, čl. 8 Dohovoru, čl. 7 Charty a čl. 17 Paktu výslovne vymedzujú negatívny²¹ záväzok štátu pred takýmto počínaním. Túto problematiku rovnako ako aj iné zásahy do základných práv a slobôd však detailne rozoberieme na záver nášho príspevku vzhľadom na jeho tematické a systematické zaradenie.

1.1 Znalecké dokazovanie v súvislosti s princípom právnej istoty a zásadou *iura novit curia*

Pristaviac sa pri problematike extrémistického materiálu, je nevyhnutné vymedziť taktiež aplikačné a teoretické problémy v súvislosti s posudzovaním „extrémistickosti“ tohto materiálu vo vzťahu k § 130 ods. 7 Trestného zákona. Spravidla je totiž vecou znaleckého dokazovania skutočnosť, či v danom prípade došlo k naplneniu takto abstraktne vymedzeného znenia § 130 Trestného zákona. Všeobecné poznatky ani znalosti súdu z jeho úradnej činnosti totiž spravidla nie sú dostačujúce na vyvodenie záveru o subsumpcii takého materiálu pod niektorý zo znakov enumerovaných v písmene a až d.²²

A v tejto rovine nepochybne narážame na princípy *iura novit curia* a zásadu *nulla poena sine lege certa resp. stricta*. Súd je totiž v pozícii orgánu štátu, ktorý vykladá právne

¹⁹ BURDA, E. *Extrémistické trestné činy. Habilitačná práca*. Trnava: Trnavská univerzita v Trnave, 2013, s. 179 alebo dôvodová správa k zákonu č. 257/2009, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov, dostupné na internete: <https://www.epi.sk/dovodova-sprava/Dovodova-sprava-k-zakonu-c-257-2009-Z-z.htm>

²⁰ Ide o zásadu prezumpcie neviny, v širšom ponímaní ide o koncept „dobrého občana“, pričom je nutné takúto pozitívnu právnu domnienku vyvrátiť následným ustálením deliktuálnej zodpovednosti.

²¹ V prípade Dohovoru ide aj o pozitívny záväzok štátu, k tomu pozri Guide on Article 8 of the European Convention on Human Rights, Right to Respect for Private and Family Life. 2025, s. 8. Dostupné na internete: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_8_eng

²² § 130 Trestného zákona:

(7) Extrémistickým materiálom sa na účely tohto zákona rozumie písomné, grafické, obrazové, zvukové alebo obrazovo-zvukové vyhotovenie

a) textov a vyhlásení, zástav, odznakov, hesiel alebo symbolov, skupín a hnutí, ktoré smerujú alebo v minulosti smerovali k potláčaniu základných ľudských práv a slobôd,

b) programov alebo ideológií skupín a hnutí, ktoré smerujú alebo v minulosti smerovali k potláčaniu základných ľudských práv a slobôd,

c) obhajujúce, podporujúce alebo podnecujúce nenávisť, násilie alebo neodôvodnene odlišné zaobchádzanie voči skupine osôb alebo jednotlivcovi pre ich príslušnosť k niektorej rase, národu, národnosti, farbe pleti, etnickej skupine, pôvodu rodu alebo pre ich náboženské vyznanie, ak je zámerom pre predchádzajúce dôvody, alebo

d) ospravedlňujúce, schvaľujúce, popierajúce alebo hrubo zľahčujúce genocídium, zločiny proti mieru, zločiny proti ľudskosti alebo vojnové zločiny, ak bol páchatel' alebo účastník tohto činu odsúdený právoplatným rozsudkom medzinárodného súdu zriadeného na základe medzinárodného práva verejného, ktorého právomoc uznala Slovenská republika, alebo právoplatným rozsudkom súdu Slovenskej republiky.

(8) Za extrémistický materiál sa nepovažuje materiál podľa odseku 7, ak sa preukázateľne vyrába, rozširuje, uvádza do obehu, robí verejne prístupným alebo prechováva za účelom realizácie vzdelávacích, zberateľských alebo výskumných aktivít.

normy, ktoré iná moc v rámci štátu prijala určitým normotvorným procesom. Nie je preto možné ani žiadať, aby súd na posúdenie právnych otázok priberal znalcov, pretože sa tým naruša základný prvok suverenity moci v štáte. Napriek tomu, že teória aj prax sa prikláňa k názoru, že v tomto prípade ide o posúdenie dôležitých skutočností pre trestné konanie, pričom je nevyhnutné využiť odborné znalosti mimo rámca znalostí súdu. Odborná a znalecká činnosť sa však nesmie vykonávať v rozsahu právneho posúdenia vecí.²³

S tým súvisí aj princíp právnej istoty, ktorý sa premieňa do zásad normovaných na účely trestania. Totiž, nie je možné vyvodzovať trestnú zodpovednosť a ukladať trest na základe právnej úpravy, ktorá je zjavne neurčitá a pripúšťa taký výklad, ktorý nie je možné pripisovať na ťarchu obvineného. Ide totižto o alternatívne výklady, v rámci ktorých sa vždy nevyhnutne prikláňame k takému, ktorý je pre obvineného najvýhodnejší,²⁴ ba čo viac naruša sa tak základné doktrínalne východisko zákazu analógie vo veciach rozširovania trestnej zodpovednosti alebo skutkových podstatí jednotlivých trestných činov.

Adresáti práva sa totiž ocitnú v situácii, keď ani súd, ako poverená autorita na interpretáciu a aplikáciu noriem, ktorá je súčasťou trojdelenia moci v štáte, nemá istotu o zámere zákonodarcu ohľadom potenciálnej kriminalizácie toho-ktorého konania. V takom prípade je kladená na adresátov práva neprimeraná záťaž v tom, či je potrebné vykladať to-ktoré konanie ako (ne)súladne s ustanoveniami Trestného zákona. To platí ešte o to viac, že ide o výklad noriem trestného práva, ktoré sú spravidla sprevádzané najprísnejším postihom a hrozbou vysokých sankcií. Ústavnoprávna doktrína na túto eventualitu pamätá pri výklade čl. 49 Ústavy: „*Len zákon ustanoví, ktoré konanie je trestným činom a aký trest, prípadne iné ujmy na právach alebo majetku možno uložiť za jeho spáchanie.*“

1.2 Rozhodovacia činnosť Európskeho súdu pre ľudské práva

Existuje množstvo konaní pred Európskym súdom pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“), v rámci ktorých sa skúma porušenie práva na slobodu prejavu (čl. 10 Dohovoru) a práva na súkromie (čl. 8 Dohovoru) práve vo vzťahu k tzv. extrémistickým trestným činom. V rámci predbežnej otázky sa totiž vždy musí vyriešiť problematika „extrémistickosti“ materiálov, s ktorými sa takéto konanie spája, teda hmotného predmetu útoku. Teda je nevyhnutné posúdiť, vzhľadom na tú-ktorú jurisdikciu, či skupina, hnutie alebo spoločenstvo, v súvislosti s ktorého symbolikou alebo inými predmetmi boli spáchané uvedené trestné činy, je možné klasifikovať ako potláčajúce základné práva a slobody, rasistické alebo inak nenávisťné tak, ako ich vymedzuje konkretizovaná vnútroštátna úprava.

V obdobnom prípade sa totiž prejednávala aj komunistická symbolika, ktorá vzhľadom na historické konotácie je kriminalizovaná najmä v krajinách bývalého, tzv. východného bloku.²⁵ Nie je tomu tak však bezvýnimočne, naopak krajiny Západnej Európy sa zameriavajú prevažne len na fašistickú, nacistickú a iné rasistické, resp. nenávisťné ideológie. ESLP sa v notoricky známom rozhodnutí *Vajnai* proti Maďarsku z 2008 vyjadril aj k tejto čiastkovej problematike.

Podľa názoru súdu nie je súladné s čl. 10 a 11 Dohovoru, ak členská krajina príliš široko kriminalizuje akékoľvek používanie komunistickej symboliky. Totiž, každé takéto obmedzenie musí spĺňať požiadavky kladené Dohovorom na prípadné obmedzenia uplatnené v rozsahu týchto garancií. Ide najmä o kategóriu nevyhnutnosti takéhoto obmedzenia v demokratickej spoločnosti, pričom dotýkajúc sa prejavov politickej povahy, je miera voľnej

²³ Ide najmä o § 145 ods. 1 Trestného poriadku.

²⁴ Je to istá mutácia zásady *in dubio pro reo* (v prípade pochybností je nevyhnuté ich pričítať v prospech domnelého páchatel'a).

²⁵ Pozri primerane rozhodnutie ESLP vo veci *Fratanoló proti Maďarsku*, z 3. novembra 2011.

úvahy krajín ešte zúžená.²⁶ Používanie takýchto symbolov je takisto možné chápať vo viacerých rovinách a ich výklad je mnohoznačný. Nie je pritom možné používať bez ohľadu na skúmanie subjektívnych predpokladov na strane páchatel'a ten výklad, ktorý je najmenej priaznivý (*in dubio pro duriore*).²⁷ Bez toho aby existoval určitý odôvodnený strach alebo obava z konania, ktoré je spoločensky škodlivé a mohlo by viesť k ohrozeniu demokratického zriadenia a garantovaných práv občanom, nie je možné kriminalizovať každé takéto konanie. Trestné právo je totiž najprísnejším nástrojom postihu proti adresátom práva, pričom môže mať pri neúmernom využití *chilling effect* (tzv. zmrazujúci efekt) a odstrašujúci dopad na občiansku spoločnosť.²⁸

Vo všeobecnosti ESLP zvykne judikovať podobné právne problémy pomerne deferenčne, pričom ponecháva veľkú mieru voľnej úvahy na členské krajiny, avšak v tomto prípade sa javilo ako nevyhnutné zasiahnuť na ochranu práv sťažovateľa garantovaných Dohovorom.

Podobne tomu bolo aj v prípade stanoviska Benátskej komisie,²⁹ ktorá zaujala stanovisko na základe žiadosti predsedu Ústavného súdu Moldavskej republiky k zákonu č. 192 z 12. júla 2012, ktorý zavádzal plošný zákaz komunistických symbolov, pričom novelizoval zákon o priestupkoch, zákon o politických stranách a zákon o slobode prejavu.³⁰ Takéto stanovisku *amicus curiae* zhrnulo doterajšiu judikatúru ESLP aj orgánov EÚ v tomto smere. Najprv sa komisia zaoberá vývojom aj významom symbolov akými je spojenie kosáka a kladiva, pričom pripomína jeho pôvod aj interpretáciu pre priblíženie sa politickej moci k triede pracujúcich a roľníkov okolo roku 1917 na území vtedajšieho cárskeho Ruska, resp. neskôr nastupujúceho Sovietskeho zväzu. Prostredníctvom Marxovej ideológie historického materializmu sa presadili podobné symboly aj na územie krajín, tzv. východného bloku, pod politickým vplyvom Sovietskeho zväzu.

K výsledku stanoviska zhrňujúco uvádzame, že znenie Dohovoru nijakým spôsobom nebráni členskému štátu kriminalizovať používanie takýchto symbolov, na účely politickej a ideologickej propagandy. Avšak tieto musia prísne rešpektovať princípy a štandardy slobody prejavu a združovania definované v *case-law* ESLP. **Prvým kritériom** takéhoto zásahu je legalita, teda je nevyhnutné definovať takéto obmedzenie jednoznačným zákonným vymedzením,³¹ tak aby bolo dostupné adresátom. **Druhým kritériom** je legitímny cieľ takýchto derogácií podľa čl. 10 a čl. 11 Dohovoru, t. j. národná bezpečnosť, územná celistvosť alebo verejná bezpečnosť, predchádzanie nepokojom alebo zločinnosti, ochrana zdravia alebo morálky, ochrana povesti alebo práv iných, zabránenie úniku dôverných informácií alebo zachovanie autority a nestrannosti súdnej moci. **Tretie kritérium** sa týka nevyhnutnosti takýchto zásahov v rámci demokratickej spoločnosti (naliehavá spoločenská potreba) a proporcionalite takého opatrenia vo vzťahu k použitým prostriedkom pri dosahovaní legitímneho cieľa.³²

²⁶ Guide on Article 10 of the European Convention on Human Rights, Freedom of Expression. 2025, s. 12. Dostupné na internete: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_10_eng

²⁷ SEREBRENNIKOVA, A. V. a spol. The Correlation of In Dubio Pro Reo and In Dubio Pro Durioire Principles in the Criminal Proceedings of Switzerland and Russia. *Revista Publicando*, 2018, 5, No 15, 2, pp. 229-240. ISSN: 1390-9304.

²⁸ *Vajnai proti Maďarsku*, z 8. septembra 2008, bod 54. odôvodnenia.

²⁹ Stanovisko Benátskej komisie (VC Opinion No. 697/2012). Dostupné na internete: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2013\)004-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2013)004-e)

³⁰ *Ibidem*.

³¹ Minimálne by normotvorca mal ustáliť, aký rozsah symbolov a ideológií je kriminalizovaný prostriedkami toho-ktorého právneho odvetvia. Taktiež je nevyhnuté stanoviť proporcionálne sankcie za spáchanie týchto deliktov.

³² Guide on Article 10 of the European Convention on Human Rights, Freedom of Expression. 2025, s. 28. Dostupné na internete: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_10_eng

Vo všetkých definovaných kritériách predmetný právny predpis zlyhal, po obsahovej stránke nebol precízne definovaný okruh kriminalizovaných konaní, nejednoznačné vymedzenie pojmov extrémistický symbol a hnutie, takisto nebola preukázaná naliehavá spoločenská potreba takýchto zásahov, pričom zákaz fungovania tamojšej komunistickej strany a všetky obmedzenia jej funkcionárov sa javí ako hrubo neproporčný. V neposlednom rade pripomína Benátska komisia, že **používanie komunistických symbolov, bez toho, aby bol spoľahlivo preukázaný spoločensky škodlivý zámer** (tzv. materiálna protiprávnosť konania), **akým je napr. nebezpečná propaganda, nie je zlučiteľný so znením Dohovoru**.³³

Takýto nekonzistentný a mnohoraký výklad pojmu extrémistický materiál vytvára extrémnu mieru právnej neistoty, ktorú nie je možné ustáliť ani v rámci kapacity profesionálnej činnosti súdu. Nie je preto možné a legitímne očakávať takúto mieru znalosti od adresáta noriem trestného práva. Tie totiž vytvárajú priestor pre viacznačný polysémický výklad, pričom v zmysle zásady *in dubio pro reo* (ako základnej zásady odvodenej od princípu prezumpcie nevinu) je potrebné ustáliť práve výklad najviac priaznivý pre potenciálneho páchatela.

Avšak ani judikatúra štrasburského súdu nie je vždy konzistentná a varíruje najmä vzhľadom na konkrétny kontext a okolnosti prípadu. Oveľa prísnejšie ako ideológia komunizmu sa totiž posudzuje práve nacizmus a fašizmus, ako základné ideologické východiská ovplyvňujúce chod dejín nie len v Európe.

V rozhodnutí *Nix* proti Nemecku,³⁴ išlo o prípad v ktorom blogger použil nacistickú symboliku v ironickom kontexte, poukazujúc na (podľa jeho názoru) rasistickú prax úradov práce v Nemecku. V jednom príspevku použil fotografiu Heinricha Himmlera v uniforme SS so svastikou a citát o vzdelávaní v okupovanom východnom priestore. Tým mal spáchať trestný čin podľa § 86 Trestného zákonníka,³⁵ pričom sťažovateľ sa obrátil na EŠLP so sťažnosťou argumentujúc najmä prostredníctvom článku 10 Dohovoru.

Súd konštatoval, že zmluvná strana dodržala všetky záväzky čo do kritérií legality, legitimacy aj nevyhnutnosti a proporcionality zásahu. Pri poslednom z kritérií bolo potrebné rozvinúť úvahy súdu viac, práve vzhľadom na úmysel sťažovateľa vo vzťahu ku deliktuálnemu konaniu. Totiž, úmyslom nebolo propagovanie predmetnej ideológie, práve naopak, boli nimi výsmech a jej kritika s určitou paralelou do dnešného obdobia. Avšak súdiac všetky okolnosti prípadu sa vnútroštátne orgány aplikácie práva priklonili k ustálenej praxi, ktorá vyžaduje určitý stupeň dištancovania sa od takýchto vizualizácií v prípade ich použitia vo verejnom priestore.³⁶ Sťažovateľ totiž využil predmetný vizuál za účelom upútania pozornosti (*eye-catching device*), nie za účelom výsmechu alebo degradácie predmetnej ideológie. Práve vzhľadom na tento fakt vnútroštátne súdy nevzhladli jasné a zjavné odmietnutie ideológie vymedzenej v § 86 Trestného zákonníka a posúdili takéto použitie ako naplňajúce skutkovú podstatu trestného činu „používania symbolov protiústavných a teroristických organizácií.“

V rámci historickej morálnej zodpovednosti Nemeckej spolkovej republiky, ktorá sa snaží dlhodobo dištancovať od nacistických zločinov a praktík je nevyhnutné zohľadniť tento fakt aj pri výklade miery voľnej úvahy poskytnutej tej-ktorej zmluvnej strane. V prípade takto citlivej problematiky ide o tzv. *communicative taboo*, pričom snaha zákonodarcu je absolútne eliminovať zmieňovanie týchto symbolov a organizácií, samozrejme za existencie určitých výnimiek.

³³ Z judikatúry EŠLP *inter alia* rozhodnutie *Kaptan proti Švajčiarsku*, z 12. apríla 2001.

³⁴ Rozhodnutie EŠLP vo veci *Nix* proti Nemecku, z 13. marca 2018.

³⁵ § 86 Trestného zákonníka (StGB): „*Šírenie propagandistických materiálov protiústavných a teroristických organizácií.*“

³⁶ Rozhodnutie EŠLP vo veci *Nix* proti Nemecku, z 13. marca 2018, bod 17. a 19. odôvodnenia.

Avšak toto rozhodnutie zožalo mimoriadne veľkú mieru kritiky z radov odbornej verejnosti. Sporným bodom bol napríklad prístup súdu k miere voľnej úvahy, ktorú špecificky prispôbil na mieru historickému kontextu krajiny. Takýto výklad sa na jednej strane môže javiť ako inovatívny a flexibilný, avšak je nevyhnutné sledovať podobný štandard slobody slova a prípadnú kriminalizáciu verbálnych trestných činov v rámci krajín Rady Európy. Takisto ESLP dlhodobo judikoval politický prejav ako osobitne chránený, s užšou mierou voľnej úvahy pre členské krajiny, pričom v tomto prípade čiastočne poprel svoju predchádzajúcu judikatúru.

Ťažisko kritických hlasov sa takisto opieralo o kriminalizáciu takých konaní, pri ktorých nie je zistený kontext a úmysel páchatel'a, teda je kriminalizované bez ohľadu na subjektívny postoj k danej veci. Analýza teda prebiehala izolovane a bola vytrhnutá z kontextu viacdielneho príspevku a bez ohľadu na skrytý význam slov a kontext príspevkov. Išlo o vyjadrenia ktoré môžu byť šokujúce a poburujúce, avšak aj takéto požívajú ochranu Dohovoru. Taktiež posudzovanie konania cez prizmu jasného a jednoznačného dištancovania sa od danej symboliky a ideológie prenáša príliš veľké bremeno na adresátov práva, pričom vytvára prílišnú tieseň a riziko používania takýchto historických symbolov, napr. v rámci politickej satiry. Ide o nadbytočnú formalistickú kriminalizáciu bez ohľadu na materiálne kritéria protiprávnosti určitého konania. Takže bez ohľadu na materiálnu stránku vymedzenia deliktu, orgány aplikácie práva pristúpili ku kriminalizácii aj spoločensky neškodlivého konania, ktoré nemalo v úmysle narušiť objekt chránený predmetnou skutkovou podstatou.

Taktiež sa nie je možné stotožniť s konštatovaním súdu o nízkej prísnosti sankcie ako kritéria pre aprobovanie takejto praxe súdov. Ide *de facto* o aplikovanie zásady *in dubio pro mitius*, keď sa v prípade sporných alebo nejednoznačných záverov o trestnej zodpovednosti obvineného uplatní miernejší trestný postih.³⁷

Takáto prax súdnych autorít môže mať výrazný *chilling effect* dopadajúci na politických komentátorov, satirikov, blogerov aktivistov a žurnalistov, ktorých zámerom vôbec nebolo použitie za účelom normalizácie alebo podpory takej ideológie, práve naopak skrytý význam je výsmešný a kritický. Nejde o žiadny propagandistický účel, tak ako to vyžadovala predchádzajúca judikatúra ESLP na účely kriminalizácie individuálneho prejavu. Teda, miera ochrany slobody prejavu v takomto prípade je nižšia, resp. má nižší štandard, ako je to bežné pri ochrane podľa čl. 10 Dohovoru, a to práve pod vplyvom osobitosti miery voľnej úvahy tej-ktorej krajiny a jej historických konotácií. Totiž, podľa názoru súdu, prejav, ktorý sa nedišťancuje od takejto symboliky môže byť vnímaný ako normalizujúci a podporujúci danú ideológiu.

Takéto vnímanie je však veľmi prísne a nereflektujúce na samotnú vnútroštátnu úpravu Nemeckého trestného zákonníka (nem. *Strafgesetzbuch*) v § 86, ktorý vymedzuje výnimky na účely vzdelávania, občianskej spoločnosti, predchádzaniu protiústavného správania sa subjektov, vedy a umenia, výskumu histórie alebo iných podobných účelov.³⁸ Požiadavka jasného a jednoznačného odmietnutia tejto ideológie (tzv. *clear and obvious rejection*) je nad rámec úpravy a vyvodzovaná iba z judikatúry vnútroštátnych orgánov. Ide o veľmi vágne pojmy, navyše prenášajúce neúmerne bremeno na plecia adresátov trestnoprávných noriem, pričom sa takisto priečia zásade prezumpcie neviny tak, ako sme ju vymedzovali už vyššie v texte. Ide o určitý koncept právnej praxe bez opory v normatívnom

³⁷ K tomu pozri napr. notoricky známe rozhodnutia: nález Ústavného súdu SR, sp. zn. I. ÚS 241/2007 z 18. septembra 2008 alebo rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 5Sžf/45/2011 z 23. augusta 2012.

³⁸ StGB § 86 ods. 4: Odseky 1 a 2 sa neuplatňujú, ak konanie osoby slúži účelu občianskej výchovy, predchádzania protiústavnej činnosti, umenia alebo vedy, výskumu alebo výučby, informovania o aktuálnych udalostiach alebo histórii, **alebo podobným účelom**.

texte zákona a navyše sa prieči aj materiálnemu korektívu konštituovanému v § 86 ods. 5 StGB.³⁹

Nesprávny postoj súdu vnímajú mnohí aj v rešpektovaní zásady proporcionality a subsidiarity trestnoprávneho postihu vzhľadom na to, že v tomto prípade malo dôjsť k intervencii ESLP v prípade ich chybnjej aplikácie zo strany vnútroštátnych autorít. Kriminalizácia v tomto prípade totiž jednoznačne podlieza hranicu, ktorú stabilne judikoval ESLP ako tzv. *hate speech* alebo propagandistické materiály. Ide o vyjadrenia ktoré môžu byť šokujúce a poburujúce, avšak tieto vzhľadom na stabilnú judikatúru ESLP spadajú pod ochranu Dohovoru.

Na okraj podotýkame, že právna úprava Nemeckého trestného zákonníka v § 86 je výrazne kvalitnejšia ako vymedzenie § 130 ods. 7 a 8 TZ. V prvom odseku extrémistický materiál definuje cez prizmu uzavretejšieho výpočtu viažuceho sa buď na rozhodnutie ústavného súdu alebo definované priamo zákonom, iba výnimočne definované prostredníctvom všeobecných znakov. Tým sa zabezpečuje vyššia právna istota, legalita vymedzenia skutkových podstat trestných činov a neexistuje tu potreba extenzívneho znaleckého dokazovania erodujúceho základné zásady trestného súdneho konania.⁴⁰ Ako sme už vyššie popísali negatívny výpočet účelov, za ktorými nie je možné kriminalizovať konania súvisiace s extrémistickým materiálom, je podstate širší a komplexnejší ako v prípade Slovenskej republiky. Odsek 5 dokonca konštruuje už spomínaný materiálny korektív,⁴¹ ktorý sa vzťahuje na všetky konania vymedzené v § 86, teda ja tie, ktoré sú na účely Trestného zákona v Slovenskej republike zločinmi.⁴² Na dôvažok ešte pripomínáme že samotné prechovávanie, resp. držba extrémistické materiálu nie je kriminalizovaná v Nemeckej spolkovej republike vôbec.⁴³

Obdobne súd rozhodol aj v prípade Borzykh proti Ukrajine,⁴⁴ jedná sa o aktuálnejšie rozhodnutie z novembra roka 2024. Ukrajinský vojenský hodnostár Yuriy Mykolayovych Borzykh nosil verejne georgijevskú stuhu na oslavu Dňa víťazstva nad fašizmom (podľa ruskej tradície 9. mája). Ukrajinský priestupkový zákon však zakazuje výrobu a prezentovanie (aj verejné nosenie) tejto stuhy, ktorá je asociovaná s ruskou armádou. Takisto osobitný predpis zakazuje vyobrazovanie symboliky, ktorá je vlastná totalitným režimom, pričom výnimkou môžu byť podujatia historického významu odkazujúce na obdobie pred rokom 1991.⁴⁵

Sťažovateľ namietal porušenie článkov 8 (právo na súkromný a rodinný život), článok 10 (sloboda prejavu) a článok 14 (zákaz diskriminácie) Dohovoru. Súd sťažnosť odmietol ako neprípustnú, pričom vzhliadol dôvody na základe ktorých považoval dané obmedzenie za opodstatnené a súladné s kritériami derogácií podľa Dohovoru. Miera voľnej úvahy krajiny, ktorá sa nachádza v ozbrojenom konflikte totiž je značne rozšírená v porovnaní s inými prípadmi. Proporcionalita takéhoto obmedzenia sa prejavila taktiež vo výnimke, ktorú vnútroštátne právo vymedzilo na účely historických podujatí. Ujma na právach sťažovateľa

³⁹ StGB § 86 ods. 5: Ak je vina (závažnosť konania) páchatel'a nepatrná, súd môže upustiť od uloženia trestu podľa tohto ustanovenia.

⁴⁰ K tomu pozri bližšie odseky 1 až 4 § 86 Nemeckého trestného zákonníka (StGB), ktoré taxatívne a exaktne enumerujú prípady, keď daný predmet je možné považovať za extrémistický materiál.

⁴¹ Presnejšie ide o modifikáciu princípu oportunitity – upustenie od uloženia trestu; keďže hmotnoprávny korektív (obdobný dikcii § 10 ods. 2 alebo § 95 ods. 2 Trestného zákona) Nemecký trestný zákonník neobsahuje, vychádza totiž z formálneho ponímania trestného činu.

⁴² Aplikčný rozsah tohto ustanovenia je teda širší ako v prípade materiálneho korektívu podľa § 10 a § 95 Trestného zákona.

⁴³ § 86 ods. 1 StGB: Každý, kto distribuuje alebo sprístupňuje verejnosti v tuzemsku, alebo kto vyrába, skladuje, dováža alebo vyváža takýto materiál na distribúciu v tuzemsku alebo v zahraničí, sa potrestá odňatím slobody až na tri roky alebo peňažným trestom.

⁴⁴ Rozhodnutie ESLP v prípade *Borzykh proti Ukrajine*, z 19. novembra 2024.

⁴⁵ *Ibidem*, bod 29. odôvodnenia.

nepredstavovala také bremeno, ktoré by v porovnaní s legitímnymi záujmami bezpečnosti krajiny a verejného poriadku presiahlo mieru garantovanú judikatúrou ESLP. Takisto podľa názoru súdu, historické a politické konotácie symbolov je vždy potrebné vnímať vzhľadom na meniacu sa sociálnu realitu. Obmedzenie teda nepresiahlo mieru nevyhnutnú v demokratickej spoločnosti na splnenie vymedzeného legitímneho cieľa, pričom takéto prípady je nevyhnutné posudzovať vždy individuálne, vzhľadom na konkrétne skutkové okolnosti. Nie je žiadúce za každých okolností kriminalizovať symboliku, bez ohľadu na úmysel sťažovateľa a obvyklý význam v rámci konkrétnych sociálnych vzťahov.

2. HMOTNOPRÁVNE ZÁSADY SPOJENÉ S VYVODZOVANÍM TRESTNOPRÁVNEJ ZODPOVEDNOSTI ZA EXTRÉMISTICKÉ TRESTNÉ ČINY

Keďže extrémistický materiál ako vec podľa § 130 Trestného zákona je hmotným predmetom útoku pri viacerých skutkových podstatách, tzv. extrémistických trestných činov (definíciu vid' vyššie v texte), je potrebné sa zaoberať určitými zásadami hmotného práva, ktoré ovplyvňujú aj vzťahy vznikajúce v súvislosti s vyvodzovaním trestnoprávnej zodpovednosti. Deliktuálna zodpovednosť bezprostredne nadväzuje na ukotvenie a definíciu extrémistického materiálu najmä vo vzťahu k trestným činom: (§ 422a TZ) trestný čin výroby, (§ 422b TZ) trestný čin rozširovania a (§ 422c TZ) trestný čin prechovávania extrémistického materiálu.

Základom pre vyvodzovanie deliktuálnej zodpovednosti, či už v rovine trestnej, správnej, disciplinárnej alebo občianskoprávnej je porušenie určitej povinnosti, ktorá je konštituovaná v príslušnom prameni práva. Toto porušenie je určitým prejavom vôle, ktorý smeruje k predmetnému následku, pričom ako také musí byť ľudským konaním prejavovým vo vonkajšej realite.⁴⁶

Najprv sa však ponorme do vymedzenia pojmu delikt. **Delikt** sa vyznačuje dvoma znakmi, ktoré sme už vyššie popísali, pričom z hľadiska historického aj sociálneho ide o právny konštrukt, ktorý slúži spoločnosti na odstránenie správania, ktoré môžeme považovať za protispoločenské a narúšajúce spoločenské konvencie. Za tým účelom už od dávnych čias existujú kodifikácie obyčajového práva, ktoré regulujú okrem súkromnoprávných vzťahov najmä vyvodzovanie zodpovednosti prevažne za trestné delikty.⁴⁷ Spoločnosť totiž musí adekvátnym spôsobom odpovedať na spoločensky škodlivé a nebezpečné konanie, ktoré nahliadava poriadok tej-ktorej formy sociálneho zriadenia (najmä štátu).

V súvislosti s vymedzením pojmu extrémistický materiál sa často skloňuje aj zásada *Cogitationis poenam nemo patitur* (zákaz trestania za myšlienky), pričom naša právna veda ho do určitej miery opomína alebo minimálne mu neprikladá náležitú pozornosť. Keďže sa tento princíp rozvíjal najmä v období Rímskej ríše, novodobá talianska práva veda sa azda najviac zaslúžila o náležitý rozvoj a povedomie o tejto právno-filozofickej koncepcii.⁴⁸ Tradične sa v nadväznosti na zákaz trestania za myšlienky skloňuje najmä zásada materiality a ofenzivity, pričom obe majú svoje nezastupiteľné miesto pri vyvodzovaní deliktuálnej zodpovednosti.

⁴⁶ MANES, V. *Il principio di offensività nel diritto penale. Canone di politica criminale, criterio ermeneutico, parametro di ragionevolezza*. Torino: G. Giappichelli Editore, 2005, s. 56.

⁴⁷ Najstaršími zákonníkmi sú napr. edikty (nápisy) Entemeny, Chammurapiho zákoník alebo Stredoasýrske zákony. Na území Slovenska potom napr. Zákon súdny ľudem z druhej polovice 9. storočia. Tieto upravovali iba nevyhnutnú materiu právnych vzťahov, ktoré je nevyhnutné regulovať v spoločnosti za účelom jej plynulého fungovania (funkčné ponímanie normotvorby).

⁴⁸ MANES, V. *Il principio di offensività nel diritto penale. Canone di politica criminale, criterio ermeneutico, parametro di ragionevolezza*. Torino: G. Giappichelli Editore, 2005, s. 55.

Zásada materiality je odrazom takého vymedzenia deliktu, ktoré vyplýva zo zásad právneho utilitarizmu, pričom popiera akékoľvek prehnane subjektivistické teórie trestnosti. Totiž ide o také vymedzenie protiprávneho správania sa jednotlivca, ktoré sa prejavuje ako ľudské správanie, ktorého odraz nachádzame v normovaní objektívnej reality. To znamená nie je možné na účely vyvodzovania trestnoprávnej zodpovednosti zasahovať myšlienkovú sféru jednotlivca a imputovať do nej akékoľvek predpokladané závery alebo typizovať neprípustne jeho myslenie.⁴⁹ Dochádza k prísnej separácii sveta myšlienok páchatel'a od objektívnej reality za účelom racionalizácie trestnej politiky štátu a naplňania záväzku štátu na minimálnu intervenciu prostredníctvom trestnoprávných nástrojov.⁵⁰

Vo svojej podstate musí ísť o taký prejav ľudskej vôle, ktorý sa následne prejaví vo vonkajšom svete a následok takéhoto konania potom objektívne môžeme pozorovať. V rámci vývojových štádií trestného činu preto za relevantné považujeme iba štádium prípravy na zločin, pokusu trestného činu a následne dokonaného (dokončeného) trestného činu.⁵¹ Myšlienková činnosť páchatel'a, prijatie myšlienky alebo úmyslu a jej vyjadrenie⁵² spravidla nebývajú spôsobilé na postihovanie nástrojmi trestného práva. Výnimkou môžu byť iba niektoré verbálne trestné činy, ktoré však majú osobitný objekt skutkovej podstaty trestného činu a ich relevantnosť sa odvíja od prevencie a včasnosti zásahu na účely predchádzania ohrozeniu alebo porušeniu chráneného záujmu.⁵³

V súvislosti s trestným činom prechovávaná extrémistického materiálu dochádza práve ku kolízií predmetných inštitútov pri spojení s § 130 ods. 7 Trestného zákona. Takéto konania sa totiž neprejavia nijakým spôsobom vo vonkajšom svete spôsobom, ktorý by bol akokoľvek spoločensky škodlivý. Držba materiálov pre osobnú potrebu, pričom je nevyhnutné podotknúť, že bez ohľadu na motív alebo zámer páchatel'a, nie je nijakým spôsobom právne relevantná na účely konania s akýmkoľvek aspoň minimálnym stupňom kriminálnej energie. Takisto ide o významný zásah do súkromia, prostredníctvom ktorého jedine je možné zabezpečiť dôkazy pre prípad usvedčenia páchatel'a. Pritom takáto osoba nijakým spôsobom neprejavila akýkoľvek motív alebo úmysel navonok spôsobom, ktorý by bol akokoľvek neadekvátny.

V spojení s problematikou prezumpcie neviny pri definovaní extrémistického materiálu dochádza k akejsi typizácii a vnúteniu škodlivého úmyslu páchatel'a bez toho, aby bol tento záver dostatočne preskúmaný.

Ďalším kameňom úrazu je koncept **princípu ofenzivity**, ktorý v slovenských podmienkach poznáme dávnejšie ako pojem spoločenská škodlivosť a má úzku súvislosť s určením objektu skutkovej podstaty. Ide vlastne o stav, keď každé protispoločenské konanie musí narúšať určitý chránený záujem, ktorý je pre spoločnosť považovaný za hodný ochrany. Nie je možné kriminalizovať také konania, ktoré nevykazujú žiadnu všeobecnú alebo konkrétnu spoločenskú škodlivosť, v latinskej mutácii zásada *nullum crimen sine iniuria*.

Zákonodarca sa s vymedzením spoločenskej škodlivosti v podmienkach Slovenskej republiky vysporadúva prostredníctvom tzv. materiálneho korektívu, čo je v podstate materiálny znak, ktorý rovnako ako ostatné znaky trestného činu (resp. prečinu) musí byť naplnený spoločne kumulatívne, ide taktiež o obligatórny znak.

Zákonodarca typizuje konania, ktoré následne uvádza v katalógu deliktov pri osobitnom predpise upravujúcom deliktuálnu zodpovednosť. V prípade trestných činov je to

⁴⁹ Takéto počiny alebo snahy je ale možné identifikovať v období totalitných režimov, či už fašistického Talianska alebo nacistického Nemecka. K tomu pozri: LEGGEMANIA: *Il principio di materialità del reato*. Dostupné na internete: <https://leggemaniamania.wordpress.com/2015/03/08/il-principio-di-materialita-del-reato/>

⁵⁰ *Ibidem*.

⁵¹ IVOR, J. a spol. *Trestné právo hmotné I. Všeobecná časť*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2016, s. 257-260.

⁵² KLÁTIK, J. a kol. *Trestné právo hmotné. Všeobecná časť*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2020, s. 133.

⁵³ *Ibidem*.

v Trestnom zákone,⁵⁴ v prípade priestupkov je to Zákon o priestupkoch⁵⁵ a v prípade správnych deliktov je takáto úprava roztrieštená vo viacerých tematických hmotnoprávných predpisoch.⁵⁶

V prípade extrémistických trestných činov v spojení s výkladom pojmu extrémistický materiál sa stretávame s problematickým vymedzením ich chráneného záujmu. Totiž, samotná držba sama o sebe podľa nášho názoru nemôže dosahovať takú intenzitu protispoločenského konania, ktoré by v zmysle zásady *ultima ratio* bolo možné považovať trestný čin. Navyše takéto konanie nie je dostatočne spoločensky škodlivé, aby bolo odôvodniteľné využiť na jeho reguláciu trestnú represiu ako krajný prostriedok nápravy. Mnohí autori sa následne snažia krkolomne preukázať existenciu alebo aspoň určitý stupeň existencie takéhoto chráneného záujmu alebo hodnoty. Najproblematickejšie sa takéto vymedzenie javí z pohľadu trestného činu prechovávanía extrémistického materiálu (§ 422c Trestného zákona), pričom určité kritické body sme predstavili už v úvode práce. Profesor Burda vo vzťahu k vymedzeniu objektu danej skutkovej podstaty uvádza: „...*prechovávanie čo aj len pre osobnú potrebu je spôsobilé napomáhať ‚pestovaniu‘ extrémistických ideí u individua, ktoré je následne vďaka nim spôsobilé ohroziť predmetné objekty.*“⁵⁷

Takáto argumentácia je však pomerne vágna, priliehajúca ku takmer každému potenciálne ľudskému konaniu, ktorého úmysel nie je jasne proklamovaný vopred. To, že je určité konanie nemorálne alebo nie je všeobecne spoločensky akceptované však ešte neznamená nevyhnutnosť jeho kriminalizácie bez ohľadu na skutočný subjektívny postoj páchatel'a. Totiž, vzhľadom na formálne vymedzenie pojmu extrémistický materiál je neprípustná taká argumentačná línia, ktorá by spoľahlivo vymedzila určitý kriminálny úmysel. Avšak ani samotná skutková podstata ho nepožaduje, čo v praxi vedie k problematickému ustáleniu objektu skutkovej podstaty, ktorý vôbec nemusí napĺňať subjektívny predpoklad, ktorý vo vzťahu k páchatel'ovi formuluje profesor Burda.⁵⁸ V zmysle zásady *in dubio pro beneficiario* je potrebné každú kriminalizujúcu okolnosť na ťarchu páchatel'a vykladať spôsobom pre neho najpriaznivejším a najmenej zaťažujúcim, určite nie naopak najprísnejším. Išlo by o neprípustný zásah do prezumpcie neviny.

Zásada ofenzivity je určitým derivátom a je úzko previazaná aj s dvojicou nosných zásad právo EÚ. Ide o subsidiaritu a proporcionalitu trestnoprávneho postihu, pričom tieto kategórie sa významne dopĺňajú. Výstavba deliktuálnej zodpovednosti páchatel'a za určité protiprávne a protispoločenské správanie sa je naviazaná na stratifikáciu deliktuálnych nástrojov, t. j. nástroje intervencie štátu sú rozvrstvené do viacerých množín. Pre každú z týchto množín, resp. odvetví práva sú typické určité zásady na ktorých je postavené a určité nástroje preň typické. Trestnoprávne delikty v podmienkach Slovenskej republiky sú najväčším a najviac škodlivým deliktom, resp. protiprávnym úkonom, pričom nástroje používané v súvislosti s jeho elimináciou sú najprísnejším postihom.⁵⁹ Vo svojom výstupe sa

⁵⁴ V zmysle tzv. výhrady zákona (v judikatúre Talianskeho ústavného súdu známe ako *Il principio di riserva di legge*) vyplývajúcej z čl. 49 Ústavy SR.

⁵⁵ Ide o osobitnú podmnožinu správnych deliktov, pričom zákon č. 372/1990 Zb. o priestupkoch je považovaný za *lex generalis* na účely vyvodzovania zodpovednosti za všetky správne delikty.

⁵⁶ Správne delikty (priestupky fyzických osôb, správne delikty právnických osôb, disciplinárne delikty a iné) sú na Slovensku obsiahnuté vo viac ako 200 osobitných zákonoch. Ide napr. o Živnostenský zákon, Zákon o zbraniach a strelive, Zákon o ochrane spotrebiteľa, Zákon o lesoch, Katastrálny zákon a podobne.

⁵⁷ BURDA, E. *Extrémistické trestné činy. Habilitačná práca*. Trnava: Trnavská univerzita v Trnave, 2013, s. 179.

⁵⁸ K tomu pozri viac v kapitole o vymedzení pojmu extrémistický materiál a úzkych miestach v aplikačnej praxi, ktorú rozvíjame vyššie v texte.

⁵⁹ Táto maxima nachádza odraz v zásade *ultima ratio*, k tomu pozri viac: DRAŽOVÁ, P. - MIHÁLIK, S. - TURAY, L. *Zásady trestného práva hmotného a procesného*. 1. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR s. r. o., 2022, s. 38.

doktor Malatinský⁶⁰ opiera o princíp *ultima ratio*, ako o jeden z nosných argumentov v súvislosti s potrebou dekriminalizácie prechovávaného extrémistického materiálu. Nami predkladaný príspevok takisto smerujeme k podobnému cieľu, avšak prostredníctvom iného uchopenia, a to cez prizmu ústavnoprávnych zásad spojených s princípmi materiality a ofenzivity, ktoré možno v podmienkach slovenskej právnej vedy nie sú typické, avšak v rámci slovenskej konštitucionaliky nepochybne existujú.

Súhrnne môžeme podotknúť, že práve vzhľadom na chybné vymedzenie pojmu extrémistický materiál slovenským zákonodarcom dochádza k viacerým kolíziám so zásadou trestania za zavinenie. Taktiež pri aplikácii tejto úpravy vo vzťahu ku konkrétnym skutkovým podstatám extrémistických deliktov dochádza k pochybnostiam pri vymedzení chráneného záujmu trestného činu, a teda je narušený princíp subsidiarity trestnoprávneho postihu. Totiž základným východiskom právnej doktríny je maxima, ktorá trestné právo považuje za prvok krajnej intervencie v prípade spoločensky najzávažnejších útokov páchatel'a voči jej členom.

V prípade niektorých vyššie popisovaných skutkových podstát **nie je možné spoľahlivo a bez pochybností zákonodarcovi aprobovať vyvodzovanie zodpovednosti práve formou najzávažnejšieho trestnoprávneho postihu**. Existuje totiž celá rada menej invazívnych prostriedkov, napríklad postih na úrovni správneho deliktu alebo priestupku, prípadne môže takéto konanie ostať úplne dektiminalizované, najmä dotýkajúc sa exkluzívne len držby a prechovávaného extrémistického materiálu bez súbehu s iným trestným deliktom. Napriek argumentom z radov právnych praktikov⁶¹ ohľadom súbehov v prípade trestného postihu prechovávaného extrémistického materiálu (§ 422b TZ), nie je takáto prax sama o sebe zárukou pred extenzívnou kriminalizáciou aj takých konaní, ktoré nemajú spoločensky škodlivý potenciál. Totiž, táto skutková podstata je samostatne stojacou bez potreby a nevyhnutnosti súbehu s inými deliktmi. Prítom sa javí ako nevyhnutné buď ju presunúť v súlade so zásadou subsidiarity trestnoprávnej represie do postihu priestupkového alebo správneho práva, prípadne naviazať pojem extrémistický materiál na určitý subjektivistický znak, ako sme uvádzali aj vyššie v analýze. Takisto je možné takúto držbu inkorporovať do už existujúcich skutkových podstát iných trestných činov tak, aby bola napríklad kvalifikačným znakom alebo priťažujúcou okolnosťou.

Okrem základnej hmotnoprávnej zásady zavinenia, ktorú sme už vyššie v texte definovali v súvislosti s vymedzením pojmu extrémistický materiál je potrebné sa pozastaviť pri kolízií predmetnej úpravy s právom na súkromie, slobodou prejavu a právnou istotou.

Právo na slobodu prejavu zakotvuje čl. 26 Ústavy SR, čl. 10 Európskeho dohovoru o ľudských právach, čl. 11 Charty EÚ a takisto čl. 19 Medzinárodného paktu. Právo na súkromie je roztrieštená v čl. 19, 21 a 22 Ústavy SR, čl. 8 Dohovoru, čl. 7 Charty a čl. 17 Paktu.

Prostredníctvom kriminalizácie držby a prechovávaného extrémistického materiálu, ktoré ako také nemôže nijakým spôsobom škodiť spoločnosti navonok, je možné neprípustne zasahovať do osobnostnej sféry adresátov práva a erodovať ich základné slobody a práva súvisiace s právom na súkromie aj slobodou prejavu. Totiž, Dohovor ako taký zakotvuje celý rad testovacích kritérií, ktoré musia byť naplnené vzhľadom na prípustnosť intervencie štátu do sféry jednotlivcov.

Prvým kritériom je existencia samotného zásahu a jeho legálna báza, tzn. zakotvenie formou zákonného alebo iného obmedzenia ustanoveného v rámci právneho predpisu. Takéto ustanovenie musí spĺňať požiadavky právnej istoty, čo budeme rozoberať v texte nižšie a takisto musí byť publikované spôsobom dostupným adresátom práva.

⁶⁰ MALATINSKÝ, M. Tri problémy trestného činu prechovávaného extrémistického materiálu. *Justičná revue*, 2021, 73, č. 6 – 7, s. 814 – 828.

⁶¹ HONZ, T. - KOVÁČ, P. K trestnosti prechovávaného extrémistického materiálu podľa § 422c Trestného zákona. *Právny obzor*, 2022, 105, č. 4, s. 327 – 341. DOI: <https://doi.org/10.31577/pravnyobzor.2022.4.04>

Následne je takisto nevyhnutné vymedziť legitímny cieľ, ktorý má byť prostredníctvom takéhoto zásahu chránený. Jednotlivé referenčné články Dohovoru spomínajú nasledujúce exempcie: (i) národná bezpečnosť, (ii) územná celistvosť, (iii) predchádzanie nepokojom alebo zločinnosti, (iv) ochrana zdravia alebo morálky, (v) ochrana povesti alebo práv iných, (vi) zabránenie úniku dôverných informácií, (vii) zachovanie autority a nestrannosti súdnej moci.

Posledným kritériom je nevyhnutnosť takého zásahu v demokratickej spoločnosti, pričom toto má viacero derivátov vzhľadom na konkrétny článok, resp. právo obsiahnuté v rámci Dohovoru. Ide o kritéria ako napr. skúmanie naliehavej spoločenskej potreby alebo proporcionality takého opatrenia pri dosahovaní legitímneho cieľa. Skúma sa aj relevantnosť dôvodov zásahu na strane zmluvného štátu.

Vzhľadom na rozsah a účel nášho príspevku nie je mysliteľné, aby sme poskytli vyčerpávajúcu analýzu *case-law* Európskeho súdu pre ľudské práva. Poukazujeme však na niektoré oblasti judikatúry, ktoré sú najviac relevantné vzhľadom na nami prezentovanú problematiku. Ide napr. oblasť súkromného života judikovanú v rámci čl. 8 Dohovoru v súvislosti so zásahmi do identity a autonómie jednotlivca.⁶² Takisto v súvislosti s domovými prehliadkami za účelom zaisťovania stôp môže ísť o konflikt s Dohovorom vo sfére domovej slobody a zákazu tzv. *fishing expedition*, teda lovenia dôkazov.

V prípade článku 10 Dohovoru (právo na slobodu prejavu) je potrebné upriamiť pozornosť najmä na judikatúru v oblasti kolízie slobody prejavu s legitímnym cieľom verejnej bezpečnosti, predchádzaniu nepokojom, násiliu a trestnej činnosti.⁶³

Súd opakovane zdôraznil, že hľadanie historickej pravdy je neoddeliteľnou súčasťou slobody prejavu a že diskusia o príčinách činov, ktoré by mohli predstavovať vojnové zločiny alebo zločiny proti ľudskosti, musí mať možnosť prebiehať slobodne.⁶⁴ Avšak takéto konanie podlieha vnútroštátnym obmedzeniam, ktoré však musia byť súladné s Dohovorom. Totiž aj šokujúce, poburujúce výroky môžu požívať ochranu Dohovorom ak nepresiahnu mieru vyvolávajúcu nenávisť, násilie alebo neznášanlivosť.⁶⁵

Súd často posudzuje v tejto súvislosti aj primeranosť výšky a druhu ukladaných trestov. Štátnym orgánom príslušným na ochranu verejného poriadku je priznaná možnosť prijať opatrenia, aj trestnoprávnej povahy, ktoré majú primerane a bez prehnanosti reagovať na takéto protispoločenské prejavy. Pri posudzovaní proporcionality zásahu sú relevantnými faktormi povaha a závažnosť uložených sankcií, pričom sa od členských krajín vyžaduje, aby prejavovali zdržanlivosť pri využívaní trestného postihu, najmä ak existujú iné prostriedky, ktorými možno reagovať na konanie delikventov.⁶⁶

Právna istota a stabilita je významnou výsadou, ktorú garantuje demokratický a právny štát adresátom vlastných právnych noriem. Analyzovaná právna úprava však nevykazuje znaky, ktoré samotná teória aj prax ústavného práva nevyhnutne normuje vo vzťahu ku kvalite trestnoprávnej úpravy. Totiž takýto legálny výklad obsiahnutý v § 130 v spojení s § 422b Trestného zákona kriminalizuje držbu extrémistického materiálu bez ďalšieho. To vytvára zvláštne paradoxné situácie, keď aj sprostredkovatelia napr. televízneho vysielania alebo publikácií ako takí nie sú nejakým spôsobom postihovaní za rozširovanie extrémistického materiálu, ale naopak vo vzťahu k menej závažnej forme Trestného deliktu je zodpovednosť vyvodená.

⁶² Guide on Article 8 of the European Convention on Human Rights, Right to Respect for Private and Family Life. 2025, s. 76-88. Dostupné na internete: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_8_eng

⁶³ Guide on Article 10 of the European Convention on Human Rights, Freedom of Expression. 2025, s. 103-113. Dostupné na internete: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_10_eng

⁶⁴ Rozhodnutie ESLP vo veci Dmitriyevskiy proti Rusku, z 3. októbra 2017, bod 106. odôvodnenia.

⁶⁵ Rozhodnutie ESLP vo veci Erkizia Almandoz proti Španielsku, z 22. júna 2021, bod 15. odôvodnenia.

⁶⁶ Rozhodnutie ESLP vo veci Stomakhin proti Rusku, z 9. mája 2018, bod 92. odôvodnenia.

To vytvára dojem, že vyvodzovanie deliktuálnej zodpovednosti je pomerne náhodné a bezkonceptné. Neexistuje totiž žiadny teoreticko-právny dôvod pre ktorý by, napr. držba extrémistickej literatúry alebo výpiskov z prednesov určitých postav významných pre hnutia potláčanie základné práva a slobody mali byť postihované, napr. aj v súbehu s inými extrémistickými deliktami a naopak poskytovateľa licencovaného televízneho vysielať alebo predajcovia literatúry nie. Totiž postihovať nižšiu formu kriminálnej energie a závažnosti len z dôvodu spoločenskej akceptovateľnosti alebo typizácie páchatel'a (vopred vytypovaný za účelom súbehu trestného činu) nie je v materiálnom právnom štáte vôbec prípustné, už vôbec nie v kontexte medzinárodných záväzkov SR popri členstve v EU a RE.⁶⁷

Takýto zásah do osobnej integrity jednotlivca a ešte vykonávaný v rozpore s princípmi spravodlivosti, rovnosti a právnej stability ubližujú dôveryhodnosti štátneho aparátu v očiach verejnosti a podkopávajú autoritu štátu vo vzťahu k jeho základnému hmotnoprávnej výsade trestania delikventov (*ius puniendi*). Trestný zákon ako základný trestnoprávny kódex musí dávať dostatočne jasný a vyčerpávajúci výklad trestných deliktov, ktoré za splnenia podmienok uvedených v ňom, vedú k vyvodu zodpovednosti. Takéto normy musia byť dostatočne určité vo vzťahu k adresátom tak, aby každý z nich mohol rozumnej miere očakávať kriminálny postih v prípade porušenia daných noriem.

Právna zásada *nulla poena sine lege certa* je mutáciou všeobecného princípu *nulla poena sine lege*, ktorý má normatívne účinky aj k zákonodarcovi, pričom kladie doraz na kvalitu legislatívneho uchopenia určitej problematiky v rámci trestného práva. Trestný čin musí byť jasne definovaný zákonom. Táto podmienka je splnená, ak ten, komu je právna norma určená, môže z jej obsahu znenia zistiť, aké konanie alebo opomenutie spôsobuje jeho trestnú zodpovednosť.⁶⁸

ZÁVER

Ako vyplýva z vyššie uvedeného, problematika vyvodzovania trestnej zodpovednosti pre prípad spáchania trestných činov extrémizmu v spojitosti s hmotným predmetom útoku vo forme extrémistického materiálu má viacero úskalí.

V prvom rade vnímame s nesporné aplikačné problémy pri výklade pojmu extrémistický materiál ako veci podľa § 130 ods. 7 a 8 Trestného zákona. Tento sa novelizáciami transformoval do výslovne formalistickej kategórie, bez ohľadu na subjektívny postoj páchatel'a k tomuto predmetu. Dikcia zákona pritom vytvára za základe skutkových zistení rámec, ktorý prezumuje existenciu určitých pozitívnych skutočností, ktoré následne páchatel' musí negovať za účelom oslobodenia sa od viny. Takáto pozícia, ktorá síce nepriamo, ale predsa, vytvára rámec prezumovania určitého subjektívneho postoja k daným skutočnostiam, neprimerane zasahuje do práva na prezumpciu neviny adresátov práva. Teda navodzuje stav, keď štátny orgán ako strana tvrdiaca určitú skutočnosť nemusí dokazovať jej existenciu a osvedčiť ju nad rámec rozumných pochybností, ale naopak páchatel' má povinnosť ju vyvracať. Takáto pozícia je *de facto* obrátením dôkazného bremena, čo je v rámci trestného práva neprijateľný, ba priam alarmujúci stav. Na rozdiel od predchádzajúcej právnej úpravy je taktiež predmetná kategória posudzovaná bez ohľadu na vzťah páchatel'a k extrémistickému materiálu. Posúdenie je teda rýdzo formalistické a neskúma vzťah páchatel'a k držbe predmetnej veci, čo prerastá do kriminalizácie aj takých konaní, ktoré nevykazujú žiadnu formu kriminálnej energie alebo zavinenia vo vzťahu k hmotnému predmetu útoku.

⁶⁷ MALATINSKÝ, M. 2021. *Tri problémy trestného činu prechovávaného extrémistického materiálu* (rozšírená synopsa článku). Inštitút pre paradigmatické reformy. Dostupné na internete: <https://lnk.sk/ijmt0>

⁶⁸ K tomu pozri Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. II. ÚS 476/2016 zo 17. januára 2018, bod 5.2 a 10.9 odôvodnenia.

O to viac prispieva k právnej nestabilite aj rozhodovacia činnosť súdov, ktoré svoje názory formulujú spravidla prostredníctvom znaleckého dokazovania vo veciach extrémizmu. Totiž na rozdiel od napr. nemeckej právnej úpravy, katalóg extrémistických materiálov nie je vytváraný na legislatívnej úrovni ani na úrovni zjednocovacej činnosti najvyšších súdnych autorít,⁶⁹ ale *ad hoc* posudzuje povahu týchto materiálov znalec pribratý súdom. Znalecké dosahovanie je však v tomto rozsahu príliš široké a zasahuje aj do právneho posúdenia vecí, čo výslovne zakazuje Trestný poriadok v § 145 ods. 1. Totiž takáto forma dokazovania je potrebná iba na posúdenie vecí odlišných od právnych skutočností, napr. na ustálenie odborných otázok v rozsahu, ktorý presahuje kvalifikáciu a odbornosť súdu. Nie je prípustné znalecké dokazovanie vo veciach, kde by mal byť jeho predmetom výklad právnych predpisov alebo znakov skutkovej podstaty deliktu, tento záver vyplýva okrem iného aj zo základnej zásady *iura novit curia* a *a contratio* z dikcie § 145 ods. 1 Trestného poriadku. V stručnosti uvádzame k danej problematike aj judikatúru ESLP v súvisiacich veciach, ktoré majú výrazný presah do nami natičených aplikačných problémov.

V druhej kapitole analyzuje zaujímavý problém v spojitosti s kriminalizáciou držby extrémistické materiálu. Totiž vyššie popisovaná právna úprava v spojitosti s § 422c Trestného zákona zasahuje do základných zásada trestného práva. V prvom rade je veľmi pochybné, či existuje určitá forma negatívnej kriminálnej energie vo vzťahu k hmotnému predmetu útoku. Držba sa kriminalizuje formalisticky, *ipso facto* len na základe jej existencie, čo môže erodovať zásadu ofenzívnosti, ktorá vyžaduje od normotvorcu aj od orgánov aplikácie práva, aby akákoľvek delikt (resp. trestný čin) vykazoval kvalifikovaný stupeň spoločenskej nebezpečnosti a škodlivosti. Nie je možné považovať za trestný čin konanie, bez toho aby nebolo istým spôsobom nebezpečné a škodlivé pre spoločnosť. Zákonodarca túto eventualitu predpokladá v § 10 ods. 2, resp. § 95 ods. 2 Trestného zákona (tzv. materiálny korektív) a taktiež pri výklade ustanovení v zmysle zásady *ultima ratio* (trestného práva ako krajnej možnosti nápravy). Súvisí tiež so zásadami proporcionality a subsidiarity trestnoprávneho postihu (aj v zmysle judikatúry SD EÚ) a právom na slobodu prejavu. Osobitne sa pozastavujeme nad zásahmi do práva na súkromie aj v súvislosti s prípadmi tzv. *fishing expedition*.

Ak pripustíme kriminalizáciu samotnej držby určitých vecí, bez existencie spoločensky škodlivého konania v súvislosti s jej držbou, nepochybne ide o porušenie princípu materiality, resp. v slovenskom doktrínálnom kontexte známe skôr ako zákaz trestania za myšlienky (*cogitationis poenam nemo patitur*). Samotnú myšlienkovú činnosť a úmysel nie je možné kriminalizovať, ak sa netransformuje do určitého ľudského konania, ktoré sa prejavuje navonok a normuje objektívny svet (voľným okom pozorovateľnú realitu). Totiž až takéto konanie je možné subsumovať do rámca behaviorálneho vzorca, ktorý vytvárajú jednotlivé typizované skutkové podstaty deliktuálneho práva. Tie následne týmto vzorcom ľudského správania sa prisudzujú právne následky predpokladané právnymi normami.

SUMMARY

In conclusion, this article highlights several application and systemic issues related to the imposition of criminal liability for extremist offences connected with extremist materials. Particular attention is drawn to deficiencies in the legal definition of extremist material under Section 130 (7) and (8) of the Criminal Code, which is based on a formalistic approach and fails to take into account the offender's subjective relationship to the material. Such a construction may indirectly shift the burden of proof onto the accused, thereby weakening the

⁶⁹ K tomu pozri bližšie odseky 1 až 4 § 86 Nemeckého trestného zákonníka (StGB).

presumption of innocence and enabling the criminalisation of conduct without establishing culpability.

Legal uncertainty is further intensified by judicial practice, where courts frequently rely on expert evidence when assessing extremist materials. Unlike certain foreign legal systems, Slovak law lacks a legislatively or jurisprudentially established catalogue of extremist materials, which results in case-by-case assessments. Experts often express opinions on legal issues, which is in direct contradiction to the Criminal Procedure Code and the principle *iura novit curia*.

The criminalisation of mere possession of extremist material under Section 422c of the Criminal Code is also problematic. Such an approach may conflict with the principle of offensiveness, the material corrective principle, and the principle of *ultima ratio*, as it does not require proof of socially harmful conduct. At the same time, it may interfere with freedom of expression and the right to privacy. This thesis argues that criminal law must not punish mere thoughts but only conduct that is objectively manifested in the external world. Therefore, the current legal framework requires a more precise legislative framework and stricter adherence to the fundamental principles of criminal law.

Bibliografia:

Publikácie

ČENTĚŠ, J. a kol. 2021. *Trestný poriadok, komentár* (2 zväzky). Bratislava: C.H. Beck s. r. o., 2021, 2568 s. ISBN: 978-80-89603-88-6.

DRAŽOVÁ, P. – MIHÁLIK, S. – TURAY, L. 2022. *Zásady trestného práva hmotného a procesného*. Bratislava: Wolters Kluwer SR s. r. o., 2022, 96 s. ISBN: 978-80-571-0534-3 (pdf).

ERDOŠOVÁ, A. – GARAYOVÁ, L. 2020. *Svetové právne systémy. Základy komparatistiky*. Bratislava: Nakladateľství C.H. Beck, 2020, 191 s. ISBN: 978-80-89603-91-6.

HAMULÁKOVÁ Z. – HORVÁT, M. 2019. *Základy správneho práva trestného*. Bratislava: Wolters Kluwer SR s. r. o., 2019, 308 s. ISBN: 978-80-571-0142-0.

IVOR, J. – ZÁHORA J. – POLÁK, P. 2021. *Trestné právo hmotné I. Všeobecná časť*. 2. vyd. Bratislava: Wolter Kulwer, 2021, 560 s. ISBN: 978-80-571-0407-0.

IVOR, J. a kol. 2006. *Trestné právo hmotné I. Všeobecná časť*. Bratislava: Iura edition, 2006, 530 s. ISBN: 90-8079-099-4.

JELÍNEK, J. a kol. 2013. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 3. vyd. Praha: Leges, 2013, 968 s. ISBN: 978-80-8757-664-9.

KLÁTIK, J. a kol. 2020. *Trestné právo hmotné. Všeobecná časť*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2020, 453 s. ISBN: 978-80-7380-824-2.

KLIMEK, L. 2018. *Judikatura Súdneho dvora EÚ vo veciach trestných*. Bratislava: Wolters Kluwer s. r. o., 2018, 390 s. ISBN: 978-80-8168-776-1.

KRATOCHVÍL, V. a kol. 2012. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, 968 s. ISBN: 978-80-7179-082-2.

LETKOVÁ, L. 2023. *Trestné činy extrémizmu z pohľadu štatistiky a rozhodovacej praxe od roku 2017*. Bratislava: C.H. Beck, 2023, 168 s. ISBN: 978-80-8232-026-1.

STRÉMY, T. a kol. 2022. *Trestný zákon, komentár* (2 zväzky). Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2022, 1506 s. ISBN: 978-80-7676-534-4.

SMIEŠKO, I. *Internet a trestné činy extrémizmu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, 246 s. ISBN: 978-80-7380-691-0.

ZÁHORA, J. a kol. *Dokazovanie v trestnom konaní*. Praha: Leges, 2013, 320 s. ISBN: 978-80-8757-676-2.

Odborné články a zborníky

HONZ, T. – KOVÁČ, P. K trestnosti prechovávaní extrémistického materiálu podľa § 422c Trestného zákona. *Právny obzor*, 2022, 105, č. 4, s. 327 – 341. DOI: <https://doi.org/10.31577/pravnyobzor.2022.4.04>

KUŠNIER, M. Znalecké dokazovanie pri vyšetrovaní trestných činov extrémizmu. In: *Trestnoprávne a kriminologické možnosti eliminácie extrémizmu. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie*. Praha: Leges, 2019, s. 189-201.

MALATINSKÝ, M. Tri problémy trestného činu prechovávaní extrémistického materiálu. *Justičná revue*, 2021, 73, č. 6 – 7, s. 814 – 828.

VRÁBLOVÁ, L. Trestnoprávne aspekty a limity zákonnej úpravy extrémistického materiálu. In: *Trestnoprávne a kriminologické možnosti eliminácie extrémizmu. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie*. Praha: Leges, 2019. s. 348-359.

ZÁHORA, J. Potrebujeme špeciálne dôkazné prostriedky na odhaľovanie a vyšetrovanie extrémizmu? In: *Trestnoprávne a kriminologické možnosti eliminácie extrémizmu. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie*. Praha: Leges, 2019, s. 374-389.

VRÁBLOVÁ, M. (ed.). *Trestnoprávne a kriminologické možnosti eliminácie extrémizmu. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie*. Praha: Leges, 2019, 389 s.

Právne predpisy

Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach

Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a slobôd

Charta základných ľudských práv EÚ

Zákon č. 300/2005 Z. z. (Trestný zákon)

Zákon č. 301/2005 Z. z. (Trestný poriadok)

Zákon č. 40/2009 Sb. (Trestní zákonník)

Nemecký trestný zákonník (Strafgesetzbuch)

Judikatúra

Rozhodnutie Najvyššieho súdu SR sp. zn.: 1To/9/2023 z 04. 09. 2024

Rozhodnutie Najvyššieho súdu SR sp. zn.: 5To/3/2023 z 23. 11. 2023

Rozhodnutie Najvyššieho súdu SR sp. zn.: 6To/12/2019 z 19. 05. 2021

Rozhodnutie Najvyššieho súdu SR sp. zn.: 2To/10/2020 z 24. 11. 2020

Rozhodnutie Najvyššieho súdu SR sp. zn.: 4Volpp/1/2017 z 29. 04. 2019

Rozhodnutie Najvyššieho súdu SR sp. zn.: 6Tdo/57/2018 z 24. 04. 2019

Rozhodnutie Najvyššieho súdu SR sp. zn.: 2Tdo/20/2010 z 27. 07. 2010

ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN CRIMINAL JUSTICE THROUGH THE LENS OF THE ECHR: A HUMAN RIGHTS THREAT OR GUARDIAN?

*Umelá inteligencia očami Európskeho súdu pre ľudské práva:
ľudskoprávna hrozba či ich ochranca?*

Eva Gergelová

Abstract: Countries around the globe increasingly rely on artificial intelligence systems for decision-making in criminal justice. That trend is also becoming apparent in the legal framework of the Council of Europe. The present work thus aims to explore its inevitable interaction with Article 6 of the European Convention on Human Rights. Deploying the method of comparative analysis, it builds upon relevant jurisprudence from other jurisdictions. The work also highlights the interpretative significance of relevant Council of Europe documents. Utilizing analogy to previous jurisprudence of the European Court of Human Rights, it suggests potential questions that might, sooner or later, arise before it. Specifically, emphasis is put on the use of artificial intelligence as an evidentiary tool and its role in convicting and sentencing individuals. It is argued that the unprecedented use of artificial intelligence in criminal justice presents a major threat to the right to adequate facilities for the preparation of a defence, and the right to a fair trial, protected under Article 6(1) and 6(3)(b) of the European Convention on Human Rights.

Key Words: Artificial Intelligence; European Convention on Human Rights; European Court of Human Rights; Fair Trial; Framework Convention on Artificial Intelligence.

Abstrakt: Štáty po celom svete sa pri rozhodovacom procese v trestnom práve čoraz viac spoliehajú na systémy umelej inteligencie. Tento trend sa začína objavovať aj v právnom prostredí Rady Európy. Tento článok má teda za cieľ preskúmať neodvratnú interakciu s článkom 6 Európskeho dohovoru o ľudských právach. Použitím komparatívnej analýzy stavia na relevantnej judikatúre z iných jurisdikcií. Tiež zdôrazňuje interpretačný význam súvisiacich dokumentov Rady Európy. Analógiou k predchádzajúcej judikatúre Európskeho súdu pre ľudské práva predostiera potenciálne otázky, ktoré sa pred ním skôr či neskôr objavia. Konkrétne sa zameriava na použitie umelej inteligencie ako dôkazného prostriedku a jeho úlohu v rozhodovaní o vine a treste. Argumentuje, že bezprecedentné používanie umelej inteligencie v trestnom práve predstavuje zásadnú hrozbu právu na primerané možnosti na prípravu obhajoby a právu na spravodlivý súdny proces, chráneným článkom 6(1) a 6(3)(b) Európskeho Dohovoru o ľudských právach.

Kľúčové slová: umelá inteligencia; Európsky dohovor o ľudských právach; Európsky súd pre ľudské práva; spravodlivý súdny proces; Rámcový dohovor o umelej inteligencii.

List of Abbreviations:

AI - artificial intelligence

app. no. - application number(s)

Art. - Article

CEPEJ - European Commission for the Efficiency of Justice

CETS – Council of Europe Treaty Series

CoE - Council of Europe

Convention - Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (The European Convention on Human Rights)

ETS – European Treaty Series

FCAI - Framework Convention on Artificial Intelligence and Human Rights, Democracy and the Rule of Law (Framework Convention on Artificial Intelligence)

Res - Resolution

the Court, ECHR - The European Court of Human Rights

UN – United Nations

UNTS – United Nations Treaty Series

INTRODUCTION

The deployment of artificial intelligence (“**AI**”) has already become an integral part of everyday life, seen in almost every field. However, in barely any has it got such a profound impact on human rights, dignity, and liberty, as in the field of criminal justice. At the same time, the European Court of Human Rights (“**ECHR**”, “**the Court**”) has had little opportunity to pronounce on the limits of its use in criminal proceedings. What is remarkable is not only the deployment of AI in sentencing through risk assessment, but also the use of AI as an evidentiary tool. Both of these issues are becoming apparent, especially in common law countries, which have begun to experiment with AI on a relatively large scale.

Therefore, the present Article aims to answer the following question: What shall be the response of the ECHR to the challenges brought about by artificial intelligence systems as evidence in criminal proceedings? Can a trial still be fair if the defence is required to challenge such evidence, even though it may not be able to understand its internal logic? Can the length of a sentence, guilt or innocence, freedom or incarceration, be decided by an algorithm?

While it is acknowledged that AI raises issues under various Articles of the European Convention on Human Rights (“**Convention**”),¹ the focus of the present work is limited to the interaction of AI as an evidentiary tool with Article 6(1) and Article 6(3)(b) of the Convention. In chapter one, the Article presents several landmark decisions of the ECHR, which may guide its future jurisprudence in the field of AI. The second chapter sets the main hypothesis into an actual context, presenting real-life examples of controversies and case-law around the deployment of AI in criminal proceedings. Finally, the third chapter builds on the analysis already presented, suggesting the potential questions and answers regarding Article 6 of the Convention. By deployment of comparative analysis and legal reasoning grounded in analogous case-law, the work thus presents the author’s view on the compatibility of AI and a fair trial.

1. THE ECHR AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE – POTENTIAL PRECEDENTS TO AN UNPRECEDENTED ISSUE

As of 2026, the European Court of Human Rights has not yet had a chance to directly engage with the implications of artificial intelligence in criminal investigation and sentencing for Article 6. That comes as no surprise, as most of the member States of the Council of Europe (“**CoE**”) have only begun to introduce AI in such a manner as would significantly impact the fairness of criminal procedure.² Its widespread deployment in the conduct of administrative tasks³ does not in any way draw away from that conclusion. Nevertheless, the ECHR has had the opportunity to address several connected issues. An in-depth understanding of potential future jurisprudence on the topic of AI in criminal investigations and sentencing necessitates a brief mention of the most notable cases in this regard.

¹ CoE (1950) European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, ETS no. 5, as amended and supplemented by its Protocols.

² Regarding the European Union, see, e. g., European Commission (2025) The 2025 EU Justice Scoreboard, COM(2025) 375, p. 35 (figure 42).

³ See, e. g. CEPEJ (2018) European ethical Charter on the use of Artificial Intelligence in judicial systems and their environment, Appendix I In-depth study on the use of AI in judicial systems, notably AI applications processing judicial decisions and data, pp. 16-17.

1.1 S. and Marper v. the United Kingdom

S. and Marper v. the United Kingdom, while not addressing Article 6 of the Convention or artificial intelligence itself, remains a landmark case regarding technological advancements. It concerned the permanent retention of DNA samples⁴ of persons who were acquitted⁵ or had their cases discontinued⁶ by the UK authorities. Deploying the proportionality test, the Court found a violation of Article 8,⁷ highlighting that DNA technology is particularly intrusive⁸ as it contains a person's unique genetic code and intimate information of great significance to them and their family.⁹ It warned against the use of modern scientific techniques in the criminal justice system, without proper balancing of the opposing private-life interests.¹⁰ As the Court remarkably noted, “any State claiming a pioneer role in the development of new technologies bears special responsibility for striking the right balance in this regard.”¹¹ The balancing of interests within the meaning of a proportionality test is not directly applicable to Article 6, as it is an “unqualified right”.¹² Thus, the responsibility that comes with the deployment of new technologies in criminal justice shall *a fortiori* apply to Article 6 in light of the challenges brought by AI.

1.2 Sigurður Einarsson and Others v. Iceland

Sigurður Einarsson and Others v. Iceland can be considered a leading precedent on the use of algorithmic software in criminal trials, raising the issue of equality of arms under Article 6(1) and 6(3)(b) of the Convention.¹³ In this case, the investigation of market manipulation¹⁴ by several bank executives¹⁵ involved an enormous collection of data, including 20 million emails.¹⁶ The prosecution used an algorithmic software, Clearwell, to “tag” relevant documents by keywords.¹⁷ The defense was not allowed to perform their own keyword searches using the Clearwell software.¹⁸

While the majority found no violation of Article 6(1) and 6(3)(b) of the Convention,¹⁹ it also noted that in principle, it would be appropriate for the defense to have further searches carried out, using the Clearwell software.²⁰ A strong partial dissent argued that the prosecution's monopoly on advanced digital search tools²¹ creates an inherent disadvantage for the defense,

⁴ S. and Marper v. the United Kingdom [GC] (2008) ECHR, app. no. 30562/04 and 30566/04, § 12 (“**S. and Marper**”).

⁵ *Ibid*, § 10.

⁶ S. and Marper, § 11.

⁷ *Ibid*, § 129.

⁸ *Ibid*, § 120.

⁹ *Ibid*, §§ 72, 75.

¹⁰ *Ibid*, § 112.

¹¹ *Ibid*, § 112.

¹² Ibrahim and Others v. the United Kingdom [GC] (2016) ECHR, app. no. 50541/08, 50571/08, 50573/08 and 40351/09, § 250; O'Halloran and Francis v. the United Kingdom [GC] (2007) ECHR, app. no. 15809/02 and 25624/02, § 53.

¹³ Sigurður Einarsson and Others v. Iceland (2019) ECHR, app. no. 39757/15, § 63 (“**Sigurður Einarsson v. Iceland**”).

¹⁴ *Ibid*, §§ 10-13.

¹⁵ *Ibid*, § 8.

¹⁶ *Ibid*, § 71.

¹⁷ *Ibid*, § 16.

¹⁸ *Ibid*, §§ 66, 91.

¹⁹ *Ibid*, § 93.

²⁰ *Ibid*, § 91; ECHR (2024) Judicial Seminar 2025: Protecting human rights in a world of Artificial Intelligence, algorithms and big data (Background document), p. 17.

²¹ Sigurður Einarsson v. Iceland, Partly Dissenting Opinion of Judge Pavli, § 6.

as they cannot find “*a needle within a haystack*”²² without the same tools as held by the prosecution.²³

1. 3 Yüksel Yalçınkaya v. Türkiye

This ruling sets a critical precedent for electronic evidence. The applicant’s conviction of membership in an armed terrorist organization,²⁴ allegedly involved in the Coup d’état of July 2016,²⁵ was based decisively on his alleged use of an encrypted messaging application, ByLock.²⁶ It was claimed by Turkish courts to be used exclusively by members of that organization.²⁷

The Court found a violation of Article 6(1) also because the Applicant was denied access to the raw data from the ByLock server, could not verify or challenge its integrity,²⁸ and thus “*conduct his defence in an effective manner on an equal footing with the prosecution.*”²⁹ The Court ruled that when dealing with complex electronic evidence the defense cannot directly access, domestic courts have an enhanced duty to subject the evidence to searching scrutiny.³⁰ At the same time, it held that the specific nature of electronic evidence does not call for Article 6 standards to be applied any differently, “*be it more strictly or more leniently.*”³¹ It can thus serve as guidance with regard to AI-based evidence, where the Court shall similarly uphold its established jurisprudential standards.

2. AI AS A TOOL IN CRIMINAL JUSTICE – NO LONGER SCIENCE FICTION

While the issues of artificial intelligence present significant novelties, which have not yet been addressed by the ECHR, its deployment in criminal justice has already had far-reaching consequences. Most notably, there have been numerous cases in the United States of America that can provide guidance on its legal complexities.³² In the end, it is only a matter of time before AI-produced evidence will be deployed in Europe, where many countries are already experimenting with its use in similarly significant areas.

In the UK, for instance, the OASys AI system has been used to assess potential recidivism. Even further in the technological advance regarding AI and its common use is the United States of America. Several instances of the use of AI-generated evidence will thus be cited, all of which have involved considerable controversy. It must be noted that in the following cases, the AI system deployed was designed by private companies, hence the non-disclosure of its source code and similar data was grounded in the companies’ interests, most notably trade secret protection.

While it may be argued that the deployment of AI represents remarkable progress, assisting the judiciary with resolving crime, and are “*essential for ensuring reliable digital*

²² *Sigurður Einarsson v. Iceland*, Partly Dissenting Opinion of Judge Pavli, § 8.

²³ *Sigurður Einarsson v. Iceland*, Partly Dissenting Opinion of Judge Pavli, §§ 11, 15-16.

²⁴ *Yüksel Yalçınkaya v. Türkiye* [GC] (2023) ECHR, app. no. 15669/20, §§ 63-64 (“*Yüksel Yalçınkaya*”).

²⁵ *Ibid*, § 12.

²⁶ *Ibid*, §§ 264, 311.

²⁷ *Ibid*, § 297.

²⁸ *Ibid*, §§ 336-337.

²⁹ *Ibid*, § 341.

³⁰ *Ibid*, § 334.

³¹ *Ibid*, § 313.

³² CEPEJ. European ethical Charter on the use of Artificial Intelligence in judicial systems and their environment, Appendix I In-depth study on the use of AI in judicial systems, notably AI applications processing judicial decisions and data, 2018, § 11, p. 16.

evidence for legal proceedings”,³³ the following examples clearly demonstrate that the threat they pose to justice is not to be overlooked.

2.1 State v. Pickett – Probabilistic Genotyping Software TrueAllele

In February 2021, the Appellate Division of the Superior Court of New Jersey delivered its decision on appeal in the case of State v. Pickett. The case is a prime example of the issues presented by a complex probabilistic genotyping software³⁴ when used as evidence for one’s conviction. Specifically, the defendant was connected to murder and other crimes³⁵ on the basis of a new algorithmic software, TrueAllele, designed to interpret low levels or complex mixtures of DNA.³⁶ Specifically, the issue lay in the denial of the defendant’s access to the software’s source code,³⁷ which would enable him to challenge evidence against him. However, such information was protected as a trade secret. On appeal, the Superior Court of New Jersey held that “(h)iding the source code is not the answer”³⁸ and “(a)nything less than full access contravenes fundamental principles of fairness, which indubitably compromises a defendant’s right to present a complete defense.”³⁹ It was thus the non-disclosure of the system’s source code, rather than the use of the evidence itself, that led the court to find a violation of defence rights. The court ordered that the defendant be given access to the software’s source code and related documentation under a protective order,⁴⁰ recognizing the heavy impact of technology on the right to prepare a defence.⁴¹

2.2 State v. Rankin – The Controversies Around the AI Forensic Tool Cybercheck

Another case addressing the challenges of algorithmic software for fair trial rights in the USA has been the case of State v. Rankin. It exemplifies the controversies around Cybercheck, an AI forensic tool, used in at least around 8,000 cases across 40 states in the US,⁴² despite the proprietary character of its software, developed by a private company.⁴³ Cybercheck is a machine learning algorithm, which analyses open-source intelligence data, linking an

³³ RAED, S. A. F. Digital Criminal Investigations in the Era of Artificial Intelligence: A Comprehensive Overview. *International Journal of Cyber Criminology*; 2023, 17, 2, p. 81.

³⁴ State v. Pickett (2021) Superior Court of New Jersey, Appellate Division, 466 N.J. Super. 270, 246 A.3d 279, p. 3.

³⁵ *Ibid*, p. 3.

³⁶ *Ibid*, p. 4.

³⁷ *Ibid*, p. 3.

³⁸ *Ibid*, p. 5.

³⁹ *Ibid*, p. 74.

⁴⁰ *Ibid*, p. 74.

⁴¹ See also: BODNAR, S. *Case Review: DNA Company Trade Secrets Disclosed for Expert Testimony*. Rosenberg: Perry & Associates, LLC, 2021. Available at: <https://www.rosenbergperry.com/blog/state-v-corey-pickett/>. [Accessed: 3 April 2026].

⁴² OXFORD INSTITUTE OF TECHNOLOGY AND JUSTICE. *United States of America: Data review and analysis*, 2025, p. 5. Available at: <https://www.techandjustice.bsg.ox.ac.uk/hubfs/US-AI%20Justice%20Atlas-pdf.pdf?hsLang=en>. [Accessed: 3 April 2026].

⁴³ WARSMITH, S. Attorneys challenge smartphone activity tracking as evidence in Summit County murder cases. *Akron Beacon Journal*, 2023. Available at: <https://eu.beaconjournal.com/story/news/2023/06/24/summit-county-courts-cellphone-records-cybercheck-startphone-activity-personal-data-murder-cases/70326644007/>. [Accessed: 3 April 2026]; State v. Rankin (2024) Ninth District Court of Appeals, Ohio, C.A. No.30754, § 3.

individual's "cyberDNA", or "digital footprint"⁴⁴ to a crime scene.⁴⁵ In April 2021, Mr Rankin was indicted with several crimes, including aggravated murder,⁴⁶ on the basis of Cybercheck evidence.⁴⁷ Initially, the Common Pleas Court in Ohio ordered disclosure of the software to the defence,⁴⁸ which was rejected.⁴⁹ Hence, the court excluded Cybercheck evidence from the case, citing Mr Rankin's right to prepare a defence.⁵⁰ Nevertheless, in September 2024, the ruling was reversed by the appellate court,⁵¹ finding the exclusion of Cybercheck evidence erroneous.⁵² Nevertheless, the case stirred public debate concerning AI-based evidence used in criminal justice, especially as the deployment of Cybercheck had repeatedly resulted in life sentences.⁵³

2.3 State v. Loomis – A Judicial Answer to Offender Risk Assessment Tools

Apart from the use of AI in criminal investigations, where it influences decisions on guilt, its use in sentencing and bail decisions raises similar issues. Contrary to the former, AI in risk assessment has significantly affected individuals within the Council of Europe, notably in the UK. The Offender Assessment System (OASys) in the UK, as well as the AI tool COMPAS deployed in the US, use algorithms to predict the likelihood of recidivism.⁵⁴ They thus influence decisions on sentencing or bail,⁵⁵ with a profound impact on individual human rights. Such decisions inevitably require transparency, reliability, and scrutability. Hence, fundamental aspects of the right to a fair trial are being challenged by the deployment of non-transparent machine decision-making, including impartiality, the right to challenge the decision effectively, and the right to adequate reasoning. It must also be noted that while there is publicly available information on the methodology of AOSys, its lack of transparency and potential bias is ostensible, as the list of factors the system considers includes personal relationships, lifestyle,

⁴⁴ WARSMITH, S. Attorneys challenge smartphone activity tracking as evidence in Summit County murder cases. *Akron Beacon Journal*, 2023. Available at: <https://eu.beaconjournal.com/story/news/2023/06/24/summit-county-courts-cellphone-records-cybercheck-startphone-activity-personal-data-murder-cases/70326644007/>. [Accessed: 3 April 2026].

⁴⁵ OXFORD INSTITUTE OF TECHNOLOGY AND JUSTICE. United States of America: Data review and analysis, 2025, p. 5. Available at: <https://www.techandjustice.bsg.ox.ac.uk/hubfs/US-AI%20Justice%20Atlas.pdf.pdf?hsLang=en>. [Accessed: 3 April 2026].

⁴⁶ State v. Rankin (2024) Ninth District Court of Appeals, Ohio, C.A. No.30754, § 2.

⁴⁷ *Ibid*, § 3.

⁴⁸ *Ibid*, § 5.

⁴⁹ *Ibid*, § 6.

⁵⁰ WARSMITH, S. Attorneys challenge smartphone activity tracking as evidence in Summit County murder cases. *Akron Beacon Journal*, 2023. Available at: <https://eu.beaconjournal.com/story/news/2023/06/24/summit-county-courts-cellphone-records-cybercheck-startphone-activity-personal-data-murder-cases/70326644007/>. [Accessed: 3 April 2026].

⁵¹ State v. Rankin (2024) Ninth District Court of Appeals, Ohio, C.A. No.30754, § 17.

⁵² *Ibid*, §§ 11-16.

⁵³ WARSMITH, S. Attorneys challenge smartphone activity tracking as evidence in Summit County murder cases. *Akron Beacon Journal*, 2023. Available at: <https://eu.beaconjournal.com/story/news/2023/06/24/summit-county-courts-cellphone-records-cybercheck-startphone-activity-personal-data-murder-cases/70326644007/>. [Accessed: 3 April 2026].

⁵⁴ RODÀ, A. *The COMPAS case: an educational journey for explaining fairness in AI-based applications*, 2025, p. 2; MINISTRY OF JUSTICE (UK) JUSTICE DATA LAB. *Incorporating Offender Assessment data to the Justice Data Lab process – Methodology*, 2016, p. 4.

⁵⁵ HAMILTON, M. - UGWUDIKE, P. A 'black box' AI system has been influencing criminal justice decisions for over two decades – it's time to open it up. *The Conversation*, 2023. Available at: <https://theconversation.com/a-black-box-ai-system-has-been-influencing-criminal-justice-decisions-for-over-two-decades-its-time-to-open-it-up-200594>. [Accessed: 6 April 2026].

and attitudes.⁵⁶ The question stands: can the fate of offenders be determined by an algorithm, following the input of such vague, potentially incorrect input?

The Supreme Court of Wisconsin has already given a certain (even though arguably not exhaustive) answer to that question. Specifically, it was in the case of *State v. Loomis*, where Mr Loomis was sentenced to prison, ruling out probation on the basis of a “high risk” assessment by COMPAS.⁵⁷ Mr Loomis suggested, among other things, that the non-disclosure of the methodologies of COMPAS inhibits him from challenging the decision.⁵⁸ Essentially, the court ruled that the use of COMPAS itself does not violate due process rights.⁵⁹ However, it also highlighted the need for individual reasoning,⁶⁰ judicial discretion,⁶¹ and increased caution in its deployment.⁶² Most importantly, it rejected any impact of COMPAS-generated risk scores on the length of the sentence (severity of the sanction).⁶³ The case thus serves to demonstrate the dilemmas presented by AI in human rights-sensitive decisions such as sentencing.

3. THE INTERACTION BETWEEN AI-GENERATED EVIDENCE AND ARTICLE 6(1) and 6(3)(b) OF THE CONVENTION

The implications of the introduction of AI into criminal investigation, evidentiary techniques, and sentencing are far-reaching. Arguably, as demonstrated in chapter two, it has the potential to significantly undermine the right to prepare a proper defence, as the AI system’s source code and other relevant documentation are most likely shielded by trade secret protection. Alternatively, disclosure might threaten national security interests⁶⁴ and effective crime combating, as it enables potential crime perpetrators to effectively avoid prosecution. In the end, being familiar with the source code of an algorithm, which serves as an evidentiary tool, might very well serve criminals to circumvent its methodology. On the other hand stands the interest of defendants, left at the mercy of a non-transparent machine, deciding upon their guilt or innocence, acquittal or a life sentence.

It is often argued that the accuracy and reliability of AI systems have the potential to enhance fairness.⁶⁵ Others warn against the pitfalls of automated decision-making and see it as a threat to fair trial rights. How shall the Court resolve the conflict? In the present chapter, it is suggested that a conservative approach is optimal, taking into consideration relevant human rights documents, comparative case-law, and doctrinal approaches. Firstly, the Framework Convention on Artificial Intelligence⁶⁶ (“*FCAI*”) is addressed as a supplementary means of

⁵⁶ NATIONAL OFFENDER MANAGEMENT SERVICE. A compendium of research and analysis on the Offender Assessment System (OASys) 2009–2013. In: MOORE, R. (ed). *Ministry of Justice Analytical Series (UK)*, 2015, p. 7; HAMILTON, M. - UGWUDIKE, P. A ‘black box’ AI system has been influencing criminal justice decisions for over two decades – it’s time to open it up. *The Conversation*, 2023. Available at: <https://theconversation.com/a-black-box-ai-system-has-been-influencing-criminal-justice-decisions-for-over-two-decades-its-time-to-open-it-up-200594> . [Accessed: 6 April 2026].

⁵⁷ *State v. Loomis* (2016) Superior Court of Wisconsin, No. 2015AP157-CR, § 19 (“*State v. Loomis*”).

⁵⁸ *Ibid*, §§ 48-52.

⁵⁹ *Ibid*, § 120.

⁶⁰ *Ibid*, Concurring Opinion of Shirley S. Abrahamson, J., § 132.

⁶¹ *State v. Loomis*, § 92.

⁶² *Ibid*, § 65.

⁶³ *Ibid*, §§ 93, 95.

⁶⁴ See, e. g., CoE (2024) Explanatory Report to the Council of Europe Framework Convention on Artificial Intelligence and Human Rights, Democracy and the Rule of Law, CETS no. 225, § 60 (“*FCAI Explanatory Report*”).

⁶⁵ YUSUPOVA, S. The role of AI in the Investigation of Cybercrimes. *International Journal of Artificial Intelligence*, 2025, p. 1475.

⁶⁶ CoE (2024) Framework Convention on Artificial Intelligence and Human Rights, Democracy and the Rule of Law, Council of Europe Treaty Series 225 (“*FCAI*”).

interpretation. The second section suggests the dangers of AI to the rights under Article 6(3)(b). Thirdly, the overall fairness of proceedings deploying AI is subject to scrutiny.

3.1 The Potential Impact of the Framework Convention on Artificial Intelligence

The Court has repeatedly recognised that the Convention must be interpreted in light of relevant rules of international law other than the Convention itself.⁶⁷ It may therefore be argued that the Court may consider the FCAI, adopted by the Council of Europe in September 2024, as a subsidiary means of interpretation of the Convention.

While the FCAI has not yet entered into force, signatory States are, in accordance with the Vienna Convention on the Law of Treaties and the customary rule enshrined therein,⁶⁸ obliged not to defeat its object and purpose.⁶⁹ Moreover, the adoption of the FCAI was supported unanimously by the Parliamentary Assembly of the Council of Europe,⁷⁰ which evidences the consensus of member States, another factor commonly considered by the Court in the interpretation of the Convention.⁷¹

It must be acknowledged that activities within the lifecycle of AI systems related to the protection of national security fall outside the scope of the FCAI.⁷² However, this exception does not cover regular law-enforcement activities, such as the investigation and prosecution of crimes, as long as national security is not directly involved.⁷³ Therefore, the issue of AI as an investigation tool or a risk assessment method for potential recidivism cannot be entirely excluded from the scope of the FCAI's application.

In light of the foregoing, the FCAI is further referred to as a supplementary means of interpretation of the Convention and the respective obligations of member States.

3.2 Non-disclosure of Technical Data Regarding AI Systems as a Threat to the Right to Adequate Facilities for the Preparation of a Defence

One of the major issues arising out of the use of AI systems in criminal justice is the non-disclosure of the software's data to the defendant. That raises concerns, especially under Article 6(3)(b) of the Convention, guaranteeing the defendant "*adequate time and facilities for the preparation of his defence*."⁷⁴ That right under Article 6(3)(b) has been commonly considered by the Court as a specification of the equality of arms guaranteed under Article 6(1).⁷⁵ However, that does not prevent "*a proper review of claims made under the specific limbs of Article 6(3)*"⁷⁶ and only a subsequent consideration of the overall fairness of the proceedings.⁷⁷

⁶⁷ Demir and Baykara v. Turkey [GC] (2008) ECHR, app. no. 34503/97, § 85.

⁶⁸ DÖRR, O. - SCHMALENBACH, K. Article 18. Obligation not to defeat the object and purpose of a treaty prior to its entry into force. In: DÖRR, O. - SCHMALENBACH, K. (eds). *Vienna Convention on the Law of Treaties*. Berlin, Heidelberg: Springer, 2012, p. 3.

⁶⁹ UN (1969) Vienna Convention on the Law of Treaties, 1155 UNTS 331, Art. 18.

⁷⁰ Parliamentary Assembly of the CoE, Opinion 303 (2024) Draft framework convention on artificial intelligence, human rights, democracy and the rule of law.

⁷¹ Demir and Baykara v. Turkey [GC] (2008) ECHR, app. no. 34503/97, § 85; Fedotova and Others v. Russia [GC] (2023) ECHR, app. no. 40792/10, 30538/14 and 43439/14, § 186-187.

⁷² FCAI, Art. 3(2)

⁷³ FCAI Explanatory Report, § 32.

⁷⁴ CoE (1950) European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, ETS no. 5, as amended and supplemented by its Protocols, Art. 6(3)(b).

⁷⁵ Kuopila v. Finland (2000) ECHR, app. no. 27752/95, §§ 34, 38.

⁷⁶ Sigurður Einarsson v. Iceland, Partly Dissenting Opinion of Judge Pavli, § 25.

⁷⁷ *Ibid*, § 25; Ibrahim and Others v. the United Kingdom [GC] (2016) ECHR, app. no. 50541/08, 50571/08, 50573/08 and 40351/09, §§ 275-311.

It can be reasonably argued that such an approach, i. e. to examine potentially claimed violations of Article 6(3)(b) separately, is best-suited for the topic at hand, based on the following reasons:

Firstly, the guarantees under Article 6(3) are explicitly protected as minimum rights,⁷⁸ not mere “*interpretative examples*”.⁷⁹ A violation of a minimum right enshrined therein can be considered a violation of Article 6 itself.⁸⁰ A mere analysis of the overall fairness without specific engagement with these provisions tends to “*water down the protections guaranteed by (them), as if they were not capable of being violated on their own terms.*”⁸¹

Secondly, the issue of AI must be clearly differentiated from previous case law, where the emphasis on overall fairness was employed. It presents significant novelties and challenges for the defendants in criminal trials, resulting from the unprecedented use of modern technological tools and the involvement of high-volume electronic data.⁸² An analogy can be drawn to the case of *Sigurður Einarsson v. Iceland*, concerning the disclosure of electronic data and the possibility of carrying out a search using the electronic system applied by the prosecutor.⁸³ The Court found that any refusal to allow the defence to have further searches of such data carried out raised an issue concerning Article 6(3)(b).⁸⁴ While it did not separately analyse the claims under that provision, dissenting Judge Pavli criticized the approach, as the Court could “*engage more meaningfully with the challenges of complex criminal investigations in our high-tech age*”⁸⁵ and consider the specific issues raised under Article 6(3)(b) separately. That will, therefore, be the methodology deployed by the present work.

The right to adequate facilities protected under Article 6(3)(b) includes the disclosure of relevant evidence against the accused.⁸⁶ In this context, it overlaps with the principle of equality of arms guaranteed under Article 6(1).⁸⁷ Equality of arms in criminal proceedings requires that the defendant is set on an equal footing *vis-à-vis* the prosecution⁸⁸ and that each party has access to any evidence filed with a view to influencing the Court’s decision.⁸⁹ Specifically, the “*(f)ailure to disclose to the defence material evidence which contains such particulars as could enable the accused to exonerate himself or have his sentence reduced would constitute a refusal of facilities necessary for the preparation of the defence.*”⁹⁰ Such

⁷⁸ GOSS, R. The Disappearing ‘Minimum Rights’ of Article 6 ECHR: the Unfortunate Legacy of Ibrahim and Beuze. *Human Rights Law Review*, 2023, 23, 4, p. 3.

⁷⁹ *Ibid*, p. 22.

⁸⁰ *Ibid*.

⁸¹ *Sigurður Einarsson v. Iceland*, Partly Dissenting Opinion of Judge Pavli, § 24

⁸² See: FISHER, J. K. C. *Disclosure in the Digital Age: Independent Review of Disclosure and Fraud Offences*. UK Secretary of State for the Home Department, 2025, p. 304. Available at: <https://www.gov.uk/government/publications/independent-review-of-disclosure-and-fraud-offences>. [Accessed: 3 April 2026].

⁸³ *Sigurður Einarsson v. Iceland*, §§ 16, 63.

⁸⁴ *Ibid*, § 91.

⁸⁵ *Ibid*, Partly dissenting opinion of judge Pavli, § 28.

⁸⁶ *Jasper v. the United Kingdom* [GC] (2000) ECHR, app. no. 27052/95, § 59; *Leas v. Estonia* (2012) ECHR, app. no. 59577/08, § 81 (“*Leas v. Estonia*”).

⁸⁷ ECHR (2025) Guide on Article 6 of the European Convention on Human Rights: Right to a fair trial (criminal limb) (updated 28 February 2025), § 489 (“*Guide on Article 6*”); *Rowe and Davis v. the United Kingdom* [GC] (2000) ECHR, app. no. 59577/08, § 59; *Leas v. Estonia*, § 76; see also: GOSS, R. The Disappearing ‘Minimum Rights’ of Article 6 ECHR: the Unfortunate Legacy of Ibrahim and Beuze. *Human Rights Law Review*, 2023, 23, 4, p. 4.

⁸⁸ *Öcalan v. Turkey* [GC] (2005) ECHR, app. no. 46221/99, § 140; *Foucher v. France* (1997) ECHR, app. no. 22209/93, § 34; *Faig Mammadov v. Azerbaijan* (2017) ECHR, app. no. 60802/09, § 19.

⁸⁹ *Rowe and Davis v. the United Kingdom* [GC] (2000) ECHR, app. no. 59577/08, § 60; *Brandstetter v. Austria* (1991) ECHR, app. no. 11170/84, 12876/87 and 13468/87, § 67; *Guide on Article 6*, § 173.

⁹⁰ *Leas v. Estonia*, § 81; *Jasper v. the United Kingdom* [GC] (2000) ECHR, app. no. 27052/95, § 59; *Yüksel Yalçınkaya*, § 307.

material evidence, as will be further argued, inevitably includes technical data regarding any AI tool potentially used in the production of decisive evidence.

Section one thus addresses the question of whether technical data behind AI systems qualify as facilities subject to disclosure. The second section highlights their necessity for the defendant, in light of relevant sources.

3.2.1 Are the Source Code, Audit Report, and Training Data of AI Tools Facilities Subject to Disclosure?

It is acknowledged that it is the output generated by an AI system that presents direct evidence in the case file, not its functioning and technical data. However, to ensure that Convention rights are not illusory,⁹¹ the defendant shall also be given access to evidence regarding the reliability of such a system, enabling them to challenge its conclusions effectively.

While there is yet no jurisprudence concerning the disclosure of technical data behind AI-based evidence, the Applicant submits that an analogy can be drawn to the Court's jurisprudence regarding technical details on which an expert's report was based. Evidence subject to disclosure includes, in the words of the Court, "*not only the evidence directly relevant to the facts of the case, but also other evidence which may concern the admissibility, reliability and completeness of the former*,"⁹² provided that reasons are given for the request for disclosure.⁹³ As specified in *Kartoyev and Others v. Russia*, technical details on which the experts' reports were based are subject to disclosure,⁹⁴ as they represent means to "*challenge the validity of the expert's conclusions*".⁹⁵ Such data constitutes "*facilities necessary for the preparation of the defence*", and their non-disclosure can result in a violation of Article 6(3)(b) of the Convention.⁹⁶

Applying the aforementioned principles to AI-produced evidence, the evidence subject to disclosure certainly includes relevant information about the system's reliability and functioning, including, for instance, its source code, training data and audit report. Such data is necessary to analyse its methodology, input data and its processing, as well as possible errors.

Hence, through the lens of the jurisprudence regarding the disclosure of facilities to the defendant in criminal proceedings, information such as the source code, training data and audit report constitute facilities subject to disclosure.

3.2.2 The Challenges of Defence Preparation Against Non-transparent AI-produced Evidence

As noted, the relevant data regarding AI systems, typically shielded by trade secret protection or potential national security interests,⁹⁷ inevitably form part of the evidence which would otherwise be subject to disclosure under Article 6(3)(b). It remains to be verified that their non-disclosure, under the circumstances of each case,⁹⁸ hinders the defendant from

⁹¹ see, e. g.: *Shuli v. Greece* (2017) ECHR, app. no. 71891/10, § 27; *Zhang v. Ukraine* (2019) ECHR app. no. 6970/15, § 59.

⁹² *Paci v. Belgium* (2018) ECHR, app. no. 45597/09, § 84; *Mirilashvili v. Russia* (2009) ECHR, app. no. 6293/04, § 200; *Matanović v. Croatia* (2017) ECHR, app. no. 2742/12, § 161.

⁹³ *Leas v. Estonia*, § 81.

⁹⁴ *Kartoyev and Others v. Russia* (2022) ECHR, app. no. 9418/13, 9421/13 and 49007/13, §§ 72-73.

⁹⁵ *Ibid*, § 71

⁹⁶ *Leas v. Estonia*, § 81.

⁹⁷ See, e. g., *FCAI Explanatory Report*, § 60.

⁹⁸ *Iglin v. Ukraine* (2012) ECHR, app. no. 39908/05, § 65; *Galstyan v. Armenia* (2008) ECHR, app. no. 26986/03, § 84.

effectively preparing their defence.⁹⁹

The situation arising out of the use of AI in criminal investigations presents a new specific form of evidence, which requires that clear standards be set by the Court. While there is no specific case law of this Court to indicate what is necessary for the preparation of a defence against AI-produced evidence, it will further be argued that it necessarily does include the source code, methodologies, or other technical data. Such a view is strongly supported by the doctrine,¹⁰⁰ as well as a nascent body of jurisprudence,¹⁰¹ although not yet from the CoE member States. However, as evident from the jurisprudence of the ECHR, it frequently refers to comparative case law, including from the American continent.¹⁰² In the end, the unprecedented use of artificial intelligence is a global phenomenon, and so are its potential human rights implications. Moreover, the USA, especially are remarkable for sharing the same human rights standards and values, as are enshrined within the Convention. Therefore, the jurisprudence of its domestic courts may be taken into consideration.

As stated by the judge in a case before the Summit County Common Pleas Court in Ohio, where the prosecution relied heavily on AI-generated evidence, the defence “*cannot prepare a defense when denied access to undisclosed proprietary software and framework that cannot be replicated.*”¹⁰³ Similarly, the Superior Court of New Jersey rejected non-disclosure of the source code of the State’s DNA analysis software to the defendant.¹⁰⁴ The court held that without the defence expert’s access to the source code, “*the defendant is relegated to blindly accepting the company’s assertions as to its reliability (...) And importantly, the judge would be unable to reach an informed reliability determination.*”¹⁰⁵ Even the Superior Court of Wisconsin rejected reliance on an AI system, even if “*only*” for the determination of a sentence,¹⁰⁶ following a verdict on guilt. Even more so shall it be rejected as an evidentiary tool, upon which the guilt or innocence of an individual is decided.

Apart from comparative jurisprudence, expert opinions arising out of scholarly debate provide guidance on the technical complexities of AI-based decision-making, as well as the challenges it poses to effective defence preparation in adversarial proceedings, and equality of arms. It has been repeatedly confirmed in the scholarly debate that “*(f)or adversarial scrutiny to succeed, defendants need access to (...) software source code, training data, or executables*

⁹⁹ Mayzit v. Russia (2005) ECHR, app. no. 63378/00, §§ 78-79.

¹⁰⁰ GARRETT, B. L. - CARRIQUIRY, A. - KAFADAR, K. - MEJIA, R. - RUDIN, C. - SCURICH, N. - STERN, H. *AI and Criminal Procedure Rights: A Response to the National Institute of Justice Request for Input*, 2024, pp. 2-3; MELKOTE, M. - NAMBIAR, M. Access to Algorithmic Justice: Defending a Right to Expert Assistance for Indigent Defendants. *Duke Law Journal Online*, 2025, vol. 74, p. 75; EIDELMAN, V. *Secret Algorithms Are Deciding Criminal Trials and We’re Not Even Allowed to Test Their Accuracy*, ACLU, 2017.

¹⁰¹ State v. Pickett (2021) Superior Court of New Jersey, Appellate Division, 466 N.J. Super. 270, 246 A.3d 279; WARSMITH, S. Attorneys challenge smartphone activity tracking as evidence in Summit County murder cases, *Akron Beacon Journal*, 2023. Available at: <https://eu.beaconjournal.com/story/news/2023/06/24/summit-county-courts-cellphone-records-cybercheck-startphone-activity-personal-data-murder-cases/70326644007/>. [Accessed: 3 April 2026]; Hous. Fed’n of Teachers v. Hous. Indep. Sch. Dist. (2017) U.S. District Court — Southern District of Texas, 251 F.Supp.3d 1168.

¹⁰² See: Ibrahim and Others v. the United Kingdom [GC] (2016) ECHR, app. no. 50541/08, 50571/08, 50573/08 and 40351/09, § 230; Al-Khawaja and Tahery v. the United Kingdom [GC] (2011) ECHR, app. no. 26766/05 and 22228/06, § 87; both citing judgments of the Supreme Court of the US.

¹⁰³ WARSMITH, S. Attorneys challenge smartphone activity tracking as evidence in Summit County murder cases, *Akron Beacon Journal*, 2023. Available at: <https://eu.beaconjournal.com/story/news/2023/06/24/summit-county-courts-cellphone-records-cybercheck-startphone-activity-personal-data-murder-cases/70326644007/>. [Accessed: 3 April 2026].

¹⁰⁴ State v. Pickett (2021) Superior Court of New Jersey, Appellate Division, 466 N.J. Super. 270, 246 A.3d 279.

¹⁰⁵ *Ibid*, §§ 20-21.

¹⁰⁶ State v. Loomis, §§ 93, 95; State v. Loomis, Concurring Opinion of Patience Drake Roggensack, C. J., § 129.

to run and test the software.”¹⁰⁷ In other words, “(a)ccess to the source code of algorithms used in the criminal justice system is critical to ensure fairness and justice.”¹⁰⁸

In the absence of any AI-specific jurisprudence of the Court, it can be suggested that the Court consider these principles. Moreover, as noted above, the Framework Convention on Artificial Intelligence, as well as other relevant documents produced within the European legal environment may be taken into account.

Article 8 of the FCAI enshrines the principle of transparency, enabling persons affected to “contest the use or outcomes of an artificial intelligence system.”¹⁰⁹ That, as the Explanatory Report makes clear, “involves making the internal workings, logic, and decision-making processes of artificial intelligence systems understandable and accessible”¹¹⁰ to them. The Convention implies that the source code and other relevant documentation regarding the AI system deployed shall be disclosed to defendants, who are particularly affected by such decision-making. That, however, may run contrary to opposing interests and thus not be feasible, as disclosure might threaten the efficiency of the system itself, making offenders able to adapt to its methodology and be able to escape prosecution. Therefore, a potential solution, even though likely compromising efficiency, might be the appointment of a special counsel to the defendants, with necessary security clearance. However, if this critical data is not made accessible to defendants, it can hardly be claimed that they have adequate facilities for the preparation of their defence.

3.3 Overall Fairness of Proceedings Involving AI-generated Evidence under Article 6(1)

Another issue arising out of the deployment of AI tools in criminal justice regards the overall fairness of proceedings. That is typically addressed in the Court’s prevailing case law, even in cases where a specific limb of Article 6(3) is alleged.¹¹¹ However, AI poses significant challenges to the overall fairness of proceedings under Article 6(1) alone, most notably the right to a duly reasoned decision, which it comprises. The present chapter thus aims to explore the potential conclusions drawn regarding the overall fairness of proceedings, specifically in light of the right to adequate reasoning by domestic courts. Firstly, the complexity and specificity of AI tools are addressed as a major issue in the reasoning of decisions. The second section builds upon those difficulties, suggesting an analogy to the previous jurisprudence of the Court.

3.3.1 The Requirement of an Adequately Reasoned Decision by Domestic Courts Under the Threat of AI Complexity

One of the aspects of a fair trial is the right to a reasoned decision.¹¹² A sufficient reasoning requires courts to address all essential issues raised,¹¹³ especially any specific,

¹⁰⁷ ABEBE, R. - HARDT, M. - JIN, A. - MILLER, J. - SCHMIDT, L. - WEXLER, R. *Adversarial Scrutiny of Evidentiary Statistical Software*, ACM Conference on Fairness, Accountability, and Transparency, 2022, p. 1741.

¹⁰⁸ EIDELMAN, V. *Secret Algorithms Are Deciding Criminal Trials and We’re Not Even Allowed to Test Their Accuracy*, ACLU, 2017.

¹⁰⁹ FCAI Explanatory Report, § 57.

¹¹⁰ FCAI Explanatory Report, § 61.

¹¹¹ Rowe and Davis v. the United Kingdom [GC] (2000) ECHR, app. no. 59577/08, §§ 59-67; *Sigurður Einarsson v. Iceland*, §§ 87-93; Matanović v. Croatia (2017) ECHR, app. no. 2742/12, §§ 149-188; Dowsett v. the United Kingdom (2003) ECHR, app. no. 39482/98, §§ 40-52.

¹¹² Moreira Ferreira v. Portugal (no. 2) [GC] (2017) ECHR, app. no. 19867/12, § 84; Papon v. France (No. 2) (2001) ECHR, app. no. 54210/00, § 6; Hadjianastassiou v. Greece (1992) ECHR, app. no. 12945/87, § 33.

¹¹³ Boldea v. Romania (2007) ECHR, app. no. 19997/02, § 30; Lobzhanidze and Peradze v. Georgia (2020) ECHR, app. no. 21447/11 and 35839/11, § 66; Uche v. Switzerland (2018) ECHR, app. no. 12211/09, § 37.

pertinent point made by the accused.¹¹⁴

The lack of reasoning provided by AI-systems involved in decision-making thus arises as a major issue.¹¹⁵ Its inherent opaqueness¹¹⁶ and lack of transparency inevitably bring significant new challenges for the judicial system, where the reasoning behind decisions forms a crucial part of the legitimacy of justice itself. In its assessment of the domestic courts' reasoning, the Court has given regard to whether their reasons had been "*automatic or stereotypical*."¹¹⁷ However, automated decision-making by AI systems is marked by both of these characteristics. Moreover, "*to the extent that these systems 'reason', they do so in ways that diverge markedly from human inference, (...) (a)nd the attendant danger is that those utilising these hyper-efficient systems may interpret machine logic in ways that reflect expert human reasoning*."¹¹⁸ Therefore, while the system itself does not provide reasoning, the human judge may not understand its inferences, thus being unable to deliver a reasoning for any given decision. That directly contravenes the principle of duly reasoned decisions, enshrined in Article 6(1) of the Convention.

When the defendant cannot effectively access evidence submitted by the prosecution, the national court is obliged to support the relevant decision with sufficient and pertinent reasoning and address the defendant's objections regarding their veracity.¹¹⁹ This obligation has been highlighted by the Court, particularly concerning electronic evidence, when the defendant lacked access to electronic data relied on by the prosecution, and therefore could not effectively challenge arguments construed upon it.¹²⁰ The Court has held that "*by ignoring a specific, pertinent and important point made by the accused, the domestic courts fall short of their obligations under Article 6 § 1 of the Convention*".¹²¹

In case of proprietary or public interest shielded, technically complex AI systems, the defendants will typically lack the facilities to effectively challenge the AI-based evidence. There is, therefore, an obligation for the national court to provide sufficient reasoning *vis-à-vis* such evidence.¹²² Moreover, the transparency required of publicly used AI systems necessarily imposes a higher standard on decisions in criminal justice, which "*must provide a thorough explanation*."¹²³ The FCAI's emphasis on the reasoning of decisions in criminal justice,¹²⁴ and its correlating requirement of effective remedies for human rights violations arising from the use of AI systems,¹²⁵ must also be highlighted in this regard. The Parliamentary Assembly of the CoE requires internal expertise of public bodies implementing AI systems to be able to evaluate and advise on their introduction, operation, and impact.¹²⁶

¹¹⁴ *Yüksel*, §§ 337-341; *Cupiał v. Poland* (2023) ECHR, app. no. 67414/11, § 57; *Zahariev v. North Macedonia* (2025) ECHR, app. no. 26760/22, §§ 49-50.

¹¹⁵ See, e. g., KARAYIGIT, M. T. - CELIKKAYA, D. The Use of AI in Criminal Justice: Unpacking the EU's Human-Centric AI Strategy. *Nordic Journal of European Law*, 2025, 1, pp. 7, 20-21.

¹¹⁶ See, e. g., MCGREGOR RICHMOND, K. - PRIMEAU, C. AI in the criminal justice system: From 'AI ethics' to 'hermeneutic risk'. *Sage Journals: Medicine, Science and the Law*, 2025, 1-5, p. 1.

¹¹⁷ *Moreira Ferreira v. Portugal* (no. 2) [GC] (2017) ECHR, app. no. 19867/12, § 84; *Paradiso and Campanelli v. Italy* [GC] (2017) ECHR, app. no. 25358/12, § 210.

¹¹⁸ MCGREGOR RICHMOND, K. - PRIMEAU, C. AI in the criminal justice system: From 'AI ethics' to 'hermeneutic risk'. *Sage Journals: Medicine, Science and the Law*, 2025, 1-5, p. 2.

¹¹⁹ *Yüksel*, § 337

¹²⁰ *Ibid.*, § 337

¹²¹ *Cupiał v. Poland* (2023) ECHR, app. no. 67414/11, § 57; *Nechiporuk and Yonkalo v. Ukraine* (2011) ECHR, app. no. 42310/04, § 280; *Ayetullah Ay v. Turkey* (2021) ECHR, app. no. 29084/07 and 1191/08, § 127.

¹²² *Yüksel*, § 337

¹²³ GRIMM, P. W. - GROSSMAN, M. R. - CORMACK, G. V. Artificial Intelligence as evidence. *Northwestern Journal of Technology and Intellectual Property*, 2021, 19, 1, p. 62.

¹²⁴ FCAI Explanatory Report, § 60.

¹²⁵ FCAI, Art. 14.

¹²⁶ Parliamentary Assembly of the CoE, Res 2342 (2020), Justice by algorithm – The role of artificial intelligence in policing and criminal justice systems, § 9.5.

Nevertheless, in light of the complexities of AI and the particular challenges for the judiciary in its understanding, it may not be feasible for domestic courts to provide such an explanation, fulfilling their reasoning obligation.

It can thus safely be concluded that, at the very least, judges should undergo training and thus acquire the expertise necessary to evaluate the outputs of AI, and provide sufficient reasoning as to the verdict. In any case, over-reliance on the conclusions drawn by AI systems can not be seen as complying with the requirement of individual reasoning of judicial decisions. In light of the Convention, the failure of the domestic courts to provide adequate reasons *vis-à-vis* undisclosed evidence and address vital issues raised by its deployment might render their reasoning automatic and stereotypical, constituting a violation of the principle of duly reasoned decisions.

3.3.2 The Lack of Transparency and Novel Nature of AI-based Evidence – Any Analogy to be Found?

Bearing in mind the lack of jurisprudence directly concerning AI-based evidence, it might be suggested that an analogy be drawn, even if a rather particular one. Certain general conclusions can be derived from the Court's jurisprudence on jury trials.

An important aggravating factor in the Court's case-law concerning the failure of courts to provide sufficient reasoning is reliance on a newly introduced system,¹²⁷ which does not provide transparency or require reasoning.¹²⁸ Where the lower courts fail to do so, a proper reasoning is required from an appellate court.¹²⁹ Arguably, such a need is even greater where the first-instance trial is marked by a lack of transparency or significant judicial novelties.¹³⁰ In *Rusishvili v. Georgia*, concerning the introduction of jury trials, the Court found a violation of Article 6(1)¹³¹ because the appellate court did not “*thoroughly examine the validity and nature of the applicant's allegations and (...) assess the manner in which the relevant procedural safeguards had been applied.*”¹³²

While it may be argued that the situation is different with AI as an evidentiary tool, rather than a replacement of the human judge, overreliance on such a system leads to a similar outcome. The introduction of AI into criminal justice thus raises closely analogous concerns. Like jury trials in the *Rusishvili* case, it represents a new element in countries' legal frameworks and likewise does not provide transparency of decision-making.¹³³ The lack of reasoning provided by a jury is equally present in AI-based decision making, the technical complexities and untested nature of which play an aggravating role. As noted in scientific debate, not even the designers of a given AI model may understand the inference of a certain output from the input.¹³⁴ Hence, it can be argued that a similar logic shall be applied in the present case, subject to even greater caution. Similarly to the aforementioned case, the Court could take the novel and non-transparent nature of AI into consideration.

¹²⁷ *Rusishvili v. Georgia* (2022) ECHR, app. no. 15269/13, §§ 77, 79 (“***Rusishvili***”); *Kikabidze v. Georgia* (2022) ECHR, app. no. 57642/12, § 65.

¹²⁸ *Rusishvili*, § 76.

¹²⁹ *Tatishvili v. Russia* (2007) ECHR, app. no. 1509/02, § 62; *Hirvisaari v. Finland* (2001) ECHR, app. no. 49684/99, § 32.

¹³⁰ See: *Rusishvili*, §§ 77, 79; *Kikabidze v. Georgia* (2022) ECHR, app. no. 57642/12, § 65.

¹³¹ *Rusishvili*, § 80.

¹³² *Ibid.*, § 79.

¹³³ Parliamentary Assembly of the CoE, Res 2342 (2020), Justice by algorithm – The role of artificial intelligence in policing and criminal justice systems, § 7.4; GRIMM, P. W. - GROSSMAN, M. R. - CORMACK, G. V. Artificial Intelligence as evidence. *Northwestern Journal of Technology and Intellectual Property*, 2021, 19, 1, p. 62.

¹³⁴ MCGREGOR RICHMOND, K. - PRIMEAU, C. AI in the criminal justice system: From ‘AI ethics’ to ‘hermeneutic risk’. *Sage Journals: Medicine, Science and the Law*, 2025, 1–5, p. 2.

Accordingly, the untested reliability of novel AI systems and the inherent opaqueness¹³⁵ of AI-based decision-making¹³⁶ demand due reasoning by domestic courts. Their failure to do so can ultimately lead to a breach of the right to a reasoned decision, and, consequently, of Article 6(1) of the Convention. In order to prevent such outcomes, it is suggested that training for judges and prosecutors is necessary, and that AI outputs are not allowed to play a decisive role, requiring sufficient corroboration.

CONCLUSION

To conclude, it appears that the introduction of AI in criminal justice remains to be seen as a threat, rather than a guardian of human rights. It is essential that the Court's warning in *S. and Marper* does not go unheeded, and the greatest caution is applied when introducing AI in criminal justice systems. As demonstrated in chapter three, the non-disclosure and technical complexity of the system's source code, training data, and internal logic significantly threaten the ability to prepare an effective defence. Without adequate facilities for defence preparation, guaranteed by Article 6(3)(b) of the Convention, defendants are placed at a significant disadvantage *vis-à-vis* the prosecution. Moreover, the lack of transparency and opaqueness of AI-based systems endangers the right to adequate reasoning of judicial decisions. While the system itself does not provide reasoning, and the judges may not themselves be able to understand its inferences, how can the verdict be individually reasoned? Therefore, without meaningful access to the system's internal logic and lacking a proper explanation regarding the conclusions drawn by the AI, defendants are left at the mercy of algorithms. Such a situation, conspicuously resembling "*The Trial*" by Franz Kafka, certainly holds no place in a democratic society upholding human rights, the cornerstone of which is the right to a fair trial.

¹³⁵ GARRETT, B. L. - CARRIQUIRY, A. - KAFADAR, K. - MEJIA, R. - RUDIN, C. - SCURICH, N. - STERN, H. *AI and Criminal Procedure Rights: A Response to the National Institute of Justice Request for Input*, 2024, p. 2-3; MELKOTE, M. - NAMBIAR, M. Access to Algorithmic Justice: Defending a Right to Expert Assistance for Indigent Defendants, *Duke Law Journal Online*, 2025, vol. 74, p. 70; GRIMM, P. W. - GROSSMAN, M. R. - CORMACK, G. V. Artificial Intelligence as evidence, *Northwestern Journal of Technology and Intellectual Property*, 2021, 19, 1, p. 62.

¹³⁶ See: *FCAI Explanatory Report*, §§ 96-97.

Bibliography:

Case-law of the ECHR

Al-Khawaja and Tahery v. the United Kingdom [GC] (2011) ECHR, app. no. 26766/05 and 22228/06

Ayetullah Ay v. Turkey (2021) ECHR, app. no. 29084/07 and 1191/08

Boldea v. Romania (2007) ECHR, app. no. 19997/02

Brandstetter v. Austria (1991) ECHR, app. no. 11170/84, 12876/87 and 13468/87

Cupiał v. Poland (2023) ECHR, app. no. 67414/11

Demir and Baykara v. Turkey [GC] (2008) ECHR, app. no. 34503/97

Dowsett v. the United Kingdom (2003) ECHR, app. no. 39482/98

Faig Mammadov v. Azerbaijan (2017) ECHR, app. no. 60802/09

Fedotova and Others v. Russia [GC] (2023) ECHR, app. no. 40792/10, 30538/14 and 43439/14

Foucher v. France (1997) ECHR, app. no. 22209/93

Galstyan v. Armenia (2008) ECHR, app. no. 26986/03

Hadjianastassiou v. Greece (1992) ECHR, app. no. 12945/87

Hirvisaari v. Finland (2001) ECHR, app. no. 49684/99

Ibrahim and Others v. the United Kingdom [GC] (2016) ECHR, app. no. 50541/08, 50571/08, 50573/08 and 40351/09

Iglin v. Ukraine (2012) ECHR, app. no. 39908/05

Jasper v. the United Kingdom [GC] (2000) ECHR, app. no. 27052/95

Kartoyev and Others v. Russia (2022) ECHR, app. no. 9418/13, 9421/13 and 49007/13

Kikabidze v. Georgia (2022) ECHR, app. no. 57642/12

Kuopila v. Finland (2000) ECHR, app. no. 27752/95

Leas v. Estonia (2012) ECHR, app. no. 59577/08

Lobzhanidze and Peradze v. Georgia (2020) ECHR, app. no. 21447/11 and 35839/11

Matanović v. Croatia (2017) ECHR, app. no. 2742/12

Mayzit v. Russia (2005) ECHR, app. no. 63378/00

Mirilashvili v. Russia (2009) ECHR, app. no. 6293/04

Moreira Ferreira v. Portugal (no. 2) [GC] (2017) ECHR, app. no. 19867/12

Nechiporuk and Yonkalo v. Ukraine (2011) ECHR, app. no. 42310/04

O'Halloran and Francis v. the United Kingdom [GC] (2007) ECHR, app. no. 15809/02 and 25624/02

Öcalan v. Turkey [GC] (2005) ECHR, app. no. 46221/99

Paci v. Belgium (2018) ECHR, app. no. 45597/09

Papon v. France (No. 2) (2001) ECHR, app. no. 54210/00

Paradiso and Campanelli v. Italy [GC] (2017) ECHR, app. no. 25358/12

Rowe and Davis v. the United Kingdom [GC] (2000) ECHR, app. no. 59577/08

Rusishvili v. Georgia (2022) ECHR, app. no. 15269/13

Shuli v. Greece (2017) ECHR, app. no. 71891/10

Sigurður Einarsson and Others v. Iceland (2019) ECHR, app. no. 39757/15

S. and Marper v. the United Kingdom [GC] (2008) ECHR, app. no. 30562/04 and 30566/04

Tatishvili v. Russia (2007) ECHR, app. no. 1509/02

Uche v. Switzerland (2018) ECHR, app. no. 12211/09

Yüksel Yalçınkaya v. Türkiye [GC] (2023) ECHR, app. no. 15669/20

Zahariev v. North Macedonia (2025) ECHR, app. no. 26760/22

Zhang v. Ukraine (2019) ECHR, app. no. 6970/15

Other Case-law

Hous. Fed'n of Teachers v. Hous. Indep. Sch. Dist. (2017) U.S. District Court — Southern District of Texas, 251 F.Supp.3d 1168

State v. Pickett (2021) Superior Court of New Jersey, Appellate Division, 466 N.J. Super. 270, 246 A.3d 279

State v. Loomis (2016) Superior Court of Wisconsin, No. 2015AP157-CR

State v. Rankin (2024) Ninth District Court of Appeals, Ohio, C.A. No.30754

Treaties and Conventions

UN (1969) Vienna Convention on the Law of Treaties, 1155 UNTS 331

CoE (1950) European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, ETS no. 5, as amended and supplemented by its Protocols

Academic Sources, Books and Articles

ABEBE, R. - HARDT, M. - JIN, A. - MILLER, J. - SCHMIDT, L. - WEXLER, R. *Adversarial Scrutiny of Evidentiary Statistical Software*, ACM Conference on Fairness, Accountability, and Transparency, 2022.

DÖRR, O. - SCHMALENBACH, K. Article 18. Obligation not to defeat the object and purpose of a treaty prior to its entry into force. In: DÖRR, O. - SCHMALENBACH, K. (eds). *Vienna Convention on the Law of Treaties*. Berlin, Heidelberg: Springer, 2012.

EIDELMAN, V. *Secret Algorithms Are Deciding Criminal Trials and We're Not Even Allowed to Test Their Accuracy*, ACLU, 2017.

GARRETT, B. L. - CARRIQUIRY, A. - KAFADAR, K. - MEJIA, R. - RUDIN, C. - SCURICH, N. - STERN, H. *AI and Criminal Procedure Rights: A Response to the National Institute of Justice Request for Input*, 2024.

GOSS, R. The Disappearing 'Minimum Rights' of Article 6 ECHR: the Unfortunate Legacy of Ibrahim and Beuze. *Human Rights Law Review*, 2023, 23, 4.

GRIMM, P. W. - GROSSMAN, M. R. - CORMACK, G. V. (2021) Artificial Intelligence as evidence. *Northwestern Journal of Technology and Intellectual Property*, 2021, 19, 1.

FISHER, J. K. C. *Disclosure in the Digital Age: Independent Review of Disclosure and Fraud Offences*. UK Secretary of State for the Home Department, 2025. Available at: <https://www.gov.uk/government/publications/independent-review-of-disclosure-and-fraud-offences>. [Accessed: 3 April 2026].

KARAYIGIT, M. T. - CELIKKAYA, D. The Use of AI in Criminal Justice: Unpacking the EU's Human-Centric AI Strategy. *Nordic Journal of European Law*, 2025, 1.

MCGREGOR RICHMOND, K. - PRIMEAU, C. AI in the criminal justice system: From 'AI ethics' to 'hermeneutic risk'. *Sage Journals: Medicine, Science and the Law*, 2025, 1–5.

MELKOTE, M. - NAMBIAR, M. Access to Algorithmic Justice: Defending a Right to Expert Assistance for Indigent Defendants. *Duke Law Journal Online*, 2025, vol. 74.

MINISTRY OF JUSTICE (UK) JUSTICE DATA LAB. *Incorporating Offender Assessment data to the Justice Data Lab process – Methodology*, 2016.

NATIONAL OFFENDER MANAGEMENT SERVICE. A compendium of research and analysis on the Offender Assessment System (OASys) 2009–2013, In: MOORE, R. (ed). *Ministry of Justice Analytical Series (UK)*, 2015.

OXFORD INSTITUTE OF TECHNOLOGY AND JUSTICE. *United States of America: Data review and analysis*, 2025. Available at: <https://www.techandjustice.bsg.ox.ac.uk/hubfs/US-AI%20Justice%20Atlas-pdf.pdf?hsLang=en>. [Accessed: 3 April 2026].

RODÀ, A. *The COMPAS case: an educational journey for explaining fairness in AI-based applications*, 2025.

YUSUPOVA, S. *The role of AI in the Investigation of Cybercrimes. International Journal of Artificial Intelligence*, 2025

Council of Europe Documents

CEPEJ (2018) European ethical Charter on the use of Artificial Intelligence in judicial systems and their environment, Appendix I In-depth study on the use of AI in judicial systems, notably AI applications processing judicial decisions and data.

ECHR (2025) Guide on Article 6 of the European Convention on Human Rights: Right to a fair trial (criminal limb) (updated 28 February 2025)

ECHR (2024) Judicial Seminar 2025: Protecting human rights in a world of Artificial Intelligence, algorithms and big data (Background document)

CoE (2024) Explanatory Report to the Council of Europe Framework Convention on Artificial Intelligence and Human Rights, Democracy and the Rule of Law, CETS no. 225

CoE (2024) Framework Convention on Artificial Intelligence and Human Rights, Democracy and the Rule of Law, Council of Europe Treaty Series 225

Parliamentary Assembly of the CoE, Opinion 303 (2024) Draft framework convention on artificial intelligence, human rights, democracy and the rule of law

Parliamentary Assembly of the CoE, Res 2342 (2020), Justice by algorithm – The role of artificial intelligence in policing and criminal justice systems

Miscellaneous

BODNAR, S. *Case Review: DNA Company Trade Secrets Disclosed for Expert Testimony*. Rosenberg: Perry & Associates, LLC, 2021. Available at: <https://www.rosenbergperry.com/blog/state-v-corey-pickett/>. [Accessed: 3 April 2026].

EUROPEAN COMMISSION. The 2025 EU Justice Scoreboard, COM(2025) 375

HAMILTON, M. - UGWUDIKE, P. *A 'black box' AI system has been influencing criminal justice decisions for over two decades – it's time to open it up. The Conversation*, 2023. Available at: <https://theconversation.com/a-black-box-ai-system-has-been-influencing-criminal-justice-decisions-for-over-two-decades-its-time-to-open-it-up-200594>. [Accessed: 6 April 2026].

WARSMITH, S. Attorneys challenge smartphone activity tracking as evidence in Summit County murder cases. *Akron Beacon Journal*, 2023 Available at: <https://eu.beaconjournal.com/story/news/2023/06/24/summit-county-courts-cellphone-records-cybercheck-startphone-activity-personal-data-murder-cases/70326644007/>. [Accessed: 3 April 2026].

ZNEUŽITEĽNOSŤ ABSTRAKTNÝCH POJMOV: ČL. 7 ODS. 6 A 7 ÚSTAVY SLOVENSKEJ REPUBLIKY A JEHO UDRŽATEĽNOSŤ PRED ESLP

*The Potential for Misuse of Abstract Concepts:
Article 7(6) and (7) of the Constitution of the Slovak Republic
and its Tenability Before the ECtHR*

Alexandra Katunská

Abstrakt: Táto vedecká práca sa zaoberá ústavnoprávnymi a medzinárodnoprávnymi dôsledkami účelového zavádzania abstraktných pojmov do Ústavy Slovenskej republiky, konkrétne pojmov „národná identita“ a „kultúrno-etické otázky“ prostredníctvom novely čl. 7 ods. 6 a 7 z roku 2025. Autorka analyzuje narastajúce napätie medzi vnútroštátnymi snahami o vytesnenie párov rovnakého pohlavia z právneho priestoru a záväzkami plynúcimi z Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, pričom poukazuje na porušenie zásady *pacta sunt servanda* a čl. 27 Viedenského dohovoru. Práca vychádza z metodologickej kombinácie analytickej, komparatívnej, syntetickej a deduktívnej metódy, a zahŕňa komparáciu s maďarským ústavným modelom. V texte sú podrobne rozpracované reálne prekážky, ktorým čelia dotknuté osoby v každodennom živote (najmä v oblasti zdravotnej starostlivosti, dedenia či osvojenia), a evolúcia kľúčovej judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva. Prostredníctvom konštrukcie modelového sporu občana pred medzinárodným tribunálom autorka demonštruje neudržateľnosť štátnej argumentácie tradičnými hodnotami a definuje pevné limity doktríny voľnej úvahy štátov. Práca sa tiež venuje paradoxom vymožitelnosti európskeho štandardu v kontexte sankčných mechanizmov Rady Európy a mechanizmov podmienenosti čerpania štrukturálnych fondov Európskej únie. V závere autorka navrhuje legislatívne riešenia *de lege ferenda*, predovšetkým úplné zrušenie spomínanej ústavnej novely, alternatívne jej striktné normatívne zúženie doplnené o explicitné eurokonformné interpretačné pravidlo.

Kľúčové slová: národná identita; Ústava Slovenskej republiky; páry rovnakého pohlavia; Európsky súd pre ľudské práva; medzinárodné záväzky; priestor pre voľnú úvahu; právny štát.

Abstract: This scientific paper examines the constitutional and international legal consequences of the deliberate introduction of abstract concepts into the Constitution of the Slovak Republic, namely the concepts of "national identity" and "cultural and ethical issues" introduced by the 2025 amendment to Article 7(6) and (7). The author analyses the growing tension between domestic efforts to exclude same-sex couples from legal protection and the obligations arising under the European Convention on Human Rights, highlighting the violation of the principle of *pacta sunt servanda* and Article 27 of the Vienna Convention on the Law of Treaties.

The paper employs a combination of analytical, comparative, synthetic, and deductive methods, including a comparison with the Hungarian constitutional model. It further examines the practical obstacles faced by affected individuals in their daily lives, particularly in the areas of healthcare, inheritance, and adoption, as well as the development of the relevant case law of the European Court of Human Rights. Through the construction of a model case before an international tribunal, the author demonstrates the unsustainability of State arguments based on traditional values and identifies the limits of the doctrine of the margin of appreciation.

The paper also addresses the paradoxes of enforcement in the context of the Council of Europe's supervisory mechanisms and the European Union's conditionality mechanism for the protection of the Union budget. Finally, the author proposes several *de lege ferenda* solutions, primarily the repeal of the aforementioned constitutional amendment or, alternatively, its strict normative narrowing accompanied by an explicit interpretative rule requiring conformity with international and European legal obligations.

Key Words: National Identity; Constitution of the Slovak Republic; Same-sex Couples; European Court of Human Rights; International Obligations; Margin of Appreciation; Rule of Law.

Skratky

BSM	Bezpodielové spoluvlastníctvo manželov
ČSFR	Česká a Slovenská federatívna republika
Doktrína, voľná úvaha	Doktrína priestoru pre voľnú úvahu
EDLP, Dohovor	Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd
ESLP	Európsky súd pre ľudské práva
EÚ	Európska únia
OZ	Občiansky zákonník
SDEÚ	Súdny dvor Európskej únie
Ústava SR	Ústava Slovenskej republiky
Viedenský dohovor	Viedenský dohovor o zmluvnom práve
VM RE	Výbor ministrov Rady Európy
ZEÚ	Zmluva o Európskej únii

ÚVOD

Slovenský ústavný systém čelí v 21. storočí vážnemu paradoxu. Zatiaľ čo judikatúra medzinárodných súdov smeruje k zjednocovaniu ľudskoprávných štandardov, vnútroštátny ústavodarca vykazuje tendenciu vytvárať legislatívne bariéry. Zásadným bodom tohto vývoja je novela Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „Ústava SR“) z roku 2025, ktorá do článku 7 ods. 6 a 7 zaviedla abstraktné pojmy ako „národná identita“ a „kultúrno-etické otázky“. Táto účelová zmena transformuje ústavný text z garanta práv na politický nástroj s cieľom legitimizovať neuznanie zväzkov párov rovnakého pohlavia a vyhnúť sa aplikácii nadradeného európskeho ľudskoprávného štandardu.

Predkladaná práca sa usiluje o systematickú ústavnoprávnu a medzinárodnoprávnu analýzu tohto napätia. Centrálnou výskumnou otázkou je, či a do akej miery môže štát legítimne využívať abstraktné ústavné pojmy na ospravedlnenie neplnenia medzinárodných záväzkov. Overovaná hypotéza znie, že súčasný stav je v priamom rozpore so zásadou *pacta sunt servanda* a kogentným ustanovením článku 27 Viedenského dohovoru o zmluvnom práve (ďalej len „Viedenský dohovor“). Primárnym cieľom je preukázať medzinárodnoprávnu neudržateľnosť slovenskej ústavnej úpravy, analyzovať jej závažné právne dôsledky pre každodenný život dotknutých osôb a namodelovať hypotetický stret tohto stavu s judikatúrou Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“).

Metodologicky je výskum postavený na kombinácii analytickej, komparatívnej, syntetickej a deduktívnej metódy. Štruktúrne je text rozdelený do piatich logicky nadväzujúcich kapitol. Prvá a druhá kapitola ukotvujú tému v narušení princípu právnej istoty a analyzujú konštruovanie ústavnej identity ako nástroja suverenity s komparatívnym presahom na maďarský ústavný model. Tretia kapitola mapuje záväzky SR plynúce z medzinárodného práva a definuje presné limity doktríny voľnej úvahy štátov. Štvrtá kapitola tvorí praktické jadro práce – rozoberá každodenné prekážky párov rovnakého pohlavia v oblasti dedenia, zdravotnej starostlivosti či osvojenia, sleduje evolúciu judikatúry ESLP a vrcholí modelovým prípadom občanov SR pred týmto súdom. Záverečná piata kapitola prináša modelový prípad súdneho procesu a diskusiu o paradoxoch medzinárodného práva v limitoch reálnej vymožitelnosti európskeho štandardu v odlišných krajinách.

Problematika zneužívania abstraktných ústavných pojmov na vytesnenie špecifickej menšiny z právneho priestoru odráža zásadnú otázku fungovania právneho štátu. Práca hľadá odpoveď na to, kde končia hranice národnej suverenity a kde začína bezpodmienečná povinnosť štátu chrániť rodinný a súkromný život svojich občanov a to bez ohľadu na politickú (ne)vôľu.

1. ABSTRAKTNÉ POJMY V ÚSTAVNOM TEXTE A ICH (NE)DEFINOVATEĽNOSŤ

Ústavný zákon č. 460/1992 Zb. Ústava SR bola prijatá 1. septembra 1992 a s výnimkou niekoľkých ustanovení nadobudla účinnosť 1. októbra toho roku. Za tri desaťročia prešla dvadsiatimi štyrmi novelizáciami,¹ z ktorých najkontroverzejšia bola práve tá z roku 2025. Táto zmena sa od ostatných odlišuje nielen procesom svojho schválenia, ale najmä zavedením neurčitých pojmov do čl. 7 ods. 6 a 7. Zákonodarca rezignoval na definovanie pojmov ako „národná identita“ alebo „základné kultúrno-etické otázky“ s využitím demonštratívneho výpočtu, čím sa narušuje princíp právnej istoty.

Hoci Ústava SR prostredníctvom svojej druhej hlavy aj naďalej formálne garantuje základné ľudské práva a slobody,² spomínaná novela mení ťažisko ich uplatňovania. Do popredia už nevystupuje otázka ich samotnej existencie, ale skôr spor o to, kto a v akom rozsahu

¹ Bližšie pozri: Ústava SR, čl. 1, aktuálne znenie.

² Tamtiež, druhá hlava.

bude oprávnený autoritatívne rozhodovať o ich konkrétnom obsahu vo vzťahu k dotknutým menšinám.

1.1 Strata právnej istoty

Podľa čl. 1 ods. 1 Ústavy SR „Slovenská republika je zvrchovaný, demokratický a právny štát. Neviaže sa na nijakú ideológiu ani náboženstvo.”³ Právny štát predstavuje jednu zo základných hodnôt Európskej únie (ďalej len „EÚ”), zaručujúcu demokraciu, občianske práva a slobody. Jeho neodmysliteľnou súčasťou je princíp právnej istoty, ktorý vyžaduje, aby právne normy boli jasné, presné a aby ich uplatnenie bolo pre osoby, na ktoré sa vzťahujú, predvídateľné.⁴ Pri aplikácii novely do praxe vzniká riziko, že vybraná skupina obyvateľstva nebude schopná predvídať rozsah svojich práv a povinností vo viacerých oblastiach právneho poriadku.

1.2 Absencia definícií

Zákonodarca v dôvodovej správe nevymedzuje, čo presne tvorí národnú identitu. Odvoláva sa na primárne právo EÚ, konkrétne na čl. 4 Zmluvy o Európskej únii⁵ (ďalej len „ZEÚ”), podľa ktorého je „EÚ povinná rešpektovať národnú identitu členských štátov, ktorá zahŕňa aj ústavný poriadok a hodnoty každého štátu”.⁶ Podľa dôvodovej správy „národnú identitu” tvoria základné kultúrno-etické otázky, medzi ktoré zákonodarca zaraďuje oblasti od verejnej morálky až po osobný stav či dedenie.⁷ To, čo presne spadá pod obsah týchto pojmov, sa ukáže až súdnou praxou. Je zrejmé, že ponechal priestor orgánom aplikácie práva, najmä všeobecným súdom, aby mali právomoc podradiť pod národnú identitu a spomínané otázky takmer akýkoľvek prípad.

1.3 Využívanie demonštratívneho výpočtu

„Kultúrno-etické“ otázky zákonodarca následne nevymedzuje taxatívne, ale využíva demonštratívny výpočet.⁸ Ten sa uplatňuje vtedy, keď nie je možné dopredu predpokladať všetky situácie alebo stavy, ktoré pod danú normu môžu spadať.⁹ Zákonodarca uvádza, že ide o otázky ochrany života, manželstva a rodiny, pričom výslovne dodáva formulácie „ako aj o veci s tým súvisiace“ a „najmä”.¹⁰

Štát tak bude môcť obmedziť viaceré základné práva, vrátane tých, o ktorých sa pri schvaľovaní novely nepredpokladalo, že by ich táto zmena mohla zasiahnuť. Do tejto skupiny spadá napríklad aj právo na prístup k informáciám alebo právo na vzdelanie. Prostredníctvom

³ Tamtiež, čl. 1 ods. 1.

⁴ EURÓPSKA KOMISIA. *Čo je to právny štát (Rule of law)* [online]. Dostupné na internete: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/rule-law/what-rule-law_sk

⁵ NÁRODNÁ RADA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Dokumenty k legislatívnemu procesu* [online], s. 7. Dostupné na internete: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=56064>

⁶ EURÓPSKA ÚNIA. *Zmluva o Európskej únii (konsolidované znenie)* [online], čl. 4 ods. 2. Dostupné na internete: https://www.mzv.sk/documents/10182/11845/Zmluva_o_EU.pdf/89897b04-a8a5-4aa2-91e3-4d773e80606d

⁷ NÁRODNÁ RADA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Dokumenty k legislatívnemu procesu* [online], s. 7. Dostupné na internete: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=56064>

⁸ Tamtiež, NRSR, s. 7.

⁹ SABÍK, M. *Slovník právnych pojmov: demonštratívny výpočet* [online]. Dostupné na internete: https://www.judrsabik.sk/slovník-pravnych-pojmov/?terms_s=demon%C5%A1trat%C3%ADvny+v%C3%BDpo%C4%8Det

¹⁰ Tamtiež, NRSR, s. 7.

slovného spojenia „najmä“ bude možné takmer akýkoľvek zásah označiť za ochranu národnej identity. Vo výsledku by mohlo viesť k absurdným situáciám, akými by bola cenzúra školských učebníc biológie, zákaz sexuálnej výchovy, alebo dokonca štátne blokovanie vybraných zahraničných webových stránok. Najzávažnejším dôsledkom však je, že takto dotknuté základné práva nebude možné vykladať vo svetle medzinárodných zmlúv a rozhodnutí EŠLP ani Súdneho dvora Európskej únie (ďalej len „SDEÚ“). V situáciách spadajúcich pod túto výnimku bude totiž prípustný výlučne izolovaný výklad podľa vnútroštátnej ústavy.¹¹

2. ÚSTAVNÉ ZAKOTVENIE IDENTITY AKO ŠTÍTU SUVERENITY

Ak by sme v ústavách európskych štátov hľadali zakotvenie pojmu „národná identita“, našli by sme ho väčšinou v preambulách.¹² Ojedinele sa vyskytuje aj priamo v normatívnom texte, no v závislosti od kontextu nesie toto slovné spojenie odlišný výklad.¹³ Mimoriadne špecifickú situáciu predstavuje Slovenská republika, ktorá sa prostredníctvom nového ústavného konceptu pravdepodobne snaží vyhnúť predovšetkým tlaku a povinnosti implementovať rozhodnutia EŠLP. Hlavným cieľom je nedopustiť uznanie zväzkov párov rovnakého pohlavia, napríklad vo forme registrovaných partnerstiev, na vnútroštátnej úrovni.¹⁴

2.1 Komparácia s Maďarskom

K situácii Slovenskej republiky má najbližšie Maďarsko. Siedmy dodatok Základného zákona z júna 2018 zaviedol priamo do textu ústavy (čl. R) pojem „ústavná identita a kresťanská kultúra“.¹⁵ Kým slovenský model sa sústreďuje na ochranu kultúrno-etických hodnôt, maďarský model spája obranu identity s národnou bezpečnosťou, migračnou politikou a aktívnou kriminalizáciou v rámci trestného práva. Napriek odlišným primárnym cieľom tieto dva modely spája spoločný menovateľ: v oboch prípadoch slúži ústavný štít ako legitimizácia pre nedodržiavanie záväzkov vyplývajúcich z medzinárodného a európskeho práva, čo vo väčšine prípadov vedie k zásahom do základných ľudských práv vybraných skupín obyvateľstva.

Maďarský Základný zákon v znení siedmeho dodatku z roku 2018, konkrétne čl. R, výslovne ukladá všetkým orgánom verejnej moci povinnosť chrániť „ústavnú identitu a kresťanskú kultúru“ krajiny.¹⁶ Toto ustanovenie je v najvyššom zákone štátu doplnené čl. XIV, ktorý zakazuje usídľovanie cudzieho obyvateľstva.¹⁷ Na úrovni bežnej legislatívy tento rámec podporuje represívny balíček známy ako „Stop Soros“, ktorý zaviedol trestnosť pre subjekty a mimovládny sektor pomáhajúci nelegálnym migrantom.¹⁸ Deklarovaným cieľom týchto opatrení bolo ochrániť Maďarsko pred migračnou vlnou a odňať akejkol'vek medzinárodnej inštitúcii právo zasahovať do jeho rozhodovania.¹⁹

¹¹ VEREJNÝ OCHRANCA PRÁV. *Stanovisko k novele Ústavy SR* [online]. Dostupné na internete: <https://vop.gov.sk/stanovisko-k-novele-ustavy-sr/>

¹² Bližšie pozri: Ústava Chorvátskej republiky, preambula.

¹³ Bližšie pozri: Ústava Rumunska, čl. 6, Ústava Slovinskej republiky, čl. 64.

¹⁴ NÁRODNÁ RADA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Dokumenty k legislatívnemu procesu* [online], s. 5-7. Dostupné na internete: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=56064>

¹⁵ HUNGARIAN NATIONAL ASSEMBLY. *The Fundamental Law of Hungary* [online], čl. R a čl. XIV. Dostupné na internete: <https://www.parlament.hu/documents/125505/138409/Fundamental+law/>

¹⁶ Tamtiež, *Návrh 7. dodatku Základného zákona Maďarska*, str. 1, čl. 3.

¹⁷ Tamtiež, str. 5.

¹⁸ BBC. *Hungary passes anti-immigrant 'Stop Soros' laws* [online], 2018. Dostupné na internete: <https://www.bbc.com/news/world-europe-44546030>

¹⁹ HUNGARIAN GOVERNMENT. *Amendment of Fundamental Law and Stop Soros serve to guarantee country's sovereignty and security* [online], 2018. Dostupné na internete: <https://2015-2019.kormany.hu/en/prime-minister->

Opäť teda ide o snahu štátu obmedziť konkrétnu skupinu osôb – v tomto prípade migrantov zo Sýrie, Afganistanu a Iraku. SDEÚ vo svojom rozhodnutí z novembra 2021 jednoznačne konštatoval, že tieto kroky sa dostali do priameho rozporu so smernicami EÚ.²⁰ Kľúčovým momentom celého procesu bola samotná obhajoba štátu pred SDEÚ. Maďarská vládna moc sa pokúsila tvrdiť kriminalizáciu mimovládneho sektora, kde hrozilo väzenie právnikom a aktivistom len za poskytovanie základného poradenstva utečencom, ospravedlniť odvolaním sa na svoju ústavnú povinnosť chrániť domácu kultúru a identitu.²¹ SDEÚ však túto argumentáciu dôkladne rozobral a odmietol.²² V podrobnom odôvodnení objasnil, že vnútroštátny ústavný príkaz nemôže slúžiť ako zámienka na cielené zastrašovanie občianskej spoločnosti ani na marenie prístupu k medzinárodnej ochrane.²³

Pochopiteľne, ESĽP nemožno stotožňovať so SDEÚ. Hoci obe krajiny sledujú podobnú logiku, využívajú na to odlišné nástroje. Táto skutočnosť nás tak priamo privádza k otázke, čo sa stane, keď slovenská snaha o „ústavnú obranu“ národnej identity narazí na tvrdú realitu medzinárodného práva.

3. STRET S MEDZINÁRODNÝM PROSTREDÍM

3.1 Medzinárodnoprávne záväzky Slovenskej republiky

Slovenská republika je viazaná medzinárodnými zmluvami,²⁴ ktoré vo vzťahu ku konkrétnej novele čl. 7 ods. 6 a 7 zakladajú záväzky predovšetkým voči Rade Európy;²⁵

3.1.1 Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd

Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „EDĽP“ alebo „Dohovor“) bol Českou a Slovenskou Federatívnou Republikou (ďalej len „ČSFR“) ratifikovaný v roku 1992 (v Zbierke zákonov zverejnený pod č. 209/1992 Zb.) a pre Slovenskú republiku je záväzný od jej vzniku 1. januára 1993.²⁶ Čl. 8 garantuje každému právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života a čl. 14 zakazuje diskrimináciu.²⁷ Podľa čl. 7 ods. 5 Ústavy SR má EDĽP ako medzinárodná zmluva o ľudských právach prednosť pred vnútroštátnymi zákonmi.²⁸

SR je voči Rade Európy povinná tieto práva zabezpečiť každej osobe podliehajúcej jej jurisdikcii (čl. 1 EDĽP).²⁹ V prípade nedodržania tohto záväzku je štát vystavený konaniu pred ESĽP.³⁰ Výsledkom prehrateho sporu je záväzný rozsudok, ktorý štátu ukladá nielen povinnosť vyplatiť poškodeným spravodlivé finančné zadostučinenie podľa čl. 41 EDĽP, ale prostredníctvom Výboru ministrov Rady Európy (ďalej len „VM RE“) aj priamu povinnosť

[s-office/news/amendment-of-fundamental-law-and-stop-soros-serve-to-guarantee-country-s-sovereignty-and-security](https://www.slovak-embassy.europa.eu/s-office/news/amendment-of-fundamental-law-and-stop-soros-serve-to-guarantee-country-s-sovereignty-and-security)

²⁰ SÚDNY DVOR EURÓPSKEJ ÚNIE. *Rozsudok vo veci C-821/19 (Európska komisia proti Maďarsku)* [online], 2021. Výrok rozsudku: str. 29, 30 bod. 1. Dostupné na internete: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:62019CJ0821>

²¹ Tamtiež, ods. 124, 125.

²² Tamtiež, ods. 125 až 133.

²³ Tamtiež, ods. 155 až 161.

²⁴ Zoznam ratifikovaných medzinárodných zmlúv: <https://www.prezident.sk/page/ratifikovane-zmluvy/>

²⁵ Ústava SR, novela 2025, čl. 7 ods. 6 a 7.

²⁶ Oznámenie Federálneho ministerstva zahraničných vecí č. 209/1992 Zb. o dojednaní Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a Protokolov na tento Dohovor nadväzujúcich.

²⁷ Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (č. 209/1992 Zb.), čl. 8 a čl. 14.

²⁸ Zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov, čl. 7 ods. 5.

²⁹ Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (č. 209/1992 Zb.), čl. 1.

³⁰ Tamtiež, čl. 19 a čl. 32.

prijat' systémové legislatívne zmeny na odstránenie vytýkaného právneho nedostatku podľa čl. 46 ods. 1 a 2 EDLP.³¹

3.1.2 Zákaz dovolávania sa vnútroštátneho práva podľa Viedenského dohovoru

Hoci ide o dohovor OSN, vo vzťahu k zmluvám Rady Európy predstavuje absolútne nadradený princíp aplikácie. Viedenský dohovor bol ratifikovaný v roku 1968 (zverejnený pod č. 15/1988 Zb., so sukcesiou SR).³² Čl. 27 explicitne a kogentne stanovuje: „*Strana sa nemôže dovolávať ustanovení svojho vnútroštátneho práva, aby ospravedlnila neplnenie zmluvy.*”³³ Tento princíp odráža základné pravidlo *pacta sunt servanda*.³⁴ Znamená to, že medzinárodné záväzky majú z pohľadu medzinárodného práva absolútnu aplikačnú prednosť. Žiadny štát si nemôže na vnútroštátnej úrovni vytvoriť legislatívnu výnimku na legitímne ignorovanie medzinárodných dohovorov, a to ani v podobe ústavného zákona. Následkom nedodržania je založenie medzinárodnoprávnej zodpovednosti štátu za protiprávne konanie.³⁵

Ilustratívnym príkladom je prípad *Wałęsa proti Poľsku* (2023).³⁶ Poľský ústavný súd sa pokúsil vyhlásiť časť EDLP za neústavnú, čím chcel nadradiť domácu ústavu nad európsky ľudskoprávny štandard a zbaviť sa povinnosti rešpektovať rozhodnutia ESĽP.³⁷ Rozhodnutia vnútroštátneho ústavného súdu o takzvanej „neústavnosti“ Dohovoru nemajú v medzinárodnom práve žiadne účinky a štát nijako nezbavujú jeho zodpovednosti.³⁸ Analogicky, pred medzinárodnými orgánmi táto vnútroštátna ústavná argumentácia nevyhnutne prepadne ako irelevantná.

3.2 Doktrína priestoru pre voľnú úvahu v judikatúre ESĽP

Doktrína priestoru pre voľnú úvahu³⁹ (ďalej len „Doktrína“ alebo „voľná úvaha“) historicky poskytuje členským štátom určitú flexibilitu pri implementácii EDLP. Tento priestor však nie je absolútny a v súčasnosti sa výrazne zužuje.⁴⁰

3.2.1 Vznik a podstata doktríny

Doktrína bola prvýkrát komplexne a explicitne formulovaná v roku 1976 v rozsudku ESĽP vo veci *Handyside proti Spojenému kráľovstvu*.⁴¹ Prípad sa týkal britského vydavateľa, ktorému vnútroštátne orgány zakázali publikáciu s názvom „Malá červená knižička pre

³¹ Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (č. 209/1992 Zb.), čl. 41 (Spravodlivé zadosťučinenie) a čl. 46 ods. 1 a 2 (Záväznosť a výkon rozsudkov).

³² Vyhláška ministra zahraničných vecí č. 15/1988 Zb. o Viedenskom dohovore o zmluvnom práve.

³³ OSN. *Vienna Declaration and Programme of Action* [online], 1993. Dostupné na internete: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/vienna-declaration-and-programme-action>

³⁴ *Pacta sunt servanda* [online], 2013. Dostupné na internete: <https://www.najpravo.sk/slovník/p/pacta-sunt-servanda.html>

³⁵ Vyhláška ministra zahraničných vecí č. 15/1988 Zb. o Viedenskom dohovore o zmluvnom práve, čl. 27.

³⁶ ESĽP. *Case of Wałęsa v. Poland* (Application no. 50849/21) [online], 2023. Dostupné na internete: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-229366%22%7D>

³⁷ Tamtiež, ods. 325 (s odkazom na 102, 107 a 108)

³⁸ Tamtiež, ods. 326.

³⁹ Originálny názov: *margin of appreciation*.

⁴⁰ RADA EURÓPY. *The Margin of Appreciation* [online]. Dostupné na internete: https://www.coe.int/t/dghl/cooperation/lisbonnetwork/themis/echr/paper2_en.asp

⁴¹ ESĽP. *Prípad Handyside v. Spojené kráľovstvo* (sťažnosť č. 5493/72). Rozsudok zo 7. decembra 1976 [online]. ods. 48. Dostupné na internete: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57499>

školákov“ z dôvodu ohrozenia mravnosti mladistvých. Sťažovateľ namietal porušenie slobody prejavu podľa čl. 10 EDLP.⁴²

ESLP sa v tomto prípade vyjadril, že európsky mechanizmus ochrany ľudských práv má vo vzťahu k vnútroštátnym systémom len podpornú, subsidiárnu rolu.⁴³ Argumentoval tiež, že v Európe neexistuje jednotná, uniformná koncepcia morálky, keďže pohľady na ňu sa menia v závislosti od času a konkrétneho štátu. Na základe toho súd sformuloval tézu, že „*štátne orgány sú v princípe v lepšej pozícii ako medzinárodný sudca na to, aby posúdili presný obsah morálnych požiadaviek svojej spoločnosti, ako aj nevyhnutnosť obmedzenia na ich ochranu.*“⁴⁴ Týmto rozhodnutím ESLP formálne priznal štátom voľnú úvahu v hodnotových a etických otázkach.

3.2.2 Kritériá a aktuálne limity voľnej úvahy štátov

Priznanie tohto priestoru neznamená absolútnu svojvôľu. Uplatnenie doktríny podlieha nasledujúcim kritériám;

1. Miera voľnej úvahy ide vždy ruka v ruke s európskym dohľadom.⁴⁵
2. Šírka tohto priestoru nie je statická; mení sa v závislosti od povahy dotknutého práva a predovšetkým od existencie tzv. európskeho konsenzu.⁴⁶
3. Čím intímnejší je aspekt súkromného života, do ktorého štát zasahuje, a čím silnejší je zjednocujúci sa európsky štandard, tým užší je priestor pre autonómne rozhodovanie štátu.^{47 48}

3.2.3 Aplikácia doktríny na uznávanie vzázkov rovnakého pohlavia

V zmysle čl. 27 Viedenského dohovoru sa štát nemôže dovolávať ustanovení svojej ústavy na ospravedlnenie neplnenia medzinárodných ľudskoprávných záväzkov. Podľa nového čl. 7 ods. 6 a 7 Ústavy SR by SR pred ESLP mohla argumentovať snahou o zachovanie „národnej identity“. Ak sa pozrieme na rozsudok vo veci *Przybyszewska a ďalší proti Poľsku* z decembra 2023,⁴⁹ Poľsko sa v tomto spore bránilo podobnou argumentáciou, ku ktorej smeruje slovenský ústavodarca.⁵⁰ Totiž, odvolávalo sa na svoju ústavnú definíciu manželstva ako zväzku muža a ženy a na tradičné spoločenské hodnoty.⁵¹ ESLP v tomto rozhodnutí explicitne vymedzil, kde voľná úvaha štátu končí.⁵² Síce uznal, že ochrana tradičnej rodiny môže predstavovať legitímny cieľ, avšak nemôže slúžiť na ospravedlnenie obchádzania práva garantovaného v čl. 8 EDLP.⁵³ Priestor pre voľnú úvahu sa tak zužuje výlučne na výber

⁴² Tamtiež, ods. 42 a 43.

⁴³ Tamtiež, ods. 48.

⁴⁴ Tamtiež, ods. 48.

⁴⁵ Tamtiež, ods. 49.

⁴⁶ ESLP. *Case of Evans v. the United Kingdom* [Veľká komora] (sťažnosť č. 6339/05). Rozsudok z 10. apríla 2007 [online]. Bod 77. Dostupné na internete: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-80046>

⁴⁷ ESLP. *Case of Dudgeon v. the United Kingdom* (sťažnosť č. 7525/76). Rozsudok z 22. októbra 1981 [online]. Bod 52. Dostupné na internete: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57473>

⁴⁸ GERARDS, J. Margin of Appreciation and Incrementalism in the Case Law of the European Court of Human Rights [online]. *Human Rights Law Review*, 2018, roč. 18, č. 3, kapitola 2, ods. 32 a 33. Dostupné na internete: <https://academic.oup.com/hrlr/article/18/3/495/5068636>

⁴⁹ ESLP. *Prípad Przybyszewska a ďalší v. Poľsko* (sťažnosti č. 11454/17 a ďalšie). Rozsudok z 12. decembra 2023 [online]. Dostupné na internete: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-229391>

⁵⁰ Tamtiež, časť stanoviska vlády.

⁵¹ Tamtiež, ods. 120.

⁵² Tamtiež, ods. 121.

⁵³ Tamtiež, ods. 122.

právneho prostriedku. Štáty už nedisponujú voľnou úvahou v tom, či nejaký prostriedok na odstránenie diskriminácie vôbec prijímú. Ak Poľsko neobstálo s ústavnou definíciou tradičného manželstva, šance SR s využitím čl. 41 ods. 1.⁵⁴ sú prakticky nulové. Uplatnením argumentu *a fortiori*⁵⁵ logicky vyplýva, že ak zlyháva konkrétne definovaný inštitút, štát nemá najmenšiu šancu uspieť s novou, podstatne vágnejšou úpravou v čl. 7 ods. 6 a 7 Ústavy SR.⁵⁶

Z tohto vývoja vyplýva, že *margin of appreciation* má svoje pevné európske limity, ktoré nemožno prelomiť vnútroštátnou ústavnou zmenou. Prípady *Przybyszewska* a evolúcia od prípadu *Handyside* potvrdzujú, že abstraktné kategórie ako „ochrana morálky“ či „národná identita“ nemôžu slúžiť ako univerzálna zámienka na ignorovanie základných ľudskoprávných štandardov.⁵⁷ Tým sa účelové zakotvenie týchto pojmov do Ústavy SR stáva v medzinárodnom priestore právne neutržateľným.

4. PRÁVNE POSTAVENIE PÁROV ROVNAKÉHO POHLAVIA V SR

4.1 Vnútroštátne limity a ich dopad na každodenný život

Vnútroštátne právo SR v čl. 41 ods. 1 Ústavy SR definuje manželstvo výlučne ako zväzok muža a ženy, pričom právny poriadok neponúka žiadnu alternatívnu formu úpravy pre páry rovnakého pohlavia.⁵⁸ Novela z roku 2025 tento stav navyše legitimizuje a upevňuje odvolaním sa na ochranu abstraktných „kultúrno-etických otázok a národnej identity“.⁵⁹ Slovenský ústavodarca využíva tieto neurčité pojmy na to, aby úplne vylúčil prijatie akejkoľvek inej formy právneho uznania, napríklad registrovaných partnerstiev. Výsledok je prostý. Dlhoroční partneri z pohľadu práva figurujú ako dve navzájom cudzie osoby bez vzájomných práv, bez povinností, bez akejkoľvek inštitucionálnej ochrany. Súčasný ústavný stav a legislatívna nečinnosť tak vytvárajú rigidný systém, ktorý cielene vytesňuje páry rovnakého pohlavia z právneho priestoru, čo má závažné dôsledky pre ich každodenný občiansky a rodinný život.

4.1.1 Neuznatie zväzku ako prekážka prístupu k informáciám o zdravotnom stave partnera

Podľa § 11 ods. 8 zákona č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti sa informácie o zdravotnom stave pacienta poskytujú manželovi/manželke alebo inej blízkej osobe.⁶⁰ Občiansky zákonník (ďalej len „OZ“) v § 116 definuje blízku osobu okrem iného ako osobu v pomere rodinnom alebo obdobnom, ak by ujmu jednej pocítovala druhá ako vlastnú.⁶¹ Hoci partneri rovnakého pohlavia materiálne naplňajú definíciu blízkej osoby, pri absencii formálneho inštitútu manželstva či partnerstva je preukazovanie tohto statusu v krízových situáciách mimoriadne ťažké. Pri vážnej nehode alebo hospitalizácii na jednotke intenzívnej

⁵⁴ Ústava SR, čl. 41 ods. 1.

⁵⁵ *Argumentum a fortiori*: je štandardná metóda logického a právneho výkladu. V tomto kontexte sa uplatňuje konkrétne argumentácia od silnejšieho k slabšiemu (tzv. *a maiori ad minus*). Dostupné na internete: [https://www.najpravo.sk/slovník/a/a-fortiori.html#:~:text=A%20fortiori%20znamená%20%22tým%20viac%22.%20Ide%20o,\(a%20fortiori\)%20to%20musí%20platiť%20za%20danej](https://www.najpravo.sk/slovník/a/a-fortiori.html#:~:text=A%20fortiori%20znamená%20%22tým%20viac%22.%20Ide%20o,(a%20fortiori)%20to%20musí%20platiť%20za%20danej)

⁵⁶ Ústava SR, novela 2025, čl. 7 ods. 6 a 7.

⁵⁷ Bližšie pozri: EŠLP. *Prípady Handyside v. Spojené kráľovstvo*, ods. 49 a EŠLP. *Prípady Przybyszewska a ďalší v. Poľsko*, ods. 119 až 122.

⁵⁸ Zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov, čl. 41 ods. 1.

⁵⁹ ÚSTAVA SR – novela 2025, čl. 7 ods. 6 a 7.

⁶⁰ Zákon č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov, § 11 ods. 8.

⁶¹ Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov, § 116.

starostlivosti je partnerom zo strany zdravotníckeho personálu často odopretý prístup k informáciám i fyzický prístup k lôžku pacienta.⁶² Neschopnosť štátu poskytnúť formálny doklad o existencii zväzku tak v kritických okamihoch priamo zasahuje do ľudskej dôstojnosti pacientov⁶³ a odopiera ich partnerom možnosť robiť neodkladné zdravotné rozhodnutia.

4.1.2 Vylúčenie partnera rovnakého pohlavia z prvej dedičskej skupiny a majetkové znevýhodnenie

Podľa § 473 OZ v prvej dedičskej skupine dedia poručiteľove deti a manžel/manželka. Osoba, ktorá s poručiteľom žila v spoločnej domácnosti aspoň jeden rok pred jeho smrťou, nastupuje na dedenie až v druhej alebo tretej dedičskej skupine (§ 474 a § 475 OZ).⁶⁴ Keďže páry rovnakého pohlavia nemôžu uzavrieť manželstvo, pozostalý partner nikdy nemôže dediť v prvej skupine, a to bez ohľadu na to, koľko desaťročí spoločný zväzok trval.⁶⁵ Ak mal zosnulý partner deti, preživší partner zo zákona nededí nič. Ak deti nemal, preživší partner sa o spoločný majetok musí deliť s rodičmi alebo súrodencami poručiteľa. V závere to môže spôsobiť vážnu a neodôvodnenú majetkovú ujmu preživšiemu partnerovi, trieštiť majetkovú celistvosť domácnosti a viesť až k nedobrovoľnej strate spoločného bývania.

4.1.3 Znemožnenie spoločného osvojenia dieťaťa párom rovnakého pohlavia v rozpore s princípom najlepšieho záujmu dieťaťa

Pod podmienkou zachovania najlepšieho záujmu dieťaťa (čl. 3 Dohovoru o právach dieťaťa)⁶⁶ zákon o rodine (§ 100) pripúšťa výnimočné osvojenie osamelou osobou, avšak spoločné osvojenie dieťaťa taxatívne vyhradzuje výlučne pre manželov.⁶⁷ Zároveň platí, že partner nemôže pristúpiť k osvojeniu dieťaťa, ktoré si už osvojil jeho druh. Slovenské orgány sociálnoprávnej ochrany pritom pri adopcii preferujú manželské páry pred jednotlivcami. Ak si dieťa napriek týmto prekážkam osvojí jeden z partnerov páru rovnakého pohlavia, druhý partner k dieťaťu nezískava žiadne rodičovské práva ani povinnosti.⁶⁸ Štát tak uprednostňuje zotrvanie detí v ústavnej starostlivosti pred ich umiestnením do stabilnej rodiny a zároveň vytvára deťom žijúcim v takýchto pároch stav právnej neistoty voči jednému z rodičov.

4.1.4 Ústavný zákaz manželstva a ekonomická diskriminácia v prístupe ku komerčným finančným službám a bývaniu

Inštitút bezpodielového spoluvlastníctva manželov (ďalej len „BSM“) vzniká v zmysle § 143 OZ výlučne uzavretím manželstva.⁶⁹ Všetky ostatné osoby, vrátane párov rovnakého

⁶² INICIATÍVA INAKOSŤ. *Celoštátny prieskum LGBTI ľudí na Slovensku* [online]. 2018, s. 45-48. Dostupné na internete: https://inakost.sk/wp-content/uploads/2021/01/Prieskum_LGBTI_2017.pdf

⁶³ EURÓPSKY SÚD PRE ĽUDSKÉ PRÁVA. *Case of Fedotova and Others v. Russia* (sťažnosti č. 40792/10 a ďalšie). Rozsudok zo 17. januára 2023 [online]. Ods. 143 a nasl. Dostupné na internete: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-222613>

⁶⁴ Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov, § 473, 474 a 475.

⁶⁵ VEREJNÝ OCHRANCA PRÁV. *Stanovisko k problematike práva párov rovnakého pohlavia na uznanie ich vzťahu v právnom poriadku Slovenskej republiky* [online]. 2017, s. 8-10. Dostupné na internete: https://vop.gov.sk/wp-content/uploads/2021/10/Stanovisko_pary_rovnakeho_pohlavia.pdf

⁶⁶ Oznámenie Federálneho ministerstva zahraničných vecí č. 104/1991 Zb. o dojednaní Dohovoru o právach dieťaťa, čl. 3.

⁶⁷ Zákon č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov, § 100.

⁶⁸ FARKÁŠOVÁ, J. Adopcia: Áno alebo nie? Ako prebieha osvojenie dieťaťa na Slovensku? [online]. *Slovenský pacient*, 2019. Dostupné na internete: <https://slovenskypacient.sk/adopcia-ano-alebo-nie-ako-prebieha-osvojenie-dietata-na-slovensku/> [cit. 2026-04-06].

⁶⁹ Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov, § 143.

pohlavia, môžu nadobúdať majetok len do podielového spoluvlastníctva (§ 137 OZ).⁷⁰ Tento rozdiel v občianskom práve sa priamo premieta do komerčnej sféry. Pri žiadostiach o hypotekárne úvery komerčné banky posudzujú partnerov rovnakého pohlavia len ako dvoch nezávislých spoludlžníkov. V porovnaní s manželmi, kde prítomnosť BSM znamená solidárne ručenie a vyššiu bonitu, páry rovnakého pohlavia čelia horšiemu úročeniu a prísnejším úverovým podmienkam.⁷¹

4.1.5 Odmietanie uznávania zahraničných zväzkov vo svetle práva EÚ a praktický dôsledok diskriminácie

SDEÚ vo veci *Coman* (C-673/16) povedal, že členský štát musí uznať manželstvo osôb rovnakého pohlavia uzavreté v inom štáte Únie, a to aspoň na účely udelenia práva na pobyt pre štátneho príslušníka tretej krajiny.⁷² SR sa dostáva do legislatívneho dualizmu: pod tlakom európskeho práva musí na imigračné účely čiastočne tolerovať zahraničné manželstvá, avšak vlastným občanom odopiera akékoľvek uznanie vo vnútroštátnom rodinnom práve. Táto diskriminácia prispieva k fenoménu odlivu mozgov (*brain drain*).⁷³ Vysokokvalifikovaní odborníci, lekári či vedci sú nútení opúšťať krajinu a hľadať dôstojný život v zahraničí, pretože ich prínos pre spoločnosť nie je vyvážený základnou právnou ochranou ich súkromného života.⁷⁴

4.2 Vývoj judikatúry ESĽP

Európsky štandard nevznikol zo dňa na deň. Je výsledkom postupnej evolúcie rozhodovacej činnosti ESĽP, ktorú opisuje doktrína „živého nástroja“ (*living instrument*)⁷⁵. Článok 8 a ďalšie ustanovenia EDĽP nie sú statickým dokumentom, ale medzinárodnou zmluvou podliehajúcou vývoju v čase. ESĽP v prípade *Tyrer proti Spojenému kráľovstvu* (1978) prvýkrát záväzne konštatoval, že Dohovor je „živým nástrojom“, ktorý sa musí interpretovať výlučne vo svetle súčasných životných podmienok a aktuálnej spoločenskej dynamiky, nie podľa historického kontextu jeho prijatia.⁷⁶

⁷⁰ Tamtiež, § 137.

⁷¹ VEREJNÝ OCHRANCA PRÁV. *Stanovisko k problematike práva párov rovnakého pohlavia na uznanie ich vzťahu v právnom poriadku Slovenskej republiky* [online]. 2017, s. 9–10. Dostupné na internete: https://vop.gov.sk/wp-content/uploads/2021/10/Stanovisko_pary_rovnakeho_pohlavia.pdf

⁷² SÚDNY DVOR EURÓPSKEJ ÚNIE. *Rozsudok vo veci C-673/16 (Relu Adrian Coman a ďalší proti Inspectoratul General pentru Imigrări a Ministerul Afacerilor Interne)* [Veľká komora] [online]. 5. júna 2018. Dostupné na internete: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX%3A62016CJ0673>

⁷³ HR SLOVNÍK – MSG LIFE SLOVAKIA. *Brain drain: Odliv mozgov a talentu* [online]. Dostupné na internete: <https://msg-life.sk/slovník/brain-drain/> [cit. 2026-04-06].

⁷⁴ INICIATÍVA INAKOSŤ. *Celoslovenský LGBT prieskum 2017* [online]. 2018, s. 42. Dostupné na internete: <https://inakost.sk/wp-content/uploads/2018/05/Celoslovensky-LGBT-prieskum-2017-sprava.pdf> . [cit. 2026-04-06].

⁷⁵ ESĽP. *Prípád Tyrer v. Spojené kráľovstvo* (sťažnosť č. 5856/72). Rozsudok z 25. apríla 1978 [online]. Dostupné na internete: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22%3A%22001-57587%22%7D>

⁷⁶ Tamtiež, ods. 31.

4.2.1 Priznanie statusu rodiny pre páry rovnakého pohlavia – prípad *Schalk a Kopf proti Rakúsku* (2010)

Článok 8 ods. 1 EDEP garantuje rešpektovanie rodinného života jednotlivca.⁷⁷ Rakúsko argumentovalo tradičným ponímaním rodiny.⁷⁸ ESLP však po prvýkrát rozhodol, že stabilný vzťah dvoch osôb rovnakého pohlavia, ktoré spolu žijú, materiálne napĺňa znaky rodiny a bezpochyby spadá pod pojem „rodinný život“ presne tak, ako vzťah heterosexuálneho páru.⁷⁹ Týmto rozhodnutím definitívne padol predpoklad, že európske ľudskoprávne štandardy chránia výlučne tradičný model rodiny tvorený mužom a ženou.⁸⁰ Kým slovenský ústavný a právny poriadok prostredníctvom čl. 41 ods. 1 Ústavy SR⁸¹ a absencie inej úpravy ignoruje existenciu takýchto párov a stavia ich do pozície dvoch cudzích ľudí, ESLP na nich už od roku 2010 nazerá ako na rodinu. Slovensko tak už na najnižšom stupni zlyháva v tom, že odmieta formálne priznať status rodiny zväzkom, ktoré ju podľa medzinárodného práva fakticky tvoria.

4.2.2 Vznik pozitívneho záväzku štátu na vytvorenie právneho rámca – prípad *Oliari a ďalší proti Taliansku* (2015)

Z čl. 8 EDEP nevyplýva pre štát len negatívny záväzok zdržať sa zásahov do súkromia, ale aj pozitívny záväzok aktívne chrániť a uznávať rodinný život.⁸² Taliansko dlhodobo neponúkalo párom rovnakého pohlavia žiadnu formu uznania.⁸³ Po aplikovaní tohto pozitívneho záväzku súd konštatoval, že štát je povinný prijať právny rámec, napríklad inštitút registrovaného partnerstva, ktorý takýmto osobám zabezpečí uznanie a ochranu ich zväzku.⁸⁴ Slovensko si dlhodobo zamieňa priestor pre voľnú úvahu s možnosťou úplnej legislatívnej nečinnosti. Avšak z uvedeného vyplýva, že od roku 2015 má explicitnú medzinárodnoprávnu povinnosť takýto rámec prijať. Úplná absencia akejkoľvek formy registrácie na Slovensku je tak stavom trvalého porušovania záväzku.

4.2.3 Nepripustnosť podmieňovania práv menšín súhlasom väčšinovej spoločnosti – prípad *Fedotova a ďalší proti Rusku* (2023)

Štát je podľa čl. 8 EDEP povinný plošne chrániť práva všetkých osôb bez ohľadu na preferencie, predsudky alebo súhlas politickej či celospoločenskej väčšiny.⁸⁵ Ruská federácia pred Veľkou komorou ESLP obhajovala absenciu právnej úpravy snahou o ochranu „tradičných hodnôt“ a nesúhlasom konzervatívnej väčšiny.⁸⁶ Súd zopakoval, že základné práva menšín nemôžu byť podmienené súhlasom väčšiny a pozitívny záväzok z prípadu *Oliari* platí pre všetky členské štáty Rady Európy.⁸⁷ Argumentácia tradičnými hodnotami alebo morálkou

⁷⁷ RADA EURÓPY. *Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd* [online]. 1950. Čl. 8 ods. 1. Dostupné na internete: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_slk

⁷⁸ ESLP. *Case of Schalk and Kopf v. Austria* (sťažnosť č. 30141/04). Rozsudok z 24. júna 2010 [online]. ods. 56 a 89. Dostupné na internete: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-99605>

⁷⁹ Tamtiež, ods. 94.

⁸⁰ Tamtiež, ods. 93 a 94.

⁸¹ Bližšie pozri: Ústava SR, čl. 41 ods. 1.

⁸² ESLP. *Case of Oliari and Others v. Italy* (sťažnosti č. 18766/11 a 36030/11). Rozsudok z 21. júla 2015 [online]. ods. 159. Dostupné na internete: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-156265>

⁸³ Tamtiež, ods. 167 a nasl.

⁸⁴ Tamtiež, ods. 185.

⁸⁵ ESLP. *Case of Fedotova and Others v. Russia* [Veľká komora] (sťažnosti č. 40792/10 a ďalšie). Rozsudok zo 17. januára 2023 [online]. ods. 180. Dostupné na internete: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-222613>

⁸⁶ Tamtiež, ods. 177 až 179.

⁸⁷ Tamtiež, ods. 165 a ods. 180.

väčšiny preto neospravedlňuje odopretie právneho uznania rodinného života.⁸⁸ Tento záver priamo diskvalifikuje argumentáciu slovenského ústavodarcu. Keďže novela Ústavy SR z roku 2025 podmieňuje neuznanie zväzkov ochranou „kultúrno-etických otázok“ a „národnej identity“⁸⁹, tak sa dá konštatovať, že pred medzinárodným súdom nevyhnutne prepadne ako irelevantná.

4.2.4 Irelevantnosť absencie celospoločenského konsenzu a domácej politickej nevôle – prípad *Buhuceanu a ďalší proti Rumunsku* (2023)

Medzinárodnoprávne záväzky vyplývajúce z EDLP majú prednosť pred dočasnou vnútropolitickou situáciou a náladami spoločnosti v členskom štáte.⁹⁰ Rumunská vláda pred súdom tvrdila, že domáca spoločnosť na inštitút partnerstva ešte nie je pripravená a v krajine na túto tému chýba celospoločenský konsenzus.⁹¹ ESĽP priamou aplikáciou štandardov z prípadu *Fedotova* túto námietku odmietol a štátu uložil povinnosť prijať príslušný právny rámec bez ohľadu na domácu politickú nevôľu.⁹² Štát sa pritom nemôže zbaviť zodpovednosti za systémové porušovanie ľudských práv odvolávaním sa na údajnú nepripravenosť vlastnej spoločnosti.⁹³ Tento rozsudok neguje primárnu argumentáciu väčšiny slovenských zákonodarcov, najmä z konzervatívneho a národného spektra.⁹⁴ Podľa nich prijatie takejto legislatívy je v slovenskej spoločnosti predčasné a spôsobilo by nárast napätia a polarizácie, pričom v prvom rade uprednostňujú svojich voličov.⁹⁵ V každom prípade, neschopnosť štátu nájsť vnútropolitickú zhodu ho nezbaňuje medzinárodnej zodpovednosti za udržiavanie vlastných občanov v právnom vákuu.

Táto línia judikatúry vytvára konzistentný a záväzný európsky štandard. Každý z týchto prípadov posunul hranicu o krok ďalej: od priznania pojmu rodinného života k pozitívnemu záväzku, od pozitívneho záväzku k jeho bezvýnimочnej platnosti pre všetky štáty Rady Európy. Slovenská republika sa nachádza na konci tohto vývoja, a to v pozícii štátu, ktorý napriek existencii záväzného štandardu aktívne prijíma ústavné opatrenia smerujúce opačným smerom.

4.3 Porušenie článku 8 EDLP

Ako preukázala analýza ustálenej judikatúry,⁹⁶ z čl. 8 ods. 1 EDLP priamo vyplýva pozitívny záväzok štátov vytvoriť adekvátny právny rámec pre uznanie a ochranu zväzkov párov rovnakého pohlavia. Tento záväzok nemožno podmieňovať spoločenským konsenzom, morálkou väčšiny ani vnútropolitickou situáciou.

SR v priamom rozpore s týmto štandardom neposkytuje dotknutým párom žiadnu formu inštitucionalizovaného uznania.⁹⁷ Namiesto naplňania medzinárodných ľudskoprávných

⁸⁸ Tamtiež, ods. 182.

⁸⁹ Eufemizmy pre tradičné hodnoty a morálku väčšiny.

⁹⁰ ESĽP. *Case of Buhuceanu and Others v. Romania* (sťažnosti č. 20081/19 a ďalšie). Rozsudok z 23. mája 2023 [online]. ods. 74. Dostupné na internete: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-224823>

⁹¹ Tamtiež, ods. 69.

⁹² Tamtiež, ods. 73 a 75.

⁹³ Tamtiež, ods. 82.

⁹⁴ CHROMÍK, A. *Kto je za a kto je proti registrovaným dôverníkom?* [online]. 2023. Dostupné na internete: <https://www.alianciazarodinu.sk/kto-je-za-a-kto-je-proti-registrovanym-dovernikom/>

⁹⁵ KRČMÁRIK, R. *Ateisti alebo homosexuáli v politike? Na priznanie chýba odvaha.* [online]. 2014. Dostupné na internete: <https://www.aktuality.sk/clanok/264444/ateisti-alebo-homosexuali-v-politike-na-priznanie-chyba-odvaha/>

⁹⁶ Blížšie pozri vývoj judikatúry analyzovaný v podkapitolách 4.2.1 až 4.2.4, najmä kľúčové rozsudky ESĽP vo veciach *Schalk a Kopf v. Rakúsko* (2010), *Oliari a ďalší v. Taliansko* (2015), *Fedotova a ďalší v. Rusko* (2023) a *Buhuceanu a ďalší v. Rumunsko* (2023).

⁹⁷ ÚSTAVA SR, čl. 41 ods. 1.

záväzkov štát prostredníctvom ústavných zákazov a neurčitých abstraktných pojmov udržiava túto skupinu obyvateľstva v právnom vákuu. Akékoľvek vnútroštátne odôvodnenia tohto stavu sú z hľadiska práva Rady Európy a doktríny *living instrument* irelevantné a neobhájiteľné. Zlyhanie štátu sa denne premieňa do konkrétnych zásahov do súkromia dotknutých osôb, od nemožnosti prístupu k zdravotným informáciám, cez majetkovú diskrimináciu až po odopretie spoločných rodičovských práv.

4.4 Porušenie článku 14 v spojení s článkom 8 EDLP

Čl. 14 EDLP explicitne zakazuje diskrimináciu pri uplatňovaní práv a slobôd priznaných Dohovorom.⁹⁸ Tento zákaz sa vzťahuje na akékoľvek odlišné zaobchádzanie bez objektívneho a rozumného odôvodnenia, vrátane diskriminácie na základe príslušnosti k inej sociálnej menšine, ako aj na základe „iného postavenia“,⁹⁹ kam ESĽP dlhodobo zaraďuje sexuálnu orientáciu.

Keďže čl. 14 nemá plne autonómnu pôsobnosť, v prípadoch neuznania zväzkov sa štandardne uplatňuje v priamom materiálnom spojení s čl. 8. Práve kombinácia týchto dvoch článkov predstavuje v praxi ESĽP štandardnú argumentačnú dvojicu v sporoch o neuznanie zväzkov párov rovnakého pohlavia.¹⁰⁰

Slovenská republika tým, že párom rovnakého pohlavia odopiera akúkoľvek formu právneho uznania, zaobchádza s nimi odlišne výlučne na základe sexuálnej orientácie. Toto odlišné zaobchádzanie nie je sprevádzané žiadnym legitímnym cieľom ani primeranosťou použitého prostriedku. Odvolávanie sa na abstraktné pojmy „národnej identity“ a „kultúrno-etických otázok“ pri absencii konkrétneho odôvodnenia nespĺňa test proporcionality, ktorý ESĽP v takýchto prípadoch dôsledne vyžaduje. SR tak potenciálne porušuje oba články zároveň, čo z pohľadu výsledku konania pred ESĽP situáciu ešte zhoršuje.

5. ČO ČAKÁ OBČANA SR AK ZAŽALUJE ŠTÁT?

Je len otázkou času, kedy takáto situácia nastane aj voči Slovenskej republike. ESĽP po prijatí prelomových a zjednocujúcich rozsudkov v roku 2023 poskytol členským štátom, vrátane SR, nevyhnutný časový priestor na to, aby v zmysle svojho pozitívneho záväzku implementovali adekvátny právny rámec na vnútroštátnej úrovni.¹⁰¹ V prípade pretrvávajúcej legislatívnej nečinnosti sa však táto dočasná tolerancia nevyhnutne vyčerpá a štát bude bezpochyby čeliť priamym odsudzujúcim rozsudkom.

Predstavme si situáciu, že občan A a jeho dlhoročný partner rovnakého pohlavia vyčerpajú všetky vnútroštátne prostriedky nápravy, pričom domáce súdy by ich žalobu na právne uznanie zväzku zamietli. Ústavný súd by svoje rozhodnutie opieral o to, že ich požiadavka naráža na limity ústavnej ochrany „národnej identity a kultúrno-etických otázok“ zakotvených v čl. 7 ods. 6 a 7 Ústavy SR. Následne by občan A zažaloval Slovenskú republiku na ESĽP.

⁹⁸ Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (č. 209/1992 Zb.), čl. 14.

⁹⁹ Tamtiež, čl. 14

¹⁰⁰ Pozri napríklad: ESĽP. *Case of Vallianatos and Others v. Greece* [Veľká komora] (sťažnosti č. 29381/09 a 32684/09). Rozsudok zo 7. novembra 2013 [online]. Ods. 72 a 73. Dostupné na internete: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-128294>

¹⁰¹ Táto prax vyplýva z rozsudkov ESĽP a z mechanizmu výkonu rozsudkov podľa čl. 46 ods. 1 EDLP (č. 209/1992 Zb.). Ak ESĽP identifikuje systémový problém (ako vo veci *Fedotova a ďalší v. Rusko*), prenecháva dotknutým štátom pod dohľadom Výboru ministrov Rady Európy priestor na výber prostriedkov a poskytuje im čas na prijatie potrebných legislatívnych zmien (tzv. všeobecných opatrení). Bližšie pozri aj ods. 188 a 189 predmetného rozsudku Veľkej komory zo 17. januára 2023.

Na základe prelomovej judikatúry by SR bola v jednoznačnej defenzíve, keďže ESĽP považuje Dohovor za „živý nástroj“, ktorý sa interpretuje vo svetle súčasných podmienok. Súd by obhajobu Slovenska zamietol z týchto dôvodov:

- Pozitívny záväzok štátu;¹⁰²
- Práva menšín nezávisia od vôle väčšiny;¹⁰³
- Nemožnosť odvolávať sa na Ústavu SR;¹⁰⁴

Občan A pred súdom preukáže, že legislatívna nečinnosť má závažné dôsledky pre jeho každodenný občiansky a rodinný život. Keďže právo nazerá na partnerov ako na dve cudzie osoby, čelia hmatateľnej diskriminácii.¹⁰⁵

Na základe týchto skutočností ESĽP jednoznačne rozhodne, že Slovenská republika: **porušila článok 8 EDĽP**, rovnako aj **článok 14 EDĽP**,¹⁰⁶ keďže odopieranie právneho uznania výlučne na základe sexuálnej orientácie nie je sprevádzané žiadnym legitímnym cieľom, nespĺňa test proporcionality a zakladá tak priamu diskrimináciu.

Vydaním rozsudku, ktorý konštatuje porušenie článkov 8 a 14 EDĽP, však proces domáhania sa práv nekončí.

5.1 Od rozsudku k realite: mechanizmus Výboru ministrov a jeho limity

Hoci modelový prípad preukazuje, že SR by pred ESĽP spor prehrala, samotný rozsudok v realite medzinárodného práva negarantuje okamžitú zmenu. Porozumieť tomu, čo nasleduje po vydaní rozsudku, je pre posúdenie reálnej vymožitelnosti práva rovnako dôležité ako analýza samotného konania.

Členstvo v Rade Európy a viazanosť EDĽP ukladá všetkým štátom, bez rozdielu, rovnakú povinnosť riadiť sa konečnými rozsudkami ESĽP podľa čl. 46 ods. 1 EDĽP.¹⁰⁷ Dohľad nad výkonom rozsudkov vykonáva VM RE, ktorý rozlišuje medzi dvoma kategóriami opatrení: *individuálnymi* (spravidla finančná kompenzácia poškodenému) a *všeobecnými* (systémová legislatívna zmena s cieľom zabrániť opakovanému porušovaniu).¹⁰⁸ Práve táto druhá kategória je v kontexte predmetnej problematiky rozhodujúca. Výplatou spravodlivého zadosťučinenia sťažovateľom sa povinnosť SR nevyčerpá. Štátu vzniká priamy záväzok prijať konkrétne legislatívne opatrenie.

Procesná fáza dohľadu VM RE disponuje konkrétnymi donucovacími nástrojmi. Ak štát dlhodobo odmieta kooperovať a legislatívnu nápravu neprijíma, VM RE môže na základe čl. 46 ods. 4 EDĽP formálne iniciovať konanie o nesplnení povinnosti (*infringement proceeding*) a vrátiť vec pred Veľkou komorou ESĽP s otázkou, či štát porušil svoj záväzok vyplývajúci z pôvodného rozsudku.¹⁰⁹ Ak Veľká komora toto zlyhanie potvrdí, krajným sankčným opatrením je aktivácia čl. 8 Štatútu Rady Európy, na základe ktorého môže byť štátu pozastavené právo

¹⁰² Bližšie pozri podkapitolu 4.2.

¹⁰³ Bližšie pozri podkapitolu 4.2.3.

¹⁰⁴ Bližšie pozri podkapitolu 3.1.2.

¹⁰⁵ Bližšie pozri podkapitolu 4.1.

¹⁰⁶ Bližšie pozri podkapitolu 4.3. a 4.4.

¹⁰⁷ Oznámenie Federálneho ministerstva zahraničných vecí č. 209/1992 Zb., čl. 1 a čl. 46 ods. 1.

¹⁰⁸ MINISTERSTVO SPRAVODLIVOSTI SR. *Základné informácie o konaní pred Európskym súdom pre ľudské práva* [online]. Dostupné na internete: <https://www.justice.gov.sk/ministerstvo/zastupca-sr-pred-europskym-sudom-pre-ludske-prava/zakladne-informacie-o-konani-pred-europskym-sudom-pre-ludske-prava/>

¹⁰⁹ LALÍK, T. Výkon rozsudkov Európskeho súdu pre ľudské práva v teórii a praxi. *Právnik*, 2013, roč. 152, č. 1, s. 1-25. Dostupné na internete: https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2013/1/Lalik_1_2013.pdf

zastúpenia alebo môže byť z organizácie vylúčený.¹¹⁰ V celej histórii bol aktivovaný len dvakrát – voči Azerbajdžanu¹¹¹ a Turecku.¹¹²

5.2 Komparácia s Tureckom

V roku 2025 malo Turecko suverénne najvyšší počet nových sťažností podaných na ESĽP.¹¹³ Tamojšia vláda dlhodobo volí cestu finančných kompenzácií, pričom systémové porušovania ľudských práv naďalej pretrvávajú.¹¹⁴

Na prvý pohľad by sa mohlo zdať, že ak medzinárodný systém toleruje takýto stav v Turecku, Slovensko môže k svojim záväzkom pristupovať rovnako benevolentne. Takéto prirovnávanie je však z viacerých perspektív neudržateľné. Komunita LGBTIQ+ v Turecku čelí väčším existenčným problémom: zatiaľ čo spolunažívanie s rovnakým pohlavím samo osebe nie je kriminalizované, spoločenská stigmatizácia, diskriminácia a cieľená vládna rétorika sú na dennom poriadku, pričom komunita na dennej báze bojuje o fyzickú bezpečnosť a slobodu zhromažďovania.¹¹⁵ Žalovať štát za absenciu formálneho zväzku je v takom represívnom prostredí jednoducho nepredstaviteľné.

Ďalší rozdiel spočíva v samotnej efektívite medzinárodného systému voči obom štátom. Turecko patrí medzi jediné dve krajiny v histórii, voči ktorým bol aktivovaný sankčný mechanizmus podľa čl. 46 ods. 4 EDĽP (v prípade *Kavala*).¹¹⁶ Aj napriek potvrdenej prehre a dlhodobému vzdoru voči ESĽP si Turecko naďalej zachováva zastúpenie a riadne členstvo v Rade Európy.¹¹⁷ Tento paradox odhaľuje štrukturálnu slabosť európskeho donucovacieho systému, v ktorom maximálnou hrozbou zostáva politická izolácia, nie právne vynútiteľná sankcia s bezprostredným účinkom.

5.3 Špecifické postavenie SR

Postavenie SR je pritom zásadne odlišné od tureckého modelu. SR je plnohodnotným členom EÚ a judikatúra ESĽP, ako aj jej dodržiavanie, tvoria integrálnu súčasť hodnotenia princípov právneho štátu v rámci Únie.¹¹⁸

Kým pri štátoch mimo EÚ môže byť maximálnou hrozbou politická izolácia v Štrasburgu, na Slovensku sa dlhodobá nečinnosť a ignorovanie rozsudkov priamo premietajú

¹¹⁰ Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 118/1994 Z. z. o prístupe Slovenskej republiky k Štatútu Rady Európy, čl. 8.

¹¹¹ Rozsudok Veľkej komory ESĽP v konaní podľa čl. 46 ods. 4 vo veci *Ilgar Mammadov v. Azerbaijan* (sťažnosť č. 15172/13) z 29. mája 2019.

¹¹² Rozsudok Veľkej komory ESĽP v konaní podľa čl. 46 ods. 4 vo veci *Kavala v. Turkey* (sťažnosť č. 28749/18) z 11. júla 2022.

¹¹³ TURKISH MINUTE. *Turkey had highest number of new applications in 2025 at European human rights court* [online]. 2026. Dostupné na internete: <https://www.turkishminute.com/2026/01/31/turkey-had-highest-number-of-new-applications-in-2025-at-european-human-rights-court/>

¹¹⁴ THE ARRESTED LAWYERS INITIATIVE. *New Report Reveals Tactics Turkey Uses to Defy ECtHR Rulings* [online]. 2025. Dostupné na internete: <https://arrestedlawyers.org/2025/06/19/new-report-reveals-tactics-turkey-uses-to-defy-echr-rulings/>

¹¹⁵ HUMAN RIGHTS WATCH. *World Report 2025: Turkey* [online]. Dostupné na internete: <https://www.hrw.org/world-report/2025/country-chapters/turkiye>

¹¹⁶ ESĽP. *Prípád Kavala v. Turecko* [Veľká komora] (sťažnosť č. 28749/18). Rozsudok z 11. júla 2022. Rozhodnutie v konaní o nesplnení povinnosti (*infringement proceeding*) podľa čl. 46 ods. 4 EDĽP. Dostupné na internete: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22%3A%22002-13743%22%7D>

¹¹⁷ Aktuálny zoznam členských štátov Rady Európy a ich zastúpenie v jej orgánoch. Dostupné na internete: <https://edoc.coe.int/en/map-of-the-member-states/5332-map-of-the-council-of-europe-46-member-states.html>

¹¹⁸ ÚSTAVNÝ SÚD SR. *Konečné stanovisko k výkonu rozsudkov ESĽP a ich vplyvu na vnútroštátne právo* [online]. Dostupné na internete: https://www.ustavnysud.sk/documents/20121/71400/2018-02-konecne_stanovisko.pdf/f8d6fb91-9e4e-4dd4-1e8b-f72a9bfc7aef

do európskych hodnotiacich správ,¹¹⁹ do konania o porušení práva EÚ¹²⁰ a do mechanizmov podmienovania čerpania štrukturálnych fondov.¹²¹

Od SR sa ako od právneho štátu v srdci Európy očakáva nielen vyplatenie finančného odškodnenia, ale reálna a trvalá legislatívna náprava. Toto špecifické postavenie v podstatnej miere zvyšuje skutočný tlak na výkon rozsudku v porovnaní s krajinami, ktoré sú členmi Rady Európy, ale nie EÚ.

ZÁVER

Predkladaná práca si stanovila za cieľ analyzovať narastajúce napätie medzi vnútroštátnymi ústavnými bariérami a medzinárodnými ľudskoprávnymi záväzkami SR vo vzťahu k párom rovnakého pohlavia. Prostredníctvom ústavnoprávneho rozboru, analýzy judikatúry EŠLP a konštrukcie modelového sporu **bola preukázaná medzinárodnoprávna neutržateľnosť** súčasného legislatívneho stavu. Záverečná syntéza sa odvíja v dvoch kľúčových rovinách.

Ilúzia ústavného štítu a limity voľnej úvahy

Jedným z najvýznamnejších zistení je, že účelové zavádzanie abstraktných pojmov ako „národná identita“ do Ústavy SR nemôže slúžiť ako legitímny nástroj na vytesňovanie menšín z právneho priestoru. Analýza ustálenej judikatúry a čl. 27 Viedenského dohovoru preukázala, že doktrína *margin of appreciation* má pevné európske hranice. Úplná absencia formálneho uznania zväzkov rovnakého pohlavia ponecháva tieto páry v právnom vákuu, čo predstavuje priame porušenie pozitívneho záväzku podľa čl. 8 EDLP. Základné ľudské práva menšín nemôžu byť podmienené súhlasom väčšiny a argumentácia tradičnými hodnotami pred medzinárodným tribunálom nevyhnutne zlyhá. K tomu pristupuje porušenie čl. 14 EDLP: odopieranie právneho uznania výlučne na základe sexuálnej orientácie zakladá priamu a neodôvodniteľnú diskrimináciu.

Paradoxy vymožitelnosti a návrhy legislatívnej nápravy

Druhou rovinou je kritická reflexia vymožitelnosti práva. Hoci modelový prípad preukazuje, že by SR medzinárodný spor prehrala, európsky donucovací mechanizmus trpí paradoxom: štáty vykazujú vysokú mieru formálneho plnenia rozsudkov vďaka finančným kompenzáciám, no systémové zmeny ignorujú. Odlišnosť SR však spočíva v jej dvojitom záväzku – ako členský štát EÚ čelí omnoho širšiemu spektru nástrojov tlaku, než akým disponuje samotná Rada Európy.

Napriek limitom vymožitelnosti je udržiavanie diskriminačného stavu neobhájiteľné. Ak chce SR naplňovať materiálne znaky právneho štátu, musí sa vysporiadať s kritizovanou ústavnou novelou. Ako najčistejšie riešenie *de lege ferenda* sa javí **jej úplné zrušenie a návrat textu ústavy do pôvodnej podoby**. Ak by v zákonodarnom zbore nebola vôľa na takýto krok, druhou alternatívou je **jej striktné ústavné spresnenie**. Pojem „národná identita“ musí byť normatívne zúžený a explicitne doplnený o interpretačné pravidlo, ktoré zabezpečí, že tento inštitút nebude vykladaný v rozpore s platnými medzinárodnými dohovormi (v zmysle čl. 7 ods. 5 Ústavy SR). Kým sa tak nestane, zostáva na pleciach všeobecných a ústavných súdov, aby aplikovali nielen prísny eurokonformný výklad, ale aj výklad konformný s medzinárodným

¹¹⁹ EURÓPSKA KOMISIA. *Správa o právnom štáte 2025 – Kapitola o situácii v oblasti právneho štátu na Slovensku* [online]. 2025. Dostupné na internete: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52025DC0375>

¹²⁰ Konanie o porušení práva EÚ upravuje Zmluva o fungovaní Európskej únie. Úradný vestník Európskej únie, C 202, 7. 6. 2016. Článok 258. Dostupné na internete: https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/tfeu_2016/art_258/oj/eng

¹²¹ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ, Euratom) 2020/2092 zo 16. decembra 2020 o všeobecnom režime podmienenosti na ochranu rozpočtu Únie. Dostupné na internete: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX:32020R2092>.

právom a záväzkami SR, čím sa abstraktné záväzky premenia na skutočnú právnu istotu pre všetkých občanov.

SUMMARY

The present thesis set out to analyse the growing tension between domestic constitutional barriers and the Slovak Republic's international human rights obligations with regard to same-sex couples. Through constitutional analysis, an examination of the case law of the European Court of Human Rights, and the construction of a model dispute, the thesis demonstrates that the current legislative framework is **unsustainable from the perspective of international law**. The concluding synthesis is developed along two principal lines.

The Illusion of the Constitutional Shield and the Limits of the Margin of Appreciation

One of the thesis's principal findings is that the deliberate introduction of abstract concepts such as "national identity" into the Constitution of the Slovak Republic cannot serve as a legitimate means of excluding minorities from the protection of the legal order. The analysis of the established case law of the European Court of Human Rights, together with Article 27 of the Vienna Convention on the Law of Treaties, demonstrates that the doctrine of the margin of appreciation is subject to clearly defined European limits. The complete absence of formal legal recognition of same-sex unions leaves such couples in a legal vacuum, constituting a direct violation of the State's positive obligation under Article 8 of the European Convention on Human Rights. The fundamental rights of minorities cannot be made contingent upon the approval of the majority, and reliance on arguments based on traditional values is unlikely to withstand scrutiny before an international tribunal. Furthermore, Article 14 of the Convention is likewise infringed, as the denial of legal recognition solely on the grounds of sexual orientation constitutes direct and unjustifiable discrimination.

The Paradoxes of Enforcement and Proposals for Legislative Reform

The second line of analysis concerns a critical reflection on the enforceability of international human rights obligations. Although the model case demonstrates that the Slovak Republic would likely lose such an international dispute, the European enforcement mechanism suffers from a structural paradox: while States generally display a high level of formal compliance with judgments by paying financial compensation, they frequently fail to implement the systemic reforms required by those judgments. The Slovak Republic's position, however, is distinctive because of its dual obligations. As a Member State of the European Union, it is exposed to a significantly broader range of enforcement mechanisms and political pressure than those available within the Council of Europe alone.

Notwithstanding the limitations of international enforcement, maintaining the current discriminatory legal framework is indefensible. If the Slovak Republic is to fulfil the substantive requirements of the rule of law, it must address the criticised constitutional amendment. From a *de lege ferenda* perspective, **the most coherent solution would be its complete repeal and the restoration of the constitutional text to its original wording**. Should the legislature lack the political will to adopt such a measure, a second alternative would be to introduce **a precise constitutional clarification**. The concept of "national identity" should be normatively narrowed and supplemented by an explicit interpretative rule ensuring that it cannot be construed in a manner inconsistent with the Slovak Republic's international treaty obligations, particularly those recognised under Article 7(5) of the Constitution of the Slovak Republic. Until such reform is adopted, it remains the responsibility of the ordinary courts and the Constitutional Court to apply not only a strict Convention-compliant interpretation but also an interpretation consistent with international law and the Slovak Republic's international obligations, thereby transforming abstract legal commitments into genuine legal certainty for all citizens.

Bibliografia:

Odborné publikácie, články a správy

EURÓPSKA KOMISIA. *Správa o právnom štáte 2024 – Kapitola o situácii v oblasti právneho štátu na Slovensku* [online]. 2024. Dostupné na internete: https://commission.europa.eu/publications/2024-rule-law-report-communication-and-country-chapters_sk

GERARDS, J. Margin of Appreciation and Incrementalism in the Case Law of the European Court of Human Rights [online]. *Human Rights Law Review* 2018, roč. 18, č. 3. Dostupné na internete: <https://academic.oup.com/hrlr/article/18/3/495/5068636>

HUMAN RIGHTS WATCH. *World Report 2025: Turkey* [online]. Dostupné na internete: <https://www.hrw.org/world-report/2025/country-chapters/turkiye>

INICIATÍVA INAKOSŤ. *Celoslovenský LGBT prieskum 2017. Správa z prieskumu* [online]. 2018. Dostupné na internete: <https://inakost.sk/wp-content/uploads/2018/05/Celoslovensky-LGBT-prieskum-2017-sprava.pdf>

INICIATÍVA INAKOSŤ. *Celoštátny prieskum LGBTI ľudí na Slovensku* [online]. 2018. Dostupné na internete: https://inakost.sk/wp-content/uploads/2021/01/Prieskum_LGBTI_2017.pdf

LALÍK, T. Výkon rozsudkov Európskeho súdu pre ľudské práva v teórii a praxi [online]. *Právnik*, 2013, roč. 152, č. 1, s. 1-25. Dostupné na internete: https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2013/1/Lalik_1_2013.pdf

NÁRODNÁ RADA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Dokumenty k legislatívnemu procesu (k novele Ústavy SR)* [online]. Dostupné na internete: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=56064>

OSN. *Vienna Declaration and Programme of Action* [online]. 1993. Dostupné na internete: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/vienna-declaration-and-programme-action>

THE ARRESTED LAWYERS INITIATIVE. *New Report Reveals Tactics Turkey Uses to Defy ECtHR Rulings* [online]. 2025. Dostupné na internete: <https://arrestedlawyers.org/2025/06/19/new-report-reveals-tactics-turkey-uses-to-defy-echr-rulings/>

ÚSTAVNÝ SÚD SR. *Konečné stanovisko k výkonu rozsudkov ESLP a ich vplyvu na vnútroštátne právo* [online]. Dostupné na internete: https://www.ustavnysud.sk/documents/20121/71400/2018-02-konecne_stanovisko.pdf

VEREJNÝ OCHRANCA PRÁV. *Stanovisko k novele Ústavy SR* [online]. Dostupné na internete: <https://vop.gov.sk/stanovisko-k-novele-ustavy-sr/>

VEREJNÝ OCHRANCA PRÁV. *Stanovisko k problematike práva párov rovnakého pohlavia na uznanie ich vzťahu v právnom poriadku Slovenskej republiky* [online]. Bratislava, 2017. Dostupné na internete: https://vop.gov.sk/wp-content/uploads/2021/10/Stanovisko_pary_rovnakeho_pohlavia.pdf

Internetové zdroje

AKTUALITY.SK. *Ateisti alebo homosexuáli v politike: na priznanie chýba odvaha* [online]. Dostupné na internete: <https://www.aktuality.sk/clanok/264444/ateisti-alebo-homosexuali-v-politike-na-priznanie-chyba-odvaha/>

ALIANCIA ZA RODINU. *Kto je za a kto je proti registrovaným dôverníkom* [online]. Dostupné na internete: <https://www.alianciazarodinu.sk/kto-je-za-a-kto-je-proti-registrovanym-dovernikom/>

BBC. *Hungary passes anti-immigrant Stop Soros laws* [online]. 2018. Dostupné na internete: <https://www.bbc.com/news/world-europe-44546030>

EURÓPSKA KOMISIA. *Čo je to právny štát (Rule of law)* [online]. Dostupné na internete: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/rule-law/what-rule-law_sk

FARKÁŠOVÁ, J. *Adopcia: Áno alebo nie? Ako prebieha osvojenie dieťaťa na Slovensku? Slovenský pacient* [online]. 2019. Dostupné na internete: <https://slovenskypacient.sk/adopcia-ano-alebo-nie-ako-prebieha-osvojenie-dietata-na-slovensku/>

HR SLOVNÍK – MSG LIFE SLOVAKIA. *Brain drain: Odliv mozgov a talentu* [online]. Dostupné na internete: <https://msg-life.sk/slovník/brain-drain/>

HUNGARIAN GOVERNMENT. *Amendment of Fundamental Law and Stop Soros Serve to Guarantee Country's Sovereignty and Security* [online]. 2018. Dostupné na internete: <https://2015-2019.kormany.hu/en/prime-minister-s-office/news/amendment-of-fundamental-law-and-stop-soros-serve-to-guarantee-country-s-sovereignty-and-security>

CHROMÍK, A. *Kto je za a kto je proti registrovaným dôverníkom?* [online]. 2023. Dostupné na internete: <https://www.alianciazarodinu.sk/kto-je-za-a-kto-je-proti-registrovanym-dovernikom/>

KRČMÁRIK, R. *Ateisti alebo homosexuáli v politike? Na priznanie chýba odvaha.* [online]. 2014. Dostupné na internete: <https://www.aktuality.sk/clanok/264444/ateisti-alebo-homosexuali-v-politike-na-priznanie-chyba-odvaha/>

MINISTERSTVO SPRAVODLIVOSTI SR. *Základné informácie o konaní pred Európskym súdom pre ľudské práva* [online]. Dostupné na internete: <https://www.justice.gov.sk/ministerstvo/zastupca-sr-pred-europskym-sudom-pre-ludske-prava/zakladne-informacie-o-konani-pred-europskym-sudom-pre-ludske-prava/>

NAJPRÁVO.SK. *Argumentum a fortiori* [online]. Dostupné na internete: <https://www.najpravo.sk/slovník/a/a-fortiori.html>

NAJPRÁVO.SK. *Pacta sunt servanda* [online]. 2013. Dostupné na internete: <https://www.najpravo.sk/slovník/p/pacta-sunt-servanda.html>

PREZIDENT SR. *Zoznam ratifikovaných medzinárodných zmlúv* [online]. Dostupné na internete: <https://www.prezident.sk/page/ratifikovane-zmluvy/>

RADA EURÓPY. *Map of the Council of Europe - 46 member states* [online]. Dostupné na internete: <https://edoc.coe.int/en/map-of-the-member-states/5332-map-of-the-council-of-europe-46-member-states.html>

RADA EURÓPY. *The Margin of Appreciation* [online]. Dostupné na internete: https://www.coe.int/t/dghl/cooperation/lisbonnetwork/themis/echr/paper2_en.asp

SABÍK, M. *Slovník právnych pojmov: demonštratívny výpočet* [online]. Dostupné na internete: https://www.judrsabik.sk/slovník-pravnych-pojmov/?terms_s=demonštratívny+výpočet

TURKISH MINUTE. *Turkey had highest number of new applications in 2025 at European human rights court* [online]. 2026. Dostupné na internete: <https://www.turkishminute.com/2026/01/31/turkey-had-highest-number-of-new-applications-in-2025-at-european-human-rights-court/>

Judikatura medzinárodných súdov

EURÓPSKY SÚD PRE ĽUDSKÉ PRÁVA: Buhuceanu a ďalší proti Rumunsku (sťažnosť č. 20081/19 a ďalšie). Rozsudok z 23. mája 2023.

EURÓPSKY SÚD PRE ĽUDSKÉ PRÁVA: Dudgeon proti Spojenému kráľovstvu (sťažnosť č. 7525/76). Rozsudok z 22. októbra 1981.

EURÓPSKY SÚD PRE ĽUDSKÉ PRÁVA: Evans proti Spojenému kráľovstvu [Veľká komora] (sťažnosť č. 6339/05). Rozsudok z 10. apríla 2007.

EURÓPSKY SÚD PRE ĽUDSKÉ PRÁVA: Fedotova a ďalší proti Rusku [Veľká komora] (sťažnosť č. 40792/10 a ďalšie). Rozsudok zo 17. januára 2023.

EURÓPSKY SÚD PRE ĽUDSKÉ PRÁVA: Handyside proti Spojenému kráľovstvu (sťažnosť č. 5493/72). Rozsudok zo 7. decembra 1976.

EURÓPSKY SÚD PRE ĽUDSKÉ PRÁVA: Ilgar Mammadov proti Azerbajdžanu [Veľká komora] (sťažnosť č. 15172/13). Rozsudok v konaní podľa čl. 46 ods. 4 z 29. mája 2019.

EURÓPSKY SÚD PRE ĽUDSKÉ PRÁVA: Kavala proti Turecku [Veľká komora] (sťažnosť č. 28749/18). Rozsudok v konaní podľa čl. 46 ods. 4 z 11. júla 2022.

EURÓPSKY SÚD PRE ĽUDSKÉ PRÁVA: Oliari a ďalší proti Taliansku (sťažnosť č. 18766/11 a 36030/11). Rozsudok z 21. júla 2015.

EURÓPSKY SÚD PRE ĽUDSKÉ PRÁVA: Przybyszewska a ďalší proti Poľsku (sťažnosť č. 11454/17 a ďalšie). Rozsudok z 12. decembra 2023.

EURÓPSKY SÚD PRE ĽUDSKÉ PRÁVA: Schalk a Kopf proti Rakúsku (sťažnosť č. 30141/04). Rozsudok z 24. júna 2010.

EURÓPSKY SÚD PRE ĽUDSKÉ PRÁVA: Tyrer proti Spojenému kráľovstvu (sťažnosť č. 5856/72). Rozsudok z 25. apríla 1978.

EURÓPSKY SÚD PRE ĽUDSKÉ PRÁVA: Vallianatos a ďalší proti Grécku [Veľká komora] (sťažnosť č. 29381/09 a 32684/09). Rozsudok zo 7. novembra 2013.

EURÓPSKY SÚD PRE ĽUDSKÉ PRÁVA: Wałęsa proti Poľsku (sťažnosť č. 50849/21). Rozsudok z 23. novembra 2023.

SÚDNY DVOR EURÓPSKEJ ÚNIE: Európska komisia proti Maďarsku, C-821/19. Rozsudok zo 16. novembra 2021.

SÚDNY DVOR EURÓPSKEJ ÚNIE: Relu Adrian Coman a ďalší proti Inspectoratul General pentru Imigrări a Ministerul Afacerilor Interne [Veľká komora], C-673/16. Rozsudok z 5. júna 2018.

Zákony a medzinárodné zmluvy

Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (Oznámenie Federálneho ministerstva zahraničných vecí č. 209/1992 Zb.)

Dohovor o právach dieťaťa (Oznámenie Federálneho ministerstva zahraničných vecí č. 104/1991 Zb.)

Maďarský Základný zákon (The Fundamental Law of Hungary), znenie po siedmom dodatku z roku 2018. Dostupné na internete: <https://www.parlament.hu/documents/125505/138409/Fundamental+law/>

Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ, Euratom) 2020/2092 zo 16. decembra 2020 o všeobecnom režime podmienenosti na ochranu rozpočtu Únie. Dostupné na internete: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX:32020R2092>

Štatút Rady Európy (Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 118/1994 Z. z. o prístupe k Štatútu)

Ústava Chorvátskej republiky

Ústava Rumunska

Ústava Slovinskej republiky

Viedenský dohovor o zmluvnom práve (Vyhláška ministra zahraničných vecí č. 15/1988 Zb.)

Zákon č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov

Zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov (vrátane novely z roku 2025)

Zákon č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

Zmluva o Európskej únii (konsolidované znenie). Dostupné na internete: https://www.mzv.sk/documents/10182/11845/Zmluva_o_EU.pdf

Zmluva o fungovaní Európskej únie (konsolidované znenie). Článok 258. Dostupné na internete: https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/tfeu_2016/art_258/oj/sk

PRÁVO DRŽAŤ ZBRAŇ A PRINCÍP PROPORCIONALITY: KOMPARATÍVNA ANALÝZA REGULÁCIE STRELNÝCH ZBRANÍ V USA A EURÓPE

*The Right to Bear Arms and the Principle of Proportionality:
A Comparative Analysis of Firearms Regulation in the US and Europe*

Ema Kušnírová

Abstrakt: Autorka sa v práci zaoberá napätím medzi právom držať zbraň a právom na život v kontexte demokratického štátu. Skúma, do akej miery je široká dostupnosť strelných zbraní zlučiteľná s ochranou verejnej bezpečnosti a základných práv iných osôb. Práca vychádza z porovnania rozdielnych legislatívnych prístupov, predovšetkým medzi Spojenými štátmi americkými a vybranými európskymi krajinami, a analyzuje ich spoločenské dôsledky. V teoretickej rovine autorka využíva filozofické koncepcie liberalizmu a utilitarizmu a aplikuje test proporcionality na posúdenie primeranosti rozsahu práva držať zbraň. V aplikačnej časti sa venuje konkrétnym prípadom násilných incidentov a použitia smrtiacej sily štátom, ktoré ilustrujú napätie medzi individuálnou slobodou, verejnou bezpečnosťou a hranicami výkonu štátnej moci. Autorka práce poukazuje na to, že otázku regulácie zbraní nemožno redukovať na jednoduchý konflikt medzi slobodou a zákazom, ale je potrebné ju hodnotiť v širšom kontexte ochrany ľudského života, proporcionality zásahov a legitimacy štátnej autority. Cieľom práce je posúdiť, či súčasné nastavenie ochrany práva držať zbraň zodpovedá princípu proporcionality a či dostatočne rešpektuje hodnotu ľudského života v demokratickej spoločnosti.

Kľúčové slová: regulácia zbraní, druhý dodatok, právo na život, právo vlastniť a držať zbraň, verejná bezpečnosť, ochrana spoločnosti, násilie, dostupnosť zbraní.

Abstract: The author examines the tension between the right to bear arms and the right to life within the context of a democratic state. She analyzes the extent to which the widespread availability of firearms is compatible with the protection of public safety and the fundamental rights of others. The thesis is based on a comparison of different legislative approaches, primarily those of the United States and selected European countries, and analyzes their societal consequences. At the theoretical level, the author draws on the philosophical concepts of liberalism and utilitarianism and applies the principle of proportionality to assess the appropriate scope of the right to bear arms. In the practical section, she analyzes specific cases of violent incidents and the state's use of lethal force, illustrating the tension between individual freedom, public safety, and the limits of state authority. The author argues that the issue of gun control cannot be reduced to a simple conflict between freedom and prohibition but must instead be evaluated within the broader framework of the protection of human life, the proportionality of state intervention, and the legitimacy of state authority. The aim of the thesis is to assess whether the current framework governing the protection of the right to bear arms complies with the principle of proportionality and adequately respects the value of human life in a democratic society.

Key Words: Regulation of Firearms; The Second Amendment; Right to Life; Right to Keep and Bear Arms; Public Safety; Protection of Society; Violence; Availability of Firearms.

Zoznam skratiek

č.	číslo
EÚ	Európska únia
ICE	Immigration and Customs Enforcement
NAKA	Národná kriminálna agentúra
NCVS	National Crime Victimization Survey
ods.	odsek
SR	Slovenská republika
USA	United States of America

ÚVOD

Štát je vždy len natoľko slobodný, pokiaľ je slobodný jeho zákon o zbraniach. Tieto slová Gustava Heinemanna, bývalého nemeckého spolkového prezidenta, jasne poukazujú na úzky vzťah medzi slobodou štátu a reguláciami zbraní. Do veľkej miery slúži ako upozornenie, že sloboda štátu a jeho občanov závisí od rozumných regulácií zbraní. Násilie páchané strelnými zbraňami, ako sú pištole, brokovnice alebo poloautomatické pušky, denne spôsobuje stovky úmrtí. Každá strata života spôsobená zbraňou nám pripomína, že právo na život musí mať vždy prednosť pred právom vlastniť zbraň.

Držba zbraní sa vníma ako prejav osobnej slobody, ktorá patrí medzi základné práva každého človeka. Môže však ohrozovať bezpečnosť celej spoločnosti. Slabá a nesystematická regulácia umožňuje, aby sa k nim dostali jednotlivci trpiaci psychickými problémami, či nebezpeční kriminálnici. Táto problematika dlhodobo vyvoláva celospoločenské a politické diskusie, pretože sa bezprostredne dotýka verejnej bezpečnosti aj základných práv jednotlivcov. Z pohľadu ľudských práv, zakotvených v ústavách, sa držba zbraní týka kľúčových princípov, vrátane práva na život, bezpečnosť a slobodu. Ide zároveň o hľadanie citlivej rovnováhy medzi právom jednotlivcov na sebaobranu a pozitívnym záväzkom štátu chrániť spoločnosť pred ohrozením.

Tento konflikt nabera na intenzite najmä pri porovnaní dvoch odlišných kultúrno-právnych prístupov. Na jednej strane stojí americká výnimočnosť, historicky ukotvená v druhom dodatku Ústavy, kde je zbraň vnímaná nielen ako nástroj osobnej ochrany, ale priam ako symbol autonómie a osobnej identity. Na strane druhej sa nachádza európsky model, reprezentovaný aj Slovenskou republikou, ktorý preferuje prísnu reguláciu a kontrolu s cieľom maximalizovať ochranu ľudského života. Prax však ukazuje, že ani prísny legislatívny rámec nedokáže úplne eliminovať riziká spojené so sociálnym prostredím, radikalizáciou a nenávisťou.

Otázku verejnej bezpečnosti nemožno zúžiť len na konflikty medzi občanmi. Zásadný rozmer nabera v momente, keď sa zameriame na vzťah ozbrojeného jednotlivca a štátnej moci. Ukážkovým príkladom tohto napätia sú udalosti z Minneapolisu z roku 2026, kde použitie smrteľnej sily federálnou imigračnou službou ICE vyvolalo masové protesty. Tieto incidenty jasne ilustrujú, ako konflikt medzi právom občana na ochranu a legitímnym uplatňovaním štátnej moci priamo ovplyvňuje životy ľudí a ich dôveru voči inštitúciám.

Cieľom práce je preskúmať túto problematiku vo viacerých rovinách. Teoreticky sa opiera o filozofické koncepcie liberalizmu a utilitarizmu s dôrazom na hodnotu ľudského života. V aplikačnej časti využíva test proporcionality na posúdenie primeranosti amerického práva držať zbraň. Ústrednou otázkou zostáva: chráni právo vlastniť zbraň v Spojených štátoch slobodu, alebo sa v konfrontácii so štátnou mocou a celospoločenským násilím stáva jej najväčším ohrozením?

1. ZBRAŇ AKO SYMBOL SLOBODY: AMERICKÁ VÝNIMOČNOSŤ

Zabíjanie je v dnešnom svete približne tak jednoduché ako nakupovanie potravín v supermarkete. Napriek tomu americké predpisy zbraní predpokladajú, že väčšina ľudí je zodpovedná a násilie so zbraňami je zriedkavé.¹ Liberálny prístup k držbe zbraní v USA je koncepčne ukotvený v princípoch nevyhnutnej sebaobrany a individuálnej autonómie jednotlivca. Hoci rekordný počet úmrtí spôsobených strelnými zbraňami v roku 2021 mierne

¹ ERDOZAIN, D. One Nation Under Guns: How Our Culture Distorts Our History and Threatens Our Democracy. *Crown* [online]. 2024. ISBN: 9780593594322. Dostupné na internete: <https://oceanofpdf.com/authors/dominic-erdozain/pdf-epub-one-nation-under-guns-how-gun-culture-distorts-our-history-and-threatens-our-democracy-download/> [cit. 2025-11-05].

poklesol, stále vysoký počet obetí vyvoláva silnú kritiku voči relatívne voľným americkým zákonom o zbraniach. Sú značne slabšie než zákony v iných vyspelých krajinách. Právo vlastníť a držať zbraň v USA vychádza z druhého dodatku Ústavy², ktorý garantuje občanom právo vlastníť a držať zbrane, pričom toto právo nesmie byť obmedzené. Nie je však absolútne, takže jednotlivé štáty môžu prijímať vlastné obmedzenia predaja zbraní. Aj z toho dôvodu sa zákony naprieč celou federáciou výrazne líšia. Napríklad štát Kalifornia má prísnejšie pravidlá a nižšie počty úmrtí, na rozdiel od štátov s voľnejšou legislatívou, ktoré majú vyššiu mieru násilia. Aj napriek tomu, že sa Kongres Spojených štátov pokúšal o prijatie prísnejších federálnych zákonov, všetky zlyhali pre nedostatočnú politickú podporu.³ Absencia jednotného obmedzenia útočných zbraní, veľkokapacitných zásobníkov a povinného výcviku pri kúpe zbrane, prispieva k ich vysokej dostupnosti a postupne zvyšujúcej sa kriminalite. To všetko zároveň posilňuje pretrvávajúcu krízu verejnej bezpečnosti a ohrozenia ľudských práv.

Okrem historického a právneho zakotvenia práva na zbraň v druhom dodatku ústavy, je kľúčové vnímať zbrane nielen ako praktický nástroj, ale aj ako symbol. Mnohí Američania ich považujú za symbol autonómie, nedostatočnej dôvery voči štátu alebo ako symbol osobnej identity, ktorá v mnohých prípadoch presahuje racionálne úvahy o bezpečnosti. Rozoberaná symbolika je hlboko zakorenená v právnom diskurze, rovnako ako aj v bežnom vnímaní občianskej slobody. V rámci nej zbraň vnímame ako personifikáciu nezávislosti jednotlivca a jeho práva chrániť seba a svoje okolie vlastnými prostriedkami. Z tohto pohľadu nám vzniká otázka, či sa idea slobody sama nestáva dogmou, ktorá prehliada empirické následky, akými môžu byť napríklad vysoké čísla obetí zbraní v USA.

1.1 Druhý dodatok ústavy: historická ochrana alebo moderný anachronizmus?

Druhý dodatok ústavy možno zaradiť medzi najkratšie, no zároveň najkontroverzejšie ustanovenia v oblasti ústavného práva.⁴ Napriek svojej stručnosti sa z neho stal základ širokej právnej, politickej a filozofickej diskusie o rozsahu individuálnej slobody, úlohe štátu a legitímnosti regulácie zbraní. Jeho znenie – „*Dobre regulovaná milícia, nevyhnutná pre bezpečnosť slobodného štátu, právo ľudu vlastníť a nosiť zbrane nesmie byť porušené,*“⁵ – má pôvod v špecifickom historickom kontexte konca 18. storočia, keď bola potreba obrany mladej krajiny do veľkej miery spätá s existenciou občianskych milícií. V dnešnom svete však jeho výklad presahuje pôvodný rámec, pričom vyvoláva otázku, či ide o nadčasovú ochranu slobody jednotlivca, alebo o normu, ktorej význam sa v moderných spoločenských podmienkach stal problematickým.

V čase, keď bol druhý dodatok prijatý, nebol pojem milície chápaný v dnešnom význame súkromných ozbrojených skupín. V podstate predstavoval základnú občiansku inštitúciu koloniálnej spoločnosti.⁶ Milície tvorili základ obrany mladých amerických kolónií a vychádzali z anglickej právnej a politickej tradície, v ktorej bola obrana štátu považovaná za

² United States Constitution. 1791. Amendment II. Congress.gov – Constitution Annotated. *Library of Congress* [online]. 1791. Dostupné na internete: <https://constitution.congress.gov/constitution/amendment-2/> [cit. 2025-11-05].

³ MASTERS, J. U.S. Gun Policy: Global Comparisons. *COUNCIL ON FOREIGN RELATIONS* [online]. 2025. Dostupné na internete: <https://www.cfr.org/background/us-gun-policy-global-comparisons> [cit. 2025-11-06].

⁴ O'LEARY, A. The Second Amendment: An Analysis of America's Gun Rights Debate. *GovFacts* [online]. 2025. Dostupné na internete: <https://govfacts.org/rights-freedoms/constitutional-rights/right-to-bear-arms/the-second-amendment-an-analysis-of-americas-gun-rights-debate/> [cit. 2026-02-02].

⁵ United States Constitution. 1791. Amendment II. Congress.gov – Constitution Annotated. *Library of Congress* [online]. 1791. Dostupné na internete: <https://constitution.congress.gov/constitution/amendment-2/> [cit. 2026-02-02].

⁶ O'LEARY, A. The Second Amendment: An Analysis of America's Gun Rights Debate. *GovFacts* [online]. 2025. Dostupné na internete: <https://govfacts.org/rights-freedoms/constitutional-rights/right-to-bear-arms/the-second-amendment-an-analysis-of-americas-gun-rights-debate/> [cit. 2026-02-02].

povinnosť občanov ako kolektívu. Patrila do nich väčšina práceschopných bielych mužov, ktorým zo zákona vyplývala povinnosť vlastniť zbraň, absolvovať výcvik a byť pripravení chrániť komunitu pred vonkajšími, ale aj vnútornými hrozbami. Z uvedeného vyplýva, že právo nosiť zbraň nebolo vnímané ako individuálna sloboda, ale ako súčasť občianskej zodpovednosti voči štátu a spoločnosti ako takej.

Nemožno opomenúť dôležitý aspekt historického výkladu, a to význam pojmu „dobře regulovaná milícia“. Tento pojem (v angličtine známy ako „well regulated“) „vyvoláva u moderných čitateľov zmätok. V 18. storočí výraz „regulovaná“ znamenal „dobře organizovaná“, „dobře disciplinovaná“ a „v riadnom prevádzkovom stave“. Dobře regulovaná milícia bola vycvičená, ozbrojená a schopná efektívne fungovať, keď bola povolaná do služby.“⁷ Tento výklad naznačuje, že pôvodný zámer druhého dodatku nebol zameraný na neobmedzené individuálne vlastníctvo zbraní, ale na zabezpečenie obrany v prostredí, kde ešte neexistovala profesionálna armáda.

Fakt, že znenie druhého dodatku zostalo od konca 18. storočia nezmenené, vyvoláva zásadnú otázku ohľadom jeho uplatniteľnosti v súčasných spoločenských a politických podmienkach. Spojené štáty dnes disponujú profesionálnymi ozbrojenými silami, stabilnými štátnymi inštitúciami a predovšetkým inou bezpečnostnou realitou než v období 18. storočia. Z pôvodného cieľa dodatku – ochrany pred tyraniou a zabezpečenia obrany štátu – sa v modernom kontexte jeho interpretácia zmenila. Posunula sa smerom k individuálnemu právu na sebaobranu. Táto skutočnosť otvára priestor pre diskusiu o tom, či možno historický rámec druhého dodatku mechanicky prenášať do 21. storočia, alebo ho treba vnímať ako anachronizmus, ktorého pôvodný význam je náročné zosúladiť s modernou realitou.

1.2 Americká kultúra zbraní a európsky model regulovanej bezpečnosti

V kontraste s americkým prístupom k držbe zbraní predstavuje Slovenská republika model výrazne regulovanej kontroly strelných zbraní. Na rozdiel od Spojených štátov, má prísne legislatívne pravidlá týkajúce sa vlastníctva a držby zbraní. Podmienky⁸ na vydanie zbrojného preukazu sú upravené v § 16 až § 21 zákona č. 190/2003 Z. z. o strelných zbraniach a strelive a o zmene a doplnení niektorých zákonov⁹. Všeobecne platí, že žiadateľ o zbrojný preukaz musí byť starší ako 21 rokov, podstúpiť psychologické vyšetrenie, mať lekárske potvrdenie o zdravotnej spôsobilosti, absolvovať odborný kurz a úspešne zložiť skúšky.

Napriek prísnyim pravidlám Slovensko v posledných rokoch čelilo niekoľkým tragickým udalostiam. V októbri 2022 sa v Bratislave stal devastujúci útok pred barom

⁷ O'LEARY, A. The Second Amendment: An Analysis of America's Gun Rights Debate. GovFacts [online]. 2025. Dostupné na internete: <https://govfacts.org/rights-freedoms/constitutional-rights/right-to-bear-arms/the-second-amendment-an-analysis-of-americas-gun-rights-debate/> [cit. 2026-02-02].

⁸ § 16 Policajný útvar vydá zbrojný preukaz fyzickej osobe, ktorá

- a) písomne požiadala o jeho vydanie,
- b) je plne spôsobilá na právne úkony,
- c) dosiahla predpísaný vek (§ 18),
- d) je bezúhonná a spoľahlivá (§ 19),
- e) je zdravotne spôsobilá a psychicky spôsobilá držať alebo nosiť zbraň a strelivo,
- f) preukázala odbornú spôsobilosť držať alebo nosiť zbraň a strelivo vykonaním skúšky pred skúšobnou komisiou (§ 21)
- g) má miesto pobytu na území Slovenskej republiky,
- h) v konaní o vydaní zbrojného preukazu preukázala potrebu držať alebo nosiť zbraň a strelivo.

⁹ Zákon č. 190/2003 Z. z. o strelných zbraniach a strelive a o zmene a doplnení niektorých zákonov [cit. 2025-11-10].

Tepláreň¹⁰, ktorý bol zameraný proti LGBT+ komunite. Páchateľ, 19-ročný Juraj Krajčík, pri útoku usmrtil dvoch mladých ľudí a jedného zranil. Krátko po incidente sa prostredníctvom sociálnych sietí vyjadril s použitím hashtagov #bratislava, #hatecrime a #gaybar a priznal, že necíti žiadnu ľútosť. Následne ho našli mŕtveho, pričom išlo o samovraždu. NAKA¹¹ streľbu kvalifikovala ako teroristický čin motivovaný nenávisťou voči LGBT+ komunite. Krajčík vo svojom manifeste uviedol, že ho k činu motivovala masová streľba v americkom meste Buffalo v New Yorku a hlásil sa k ideologickej inšpirácii radikálnych online kruhov.¹²

Uvedený prípad poukazuje na to, že aj prísne legislatívne podmienky držby zbraní predstavujú len jednu časť komplexného problému. Hoci právny rámec dokáže obmedziť dostupnosť strelných zbraní, nedokáže regulovať sociálne prostredie, komunity či ideologické kruhy, do ktorých jednotlivci vstupujú. Spomínanú udalosť možno interpretovať ako dôkaz, že aj pri prísnej kontrole zbraní môže dôjsť k tragickým dôsledkom, ak spoločnosť nedokáže včas identifikovať a riešiť rizikové prejavy radikalizácie v online aj offline prostredí.

1.3 Sloboda verzus život: vyvažovanie práva držať zbraň a ochrany ľudského života

V kontexte držby zbraní je potrebné porovnať dve dôležité práva všetkých fyzických osôb. Z článku 15 ods. 1 Ústavy SR (zákon č. 460/1992 Zb. Ústava SR)¹³ vyplýva, že každý občan má právo na život. Toto právo je univerzálne ľudské právo, ktoré patrí každému človeku na svete bez ohľadu na jeho štátnu príslušnosť. Štát je povinný ho chrániť a vytvárať také podmienky, ktoré minimalizujú ohrozenie jednotlivca aj spoločnosti. Zákon č. 190/2003 Z. z. o strelných zbraniach a strelive a o zmene a doplnení niektorých zákonov povoľuje fyzickej osobe, aby za určitých podmienok (ktoré sú uvedené vyššie) nadobudla právo stať sa držiteľom či vlastníkom zbrane rôznych kategórií. V určitom zmysle tento zákon predstavuje kompromis medzi právom na ochranu života a právom na osobnú bezpečnosť, ktorú môže držba zbrane v niektorých prípadoch symbolizovať.

Ani v Spojených štátoch amerických však právo vlastniť a držať zbraň nepredstavuje absolútne a bezpodmienečné oprávnenie. Federálna právna úprava stanovuje jasné hranice, ktoré vylučujú z držby strelných zbraní osoby, ktoré predstavujú zvýšené riziko pre verejnú bezpečnosť. Tieto hranice sú vymedzené v rámci zákona o strelných zbraniach¹⁴, ktorého § 922 ustanovuje konkrétne obmedzenia a zákazy týkajúce sa držby a prevodu zbraní. Tento rámec naznačuje, že aj v americkom právnom systéme existuje implicitné uznanie potreby vyvažovania individuálneho práva na držbu zbrane s ochranou základných práv spoločnosti, predovšetkým práva na život.

¹⁰ REUTERS. 'Radicalized teenager' killed two outside Slovakia gay bar, prime minister says. *NBC NEWS* [online]. 2022. Dostupné na internete: <https://www.nbcnews.com/news/world/radicalized-teenager-killed-two-slovakia-gay-bar-prime-minister-says-rcna52225> [cit. 2025-11-10].

¹¹ ONAČILLA, J. Streľba na Zámockej – trestný čin terorizmu. *PrávneNoviny* [online]. 2022. Dostupné na internete: <https://pravnenoviny.sk/strelba-na-zamockej-trestny-cin-terorizmu/> [cit. 2025-11-10].

¹² RTVS. Strelca zo Zámockej vyhlásili v jeho online komunite za svätého: Pri písaní manifestu mu pravdepodobne pomáhal človek z USA. *Spravodajský portál RTVS* [online]. 2024. Dostupné na internete: <https://spravy.stvr.sk/2024/02/strelca-zo-zamockej-vyhlasil-v-jeho-online-komunite-za-svateho-pri-pisani-manifestu-mu-pravdepodobne-pomahal-clovek-z-usa/> [cit. 2025-11-14].

¹³ Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. [cit. 2025-11-06].

¹⁴ 18 U.S.C § 922 (2024) United States Code, Title 18 – Crimes and Criminal Procedure, Chapter 44 – Firearms: *Je zakázané predávať, prevádzkať či vlastniť strelnú zbraň osobám, ktoré boli odsúdené za trestný čin so závažnou trestnou sadzbou, sú hľadané políciou ako utečenci pred spravodlivosťou, sú nelegálnymi užívateľmi omamných látok alebo majú závislosť, boli rozhodnuté ako mentálne nespôsobilé alebo hospitalizované z tohto dôvodu, sú nelegálne na území USA, boli prepustení z ozbrojených síl pod hanlivými podmienkami, vzdali sa svojho občianstva, majú súdny zákaz kontaktu v prípadoch domácej násilí, alebo boli odsúdení za prečin domáceho násillia.* Dostupné na internete: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/USCODE-2024-title18/html/USCODE-2024-title18-partI-chap44-sec922.htm>

Vo chvíli, keď výkon práva držať zbraň prekročí hranicu, za ktorou začína ohrožovanie života iných, dostáva sa do priameho konfliktu so spomenutým právom na život. Štát disponuje právomocou, ale aj povinnosťou regulovať držbu zbraní v takej miere, aby dostatočne zabránil zneužitiu tohto práva. Rovnako jeho zodpovednosť spočíva v nastavení pravidiel, ktoré sú schopné vytvoriť rovnováhu osobnej slobody jednotlivca a kolektívnej bezpečnosti spoločnosti. Pozitívny záväzok štátu regulovať držbu zbraní vyplýva z jeho povinnosti aktívne chrániť právo na život, ako je zakotvené nielen v Ústave SR, ale aj v Európskom dohovore o ochrane ľudských práv.

Na Slovensku je proces získania zbrane zámerne zložitý a prísne regulovaný. Ako sme uviedli vyššie, v krajinách ako USA, konkrétne v určitých štátoch, je regulácia slabá a nedostatočná. Výsledkom sú opakujúce sa masové násilné incidenty, ktoré poukazujú na systémové zlyhania regulácie. Tragickým príkladom je útok z roku 2022 v texaskom meste Uvalde, pri ktorom došlo k najväčšej školskej tragédii v histórii štátu.¹⁵ Útočník si legálne kúpil dve poloautomatické pušky pár dní po dovŕšení osemnástich rokov a zavraždil devätnásť detí a dvoch dospelých. Texaská právna úprava pritom nevyžaduje licenciu na nosenie pušky na verejnosti a umožňuje ich kúpu už od osemnástich rokov veku.

Empirické výskumy naznačujú, že vysoká dostupnosť strelných zbraní v populácii súvisí so zvýšenou mierou vystavenia násiliu. Štúdie poukazujú na to, že významná časť obyvateľstva v USA prichádza do kontaktu so zbraňami už v mladom veku, a to nielen ako pasívni svedkovia, ale aj ako potenciálne obete násilných činov. Napríklad štúdia publikovaná v *American Journal of Preventive Medicine Focus*¹⁶ poukazuje na významný vzťah medzi vystavením zbraňam v ranom veku a neskorším rizikom násilného správania. Dlhodobá analýza ukazuje, že adolescenti, ktorí nosia alebo majú prístup k strelným zbraňam, majú vyššiu pravdepodobnosť, že sa stanú obeťami alebo dokonca aj páchatelmi násillia v dospelosti. Tento efekt sa prejavuje nezávisle od samotného vlastníctva zbrane, čo naznačuje, že kontakt so zbraňami v mladom veku vytvára rizikové správanie, ktoré môže potenciálne viesť k tragickým následkom, ako boli udalosti v Uvalde. Takéto zistenia podporujú názor, že voľný prístup k zbraňam a nízka regulácia u mladých ľudí výrazne zvyšuje šancu na eskaláciu násillia a ohrozuje právo na život a bezpečnosť nevinných osôb.

Nemievame sa, že zabiť dokáže každý. Opierame sa pri tom o tvrdenie Williama Jamesa¹⁷, ktorý argumentoval, že zbraň funguje dvomi spôsobmi – môže chrániť, ale aj ničiť. V istom zmysle vie byť prejavom sebaobrany, ale aj agresie.

V súvislosti so strelnými zbraňami nemožno hovoriť o slove „nehoda“ v zmysle náhody. Ak máme možnosť si zbraň zakúpiť, nesieme plnú zodpovednosť za všetky situácie, ktoré jej prítomnosť spôsobí. Tým nemyslíme náhodné udalosti, ale následky vedomých rozhodnutí. Vyššie uvedený prípad ukazuje, že konanie páchatel'a vyplývalo z jeho vlastného vedomého rozhodnutia a legálnej dostupnosti zbrane. Na základe uvedených skutočností možno dospieť k záveru, že právo na život a rovnako i právo na bezpečnosť verejnosti musí byť bezpodmienečne nadradené právu jednotlivca vlastniť zbraň. Ľahká dostupnosť zbraní totiž umožňuje konať

¹⁵ OXNER, R. Uvalde gunman legally bought AR rifles days before shooting, law enforcement says. *THE TEXAS TRIBUNE* [online]. 2022. Dostupné na internete: <https://www.texastribune.org/2022/05/25/uvalde-shooter-bought-gun-legally> [cit. 2025-11-06].

¹⁶ TAYLOR, G. B. - MITCHELL, J. K. - TURNER, A. H. - SHERIDAN-JOHNSON, J. - MUMFORD, A. E. Prevalence of Gun Carrying and Gun Violence Victimization and Perpetration Among a Nationally Representative Sample of U.S. Youth and Young Adults. *AJPM FOCUS* [online]. 2024. Dostupné na internete: [https://www.ajpmfocus.org/article/S2773-0654\(24\)00112-3/fulltext](https://www.ajpmfocus.org/article/S2773-0654(24)00112-3/fulltext) [cit. 2026-02-04].

¹⁷ ERDOZAIN, D. One Nation Under Guns: How Our Culture Distorts Our History and Threatens Our Democracy. *Crown* [online]. 2024. ISBN: 9780593594322. Dostupné na internete: <https://oceanofpdf.com/authors/dominic-erdozain/pdf-epub-one-nation-under-guns-how-gun-culture-distorts-our-history-and-threatens-our-democracy-download/> [cit. 2025-11-09].

smrteľne, ohrozuje medziľudské vzťahy a celkový chod spoločnosti. Výskumy¹⁸ zároveň poukazujú na to, že vysoký počet strelných zbraní v populácii súvisí s častejším výskytom násilných incidentov, vrátane tých s fatálnymi následkami. Je zrejmé, že takéto prostredie nevytvára pocit bezpečia, ale naopak zvyšuje každodenné napätie a prehlbuje strach.

1.4 Zbraň ako identita, moc a politické vyhlásenie

Ako súčasť prehľadu násilných incidentov na Slovensku nemožno opomenúť pokus o atentát na predsedu vlády¹⁹, ktorý sa odohral v roku 2024. Hoci útok nespôsobil tragické následky, jasne ukazuje, akou deštruktívnou silou môže byť nenávisť v spoločnosti. Ak sa dlhodobo nerieši, dokáže človeka priviesť k rozhodnutiu spáchať násilie voči verejnému činiteľovi, ktorý symbolizuje fungovanie štátu a demokratického systému. Takéto extrémne činy nesú jednak individuálnu vinu páchatel'a, ale zároveň odhaľujú šírku a závažnosť spoločenských nálad, ktoré k nim môžu prispievať.

Zastávame názor, že samotná právna úprava držby zbraní nemôže postačovať. Dôležitejšia je schopnosť štátu vytvárať prostredie, v ktorom sa nenávisť, polarizácia a radikalizácia dokážu včas zachytiť a účinne tlmiť. To úzko súvisí aj s ochranou základných práv. Najmä tých, ktoré sa týkajú slobody a bezpečnosti, ako ich vymedzuje článok 6 Charty základných práv EÚ²⁰. Štáty sú povinné rešpektovať individuálne slobody, ale súčasne majú zodpovednosť zabezpečiť, aby sa tieto slobody mohli realizovať bez hrozby násilia. A to bez ohľadu na to, či hrozba pochádza zo strany jednotlivcov alebo extrémistických skupín.

Podporné empirické štúdie z USA ukazujú, že tieto dynamiky nie sú len teoretické. Analýza²¹ nových vlastníkov zbraní odhalila, že „*rasové a politické násilie sa zdá byť väčším problémom medzi novými majiteľmi zbraní, čo motivuje ich nákup v demografických skupinách s tradične nižšou mierou vlastníctva zbraní.*“ Tento jav naznačuje, že držba zbraní môže byť nielen praktickým nástrojom sebaobrany, ale aj symbolickým prejavom vnímania hrozby a politického postoja. Tento faktor v kombinácii s nedostatočnou reguláciou a absenciou účinného monitorovania radikalizácie predstavuje reálne riziko pre bezpečnosť verejnosti. Zároveň zdôrazňuje, že legislatívne rámce musia byť vždy doplnené aktívnou ochranou spoločenského prostredia a predchádzaním extrémistického správania.

2. SEBAOBRANA VERZUS OCHRANA ŽIVOTA: EMPIRICKÁ A NORMATÍVNA PERSPEKTÍVA

V spoločnosti existujú rôzne pohľady na otázku držby a používania strelných zbraní. Jedným z najsilnejších argumentov zástancov voľného používania zbraní je to, že prísnejšie opatrenia na ich kontrolu obmedzujú právo na sebaobranu a oslabujú osobnú bezpečnosť pred agresiou²². Tento názor však predstavuje len určitú časť celkového obrazu. Nezohľadňuje totiž reálne dôsledky ľahkej dostupnosti zbraní na spoločnosť.

¹⁸ HELMKE, P. - SONG, Z. Gun Violence: The Impact on Society. *NIHCM FOUNDATION* [online]. 2024. Dostupné na internete: <https://nihcm.org/publications/gun-violence-the-impact-on-society> [cit. 2025-11-10].

¹⁹ MV SR. Na predsedu vlády Roberta Fica bol spáchaný atentát. *Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky* [online]. 2024. Dostupné na internete: <https://www.minv.sk/?tlacove-spravy&sprava=na-predsedu-vlady-roberta-fica-bol-spachany-atentat> [cit. 2025-11-14].

²⁰ CHARTA základných práv Európskej únie, Luxembourg: Úrad pre publikácie Európskej únie. 2010. [cit. 2025-11-14].

²¹ VALEK, R. - WARD, A. J. - JONES, V. - CRIFASI, K. C. 2024. Political violence, racial violence, and new gun ownership: results from the 2023 National Survey of Gun Policy. *PubMed* [online]. 2024. Dostupné na internete: <https://doi.org/10.1186/s40621-024-00527-z> [cit. 2026-02-05].

²² LOPEZ, L. - DUDINSKAYA, T. - FOREPAUGH, Ch. The Gun Control Debate and Public Opinion. *UNLV: Center for Crime and Justice Policy* [online]. 2024. Dostupné na internete:

2.1 „Good guy with a Gun“: medzi naratívom a realitou

Zástancovia voľného držania zbraní argumentujú, že zbrane poskytujú jednotlivcovi účinnú ochranu pred násilím alebo ohrozením zo strany iných ľudí. Na základe takýchto tvrdení možno zbrane považovať za užitočné prostriedky na posilnenie práva na sebaobranu a zvýšenie osobnej bezpečnosti.

National Crime Victimization Survey (NCVS)²³ je polročný prieskum obetí trestných činov, ktorý realizuje americká vláda. Štatistiky v rámci USA ukazujú, že počet použitia zbrane v sebaobrane je výrazne nižší než počet trestných činov spáchaných zbraňou a predstavuje len minimálny podiel všetkých incidentov spojených s násilím. Na tieto súvislosti dlhodobo upozorňujú viacerí výskumníci, ktorí kritizujú „*Good Guy with a Gun*“ mýtus²⁴ – predstavu, že ozbrojený „slušný občan“ dokáže v kritickej chvíli zasiahnuť proti útočníkovi. Dáta z NCVS však naznačujú pravý opak. Situácie, pri ktorých by zbraň mohla skutočne zabrániť útoku, sú v praxi skôr výnimkou než pravidlom. Preto sa prikláňame ku kritike tohto naratívu, keďže popularita uvedeného mýtu nezodpovedá dátam a môže skresľovať reálne možnosti sebaobrany.

Myslíme si, že samotná prítomnosť zbrane, napríklad v domácnosti, automaticky zvyšuje riziko eskalácie každodenných konfliktov medzi známymi osobami či rodinnými príslušníkmi. V takýchto situáciách zbraň neplní ochrannú funkciu, ale naopak, prispieva k možnému tragickému priebehu. To potvrdzuje aj prípad²⁵, ktorý sa odohral v Bratislave-Ružinove, kde 13. novembra 2025 našli mŕtvy pár so strelnými ranami, pričom vedľa muža sa nachádzala krátka strelná zbraň. Hoci sú okolnosti prípadu momentálne predmetom vyšetrovania, všetko nasvedčuje tomu, že medzi párom došlo ku konfliktu, ktorý eskaloval do takej miery, že bola použitá zbraň. Tento incident dokonale ilustruje riziká domácej držby zbrane.

Problém domáceho uchovávanía zbraní dokumentuje aj prípad z obce Madunice.²⁶ V októbri 2025 muž pod vplyvom alkoholu pri nesprávnej manipulácii s nelegálne držanou zbraňou vystrelil v rodinnom dome. S poraneniami bol do nemocnice prevezený mladý muž, ktorý v ten moment sedel v rovnakej miestnosti. Uvedený príklad dosvedčuje, že prítomnosť zbrane v domácom prostredí negarantuje ochranu, ale paradoxne môže viesť k vážnejším následkom.

Podľa nás je preto argument, že zbrane slúžia na sebaobranu jednotlivca, problematický. Ak jednotlivec pociťuje potrebu vlastniť zbraň ako prostriedok nepretržitej ochrany, môže to podstatne ovplyvniť jeho vnútorné psychické nastavenie. Namiesto pocitu bezpečia vznikne pocit nadradenosti, ktorý následne mení spôsob, akým osoba reaguje v bežných situáciách. Akonáhle človek drží v rukách zbraň, mení sa jeho vnímanie – rizík alebo iných možností ako riešiť spory. To vedie k preceňovaniu vlastných schopností a následne aj k impulzívnym reakciám, ktoré môžu končiť tragicky. Ak by sa takéto presvedčenie stalo všeobecne normalizovaným, smerovali by sme k prostrediu, v ktorom vládne chaos. Násilie by bolo vnímané ako samozrejmé, riešenie konfliktov pomocou zbraní zase prirodzené. Vzhľadom na

<https://www.unlv.edu/sites/default/files/media/document/2024-04/The-Gun-Control-Debate-and-Public-Opinion.pdf> [cit. 2025-11-14].

²³ HARRELL, E. – TRUMAN, L. J. Trends and Patterns in Firearm Violence, 1993–2023. *Bureau of Justice Statistics* [online]. 2024. Dostupné na internete: <https://bjs.ojp.gov/document/tpfv9323.pdf> [cit. 2025-11-14].

²⁴ EVERYTOWN RESEARCH & POLICY. Disarming Fear: Debunking Myths of Defensive Gun Use. [online]. 2025. Dostupné na internete: <https://everytownresearch.org/report/disarming-fear-debunking-myths-of-defensive-gun-use/> [cit. 2025-11-14].

²⁵ TASR. Tragédia v Bratislave: V byte našli mŕtvy manželský pár. *Teraz.sk* [online]. 2025. Dostupné na internete: <https://www.teraz.sk/krimi/policia-vysetruje-smrt-manzelskeho/920562-clanok.html> [cit. 2025-11-14].

²⁶ TASR. Strel'ba v Maduniciach: Obvinili 57-ročného muža. *Teraz.sk* [online]. 2025. Dostupné na internete: <https://www.teraz.sk/trnavsky-kraj/policia-obvinila-v-suvvislosti-s-nedav/917921-clanok.html> [cit. 2025-11-14].

uvedené dôvody zastávame názor, že právo na sebaobranu nemožno chápať len ako individuálne oprávnenie vlastniť zbraň. Je podľa nás potrebné posudzovať ho v širšom kontexte bezpečnosti aj účinnej regulácie zbraní. Rovnako treba vnímať aj to, že právo na sebaobranu je v právnych poriadkoch uznávané ako legitímne, avšak neznamená automaticky právo disponovať smrteľným nástrojom bez prísnych obmedzení.

2.2 Argument čierneho trhu a hranice regulácie zbraní

Ďalším častým argumentom odporcov prísnej regulácie zbraní je tvrdenie, že obmedzenie legálnej dostupnosti môže viesť k nárastu obchodovania so zbraňami na čiernom trhu.²⁷ Podľa tohto názoru sa dopyt po zbraniach neznižuje, ale presúva sa do nelegálnych oblastí, ktoré posilňujú kriminalitu a organizované zločinecké siete. Pre ilustráciu je vhodné podotknúť, že najmä v krajinách, v ktorých fungujú striktné zákony, akou je napríklad Mexiko²⁸, dochádza k veľkému nelegálnemu dovozu či pašovaniu strelných prostriedkov.

Čierny trh existuje bez ohľadu na to, aká je legislatíva, a jeho rozsah je najviac ovplyvnený efektivitou polície, cezhraničnou kontrolou a úrovňou organizovaného zločinu. Teda nie samotnou prísnosťou zákonov. Analýzy Európskej únie²⁹ upozorňujú, že nelegálne zbrane v obehu v najčastejších prípadoch pochádzajú z dvoch zdrojov. Zo zahraničných konfliktov a únikov z legálneho trhu. Deje sa to rôznou formou – krádežou, konverziou či nedostatočnými kontrolami manipulácie so zbraňami. Práve preto Európska únia prijíma silnejšie opatrenia týkajúce sa registrácie, sledovania a technických parametrov zbraní s cieľom zabrániť ich odlivu z legálneho do nelegálneho prostredia.

Myslíme si, že je problematické tvrdiť, že prísnejšie zákony sa rovnajú silnejšiemu nelegálnemu obchodu. Je síce pravdou, že silná regulácia nedokáže úplne odstrániť nelegálne zbrane, no výrazne zníži počet legálnych zbraní, ktoré sa môžu dostať do nelegálneho obehu.

2.3 Utilitarizmus, liberalizmus a hodnota ľudského života

Konflikt medzi právom jednotlivca vlastniť zbraň a právom na život možno analyzovať aj prostredníctvom filozofických prístupov utilitarizmu a liberalizmu.

Liberalizmus kladie dôraz na individuálnu slobodu a autonómiu jednotlivca, pričom zásahy štátu sú legitímne len vtedy, ak je nimi chránená sloboda iných. Utilitarizmus naopak hodnotí morálnu prípustnosť konania podľa jeho dôsledkov pre spoločnosť ako celok – za správne považuje také riešenia, ktoré maximalizujú celkové dobro a minimalizujú utrpenie. John Stuart Mill³⁰ v tomto kontexte uvádza, že „*nič nenazývame nesprávnym, pokiaľ tým nemáme na mysli, že človek by mal byť za to nejakým spôsobom potrestaný; ak nie zákonom, tak názorom svojich blížnych; ak nie názorom, tak výčitkami vlastného svedomia.*“ Ak tento pohľad aplikujeme na reguláciu držby zbraní, znamená, že ak výkon individuálnej slobody systematicky vedie k ohrozovaniu ľudských životov, spoločnosť má morálne aj právne oprávnenie tento výkon obmedziť. Z utilitaristického hľadiska tak ochrana ľudského života

²⁷ ELLIEB. Pros and Cons of Gun Control: A Balanced Look at the Debate Over Safety and Rights. *ALL IN THE DIFFERENCE* [online]. 2025. Dostupné na internete: <https://www.allinthedifference.com/pros-and-cons-of-gun-control/> [cit. 2025-11-15].

²⁸ TAYLOR, W. How strict is gun control in Mexico? *The Gun Zone* [online]. 2024. Dostupné na internete: <https://thegunzone.com/how-strict-is-gun-control-in-mexico/> [cit. 2025-11-15].

²⁹ COUNCIL OF THE EU. Firearms: New threats in the EU. *Council of the European Union* [online]. 2025. Dostupné na internete: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14769-2024-INIT/en/pdf> [cit. 2025-11-15].

³⁰ MILLER, E. D. Mill's act-utilitarian interpreters on Utilitarianism chapter V paragraph 14. *Canadian Journal of Philosophy* [online]. 2017. Dostupné na internete: <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00455091.2017.1286822> [cit. 2026-02-05].

nadobúda vyššiu hodnotu než absolútna sloboda jednotlivca. Liberalizmus v modernej podobe zároveň umožňuje legitimizovať štátne zásahy práve tam, kde dochádza k reálnemu a opakovanému ohrozeniu základných práv iných osôb.

3. ŠTÁT, NÁSILIE A HRANICE MOCI – ICE A MASOVÉ STREĽBY

V kontexte držby zbraní sa netreba zameriavať výlučne na jednotlivcov, ktorým je toto oprávnenie umožnené. Situáciu je potrebné vnímať rovnako aj z hľadiska štátnych zložiek a hraníc, v rámci ktorých sú oprávnené uplatňovať svoju moc voči spoločnosti a jednotlivcom. Otázka legitímnosti používania sily štátom sa stáva obzvlášť pálčivou v situáciách, keď právo na držbu zbrane a právo občana na ochranu života a slobody vstupuje do priameho napätia s úlohami štátnych orgánov na udržiavanie verejného poriadku a presadzovanie zákona.

Prípád smrteľných strelieb počas imigračnej operácie ICE v meste Minneapolis v roku 2026 predstavuje živý príklad tohto napätia. Federálna akcia „Operation Metro Surge“ vyústila do smrti dvoch občanov USA a spustila rozsiahle protesty, diskusie o hraniciach štátnej moci a otázky týkajúce sa ochrany občianskych práv. Tieto udalosti ilustrujú, že hranice používania štátnej sily nie sú len abstraktnou právnou kategóriou, ale majú priamy vplyv na životy jednotlivcov a dôveru verejnosti voči inštitúciám štátu.

V nasledujúcej kapitole sa preto budeme zaoberať vzťahom medzi držbou zbraní a štátnou mocou, analyzovať situácie, v ktorých sa tieto práva a povinnosti dostávajú do konfliktu, a skúmať otázky legitímnosti a obmedzení používania smrteľnej sily štátnymi orgánmi v demokratickej spoločnosti.

3.1 Použitie smrteľnej sily štátom – prípad Minneapolis 2026

V roku 2026 počas rozsiahlej imigračnej operácie federálnej imigračnej služby Immigration and Customs Enforcement (ICE) v meste Minneapolis v štáte Minnesota došlo k dvom fatálnym strelbám. Federálni agenti zastrelili 37-ročnú Renée Nicole Good³¹, ktorá bola pri zásahu postrelená viackrát, keď sa pokúšala odísť z miesta udalosti v aute, a zhruba tri týždne neskôr Alex Pretti³², ktorý bol smrteľne postrelený počas protestu či konfrontácie s agentmi, hoci bol legálnym držiteľom zbrane a podľa dostupných videí sa javil ako pozorovateľ situácie. Tieto incidenty sa stali predmetom mnohých protestov nielen v Minnesote, ale aj iných mestách USA. Demonstranti vyjadrovali svoju nespokojnosť s použitím sily a žiadali vyšetrovanie, zodpovednosť a reformu imigračnej politiky.

V rámci Operation Metro Surge³³, rozsiahlej imigračnej operácie ICE v Minnesote, ktorá mala podľa administratívy zabezpečiť dodržiavanie imigračných zákonov a deportáciu tisícov osôb, vyvolali dve smrteľné strelby, vážne celonárodné protesty a politické spory. Podľa správ ICE a ministerstva domácej bezpečnosti bolo v súvislosti s touto operáciou zatknutých a údajne zaistených až 10 000 osôb, hoci kritici poukazovali na agresívne taktiky, ktoré zahrnuli aj zásahy voči legálnym obyvateľom a protestujúcim, a nepomer medzi ozbrojením federálnych agentov a ohrozením, ktoré malo existovať v daných prípadoch – napríklad pri strelbách na Renée Good a Alexa Prettiho, ktoré sa stali spúšťačom rozsiahlych demonstrácií. Protesty sa

³¹ MARCETIC, B. ICE Won't Stop Shoving Guns in People's Faces. *JACOBIN* [online]. 2026. Dostupné na internete: <https://jacobin.com/2026/01/ice-guns-shootings-protesters-deportation> [cit. 2026-02-05].

³² PEREIRA, I. - GUARINO, M. What we know about Alex Pretti, VA nurse killed by federal agent in Minneapolis. *abcNEWS* [online]. 2026. Dostupné na internete: <https://abcnews.go.com/US/alex-pretti-icu-nurse-killed-federal-agent-minneapolis/story?id=129525591> [cit. 2026-02-05].

³³ News Desk. 2026. Op Metro Surge: How Minnesota Became Epicentre Of ICE Immigration Crackdown With 10,000 Arrests. *NEWS18* [online]. 2026. Dostupné na internete: <https://www.news18.com/world/op-metro-surge-how-minnesota-became-epicentre-of-ice-immigration-crackdown-with-10000-arrests-9855520.html> [cit. 2026-02-15].

po týchto udalostiach rozšírili po Minnesote a ďalších štátoch USA, pričom demonštranti žiadali vyšetrovanie a zodpovednosť za použitie sily a kritizovali oproti sebe postavené tvrdenia federálnych úradov. Aj prezident USA³⁴ Donald Trump komentoval, že takéto streľby nemali nastať, čím priznal, že došlo k eskalácii, ktorá vyvolala verejnú nespokojnosť s prístupom imigračných orgánov a podporila volania po reformách imigračnej politiky a obmedzení výkonu moci ICE – najmä v súvislosti s právami jednotlivcov protestovať či byť nesprávne postihnutí počas zásahov orgánov presadzovania práva.

3.2 Protesty a verejný odpor: reakcia komunity na smrteľné streľby agentmi

V Minneapolis sa po smrti 37-ročného muža zhromaždili stovky ľudí v mrazivom počasí, aby vyjadrili svoj nesúhlas s používaním smrteľnej sily zo strany federálnych úradov a s prácou imigračnej služby v ich meste. Zásah federálneho úradníka, ktorý pri operácii v rámci tvrdého presadzovania imigračných zákonov otvoril oheň a smrteľne postrelil občana, vyvolal okamžitú kritiku a pobúrenie miestnej komunity, ktorá následne vyšla do ulíc protestovať proti danej stratégii a žiadať vysvetlenie okolností incidentu a väčšiu zodpovednosť zo strany orgánov presadzovania práva.³⁵

Protesty sa postupne stali centrom intenzívneho verejného diskurzu, pričom do ulíc nevychádzali len obyvatelia, ktorí žiadali spravodlivosť, ale aj ďalšie skupiny, ktoré sledovali otázky bezpečnosti a práv občanov. Udalosti ukázali napätie medzi ochranou individuálnych práv, ako je právo na protest, a povinnosťou štátu zabezpečiť verejnú bezpečnosť. Masívna účasť demonštrantov a ich prítomnosť v kritických lokalitách mesta zdôraznila, ako rýchlo sa verejný priestor môže stať miestom konfliktu a politickej mobilizácie.

Okrem okamžitej kritiky postupu federálnych agentov sa protesty stali aj priestorom, kde sa stretli odlišné interpretácie práv a slobôd účastníkov. Po udalosti, ktorú sme spomenuli vyššie, a v ktorej mal postrelený muž povolenie na skryté nosenie zbrane, začali skupiny obhajujúce práva držiteľov zbraní dôrazne spochybňovať vyjadrenia predstaviteľov vlády. Tí tvrdili³⁶, že účasť na demonštrácii by automaticky obmedzovala práva podľa druhého dodatku Ústavy USA.

Zástancovia práv na nosenie zbraní poukazovali na to, že zákony Minnesoty povoľujú mať strelnú zbraň aj na verejných protestoch a že samotná účasť na demonštrácii neznamená stratu tohto práva. Tieto skupiny kritizovali výroky federálnych úradníkov, ktorí tvrdili, že nosenie zbrane pri protestoch by malo byť zakázané, a zdôrazňovali, že zákonné práva občanov by mali byť rešpektované bez ohľadu na kontext protestov.

Tento rozpor názoru – medzi interpretáciou bezpečnostných zložiek a obhajcami občianskych práv – ukazuje širšie napätie, ktoré sa v protestoch prejavilo. Protestujúci tak nevyjadrovali len nesúhlas s konkrétnymi zásahmi federálnych agentov, ale stali sa aj miestom konfrontácie rôznych predstáv o tom, čo znamená sloboda prejavu a hranice legitímneho výkonu práv počas verejných zhromaždení.

V dôsledku rastúcej verejnej kritiky a masívnych protestov Federálna vláda reagovala aj zmenou svojho prístupu k nasadeniu síl. Po týždňoch pouličného odporu a tlaku miestnych lídrov americká administratíva oznámila, že prítomnosť časti federálnych agentov v Minnesote

³⁴ HERNANDEZ, M. Trump says shootings of Minneapolis protesters were not justified. *AMERICAS* [online]. 2026. Dostupné na internete: <https://www.aa.com.tr/en/americas/trump-says-shootings-of-minneapolis-protesters-were-not-justified/3820755> [cit. 2026-02-05].

³⁵ ASSOCIATED PRESS. Man shot and killed by federal officers in Minnesota was an ICU nurse, his parents say. *PBS NEWS* [online]. 2026. Dostupné na internete: <https://www.pbs.org/newshour/nation/man-shot-and-killed-by-federal-officers-in-minnesota-was-an-icu-nurse-his-parents-say> [cit. 2026-02-15].

³⁶ HORTON, A. Gun rights extend to protests, advocates say, rejecting Trump aides' stance after Alex Pretti killed in Minneapolis. *CronkiteNews* [online]. 2026. Dostupné na internete: <https://cronkitenews.azpbs.org/2026/01/27/gun-rights-immigration-protests/> [cit. 2026-02-15].

bude znížená a rozsiahla imigračná operácia sa blíži ku koncu, čo naznačuje, že protesty a verejné pobúrenie vplývali na rozhodovanie orgánov štátnej moci a ich ďalší postup v regióne.

Incident v Minneapolis ukázal, ako rýchlo sa verejný priestor môže stať miestom konfliktu, keď sa stretávajú rôzne záujmy a pohľady na práva jednotlivcov. Protesty demonštrovali, že komunita je schopná reagovať a mobilizovať sa voči konaniu orgánov štátnej moci, pričom tlak verejnosti môže ovplyvniť rozhodovanie a správanie štátnych autorít. Zároveň sa ukázalo, že rôzne skupiny vnímajú práva protestujúcich odlišne – od obhajcov individuálnych práv až po zástupcov verejnej bezpečnosti, čo zdôrazňuje napätie medzi ochranou občianskych slobôd a potrebou udržiavať poriadok. Tento prípad preto poskytuje prirodzený prechod k ďalšej analýze v podkapitole 3.3, kde sa budeme venovať testu proporcionality a skúmať, či právo držať zbraň zostáva proporcionálne voči zásahom štátu počas protestov.

3.3 Test proporcionality práva držať zbraň v USA

Ako sme už spomenuli na začiatku tejto práce, v Spojených štátoch amerických je právo držať zbraň garantované druhým dodatkom Ústavy. Tento dodatočný právny nárok však často vzbudzuje otázky ohľadom jeho primeranosti a proporcionality vo vzťahu k verejnej bezpečnosti. Naším cieľom je analyzovať, či právo držať zbraň môže byť považované za neproporcionálne, keď sa posudzuje z hľadiska rizík a spoločenských dôsledkov.

Hypotéza

Právo držať zbraň v USA je neproporcionálne, pretože umožňuje občanom vlastniť a nosiť strelné zbrane bez dostatočných obmedzení, ktoré by zohľadňovali verejnú bezpečnosť a potenciálne škody tretím stranám.

1. Test racionality

- **Otázka:** Má právo držať zbraň logický a legitímny cieľ?
- **Analýza:** Cieľom práva je ochrana života, osobnej bezpečnosti a slobody jednotlivca.
- **Záver:** Áno, cieľ je legitímny a zmysluplný.

2. Test vhodnosti

- **Otázka:** Vedie toto právo k dosiahnutiu stanoveného cieľa?
- **Analýza:** Držanie zbrane môže poskytnúť individuálnu ochranu a odstrašiť potenciálnych útočníkov.
- **Záver:** Právo je vhodné, pretože môže prispieť k dosiahnutiu cieľa, aj keď len čiastočne.

3. Test nevyhnutnosti

- **Otázka:** Existuje menej riziková alternatíva, ktorá by dosiahla rovnaký cieľ?
- **Analýza:** Alternatívy zahŕňajú efektívnu policajnú ochranu, prísnejšie regulácie, komunitné bezpečnostné programy.
- **Záver:** Áno, existujú opatrenia, ktoré znižujú riziko pre verejnosť, takže právo držať zbraň nie je nevyhnutné v absolútnom zmysle.

4. Test proporcionality v úzkom zmysle

- **Otázka:** Prevýšia spoločenské náklady (masové strelby, nehody, kriminalita) prínosy ochrany individuálnej slobody?
- **Analýza:** Štatistiky a štúdie ukazujú vysokú mieru násillia a riziko pre komunitu. Individuálna sloboda je významná, ale potenciálna škoda je rozsiahla.
- **Záver:** Právo držať zbraň je neproporcionálne, pretože spoločenské náklady výrazne presahujú individuálne prínosy.

Test proporcionality ukazuje, že hoci je právo držať zbraň legitímnym a čiastočne vhodným opatrením, jeho nevhodnosť a vysoké riziká pre verejnú bezpečnosť vedú k záveru, že je neproporcionálne. Tento záver zdôrazňuje potrebu úprav a regulácií, ktoré by vyvažovali ochranu individuálnych práv a záujem verejnosti na bezpečí.

ZÁVER

Cieľom tohto príspevku bolo preskúmať, či je právo držať zbraň v USA proporcionálne vo vzťahu k verejnej bezpečnosti. Prostredníctvom analýzy historického a právneho kontextu, ako aj aplikácie testu proporcionality, sme dospeli k záveru, že hoci je cieľ tohto práva – ochrana života a osobnej bezpečnosti – legitímny, jeho súčasná podoba vyvoláva vážne otázky primeranosti.

Test proporcionality ukázal, že právo držať zbraň síce spĺňa požiadavku racionality a čiastočne aj vhodnosti, no problematické je najmä z hľadiska nevyhnutnosti a proporcionality v užšom zmysle. Existujú menej rizikové nástroje ochrany bezpečnosti a zároveň sú spoločenské dôsledky širokej dostupnosti strelných zbraní výrazné. Individuálna sloboda vlastníctva zbrane tak môže v určitých situáciách prevážiť nad ochranou života a zdravia iných osôb, čo vedie k napätiu medzi dvoma základnými hodnotami – slobodou a bezpečnosťou.

Na základe vykonanej analýzy možno konštatovať, že právo držať zbraň v jeho širšom uplatňovaní pôsobí neproporcionálne a vyžaduje si citlivé vyváženie prostredníctvom právnej regulácie.

De lege ferenda možno navrhnúť najmä:

- prijatie jednotnejších federálnych štandardov pre držbu a nosenie zbraní,
- dôslednejšie preverovanie a pravidelné prehodnocovanie oprávnení držiteľov,
- povinné vzdelávanie zamerané na bezpečné a zodpovedné používanie zbraní.

Skutočná bezpečnosť totiž nevzniká samotným ozbrojením jednotlivca, ale rovnováhou medzi právami a zodpovednosťou. Len spoločnosť, ktorá dokáže nastaviť primerané hranice výkonu individuálnych práv, môže zabezpečiť, aby sloboda nebola oslabená strachom a aby bezpečnosť nebola dosahovaná na úkor základných hodnôt právneho štátu.

SUMMARY

The aim of this article was to examine whether the right to bear arms in the United States is proportionate in relation to the objective of protecting public safety. Through an analysis of the historical and legal context, together with the application of the proportionality test, it was concluded that although the purpose of this right—the protection of life and personal safety—is legitimate, its current form raises serious questions regarding its suitability and overall proportionality.

The proportionality test demonstrated that while the right to bear arms satisfies the requirements of rationality and, to some extent, suitability, it is particularly problematic with respect to necessity and proportionality in the strict sense. Less restrictive and less risky means of protecting public safety are available, while the social consequences of the widespread availability of firearms are significant. Consequently, the individual freedom to own a firearm may, in certain situations, outweigh the protection of the lives and health of others, creating tension between two fundamental values: freedom and public safety.

Based on the analysis, it can be concluded that the right to bear arms, in its current broad form, is disproportionate and requires more careful balancing through legal regulation.

De lege ferenda, the following measures may be proposed:

- the adoption of more uniform federal standards governing the possession and carrying of firearms;

- more rigorous background checks and periodic reassessment of individuals' eligibility to possess firearms;
- mandatory training focused on the safe and responsible use of firearms.

True security does not arise from the widespread arming of individuals but from maintaining an appropriate balance between rights and responsibilities. Only a society that is capable of setting appropriate limits on the exercise of individual rights can ensure that freedom is not undermined by fear and that security is not achieved at the expense of the fundamental values of the rule of law.

Bibliografia:

Monografie, zborníky a odborné články

ERDOZAIN, D. One Nation Under Guns: How Our Culture Distorts Our History and Threatens Our Democracy. *Crown* [online]. 2024. ISBN: 9780593594322. Dostupné na internete: <https://oceanofpdf.com/authors/dominic-erdozain/pdf-epub-one-nation-under-guns-how-gun-culture-distorts-our-history-and-threatens-our-democracy-download/> [cit. 2025-11-05].

Internetové zdroje

ASSOCIATED PRESS. Man shot and killed by federal officers in Minnesota was an ICU nurse, his parents say. *PBS NEWS* [online]. 2026. Dostupné na internete: <https://www.pbs.org/newshour/nation/man-shot-and-killed-by-federal-officers-in-minnesota-was-an-icu-nurse-his-parents-say> [cit. 2026-02-15].

COUNCIL OF THE EU. Firearms: New threats in the EU. *Council of the European Union* [online]. 2025. Dostupné na internete: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14769-2024-INIT/en/pdf> [cit. 2025-11-15].

CHARTA základných práv Európskej únie, Luxembourg: Úrad pre publikácie Európskej únie. 2010. [cit. 2025-11-14].

ELLIEB. Pros and Cons of Gun Control: A Balanced Look at the Debate Over Safety and Rights. *ALL IN THE DIFFERENCE* [online]. 2025. Dostupné na internete: <https://www.allinthedifference.com/pros-and-cons-of-gun-control/> [cit. 2025-11-15].

EVERYTOWN RESEARCH & POLICY. *Disarming Fear: Debunking Myths of Defensive Gun Use* [online]. 2025. Dostupné na internete: <https://everytownresearch.org/report/disarming-fear-debunking-myths-of-defensive-gun-use/> [cit. 2025-11-14].

HARRELL, E. – TRUMAN, L. J. Trends and Patterns in Firearm Violence, 1993–2023. *Bureau of Justice Statistics* [online]. 2024. Dostupné na internete: <https://bjs.ojp.gov/document/tpfv9323.pdf> [cit. 2025-11-14].

HELMKE, P. - SONG, Z. Gun Violence: The Impact on Society. *NIHCM FOUNDATION* [online]. 2024. [cit. 2025-11-10]. Dostupné na internete: <https://nihcm.org/publications/gun-violence-the-impact-on-society>

HORTON, A. Gun rights extend to protests, advocates say, rejecting Trump aides' stance after Alex Pretti killed in Minneapolis. *CronkiteNews* [online]. 2026. Dostupné na internete: <https://cronkitenews.azpbs.org/2026/01/27/gun-rights-immigration-protests/> [cit. 2026-02-15].

LOPEZ, L. - DUDINSKAYA, T. - FOREPAUGH, Ch. The Gun Control Debate and Public Opinion. *UNLV: Center for Crime and Justice Policy* [online]. 2024. Dostupné na internete: <https://www.unlv.edu/sites/default/files/media/document/2024-04/The-Gun-Control-Debate-and-Public-Opinion.pdf> [cit. 2025-11-14].

MASTERS, J. U.S. Gun Policy: Global Comparisons. *COUNCIL ON FOREIGN RELATIONS*. [online]. 2025. Dostupné na internete: <https://www.cfr.org/backgrounder/us-gun-policy-global-comparisons> [cit. 2025-11-06].

MV SR. 2024. Na predsedu vlády Roberta Fica bol spáchaný atentát. *Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky* [online]. 2024. Dostupné na internete: <https://www.minv.sk/?tlacove-spravy&sprava=na-predsedu-vlady-roberta-fica-bol-spachany-atentat> [cit. 2025-11-14].

O'LEARY, A. The Second Amendment: An Analysis of America's Gun Rights Debate. *GovFacts* [online]. 2025. Dostupné na internete: <https://govfacts.org/rights-freedoms/constitutional-rights/right-to-bear-arms/the-second-amendment-an-analysis-of-americas-gun-rights-debate/> [cit. 2026-02-02].

ONAČILLA, J. Strelba na Zámockej – trestný čin terorizmu. *PrávneNoviny* [online]. 2022. Dostupné na internete: <https://pravnenoviny.sk/strelba-na-zamockej-trestny-cin-terorizmu/> [cit. 2025-11-10].

OXNER, R. Uvalde gunman legally bought AR rifles days before shooting, law enforcement says. *THE TEXAS TRIBUNE* [online]. 2022. Dostupné na internete: <https://www.texastribune.org/2022/05/25/uvalde-shooter-bought-gun-legally> [cit. 2025-11-06].

REUTERS. 'Radicalized teenager' killed two outside Slovakia gay bar, prime minister says. *NBC NEWS* [online]. 2022. Dostupné na internete: <https://www.nbcnews.com/news/world/radicalized-teenager-killed-two-slovakia-gay-bar-prime-minister-says-rcna52225> [cit. 2025-11-10].

RTVS. Strelca zo Zámockej vyhlásili v jeho online komunite za svätého: Pri písaní manifestu mu pravdepodobne pomáhal človek z USA. *Spravodajský portál RTVS* [online]. 2024. Dostupné na internete: <https://spravy.stvr.sk/2024/02/strelca-zo-zamockej-vyhlasi-v-jeho-online-komunite-za-svateho-pri-pisani-manifestu-mu-pravdepodobne-pomahal-clovek-z-usa/> [cit. 2025-11-14].

TASR. Strelba v Maduniciach: Obvinili 57-ročného muža. *Teraz.sk* [online]. 2025. Dostupné na internete: <https://www.teraz.sk/trnavsky-kraj/policia-obvinila-v-suvislosti-s-nedav/917921-clanok.html> [cit. 2025-11-14].

TASR. Tragédia v Bratislave: V byte našli mŕtvy manželský pár. *Teraz.sk* [online]. 2025. Dostupné na internete: <https://www.teraz.sk/krimi/policia-vysetruje-smrt-manzelskeho/920562-clanok.html> [cit. 2025-11-14].

TAYLOR, W. How strict is gun control in Mexico? *The Gun Zone* [online]. 2024. Dostupné na internete: <https://thegunzone.com/how-strict-is-gun-control-in-mexico/> [cit. 2025-11-15].

United States Constitution. 1791. Amendment II. Congress.gov – Constitution Annotated. *Library of Congress* [online]. 1791. Dostupné na internete: <https://constitution.congress.gov/constitution/amendment-2/> [cit. 2026-02-02].

Zákony

Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. [cit. 2025-11-06].

Zákon č. 190/2003 Z. z. o strelných zbraniach a strelive a o zmene a doplnení niektorých zákonov [cit. 2025-11-10].

LEGAL CONSEQUENCES ARISING FROM THE CONDUCT AND POLICIES OF GRAVENWALD

Právne dôsledky vyplývajúce z konania a politiky Gravenwaldu

David Petřík

Abstract: This paper addresses the complex legal challenges arising from the intersection of national judicial sovereignty, international organizational immunity, and the use of artificial intelligence in state administration. Written within the framework of a fictional dispute based on the Telders International Law Moot Court Competition 2026, the study first provides a detailed analysis of the functional immunity of international personnel and the jurisdictional reach of domestic courts. Furthermore, the work examines whether the Republic of Gravenwald violated international law by assuming jurisdiction over the legal proceedings initiated by Dr. Niccolo Drexler following his dismissal from the Artificial Intelligence Governance Organization (AIGO). The paper argues that Gravenwald's judicial intervention addresses the tension between an individual's right to a fair trial and the operational independence of UN Specialized Agencies. Building on international human rights standards and the Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (CERD), the study also evaluates the legality of Gravenwald's enactment of the SCA and AESA automated immigration systems. Lastly, the contribution demonstrates that these algorithmic tools do not constitute unlawful discrimination, concluding that the deployment of AI in border management, as presented in this fictional scenario, remains consistent with established international precedents on sovereign prerogative and algorithmic governance.

Key Words: International Organizational Immunity; National Security; Headquarters Agreement; Inviolability of Premises; AIGO; Gravenwald; Advisory Opinion; State Consent.

Abstrakt: Táto práca sa zaoberá právnymi výzvami súvisiacimi s vnútroštátnou súdnou suverenitou, imunitou medzinárodných organizácií a využívaním umelej inteligencie vo verejnej správe. Práca je spracovaná na základe fiktívneho sporu zo súťaže Telders International Law Moot Court Competition 2026. V prvej časti prináša podrobnú analýzu funkčnej imunity zamestnancov medzinárodných organizácií a rozsahu jurisdikcie vnútroštátnych súdov. Ďalej skúma, či Republika Gravenwald porušila medzinárodné právo tým, že prevzala jurisdikciu nad súdnym konaním začatým Dr. Niccolom Drexlerom po jeho prepustení z Organizácie pre správu umelej inteligencie (Artificial Intelligence Governance Organization – AIGO). Práca argumentuje, že súdny zásah Gravenwaldu sa pohybuje na rozhraní medzi právom jednotlivca na spravodlivý proces a operačnou nezávislosťou špecializovaných agentúr Organizácie Spojených národov. Na základe medzinárodných štandardov ochrany ľudských práv a Medzinárodného dohovoru o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie (CERD) práca zároveň hodnotí zákonnosť zavedenia automatizovaných imigračných systémov SCA a AESA v Republike Gravenwald. V závere poukazuje na to, že tieto algoritmické nástroje nepredstavujú nezákonnú diskrimináciu, a dospieva k záveru, že využívanie umelej inteligencie pri správe štátnych hraníc, ako je prezentované v tomto fiktívnom prípade, je v súlade so zaužívanými medzinárodnoprávnymi princípmi týkajúcimi sa výkonu štátnej suverenity a algoritmického riadenia.

Kľúčové slová: imunita medzinárodných organizácií; národná bezpečnosť; dohoda o sídle; nedotknuteľnosť priestorov; AIGO; Gravenwald; poradné stanovisko; súhlas štátu.

List of Abbreviations and Symbols

AESA - Automated Entry System Act
AIGO - Artificial Intelligence Governance Organization
AI - Artificial Intelligence
CCTV - Closed-Circuit Television
CERD - International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination
CPI SA - Convention on the Privileges and Immunities of the Specialized Agencies
CWB - Centre William Beauregard
ECHR - European Convention on Human Rights
ECtHR - European Court of Human Rights
EES - EU Entry/Exit System
Gravenwald - Republic of Gravenwald
HLG - Humanity's Last Guard
Ibid. - Ibidem
ICCPR - International Covenant on Civil and Political Rights
ICJ / The Court - International Court of Justice
IO - International organization
IOs - International organizations
IPIS - Immigration Processing Intelligence System
ISTEC - Internal Staff Tribunal for Ethical Conduct
Norfeld - Kingdom of Norfeld
¶ - Paragraph/paragraphs
PCIJ - Permanent Court of International Justice
SCA - Search and Cancel Act
U.S. - United States
UN - United Nations
UN GA - United Nations General Assembly
UNRWA - United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East

INTRODUCTION

This work is based on a fictional case created for the Telders International Law Moot Court Competition. The relevant facts are set out below.

Gravenwald and Norfeld are neighboring States with a history of complex diplomatic and economic relations. Gravenwald is a technologically advanced State that has pioneered the use of automated systems in governance, while Norfeld is a State with a significant population of migrant workers who frequently seek employment in Gravenwald. In 2016, the States adopted the AI Treaty, establishing the Artificial Intelligence Governance Organization (AIGO), which was mandated to set global standards for the safe and ethical use of artificial intelligence. In 2017, AIGO obtained the status of a United Nations Specialized Agency. In 2018, Gravenwald and AIGO concluded a Headquarters Agreement establishing AIGO's headquarters at the Centre William Beauregard (CWB) in Graustadt.

In 2023, Gravenwald implemented the SCA system and the AESA. These systems were designed to streamline immigration procedures and enhance national security through the use of advanced algorithms for processing visa applications. To ensure compliance with international standards, Gravenwald had previously concluded a Headquarters Agreement with AIGO, an international organization responsible for monitoring AI ethics. Following their implementation, the systems processed thousands of applications from Norfeldian nationals and contributed to Gravenwald's economic stability.

In 2022, a radicalized group known as Humanity's Last Guard (HLG) emerged. The HLG carried out a series of cyber-attacks and physical acts of sabotage against Gravenwald's infrastructure. On 18 July 2023, the HLG launched another attack, this time targeting the Institute of AI, an advanced educational institution located near AIGO's headquarters in Graustadt. Police reports indicated that a suspect responsible for the bombing was seen fleeing the scene and subsequently entering AIGO's headquarters while carrying a detonator and explosives. Thirty minutes later, Graustadt authorities requested permission to enter the premises by email. AIGO acknowledged receipt of the request but provided no substantive response for more than two hours, while its security personnel physically denied police access at the front gate. Faced with an armed suspect, a credible threat of an imminent attack, and an unresponsive organization, Graustadt police entered the premises and arrested the suspect after three hours. AIGO's claim that it had been preparing conditional consent was communicated only after the operation had concluded. One week after the 18 July 2023 incident, AIGO's internal investigations revealed that a staff member, Dr. Niccolo Drexler, had been involved in the incident. On 5 August 2023, AIGO dismissed Dr. Drexler for sheltering a member of a terrorist organization within AIGO's premises. Dr. Drexler had joined AIGO in 2018 and had eventually become Director of the Legal Compliance Division. According to the Internal Staff Tribunal for Ethical Conduct (ISTEC), Dr. Drexler had allowed the suspected member of the HLG to enter the CWB following the 18 July 2023 attack in order to provide him with refuge. Despite Gravenwald's attempts to resolve the matter through bilateral security negotiations, Norfeld and AIGO jointly petitioned for an Advisory Opinion. Gravenwald contends that the Court lacks the factual basis necessary to adjudicate matters involving high-level national security and that the request improperly seeks to circumvent the requirement of State consent in what constitutes a highly sensitive security dispute.

1. THE REPUBLIC OF GRAVENWALD'S LAW ENFORCEMENT ENTRY INTO THE AIGO COMPLEX WAS FULLY CONSISTENT WITH INTERNATIONAL LEGAL OBLIGATIONS

1.) The Graustadt constabulary operated completely within the bounds of Article 4(4) of the Host State Accord. Under this framework, Gravenwald is authorized to deploy defensive measures when facing (a) an acute and impending catastrophe, in order to safeguard (b) compromised paramount national interests. Such actions mandate that (c) the steps taken are absolutely indispensable to the objective, and (d) all other avenues are foreclosed, making the acquisition of prior consent untenable.

a) An acute and impending imminent danger was unfolding. Emergency interventions are legally sound only when addressing an imminent peril¹. This requires the presence of a triggering variable guaranteed to cause massive qualitative or quantitative damage.² In this scenario, the catalyst was an escaping militant infiltrating the AIGO facility equipped with live ordnance and a detonator.³ This inherently established an extreme probability of catastrophic loss of life and severe structural annihilation to the immediate and surrounding areas, decisively meeting the threshold for acute peril.⁴

b) An essential interest was safeguarded
Measures such as entering the premises of a specialized agency can be taken only when the essential interest of the State is in danger.⁵ The essential interest includes the safety of the civilian population and it extends to '*particular interests of the state and its people, as well as to the international community as a whole*'.⁶ In the present case, the essential interest is the protection of the population of Gravenwald as well as the positive obligation stemming from every human's right to life,⁷ which Gravenwald recognizes as a party to the ICCPR.⁸ The essential interest was safeguarded and this requirement was met.

c) Only measures strictly necessary to safeguard the essential interest were taken.
When safeguarding vital national interests against an active threat, state agents are legally bound to employ only those measures that are absolutely essential.⁹ This standard is governed by the doctrine of proportionality, universally recognized as a foundational principle of international law.¹⁰ This doctrine involves a tripartite test: suitability, necessity, and strict proportionality (*proportionality stricto sensu*).¹¹ Suitability mandates that the chosen tactic effectively addresses the intended goal.¹² Necessity dictates that, among all effective options, the state must adopt the least invasive method.¹³ Finally, strict proportionality requires a

¹ Problem-AIGO-Gravenwald HQ Agreement, Article 4(4); see also Gabčíkovo–Nagymaros, ¶52.

² PADDEU, F. - WAIBEL, M. Necessity 20 Years On: The Limits of Article 25, *ICSID Review - Foreign Investment Law Journal*, 2022, Volume 37, Issue 1-2, Winter/Spring, p. 163.

³ Problem, ¶19.

⁴ e. g., Oklahoma City bombing (1995), 2011 Norway attacks, Centennial Olympic Park bombing (1996).

⁵ Problem-AIGO-Gravenwald HQ Agreement, Article 4(4).

⁶ THJOERNELUND, H. CH. M. State of Necessity as an Exemption from State Responsibility for Investments, In: *Max Planck Yearbook of United Nations Law*, 2009, Volume 13, pp. 436-437; see also Report of the ILC (2001).

⁷ ICCPR, Article 6(1); see also Report of the Special Rapporteur (2019).

⁸ Problem, ¶6.

⁹ Problem-AIGO-Gravenwald HQ Agreement, Article 4(4); see also Gabčíkovo–Nagymaros, ¶55, 57.

¹⁰ KOTUBY, CH. T. - SOBOTA, L. A. *General Principles of Law and International Due Process: Principles and Norms Applicable in Transnational Disputes*. Oxford: Oxford University Press, 2017, p. 114.

¹¹ Crawford (2017), ¶2.

¹² *Idem*.

¹³ *Idem*.

reasonable equilibrium between the actions taken and the objective pursued.¹⁴ During the law enforcement raid, officers systematically swept the primary facility and breached all secured areas.¹⁵ Forcing entry into locked spaces was a tactical imperative;¹⁶ there was a high probability that the internal collaborator who facilitated the suspect's infiltration might have locked the door from the outside to conceal the fugitive. Consequently, the operational tactics utilized were both appropriate and balanced, successfully satisfying the legal threshold for strictly necessary measures.

d) Alternative solutions were nonexistent, and securing advance approval was unfeasible. To legally bypass international commitments during an emergency, the chosen action must be the absolute final option to prevent disaster.¹⁷ Because AIGO's security detail stubbornly refused to participate in a joint sweep¹⁸, Graustadt police were left with zero cooperative methods to secure the area. Regarding prior consent, while Gravenwald honors standard diplomatic protocols¹⁹, authorities had already stalled for over two hours following their initial request.²⁰ Confronted with a suspect posing a threat of bombing²¹, additional delays would have been grossly negligent. Consequently, unilateral forced entry was the sole remaining option.

2.) AIGO forfeited its protected status by granting asylum to an armed militant. The premises of a UN specialized agency are strictly forbidden from operating as a haven for fugitives dodging law enforcement.²² By analogy to diplomatic protocols, protected compounds must not be utilized in a manner that subverts their official mandate.²³ This rule exists to prevent the abuse of spatial inviolability²⁴, such as historical tragedies where sovereign grounds were used as staging areas to murder local police.²⁵ By permitting an active terror suspect to enter and hide, an AIGO staff member transformed the facility into a criminal hiding spot.²⁶ This constitutes a severe violation of the organization's mandate and a direct exploitation of its immunity.

a) Shielding a fugitive granted Gravenwald the right to suspend the Host State Accord. Under the law of treaties, a material violation by one party authorizes the aggrieved state to suspend the treaty's operation.²⁷ A material breach involves ignoring a foundational clause critical to the treaty's core purpose.²⁸ The ban on using protected grounds as a criminal

¹⁴ *Idem.*, see also COTTIER, T. - ECHANDI R. - LEAL-ARCAS R. - LIECHTI R. - PAYOSOVA T. - SIEBER GASSER CH. *The Principle of Proportionality in International Law*. Bern: World Trade Institute University of Bern, 2012, p. 5.

¹⁵ Problem, ¶21.

¹⁶ *Idem.*

¹⁷ Problem-AIGO-Gravenwald HQ Agreement, Article 4(4).

¹⁸ Problem, ¶19-21.

¹⁹ Problem-AIGO-Gravenwald HQ Agreement, Article 4(1); see also VCDR, Article 22(1).

²⁰ *Idem.*

²¹ Problem, ¶19.

²² Problem-AIGO-Gravenwald HQ Agreement, Article 4(3).

²³ VCDR, Article 41(3); see also VCCR, Article 55(2).

²⁴ DEWEERDT, M. Diplomatic asylum in contemporary international law. *Jura Falconis*, 2022–2023, Jg. 59, nummer 2, p. 389; see also HUGHES-GERBER, L. *Diplomatic Asylum: Exploring a Legal Basis for the Practice Under General International Law*. Cham: Springer, 2021, p. 98.

²⁵ HIGGINS, R. UK Foreign Affairs Committee Report on the Abuse of Diplomatic Immunities and Privileges: Government Response and Report. *The American Journal of International Law*, 1986, 80, 1, pp. 135–140; see also Gunman in London in Libyan embassy (1984); see also Annex to the Report of the Special Rapporteur; see also Jamal Khashoggi's death (2021).

²⁶ Problem, ¶19, 20.

²⁷ VCLT, Article 60(1).

²⁸ DARSİWA, Chapter V, ¶3; see also Gabčíkovo-Nagymaros, ¶47, 101, Article 60(3)(b); see also Rainbow Warrior, ¶75, 100.

hideout²⁹ is a fundamental prerequisite for spatial immunity; without it, criminals could use international law to permanently escape justice. By violating this essential rule, AIGO gave Gravenwald the indisputable legal right to pause the agreement and extract the militant.

b) AIGO violated its cooperative mandate under Article 13 of the Host State Accord. Specialized agencies carry a positive obligation to collaborate with local authorities to facilitate justice, uphold police regulations, and prevent the misuse of their immunities.³⁰ This is rooted in the bedrock principle of *pacta sunt servanda*,³¹ requiring all treaties to be executed in good faith.³² Instead of assisting, AIGO's guards actively obstructed Graustadt police and ignored pressing requests for a joint operation.³³ Through this intentional stonewalling, the organization blatantly disregarded its binding duty to cooperate under Article 13 of the bilateral agreement.

2. THE REPUBLIC OF GRAVENWALD ASSUMING JURISDICTION OVER THE CASE FILED BY DR. NICCOLO DREXLER DID NOT VIOLATE INTERNATIONAL LAW

1.) Gravenwald acted within its international obligations under ICCPR in ensuring effective access to justice

Gravenwald's exercise of jurisdiction was a mandatory measure to prevent a denial of justice, as international law prohibits the use of immunity to create a vacuum of legal protection.³⁴ While specialized agencies enjoy functional immunity, such privileges are not absolute; they must be interpreted in harmony with the Host State's foundational obligation to provide a forum for the resolution of disputes.³⁵ Under the Principle of Harmonization, a State's duty to respect an organization's independence does not supersede its duty to ensure that fundamental rights remain 'practical and effective' rather than illusory.³⁶ In the present case, AIGO failed to provide a reasonable internal oversight mechanism,³⁷ effectively stripping claimants of a reasonable path to redress.³⁸ By activating its residual jurisdiction, Gravenwald did not infringe upon the Agency's independence rather, it prevented the specialized agency's international personality from becoming a shield for structural impunity.³⁹ Gravenwald's intervention was the only available means to reconcile its treaty-based host obligations with the universal requirement that legal disputes must be capable of resolution.⁴⁰ Consequently, the exercise of jurisdiction served to uphold the integrity of the international legal order by ensuring that a procedural grant of immunity did not culminate in a definitive and unlawful denial of redress.⁴¹

2.) Gravenwald's exercise of jurisdiction is supported by State practice

In exercising jurisdiction, Gravenwald fulfills its sovereign duty in accordance with the modern crystallization of restrictive functional immunity.⁴² The contemporary standard of international

²⁹ Problem-AIGO-Gravenwald HQ Agreement, Article 4(3).

³⁰ Problem-AIGO-Gravenwald HQ Agreement, Article 13; see also General Convention on Specialized Agencies, Article VI, Section 23.

³¹ VCLT, Preamble.

³² *Idem.*, Article 26.

³³ Problem, ¶21.

³⁴ Germany v. Italy: Greece (Dissenting Opinion of Judge Cançado Trindade), ¶ 292.

³⁵ General Convention on Specialized Agencies, Section 31.

³⁶ United Nations, Report of the International Law Commission, p. 408.

³⁷ Problem, ¶26.

³⁸ Waite and Kennedy v. Germany, ¶68.

³⁹ Difference Relating to Immunity from Legal Process, ¶61; see also Injuries Suffered in the Service of the United Nations, p. 179.

⁴⁰ Statute of the International Court of Justice, Article 38(1)(c).

⁴¹ Germany v. Italy: Greece (Dissenting Opinion of Judge Cançado Trindade), ¶292.

⁴² North Sea Continental Shelf, ¶74.

law, evidenced by a consolidation of State practice and *opinio juris*, rejects the application of immunity where it would shield *ultra vires* acts or result in a definitive vacuum of legality.⁴³ The 'Alternative Remedy' doctrine now dictates that jurisdictional privileges are contingent upon the existence of a viable forum for redress, in its absence, the Host State's residual jurisdiction must be activated to prevent a denial of justice.⁴⁴ Functional immunity under Section 18(a) of the General Convention⁴⁵ is a necessity of office, not a license for personal enrichment. Judicial authorities have affirmed that grave impropriety and unauthorized private dealings fall strictly outside the 'official capacity' protected by international law.⁴⁶ Such conduct constitutes 'blatant misconduct' and a breach of the 'fundamental obligation' of an international civil servant to act solely in the interests of the Organization.⁴⁷ Gravenwald has correctly characterized the harboring of a suspected terrorist as conduct lacking any functional nexus to the AIGO mandate.⁴⁸ By aligning its judicial measures with this prevailing direction of international jurisprudence, Gravenwald has upheld the rule of law over a claim of absolute impunity.⁴⁹ Accordingly, Gravenwald's actions lawfully apply the limits of immunity, ensuring procedural privileges do not extinguish the fundamental right to a judicial remedy.

a) If Gravenwald did not assume jurisdiction, Dr. Drexler would be left in an accountability vacuum

Immunity is a functional necessity, not a grant of absolute impunity; its application is contingent upon the organization fulfilling its duty to provide an appropriate mode of settlement for private law disputes.⁵⁰ Where an IO fails to provide an independent or effective internal mechanism, the Host State's residual jurisdiction remains the only safeguard against a total collapse of the rule of law.⁵¹ In this instance, the Agency's internal tribunal, ISTEAC, proved incapable of providing the impartial⁵² relief required by international standards,⁵³ mirroring the catastrophic 'legal vacuum' seen in the *Haiti Cholera* litigation where immunity was used to extinguish all avenues for redress.⁵⁴ Therefore, by failing to provide a fair internal system, it contradicts the very purpose of the international legal order. The Court has stated that it is inconsistent with the 'aim of the Charter' for an organization to afford no judicial remedy to those it affects.⁵⁵ Had Gravenwald not intervened, the claimants would have faced a structural impasse where the Agency's international personality effectively immunized it from any form of responsibility.⁵⁶ This intervention was not an infringement on the Agency's independence but a fulfillment of the State's duty to ensure that functional immunity remains purpose-limited and does not evolve into a shield against all forms of judicial scrutiny.⁵⁷ Therefore, Gravenwald's assumption of jurisdiction was a lawful and necessary measure to reconcile the Agency's privileges with the foundational requirement that no legal entity operates entirely outside the reach of justice.⁵⁸

⁴³ Difference Relating to Immunity from Legal Process, ¶63.

⁴⁴ Waite and Kennedy v. Germany; see also Germany v. Italy: Greece (Dissenting Opinion of Judge Cançado Trindade), ¶306.

⁴⁵ General Convention on Specialized Agencies.

⁴⁶ Extradition Case National, Legal Reasoning, Section 5.

⁴⁷ Vanshelboim Case UNDT, ¶11: b,c. ¶18.

⁴⁸ General Convention on Specialized Agencies, Section 31.

⁴⁹ Extradition Case National, Legal Reasoning, Section 5.

⁵⁰ General Convention on Specialized Agencies, Article VIII, Sec. 29.

⁵¹ Germany v. Italy: Greece intervening (Dissenting Opinion of Judge Cançado Trindade), ¶306.

⁵² Problem, ¶26.

⁵³ Judgment No. 2867, ¶ 39.

⁵⁴ Georges v. United Nations.

⁵⁵ Effect of Awards of Compensation, p. 57.

⁵⁶ Difference Relating to Immunity from Legal Process, ¶66.

⁵⁷ Legality of the Use of Nuclear Weapons, ¶25.

⁵⁸ Statute of the International Court of Justice, Article 38(1)(c).

3.) Harboursing a suspected terrorist falls outside the Agency's mandate, the Drexler case, as an employment matter, thus attracts no jurisdictional immunity.

The act of harboursing a suspected terrorist is an *ultra vires* act that cannot be shielded by functional immunity, as it lacks any nexus to the Agency's mandate under the Principle of Speciality.⁵⁹ IOs do not possess general competence; rather they are invested with limited powers circumscribed by the 'common interests' they were created to promote.⁶⁰ This principle dictates that specialized agencies possess only those powers conferred by their constituent instruments, either expressly or by necessary implication.⁶¹ Consequently, jurisdictional immunity which is fundamentally functional extends strictly to acts performed *jure imperii*.⁶² Acts that do not advance the normative or operational mission of the agency are viewed as private law matters (*jure gestionis*) rather than sovereign acts.⁶³ In this instance, the sheltering of a suspected terrorist⁶⁴ falls entirely outside the AIGO's mission, and such conduct is a personal deviation that strips the resulting employment dispute of its 'official' character.⁶⁵ This mirrors the UNRWA litigation, where the US Department of Justice and domestic courts signaled a historic shift, asserting that when an agency's personnel are implicated in enabling non-functional, unauthorized violence, they operate outside the 'absolute' protections of the General Convention.⁶⁶ To allow immunity here would transform a limited procedural privilege into a grant of absolute impunity, a result fundamentally at odds with the restrictive interpretation of functional immunity in modern international practice.⁶⁷ Because the underlying conduct was not performed in an official capacity, the Court must find that the Agency exceeded its functional limits, rendering the dispute subject to the jurisdiction of Gravenwald.

a) Dr. Drexler's act giving refuge to a suspected terrorist is a private act (*acta jure gestionis*) and a gross violation of his duties that falls outside the scope of 'official functions'

Dr. Drexler's conduct constitutes a purely private act (*acta jure gestionis*) that lacks the 'official' character required to invoke functional immunity.⁶⁸ Under the Principle of Speciality, the legal capacity of an IO is limited to those functions necessary to achieve the common interests defined by its Member States.⁶⁹ Consequently, immunity *ratione materiae* is not a personal prerogative but a purpose-limited protection that extends only to acts performed in an 'official capacity'.⁷⁰ Private or administrative acts (*jure gestionis*) do not enjoy the shield of immunity because their adjudication does not impede the independent fulfillment of the organization's mandate.⁷¹ Harboring a fugitive suspected of terrorism⁷² is fundamentally inconsistent with the AIGO's mission and the internal law of the international civil service, as such conduct strips the act of its official character and renders it a matter of personal accountability.⁷³ To extend immunity to Dr. Drexler's misconduct would transform a functional privilege into a grant of

⁵⁹ Legality of the Use of Nuclear Weapons, ¶25.

⁶⁰ Injuries Suffered in the Service of the United Nations, p. 179.

⁶¹ Legality of the Use of Nuclear Weapons, ¶25; see also Injuries Suffered in the Service of the United Nations, p. 182.

⁶² General Convention on Specialized Agencies, Article VI, Section 19.

⁶³ Germany v. Italy: Greece, ¶60; see also Difference Relating to Immunity from Legal Process, ¶61.

⁶⁴ Problem, ¶23.

⁶⁵ Certain Expenses of the United Nations, p. 168.

⁶⁶ Estate of Tamar Kedem Siman Tov v. UNRWA et al.

⁶⁷ Fragmentation of International Law, ¶45.

⁶⁸ Difference Relating to Immunity from Legal Process, p. 85, 61; see also Germany v. Italy: Greece, ¶60.

⁶⁹ Legality of the Use of Nuclear Weapons, ¶25.

⁷⁰ Difference Relating to Immunity from Legal Process, ¶60.

⁷¹ Germany v. Italy: Greece, p. 124, 60; see also Difference Relating to Immunity from Legal Process, ¶61.

⁷² Problem, ¶23.

⁷³ General Convention on Specialized Agencies, Article VI, Section 22.

personal impunity, creating a 'legal vacuum' that the Court has explicitly warned against.⁷⁴ Therefore, because the underlying conduct was a private breach of the duty of loyalty rather than a functional necessity, the resulting dispute is a private law matter subject to the jurisdiction of Gravenwald.

3. THE ENACTMENT AND IMPLEMENTATION OF THE SCA AND AESA ARE NOT IN VIOLATION OF INTERNATIONAL LAW

1.) The measures of the SCA and the AESA Act do not amount to prohibited discrimination under ICCPR and CERD

The SCA and the AESA are non-discriminatory measures that strictly adhere to the standards set forth in the ICCPR and CERD.⁷⁵ Under international law, differential treatment only constitutes prohibited discrimination if it lacks an objective and reasonable justification.⁷⁶ The Court has recognized that the sovereign right to control immigration necessarily involves distinctions between nationals and aliens, and among different categories of non-citizens, provided such distinctions are made in pursuit of a legitimate public aim.⁷⁷ Furthermore, the UN Human Rights Committee confirms that not every differentiation of treatment constitutes discrimination, so long as the criteria for such differentiation are reasonable and objective.⁷⁸ The measures in question do not discriminate against individuals based on protected characteristics such as race or ethnic origin. Since the classification of Norfeld does not constitute a racial or ethnic category rather, the measures are predicated on the application of neutral risk indicators, designed for security, identity verification, and immigration compliance⁷⁹ that employ treatment based on nationality, a subject far more accepted in international law.⁸⁰ Therefore the enacted measures are fully compatible with Gravenwald's international human rights obligations.⁸¹

2.) Emerging State practice supports digital border governance

The emerging global consensus on digital border governance is that States have increasingly utilized automated systems to process travelers based on objective administrative criteria rather than prohibited status.⁸² Because these acts are triggered by security risk assessments rather than national origin, they represent a legitimate exercise of the State's duty to protect its realm, falling squarely within the permissible limitations recognized by the CERD.⁸³ Furthermore, the contemporary State practice, such as the implementation of the EES, where automated, risk-based differentiation is applied to verify identity and compliance without violating non-discrimination norms.⁸⁴ Consequently, as the measures are grounded in objective security requirements and lack any discriminatory purpose or effect, they are fully compatible with Gravenwald's international human rights obligations.⁸⁵

a.) Differential treatment does not constitute unlawful discrimination where it is based on objective and reasonable criteria, pursues a legitimate aim, and is proportionate

⁷⁴ Legal Consequences of South Africa in Namibia, ¶118.

⁷⁵ CERD, Articles 2(1), 26; ICERD, Article 1(1).

⁷⁶ UN Human Rights Committee, General Comment No. 18, ¶13.

⁷⁷ Application of ICERD Qatar v. United Arab Emirates, ¶105.

⁷⁸ UN Human Rights Committee, General Comment No. 15.

⁷⁹ Problem, ¶13.

⁸⁰ Application of ICERD Qatar v. United Arab Emirates.

⁸¹ ICCPR; ICERD.

⁸² OHCHR Guidelines.

⁸³ *B.M.S. v. United Kingdom*.

⁸⁴ CJEU Finland.

⁸⁵ ICCPR; ICERD.

The challenged measures do not constitute unlawful discrimination, as they are grounded in objective criteria and represent a proportionate exercise of the State's sovereign authority over its borders.⁸⁶ Under the established jurisprudence regarding the ICCPR and CERD, the principle of equality does not mandate identical treatment rather, it prohibits only those distinctions that are arbitrary or lack an objective and reasonable justification.⁸⁷ The Court has affirmed that a differentiation of treatment is lawful if it pursues a legitimate aim and maintains a reasonable relationship of proportionality between the means employed and the aim sought.⁸⁸ In the specific domain of immigration control, States possess a broad margin of appreciation to make distinctions based on legal status and security risk, provided such measures do not impair the core of human rights protections.⁸⁹ The SCA and the AESA utilize criteria such as security risk assessments and compliance indicators that are inherently neutral and directly connected to the legitimate aim of safeguarding public order.⁹⁰ Gravenwald's measures are proportional, objective, and include safeguards against abuse. Because they target specific security risks rather than protected groups, they represent a lawful exercise of State discretion consistent with the ICCPR and CERD.

b.) Customary international law confirms that the measures taken were in accordance with international law

Gravenwald's immigration and identity verification measures are a lawful exercise of sovereign authority that fully comply with the international prohibition against discrimination.⁹¹ Under customary international law, the power to regulate the entry and stay of aliens is *jure imperii*, allowing for differentiated treatment provided it is grounded in objective and reasonable justification.⁹² The Court has consistently held that for a measure to be discriminatory, it must lack a legitimate aim or exhibit a clear lack of proportionality between the methods used and the goal sought.⁹³ The SCA and the AESA utilize data-driven, neutral indicators to maintain public order and the integrity of the migration system.⁹⁴ This regulatory approach aligns with the principles articulated in the *Wa Baile v. Switzerland* decision, where it was affirmed that immigration enforcement measures remain permissible when accompanied by safeguards against arbitrariness.⁹⁵ Like the precedent cited, Gravenwald's systems use objective data to prevent discriminatory profiling. Because these measures are tailored to security goals and lack discriminatory intent or effect, they remain a valid exercise of State discretion under the ICCPR and CERD.

c.) Gravenwald's measures were triggered by credible terrorist threats from HLG
Gravenwald's measures were triggered by credible terrorist threats emanating from HLG, an organized group with demonstrated capacity and intent to carry out violent attacks.⁹⁶ These concrete threats provided an objective factual basis for adopting SCA and AESA, firmly grounding the State's actions in national security and public safety.⁹⁷ International law consistently recognizes the prevention of terrorism as a legitimate and compelling aim capable of justifying differentiated regulatory measures, particularly in the context of border control

⁸⁶ Legal Consequences of the Construction of a Wall, ¶137.

⁸⁷ UN Human Rights Committee, General Comment No. 18.

⁸⁸ Legal Consequences of the Construction of a Wall, p. 136.

⁸⁹ Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua, ¶263.

⁹⁰ Problem, ¶13.

⁹¹ ICCPR; ICERD.

⁹² Ahmadou Sadio Diallo, ¶48.

⁹³ Legal Consequences of the Construction of a Wall, p. 136.

⁹⁴ Problem, ¶13.

⁹⁵ *Wa Baile v. Switzerland*.

⁹⁶ Problem, ¶7.

⁹⁷ Oil Platforms, ¶43.

and immigration enforcement.⁹⁸ The measures were not speculative or pre-emptive in the abstract, but a proportionate response to a real and identifiable risk. Grounded in concrete evidence of a threat rather than general concerns, the State utilized substantiated intelligence while incorporating procedural safeguards to prevent arbitrariness.⁹⁹ As such, Gravenwald acted within the bounds of its international obligations by responding to a substantiated security threat through lawful, targeted, and objectively justified measures¹⁰⁰ to prevent imminent harm through the least intrusive effective means.¹⁰¹

3.) The measures are in accordance with the necessity test and the proportionality test

The measures adopted under the SCA and the AESA, including AI-based decision-making systems, are in accordance with the necessity and proportionality tests recognized by the Court.¹⁰² The Court has repeatedly emphasized that lawful measures affecting rights must satisfy a twofold test: they must be necessary to achieve a legitimate objective, and they must be proportionate,¹⁰³ meaning the means employed are suitable, the least intrusive available, and balanced against the rights impacted. The Court underscored that measures restricting rights must not exceed what is required to achieve their legitimate aim.¹⁰⁴ The Court also affirmed that state actions must be strictly necessary and proportionate to their purpose in order to comply with international obligations.¹⁰⁵ Applied to Gravenwald's measures, its AI-assisted border and identity systems satisfy the tests of necessity and proportionality. They are necessary to counter credible terrorist threats and maintain public security, while remaining proportionate through the use of neutral risk indicators and oversight mechanisms.¹⁰⁶ Because they do not exceed what is required for security, these measures align with international jurisprudence and constitute a lawful regulatory approach.

4.) Less intrusive alternatives had demonstrably failed, as evidenced by the repeated terrorist attacks prior to the enactment of the act

Less intrusive alternatives had demonstrably failed, as evidenced by the repeated terrorist attacks prior to the enactment of the SCA and the AESA.¹⁰⁷ The Court's jurisprudence recognizes that measures restricting rights are lawful only when less restrictive means are insufficient to achieve the legitimate objective.¹⁰⁸ The Court has repeatedly emphasized that the necessity component of the proportionality test requires that states first consider and, where feasible, employ less intrusive measures before resorting to more restrictive interventions.¹⁰⁹ The Court highlighted that state actions must not exceed what is strictly required to address the threat, and that proportionality involves choosing the least intrusive yet effective option.¹¹⁰ Applied to Gravenwald, prior intelligence and the documented failure of conventional security measures demonstrated that traditional approaches were insufficient to prevent attacks by HLG. Where conventional law enforcement is proven ineffective against organized terrorism, a State may adopt stricter, targeted measures.¹¹¹ This evidences a necessary

⁹⁸ UNSC Res 1373, ¶2(g).

⁹⁹ Oil Platforms, ¶43.

¹⁰⁰ UNSC Res 1373, ¶2(c) and 2(g).

¹⁰¹ *A and Others v. United Kingdom*, ¶173–184.

¹⁰² *Legal Consequences of the Construction of a Wall*, ¶136–137.

¹⁰³ *Legal Consequences of the Construction of a Wall*, ¶137.

¹⁰⁴ *Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons*, ¶41–43.

¹⁰⁵ *Corfu Channel Case*, ¶21–22.

¹⁰⁶ *Problem*, ¶13.

¹⁰⁷ *Problem*, ¶12.

¹⁰⁸ *Legal Consequences of the Construction of a Wall*, p. 195, 136; see also *Gabčíkovo-Nagymaros*, ¶51.

¹⁰⁹ *Legal Consequences of the Construction of a Wall*, ¶137.

¹¹⁰ *Legal Consequences of the Construction of a Wall*, p. 195, 136. see also *Gabčíkovo-Nagymaros*, ¶51.

¹¹¹ *Ireland v. United Kingdom*, ¶212.

escalation objectively justified and proportionate to the 'grave and imminent peril' recognized in the Court's jurisprudence.¹¹²

5.) The SCA has multiple proportional safeguards

The SCA incorporates multiple proportional safeguards to ensure that its measures are necessary, targeted, and minimally intrusive.¹¹³ First, the Act limits the use of the AI system, IPIS, to individuals whose profiles indicate credible support for or involvement in HLG, ensuring that only persons posing a genuine security risk are affected.¹¹⁴ Second, the system relies exclusively on objective, verifiable indicators, including public records, digital activity, and CCTV footage, minimizing arbitrary or subjective decision-making.¹¹⁵ Third, individuals whose residence permits are revoked are entitled to appeal in Gravenwaldian courts, providing judicial oversight and an avenue for redress.¹¹⁶ Fourth, IPIS's deployment includes pre-deployment memoranda and external cybersecurity validation, demonstrating attention to accuracy, data privacy, and technical reliability.¹¹⁷ Finally, procedural limits such as the restriction of surveillance to relevant data and adherence to legal criteria for decision-making further prevent excessive interference with individual rights.¹¹⁸ These safeguards ensure that the Act's implementation balances public security objectives with the protection of individual rights, meeting the proportionality standard recognized in the Court's jurisprudence.¹¹⁹

6.) States enjoy broader discretion in matters of national security and immigration control

States enjoy a wide margin of appreciation in matters of national security and immigration control, particularly where credible terrorist threats exist. This principle recognizes that governments are in the best position to assess and respond to domestic security risks, determine appropriate preventative measures, and design immigration policies tailored to their security environment.¹²⁰ The U.S. Supreme Court underscored that law enforcement actions undertaken to address objectively reasonable security concerns fall within the discretion of the state, even when the exercise of such discretion affects individuals rights.¹²¹ Applied to Gravenwald, the SCA and the AESA represent policy choices designed to protect public safety and prevent HLG attacks. By relying on objective, data-driven risk indicators and incorporating safeguards, the State acted within its margin of appreciation,¹²² ensuring measures are both effective and proportionate while respecting individual rights.

SUMMARY

This article critically examines the complex intersection of domestic judicial sovereignty, the functional immunity of international officials, and the legal implications of algorithmic governance within the framework of the 2026 Telders International Law Moot Court case. It begins by delineating foundational concepts, specifically the scope of functional immunity afforded to personnel of international organizations and the principles of non-discrimination within automated state administration. The analysis focuses on the Republic of Gravenwald's decision to assume jurisdiction over the employment dispute of Dr. Niccolo Drexler following

¹¹² Legal Consequences of the Construction of a Wall, ¶ 136.

¹¹³ Problem, ¶13.

¹¹⁴ *Ibid.* ¶13.

¹¹⁵ *Ibid.* ¶13.

¹¹⁶ *Ibid.* ¶13.

¹¹⁷ *Ibid.* ¶13.

¹¹⁸ Problem, ¶13.

¹¹⁹ Legal Consequences of the Construction of a Wall, ¶137.

¹²⁰ *Whren v. United States* p. 806, 813–814.

¹²¹ *Ibid.*

¹²² *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua*, ¶263.

his dismissal from the Artificial Intelligence Governance Organization (AIGO). This section juxtaposes the necessity of safeguarding an individual's fundamental right to a fair trial and access to justice with the operational independence of UN Specialized Agencies. Subsequent sections investigate the legality of Gravenwald's automated immigration systems, the SCA and AESA, primarily focusing on their compliance with the Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (CERD). The article evaluates whether the utilization of advanced algorithms in visa processing constitutes unlawful disparate treatment or remains a valid exercise of sovereign prerogative in border management. Finally, the article reviews relevant international jurisprudence and human rights standards regarding the limits of jurisdictional immunity and the criteria for algorithmic transparency. The work concludes by asserting that Gravenwald's actions, both in its judicial oversight of the Drexler case and its implementation of AI-driven governance, align with international legal obligations and do not constitute a breach of treaty law or international organizational privileges.

Bibliography:

Treaties and International instruments

Charter of the United Nations, 1 UNTS XVI, 24 October 1945 (hereinafter cited as: UN Charter)

Convention on the Privileges and Immunities of the Specialized Agencies, Nov. 21, 1947, 33 U.N.T.S. 261 (hereinafter cited as: General Convention on Specialized Agencies)

International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (1965) 660 UNTS 195 (hereinafter cited as: ICERD)

International Covenant on Civil and Political Rights, 1966, 999 UNTS 171 (hereinafter cited as: ICCPR)

OHCHR, Principles and Guidelines on Human Rights-Based Digital Border Governance (2025) (hereinafter cited as: OHCHR Guidelines)

Statute of the International Court of Justice, 26 June 1945, 33 U.N.T.S. 993 (hereinafter cited as: Statute of the International Court of Justice)

Vienna Convention on Consular Relations, April 24, 1963, 596 U.N.T.S. 261 (hereinafter cited as: VCCR)

Vienna Convention on Diplomatic Relations, Apr. 18, 1961, 23 U.S.T. 3227, 500 U.N.T.S. 95 (hereinafter cited as: VCDR)

Vienna Convention on the Law of Treaties, 23 May 1969, 1155 U.N.T.S. 331 (hereinafter cited as: VCLT)

Judicial decisions

Annex to the Report of the Special Rapporteur on extrajudicial, summary or arbitrary executions: Investigation into the unlawful death of Mr. Jamal Khashoggi, A/HRC/41/CRP.1 (hereinafter cited as: Annex to the Report of the Special Rapporteur)

Application of the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (Qatar v. United Arab Emirates), Judgment, I.C.J. Reports 2021 (hereinafter cited as: Application of ICERD Qatar v. United Arab Emirates)

Audiencia Nacional, Sala de lo Penal, Sección Segunda, Auto núm. 619/2025, Rollo de Sala núm. 37/2025, Procedimiento de Extradición núm. 18/2025, Juzgado Central de Instrucción núm. 3, Madrid, 20 de octubre de 2025 (hereinafter cited as: Extradition Case National)

B.M.S. v. United Kingdom, CERD Committee, Comm. No. 57/2015 (2017) (hereinafter cited as: B.M.S. v. United Kingdom)

Certain Expenses of the United Nations (Article 17, paragraph 2, of the Charter), Advisory Opinion, I.C.J. Reports 1962, p. 151 (hereinafter cited as: Certain Expenses of the United Nations)

Case concerning the difference between New Zealand and France concerning the interpretation or application of two agreements concluded on 9 July 1986 between the two States and which related to the problems arising from the Rainbow Warrior Affair (hereinafter cited as: Rainbow Warrior)

Corfu Channel Case (United Kingdom v. Albania), ICJ Rep. 1949 (hereinafter cited as: Corfu Channel Case)

Court of Justice of the European Union (CJEU), Case C-352/22, A. v. Finland (2024) (hereinafter cited as: CJEU Finland)

Difference Relating to Immunity from Legal Process of a Special Rapporteur of the Commission on Human Rights, Advisory Opinion, I.C.J. Reports 1999, p. 62 (hereinafter cited as: Difference Relating to Immunity from Legal Process)

Dissenting Opinion Judge ad hoc Cot, Application of CERD (Qatar v. UAE), Provisional Measures, I.C.J. Reports 2019, p. 45 (hereinafter cited as: Dissenting Opinion of Judge ad hoc Cot)

Gabčíkovo-Nagymaros Project (Hungary/Slovakia), Judgment, I.C.J. Reports 1997 (hereinafter cited as: Gabčíkovo-Nagymaros)

Georges v. United Nations, 834 F.3d 88 (2d Cir. 2016) (hereinafter cited as: Georges v. United Nations)

Investigation of accountability for and prevention of intentional State killings of human rights defenders, journalists and prominent dissidents - Report of the Special Rapporteur on extrajudicial, summary or arbitrary executions, 41st Session, HRC, 04/10/2019, A/HRC/41/36, Chapter III, p. 3 (hereinafter cited as: Report of the Special Rapporteur (2019))

Judgment No. 2867 of the Administrative Tribunal of the International Labour Organization upon a Complaint Filed against the International Fund for Agricultural Development, Advisory Opinion, I.C.J. Reports 2012 (hereinafter cited as: Judgment No. 2867)

Jurisdictional Immunities of the State (Germany v. Italy: Greece intervening), Judgment, I.C.J. Reports 2012, p. 99 (hereinafter cited as: Germany v. Italy: Greece)

Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons, Advisory Opinion, ICJ Rep. 1996, p. 226 (hereinafter cited as: Legality of the Threat of Nuclear Weapons)

Legality of the Use by a State of Nuclear Weapons in Armed Conflict, Advisory Opinion, I.C.J. Reports 1996, p. 66 (hereinafter cited as: Legality of the Use of Nuclear Weapons)

Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory, Advisory Opinion, I.C.J. Reports 2004 (hereinafter cited as: Legal Consequences of the Construction of a Wall)

Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America), Merits, Judgment, I.C.J. Reports 1986 (hereinafter cited as: Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua)

North Sea Continental Shelf (Federal Republic of Germany/Denmark; Federal Republic of Germany/Netherlands), Judgment, I.C.J. Reports 1969 (hereinafter cited as: North Sea Continental Shelf)

Oil Platforms (Islamic Republic of Iran v. United States of America), Judgment, I.C.J. Reports 2003 (hereinafter cited as: Oil Platforms)

Reparation for Injuries Suffered in the Service of the United Nations, Advisory Opinion, I.C.J. Reports 1949 (hereinafter cited as: Injuries Suffered in the Service of the United Nations)

Vanshelboim v. Secretary-General, Judgment, UNDT/2024/072 (hereinafter cited as: Vanshelboim Case UNDT)

Wa Baile v. Switzerland, App. Nos. 43868/18 and 25883/21, ECtHR 2024 (hereinafter cited as: Wa Baile v. Switzerland)

Waite and Kennedy v. Germany [GC], no. 26083/94, ECHR 1999-I (hereinafter cited as: Waite and Kennedy v. Germany)

Whren v. United States, 517 U.S. (1996) (hereinafter cited as: Whren v. United States)

Books, Journals

COTTIER, T. - ECHANDI R. - LEAL-ARCAS R. - LIECHTI R. - PAYOSOVA T. - SIEBER GASSER CH. *The Principle of Proportionality in International Law*. Bern: World Trade Institute University of Bern, 2012.

CRAWFORD, E. *Proportionality* [online]. 2017. Available at: <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e1459>

DEWEERDT, M. Diplomatic asylum in contemporary international law. *Jura Falconis*, 2022–2023, Jg. 59, nummer 2.

HIGGINS, R. UK Foreign Affairs Committee Report on the Abuse of Diplomatic Immunities and Privileges: Government Response and Report. *The American Journal of International Law*, 1986, 80, 1.

HUGHES-GERBER, L. *Diplomatic Asylum: Exploring a Legal Basis for the Practice Under General International Law*. Cham: Springer, 2021.

KOTUBY, CH. T. - SOBOTA, L. A. *General Principles of Law and International Due Process: Principles and Norms Applicable in Transnational Disputes*. Oxford: Oxford University Press, 2017.

PADDEU, F. - WAIBEL, M. Necessity 20 Years On: The Limits of Article 25, *ICSID Review - Foreign Investment Law Journal*, 2022, Volume 37, Issue 1-2, Winter/Spring.

THJOERNELUND, H. CH. M. State of Necessity as an Exemption from State Responsibility for Investments, In: *Max Planck Yearbook of United Nations Law*, 2009, Volume 13, pp. 436-437.

Other

Artificial Intelligence Governance Organization – Gravenwald Headquarters Agreement (hereinafter cited as: Problem-AIGO-Gravenwald HQ Agreement)

Draft articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts with commentaries, Report of the International Law Commission on the Work of its Fifty-third Session, 2001, A/56/10, (hereinafter cited as: DARSIIWA)

INTERNATIONAL LAW COMMISSION. Report of the ILC, Fifty-third Session 2001, GAOR, Fifty-sixth Session, Suppl. No. 10, Doc. A/56/10. (hereinafter cited as: Report of the ILC (2001))

Legal consequences arising from the conduct and policies of Gravenwald in relation to visas and immigration and to international organization immunities [online]. Available at: <https://www.universiteitleiden.nl/teldersmcc/competition/telders-case-of-2026>

UN HUMAN RIGHTS COMMITTEE. General Comment No. 18: Non-discrimination, UN Doc. HRI/GEN/1/Rev.9 (Vol. I) (hereinafter cited as: UN Human Rights Committee, General Comment No. 18)

UN HUMAN RIGHTS COMMITTEE. General Comment No. 15: The Position of Aliens under the Covenant, UN Doc. HRI/GEN/1/Rev.9 (Vol. I) (1986) (hereinafter cited as: UN Human Rights Committee, General Comment No. 15)

KONTINUITA EXISTENCIE ŠTÁTOV V KONTEXTE STÚPAJÚCEJ HLADINY MORÍ A LIMITY MONTEVIDEJSKÝCH KRITÉRIÍ

*Continuity of Statehood in the Context of Rising Sea Levels
and the Limits of the Montevideo Criteria*

Viera Ružičková

Abstrakt: Tento článok skúma pojem štátnosti v medzinárodnom práve v kontexte klimatických zmien, pričom sa zameriava na existenčnú hrozbu stúpajúcej hladiny morí pre nízko položené ostrovné štáty. Kriticky analyzuje primeranosť Montevidejského dohovoru o právach a povinnostiach štátov a jeho štyroch tradičných kritérií štátnosti — územia, obyvateľstva, vlády a schopnosti vstupovať do vzťahov s inými štátmi — a poukazuje na ich nedostatočnosť pri riešení situácií, v ktorých dochádza k fyzickému zániku štátneho územia. Článok hodnotí, ako môžu byť jednotlivé kritériá štátnosti ovplyvnené environmentálnymi zmenami, a zároveň zohľadňuje aj ďalšie faktory, ako sú uznanie a nezávislosť. Následne predstavuje viaceré možné právne modely riešenia kontinuity alebo zániku dotknutých štátov, vrátane ich zániku, transformácie na *sui generis* entity a zachovania štátnosti ako právnej fikcie prostredníctvom medzinárodného uznania. Článok dospieva k záveru, že zachovanie kontinuity štátu aj napriek strate fyzického územia predstavuje najkoherentnejšie a najspravodlivejšie riešenie v rámci medzinárodného práva.

Kľúčové slová: štátnosť; Montevidejský dohovor; kritériá štátnosti; klimatické zmeny; stúpajúca hladina morí; nízko položené ostrovné štáty; kontinuita štátu; zánik štátu; medzinárodné uznanie; právna fikcia; medzinárodné právo.

Abstract: This article examines the concept of statehood in international law through the lens of climate change, focusing on the existential threat that rising sea levels pose to low-lying island states. It critically analyzes the adequacy of the four traditional criteria of statehood set out in the Montevideo Convention on the Rights and Duties of States—territory, population, government, and the capacity to enter into international relations—and argues that these criteria are ill-equipped to address situations involving the physical disappearance of a state's territory. The article examines how each criterion of statehood may be affected by environmental change and also considers the roles of recognition and independence. It then outlines several legal models for addressing the continuity or extinction of affected states, including state extinction, transformation into *sui generis* entities, and the preservation of statehood as a legal fiction sustained by international recognition. Finally, it argues that maintaining state continuity despite the loss of physical territory represents the most coherent and equitable solution within the framework of international law.

Key Words: Statehood; Montevideo Convention; Criteria of Statehood; Climate Change; Sea-level Rise; Low-lying Island States; State Continuity; State Extinction; International Recognition; Legal Fiction; International Law.

Lud sa považuje za zaniknutý... keď je pohltенý morom.

Hugo Grotius, De iure belli ac pacis, II. 9.4.

ÚVOD

„Medzinárodné právo, ako je všeobecne uznávané, má niečo dočinenia so štátmi“ uvádza Thomas Baty hneď na úvod svojej známej knihy *Canons of International Law*.¹ Tým, že sa Baty rozhodol svoju knihu otvoriť práve takýmto spôsobom, upriamuje pozornosť čitateľa už na začiatku na dve samostatné premisy, na ktorých je postavený nielen tento jeho výrok, ale aj jeho samotné chápanie medzinárodného práva ako takého. Prvou z nich je charakteristika podstaty medzinárodného práva ako inherentne štátnocentrického systému – teda, že hoci definovať medzinárodné právo ako pojem môže byť náročnou úlohou, existuje napriek tomu určitá všeobecná zhoda na tom, že sa primárne týka štátov a vzťahov medzi nimi. Ako bolo implicitne potvrdené už aj samotným Medzinárodným súdnym dvorom („MSD“),² táto premisa nie je v súčasnosti o nič menej pravdivá, než bola v roku 1930, keď bola Batym takýmto spôsobom prvýkrát formulovaná. Ani s rastúcim vplyvom neštátnych subjektov nebola pozícia štátov ako primárnych subjektov medzinárodného práva výraznejšie našttrbená, čo možno azda najlepšie ilustrovať argumentom Alstona: najzákladnejším definičným kritériom samotnej kategórie neštátnych subjektov nie je to čím sú, ale práve to čím nie sú – teda štátmi.³

Druhá Batyho premisa úzko súvisí s tou prvou. Ide o predpoklad, že takomto systému zameranom na štáty ako jeho centrálnych aktérov existuje určitá stabilná a jednotná definícia toho, čo vlastne štát je. A teda možno, tak ako to urobili aj Baty či Alston, definovať iné pojmy medzinárodného práva cez pojem štát ako určitý referenčný bod, ktorého význam je každému intuitívne jasný. Hoci *prima facie* sa aj táto premisa môže javiť ako správna, opak je pravdou. V medzinárodnoprávnej teórii patrí štát medzi jeden z najkontroverznejších a najneuchopiteľnejších pojmov vôbec.⁴ Jeho pravdepodobne najznámejšia definícia je obsiahnutá v Montevidejskom dohovore o právach a povinnostiach štátov z roku 1933 („Montevidejský dohovor“), ktorý vo svojom článku 1 zakotvuje štyri základné definičné prvky štátnosti.⁵ Týmito prvkami, ktoré budeme ďalej v texte súhrnne označovať ako Montevidejské kritériá, sú stále obyvateľstvo, definované územie, vláda a schopnosť vstupovať do vzťahov s inými štátmi.⁶ Otázka záväznosti tejto definície ako medzinárodného obyčajového práva, ako aj jej samotný obsah, boli a naďalej sú predmetom rozsiahlej odbornej kritiky.⁷ Napriek nedostatočnosti Montevidejských kritérií vnímanej určitou časťou akademickej obce však žiaden z predchádzajúcich ani následných pokusov o legislatívne zadefinovanie pojmu štát už nebol úspešný. Kodifikácia definičných kritérií štátnosti bola predmetom diskusií počas prípravných prác na Deklarácii práv a povinností štátov v roku 1949, Viedenskom dohovore

¹ BATY, T. *The Canons of International Law*. Londýn: J. Murray, 1930

² KOSKENNIEMI, M. What is International Law For? In: EVANS, M. D. (ed.). *International Law*. 4. vyd. Oxford: Oxford University Press, 2014, s. 29.

³ ALSTON, P. The ‘Not-a-Cat’ Syndrome: Can the International Human Rights Regime Accommodate Non-State Actors? In: ALSTON, P. (ed.). *Non-State Actors and Human Rights*. Oxford: Oxford University Press, 2005.

⁴ GREEN, A. *Towards an (Im)possible Polis: Legal Imagination and State Continuity*. *Völkerrechtsblog* [online]. 2023. Dostupné na internete: <https://voelkerrechtsblog.org/towards-an-impossible-polis-legal-imagination-and-state-continuity/> [cit. 2026-04-11].

⁵ CRAWFORD, J. *The Creation of States in International Law*. Oxford: Oxford University Press, 1979, s. 36.

⁶ Čl. 1 Dohovoru o právach a povinnostiach štátov (Montevideo, 1933).

⁷ GRANT, T. D. Defining Statehood: The Montevideo Convention and its Discontents. *Columbia Journal of Transnational Law*, 1998–1999, roč. 37, s. 403.

o zmluvnom práve v rokoch 1956 a 1966, a navrhovaných Článoch o sukcesii štátov vo vzťahu k zmluvám z roku 1974.⁸ Každý z týchto pokusov stroskotal na nemožnosti dosiahnutia konsenzu medzi štátmi v tejto otázke. Existencia Montevidejského dohovoru ako *de facto* jediného záväzného (aj keď nie univerzálne) legislatívneho dokumentu definujúceho obsah pojmu štát teda iba podčiarkuje neustálenosť a politickú citlivosť tejto problematiky.⁹

Ešte menej jasnou otázkou, ako je definícia štátu či kritériá viažúce sa k jeho vzniku, je otázka kontinuity a zániku štátov. Zatiaľ čo vznik nových štátov je možné označiť za pomerne bežný jav na medzinárodnom poli, ich zánik je naopak javom skôr nezvyčajným. Uvedené potvrdzuje fakt, že od roku 1945 až po súčasnosť vzrástol počet štátov z 99 až na 205, avšak v rovnakom časovom období ich zaniklo len 9, pričom vo väčšine prípadov išlo o dobrovoľný rozpad týchto štátov.¹⁰ Vývoj medzinárodného práva v otázke zániku štátov prirodzene kopíroval túto historickú realitu a všetky jednotlivé modely zániku štátov, s ktorými v súčasnosti pracuje, sú založené na predpoklade určitej formy sukcesie v právnej sfére.¹¹ Inými slovami, medzinárodné právo v zásade predpokladá, že zánik štátu sa vždy týka jeho zániku ako politickej entity, pričom ako fyzická entita existuje naďalej a ako taká je následne spôsobilá tvoriť súčasť nástupníckeho štátu. Čo však v prípade, ak štát pôsobením vonkajších síl prestane existovať vo fyzickej rovine? Súčasné medzinárodné právo s takouto možnosťou vôbec nepočíta, keďže, ako svojho času poznamenal Scelle, “zánik štátu z materiálneho hľadiska je nepredstaviteľnou vecou”.¹²

Položená otázka napriek tomu nie je len čisto teoretická. Podľa štúdií publikovaných Medzivládny panelom o zmene klímy by sa mala úroveň hladiny morí v dôsledku klimatických zmien zvýšiť do roku 2100 o približne 59 centimetrov.¹³ Iné odborné štúdie dokonca predpovedajú zvýšenie až o 1 meter v rovnakom časovom období.¹⁴ Hoci na prvý pohľad sa tieto hodnoty nemusia zdať vysoké, pre štáty ako Maldivy s priemernou nadmorskou výškou územia približne 1,5 metra predstavujú priamu existenčnú hrozbu. Spolu s ostatnými tzv. nízko položenými ostrovnými štátmi ako napríklad Kiribati, Tuvalu či Nauru patria do skupiny štátov, ktoré v dôsledku klimatických zmien môžu v nasledujúcich rokoch prísť o celé svoje územie, ktoré bude po náraste morskej hladiny úplne zaplavené. Táto situácia vytvára pre medzinárodné právo množstvo potenciálne veľmi zložitých otázok, čo bolo potvrdené aj organizáciami ako International Law Association či International Law Commission (“ILC”), ktoré problematiku medzinárodnoprávných aspektov stúpajúcej hladiny morí zaradili do svojich programov.¹⁵ Jednou z najpálčivejších otázok, ktorej bola venovaná pozornosť v rámci prác týchto organizácií ako aj v rámci akademickej činnosti odborníkov na medzinárodné právo počas posledných rokov, je práve otázka zániku a kontinuity týchto štátov v prípade, že celkom stratia svoje územie či obyvateľstvo ako základné kritériá štátnosti.

Cez optiku striktného právneho pozitivizmu by sa odpoveď mohla zdať jednoduchá: ak štát fyzicky stratí celé svoje územie (a *ergo* teda aj svoje obyvateľstvo), prestáva byť štátom. MSD však vo svojom nedávnom prelomovom poradnom stanovisku *Obligations of States in*

⁸ DUURSMA, J. C. *Fragmentation and the International Relations of Micro-States: Self-Determination and Statehood*. Cambridge: Cambridge University Press, 1996.

⁹ BILGE, M. E. Remarks. *Yearbook of the International Law Commission*, 1973, zv. 1, s. 175, bod 39.

¹⁰ *Supra* 4, s. 689-690.

¹¹ MOSCOSO DE LA CUBA, P. The Statehood of ‘Collapsed’ States in Public International Law. *Agenda Internacional*, 2011, roč. XVIII, č. 29, s. 140.

¹² SCELLE, G. *Précis de Droit des Gens: Principes et Systématique*. Paris: Sirey, 1932, s. 110.

¹³ IPCC. *Climate Change 2007: The Physical Science Basis. Contribution of Working Group I to the Fourth Assessment Report of the IPCC*. Cambridge: Cambridge University Press, 2007.

¹⁴ GRANDEY, B. S. – DAUWELS, J. – KOH, Z. Y. – HORTON, B. P. – CHEW, L. Y. Fusion of Probabilistic Projections of Sea-Level Rise. *Earth’s Future*, 2024, roč. 12, č. 12.

¹⁵ INTERNATIONAL LAW ASSOCIATION. *International Law and Sea Level Rise. Final Report. Athens Conference, 2024*; INTERNATIONAL LAW COMMISSION. *Sea-level rise in relation to international law. Final report. 2025*.

Respect of Climate Change zaujal opačný postoj.¹⁶ Hoci téma kontinuity štátov ohrozených stúpajúcou hladinou morí nebola súčasťou otázok, ktoré boli MSD predložené, ten sa k nej napriek tomu *obiter dictum* vyjadril a uviedol, že “akonáhle štát raz vznikne, strata jedného z jeho konštitutívnych elementov nemusí nutne viesť k jeho zániku”. MSD týmto spôsobom zaujal v zásade totožné stanovisko ako ILC v rámci jej finálneho reportu k danej problematike. Nad rámec tohto stručného vyjadrenia však MSD neponúkol žiadne odôvodnenie tohto názoru ani sa explicitne nezaoberal právnymi dôsledkami jeho aplikácie. Rovnako tak zo stanoviska MSD ako ani z práce ILC nie je jasné, či tento postoj predstavuje *lex lata* alebo (ako naznačil sudca Tomka)¹⁷ iba progresívny vývoj vzhľadom na urgentnú situáciu vyvolanú klimatickými zmenami.

Cieľom tohto príspevku bude hlbšie rozobrať niektoré otázky, ktoré MSD vo svojom stanovisku nechal otvorené. Príspevok je rozdelený na päť častí vrátane úvodu. V prvej časti stručne rozoberieme históriu vývoja pojmu štát s cieľom identifikovať a ustáliť jeho obsah. V druhej časti bude analyzovaný samotný Montevidejský dohovor a jeho postavenie v medzinárodnom práve. V tretej časti budú rozobraté jednotlivé Montevidejské kritériá, ktoré budeme aplikovať na situáciu nízko položených ostrovných štátov a pokúsime sa identifikovať hraničné body, v ktorých takéto štáty jednotlivé kritériá prestanú spĺňať. Rovnakým spôsobom budú zároveň analyzované a aplikované ďalšie kritériá, ktoré Montevidejský dohovor nepozná, no napriek tomu sú v praxi štátov a odborných publikáciách považované za kľúčové – a to kritérium nezávislosti a kritérium uznania. Napokon v poslednej štvrtej časti budú predstavené štyri možné právne modely, ktoré môžu nastať po zaplavení územia štátov.

1. ŠTÁT AKO POJEM V HISTORICKOM VÝVOJI

Pre správne pochopenie obsahu a významu článku 1 Montevidejského dohovoru je podľa nášho názoru potrebné ho vnímať najskôr v kontexte jeho antecedentov. Hoci k otázke definície pojmu štát sa rôzni autori vyjadrovali už od antických čias, pre účely nášho textu sa zameriame na vývoj chápania tohto pojmu približne od 17. storočia, ktoré je spájané s počiatkom formovania konceptu medzinárodnej komunity ako spoločenstva samostatných a suverénnych štátov.

Grotius, ako jeden z vrcholných predstaviteľov prirodzenoprávnej školy tohto obdobia, považoval štát za “úplné spoločenstvo slobodných ľudí, združených za účelom užívania práv a pre svoj spoločný záujem”.¹⁸ Grotiusova definícia sa v zásade takmer úplne zhoduje s tou formulovanou jeho súčasníkom Pufendorfom, podľa ktorej je štát “morálna osoba, ktorej vôľa, prepojená a zjednotená prostredníctvom dohody medzi skupinou ľudí, je schopná [...] využívať silu a schopnosti jej členov na zabezpečenie spoločného mieru a bezpečnosti”.¹⁹ Obe tieto definície sú svojim charakterom skôr filozofické ako právne, chápujúce štát predovšetkým ako istú prirodzenú morálnu či spoločenskú realitu, reflektujú tak tradičné učenie jusnaturalizmu podľa ktorého medzinárodné právo nie je nič viac len prirodzené právo aplikované na vlády štátov. Napriek tomu však v oboch možno badať aj identifikáciu určitých objektívnych elementov štátnosti, ktorými sú zhodne podľa oboch autorov ucelená komunita ľudí a spoločné záujmy tejto komunity. Možno označiť za pozoruhodné, že ani jedna z definícií vôbec nezmieňuje územie ako charakteristiku štátu.

Iní autori z tohto obdobia sformulovali definície štátu, ktoré sú ich obsahom o niečo viac právne komplexné, ako tie od Grotiusa a Pufendorfa. Napríklad Vitoria označil za kľúčové

¹⁶ MEDZINÁRODNÝ SÚDNY DVOR. *Advisory Opinion on Climate Change and Sea-Level Rise*, 2025, bod 363.

¹⁷ MEDZINÁRODNÝ SÚDNY DVOR. *Vyhlasenie sudcu Tomku*, 2025, bod 6.

¹⁸ GROTIUS, H. *De Iure Belli ac Pacis*. 1646, kn. I, kap. I, § xiv.

¹⁹ PUFENDORF, S. *De Iure Naturae et Gentium Libri Octo*. 1672, kn. VII, kap. 2, § 13.

charakteristiku štátu jeho vládu,²⁰ zatiaľ čo Vattel definoval štát prostredníctvom jeho vnútornej a vonkajšej suverenity²¹ – v oboch prípadoch kritériá, o ktorých už možno tvrdiť, že implicitne obsahujú aj predpoklad určitého územia. Avšak územie ako explicitné definíčné kritérium štátu v teórii plne vykryštalizovalo až zakončením procesu transformácie moderného usporiadania medzinárodných vzťahov, keď bol stredoveký politický systém známy ako *Respublica Christiana* a feudálny pluralizmus nahradený konceptom teritoriálnych národných štátov s centralizovanou vnútornou mocou. Hoci tento proces údajne začal v roku 1648 uzatvorením Vestfálskeho mieru a vznikom konceptu tzv. Vestfálskej suverenity, k jeho zavŕšeniu prišlo až postupne v priebehu 18. storočia (a podľa niektorých názorov ešte neskôr).²²

V každom prípade, na prelome 19. a 20. storočia už zaujala požiadavka územia v medzinárodnoprávnej teórii miesto kľúčového elementu štátnosti. Franz von Liszt napríklad identifikoval nezávislosť (*Selbständigkeit*) a nadvládu nad územím (*Landeshoheit*) ako neoddeliteľné atribúty štátu.²³ Podobne Georg Jellinek vo svojom *magnum opus* z roku 1900, *Allgemeine Staatslehre*, pomenúva územie, obyvateľstvo a vládu ako tri základné komponenty tvoriace štát.²⁴ Určitou výnimkou je v tomto smere Hans Kelsen, podľa ktorého štát nie je “jeho obyvatelia, ale je špecifickým zväzkom medzi týmito obyvateľmi, a tento zväzok je funkciou poriadku ktorý reguluje ich vzájomné správanie”.²⁵ Podľa Kelsena teda vláda nad určitým územím nie je sama o sebe kritériom štátnosti, ale iba dôsledkom skutočnej podstaty štátu, ktorou je právny poriadok kontrolujúci správanie ľudí v danom území. Išlo o radikálny odklon od v tom čase prevládajúceho prístupu, ktorý analyzoval štát výlučne cez prizmu kritérií štátnosti, a namiesto toho rozlišoval medzi definíciou štátnosti ako takej a definíciou jej konštitutívnych kritérií. Táto Kelsenova téza však nezískala väčšiu popularitu a väčšina akademikov tohto obdobia ako Lauterpacht, Cavaré či Fiore naďalej označovali teritorialitu ako jednu zo základných charakteristík štátu.²⁶ V období po 1. svetovej vojne už bola tzv. Drei-Elementen-Lehre (doktrína troch kritérií) v povedomí odborníkov na medzinárodné právo ustálená tak pevne, že Nemecko-poľský arbitrážny tribunál vo svojom rozhodnutí *Deutsche Continental Gas-Gesellschaft v. Polish State* z roku 1929 si mohol bez bližšieho odôvodnenia dovoliť konštatovať, že “štát neexistuje, pokiaľ nespĺňa podmienky vlastného územia, ľudí obývajúcich toto územie, a verejnej moci ktorá je vykonávaná nad týmto obyvateľstvom a územím”.²⁷

K podpisu Montevidejského dohovoru došlo len štyri roky po vydaní zmieňovaného arbitrážneho rozhodnutia a nepochybne možno konštatovať, že obsah dohovoru v otázke definície štátu v plnej miere reflektoval konsenzus doby, v ktorej vznikol. Ako je však zjavné aj z vyššie uvedených príkladov, štát nie je fixným pojmom, ale naopak pojmom fluidným, ktorého obsah sa môže meniť v závislosti od historických okolností a kontextu. Hoci teda Montevidejský dohovor v čase jeho prijatia v 30. rokoch minulého storočia predstavoval kodifikáciu široko akceptovanej definície štátu, zostáva otázkou, či je takto koncipovaná

²⁰ VITORIA, F. de. *De Indis ac de Iure Belli Relectiones*. 1696, De Iure Belli, bod 7, § 425–426.

²¹ VATTEL, E. de. *Le Droit des Gens*. 1758, zv. I, Úvod, § 1; kap. I, § 1.

²² ALMEIDA, J. M. de. The Peace of Westphalia and the Idea of Respublica Christiana. *Teoria das Relações Internacionais*.

²³ LISZT, F. von. *Das Völkerrecht: Systematisch dargestellt*. Berlin: O. Häring, 1904, s. 65–66, 70–72.

²⁴ JELLINEK, G. *Allgemeine Staatslehre*. 3. vyd. Berlin: O. Häring, 1914, s. 396 a nasl.

²⁵ KELSEN, H. The Pure Theory of Law and Analytical Jurisprudence. *Harvard Law Review*, 1941–1942, roč. 55, s. 64–65.

²⁶ OPPENHEIM, L. F. L. *International Law: A Treatise*. 8. vyd. London: Longmans, Green and Co., 1955, s. 118–123; CAVARÉ, L. *Le droit international public positif*. Paris: A. Pedone, 1967, s. 294–303; FIORE, P. *International Law Codified and Its Legal Sanction or the Legal Organization of the Society of States*. 5. vyd. New York: Baker, Voorhis & Co., 1918, s. 106.

²⁷ *Deutsche Continental Gas-Gesellschaft v. Polish State*. Annual Digest of Public International Law Cases, 1929, zv. 5, s. 11 (Nemecko-poľský zmiešaný rozhodcovský tribunál).

definícia aj naďalej postačujúca vzhľadom na súčasný a predpokladaný budúci vývoj medzinárodného práva.

2. MONTEVIDEJSKÝ DOHOVOR

Montevidejský dohovor bol podpísaný v roku 1933 devätnástimi latinskoamerickými štátmi na Siedmej medzinárodnej konferencii amerických štátov. Príprava textu dohovoru bola do veľkej miery ovplyvnená vtedajším politickým kontextom, pričom hlavným cieľom latinskoamerických štátov participujúcich na jeho prijatí bolo zabrániť dovtedajšej praxi USA odmietat' rokovať s vládami štátov, ktoré mali prísť k moci údajne protiprávnymi spôsobmi. K jeho vyjednaniu došlo v čase, keď nová vláda USA na čele s prezidentom Franklinom Rooseveltom začala voči štátom Latinskej Ameriky uplatňovať politiku tzv. dobrého suseda, ktorá predstavovala odklon od dovtedajšej zahraničnopolitickej stratégie USA, vyznačujúcej sa častým zasahovaním do vnútorných záležitostí latinskoamerických štátov. Výsledný text teda prirodzene nemal predstavovať určitú ideálnu, univerzálnu definíciu štátu, ale bol zjavným výsledkom snáh latinskoamerických štátov ochrániť sa pred silnejším USA - vrátane článku 1, ktorý úmyselne opomína uznanie ako potenciálne kritérium existencie štátu a namiesto toho štát definuje výlučne v objektívnej, faktickej rovine. Význam Montevidejského dohovoru je odvodený najmä z faktu, že napriek veľkému množstvu akademických zdrojov zaoberajúcich sa otázkou štátnosti (ako bolo demonštrované vyššie), zostáva fakticky jedinou definíciou štátu zakotvenou v písomnom právnom dokumente.²⁸

S tzv. Montevidejskými kritériami je spojených hneď niekoľko problémov. Prvým z nich je problematika ich právnej záväznosti. Ako medzinárodná zmluva je Montevidejský dohovor záväzný primárne len *inter partes* medzi jej zmluvnými stranami, pričom pre ostatné štáty môže byť záväzným len v prípade, ak jeho obsah zároveň tvorí medzinárodné obyčajové právo. Hoci názor, že Montevidejské kritériá sú súčasťou medzinárodného obyčajového práva je v odbornej literatúre všeobecne pretraktovaný,²⁹ nie je toto tvrdenie v takmer žiadnom z prípadov podporené akýmkoľvek zdrojom, z ktorých údajne vychádza. Naopak, analýza relevantnej štátnej praxe a *opinio juris* vedie skôr k opačnému záveru. Štáty v procese uznávania, resp. neuznávania určitých entít ako štátov sa v zásade nikdy nedovoľávajú Montevidejských kritérií a tieto procesy na nich typicky nie sú založené. Uvedené možno ilustrovať na prípadoch entít ako Severocyperská turecká republika, ktoré nie sú považované za štáty napriek tomu, že Montevidejské kritériá jednoznačne splňajú. Na druhej strane existuje viacero historických príkladov, keď entity, ktoré Montevidejské kritériá nespĺňali boli napriek tomu kolektívne uznané ako štáty, pričom pravdepodobne najznámejším z nich je Bosna a Hercegovina v roku 1992 počas rozpadu Juhoslávie.³⁰ Je rovnako pozoruhodné, že na rozdiel od akademických prác a učebníc medzinárodného práva, judikatúra medzinárodných súdov či rezolúcie prijaté OSN v otázkach štátnosti takmer nikdy nezmieňujú Montevidejský dohovor ako evidenciu medzinárodného obyčajového práva.³¹

Aj ak by sme akceptovali status Montevidejského dohovoru ako reflektujúceho medzinárodné obyčajové právo, viacero nejasností vo vzťahu k jeho samotnému obsahu

²⁸ HULL, C. *Some of the Results of the Montevideo Conference: Address before the National Press Club, Washington, February 10, 1934*. Washington: US Government Printing Office, 1934, s. 4; Report of the Delegates of the United States of America to the Seventh International Conference of American States, Montevideo, Uruguay, December 3–26, 1933. Washington: US Government Printing Office, 1934, s. 170.

²⁹ Napríklad SHAW, M. *The Article 12(3) Declaration of the Palestinian Authority, the International Criminal Court and International Law* [online]. 2011, s. 12. Dostupné na internete: <http://ssrn.com/abstract=1782668> [cit. 2026-04-11].

³⁰ *Supra* 5, s. 720–723.

³¹ BESSON, S. International Courts and the Jurisprudence of Statehood. *Transnational Legal Theory*, 2019, roč. 10, č. 1, s. 30–64.

pretrváva naďalej. Jedným z najviac kritizovaných aspektov Montevidejských kritérií je už vyššie spomínané opomenutie kritéria uznania, ktoré podľa viacerých autorov nekorešponduje s reálnou praxou štátov. Otázky však vystávajú aj v tej rovine, či štáty musia spĺňať Montevidejské kritériá iba v čase ich vzniku, alebo počas celej ich existencie. Teda inými slovami, či strata niektorého z elementov štátnosti zakotvených v Montevidejskom dohovore nutne povedie k zániku daného štátu alebo nie. Ako poukazuje sudca Tomka vo svojom odlišnom stanovisku ku *Climate Change Advisory Opinion*, modálna formulácia “štát by mal mať” (*the state should possess*) článku 1 Montevidejského dohovoru vo vzťahu k jednotlivým kritériám vyjadruje pretrvávajúcu normatívnu podmienku.³² V súlade s článkom 31(1) Viedenského dohovoru o zmluvnom práve („VCLT“) by však medzinárodné zmluvy mali byť vykladané nielen v súlade s ich obvyklým významom, ale aj s prihliadnutím na ich predmet a účel.³³ Montevidejské kritériá boli koncipované v kontexte vzniku nových štátov, a nie ako mechanizmus na určovanie kontinuity už existujúcich štátov.³⁴ V prípade existujúcich štátov je naopak medzinárodné právo postavené na veľmi silnej prezumpcii štátnej kontinuity.³⁵ Uvedené dokazuje aj prax štátov v súvislosti s tzv. “*failed states*”, teda štátmi, ktoré v istom období nespĺňali jedno alebo viaceré z Montevidejských kritérií. Tieto štáty, ako napríklad Poľsko počas 2. svetovej vojny, si napriek tomu udržali svoj status štátu.³⁶ V každom prípade je však potrebné súhlasiť so sudcom Tomkom keď upozorňuje, že v týchto situáciách štátne územie naďalej fyzicky existovalo a tieto štáty nad ním iba stratili efektívnu kontrolu na (v konečnom dôsledku) dočasnú dobu, čo z nich robí nie úplne priliehavé precedensy pre stratu územia v dôsledku zaplavenia morom.³⁷ Z tohto dôvodu sa v ďalšej podkapitole zameriame na jednotlivé Montevidejské kritériá a pokúsime sa identifikovať, v akom bode by ich nízko položené ostrovné štáty mohli prestať spĺňať. Zároveň budeme analyzovať aj dve ďalšie dôležité kritériá štátnosti, ktoré Montevidejský dohovor nepozná, a to nezávislosť a uznanie inými štátmi.

3. KRITÉRIÁ ŠTÁTNOSTI

3.1 Montevidejské kritériá

3.1.1 Územie

Územie štátu je podľa medzinárodného práva tvorené pevninským územím, vnútornými vodami, pobrežným morom a vzdušným priestorom nad týmto územím.³⁸ Aj keď definované územie je takmer vo všetkých verziách definície štátu jeho základným predpokladom, medzinárodné právo nestanovuje žiadne pravidlo, ktoré by sa týkalo minimálnej veľkosti tohto územia. Rovnako tak medzinárodné právo nepozná ani žiadne pravidlo, ktoré by určovalo že toto územie musí byť obývatel'né, hoci teleologická a funkčná analýza štátnosti naznačuje, že takáto požiadavka predsa len existuje. Podmienka územia totiž prirodzene nie je len cieľom

³² *Supra* 17, bod 3.

³³ Viedenský dohovor o zmluvnom práve, Viedeň, 1969, čl. 31 ods. 1.

³⁴ COSTI, A. – ROSS, N. J. The Ongoing Legal Status of Low-Lying States in the Climate-Change Future. In: *Small States in a Legal World*, s. 101–102.

³⁵ *Supra* 5, s. 668–669.

³⁶ RAYFUSE, R. *International Law and Disappearing States: Utilising Maritime Entitlements to Overcome the Statehood Dilemma*. U.N.S.W. Law Research Paper No. 2010-52, 2010, s. 10–11.

³⁷ *Supra* 17, bod 5.

³⁸ *Supra* 8, s. 116.

samým o sebe, ale patrí medzi definičné kritériá štátnosti práve preto, že poskytuje určitý fyzický priestor v rámci ktorého môžu ľudia žiť ako organizovaná komunita.³⁹

V konaní *Island of Palmas* pred Stálym rozhodcovským súdom v Haagu z roku 1928 bola jednou z otázok položených samorozhodcovi Maxovi Huberovi aj otázka spôsobilosti ostrova Palmas tvoriť súčasť územia štátu. Z tohto rozhodnutia možno odvodiť 3 definičné prvky územia štátu, ktoré Huber považoval za kľúčové. Prvým bola jasná delimitácia a individualizácia územia. Druhým bola „suverenita vo vzťahu k určitej časti zemského povrchu“, čo implikuje, že územie musí byť na povrchu Zeme. Tretím relevantným faktorom podľa Hubera bol fakt, že ostrov Palmas bol obývaný ľuďmi – čím vyjadril požiadavku obývatel'nosti územia.⁴⁰ Hoci toto rozhodnutie bolo následne v priebehu rokov mnohokrát citované v diskusiách týkajúcich sa štátneho územia, je možné polemizovať, či Huberove vysvetlenie skutočne poskytuje definíciu územia, alebo len opisuje ako môže byť územie potenciálne identifikované.

V prípade nízko položených ostrovov prichádzajú do úvahy v zásade 3 možné scenáre. Územie štátu sa stane trvale neobývatel'ným (napríklad v dôsledku salinizácie pôdy) a stane sa tak skalou v zmysle článku 121(3) Dohovoru OSN o morskom práve („UNCLOS“),⁴¹ územie sa stane vynárajúcou sa vyvýšeninou v zmysle článku 13(1) UNCLOS⁴² alebo dôjde k úplnému zaplaveniu územia. V prvom prípade dané územie prestane spĺňať požiadavku obývatel'nosti, avšak aj naďalej by tu malo byť možné argumentovať, že *stricto sensu* zostáva kritérium efektívnej kontroly určitého územia v tejto situácii naplnené. Otáznejším tu pravdepodobne bude naplnenie kritéria obyvateľ'stva, ktorým sa podrobnejšie budeme zaoberať neskôr.

V prípade vynárajúcej sa vyvýšeniny sa situácia stáva komplikovanejšou. Vynárajúca sa vyvýšenina je podľa UNCLOS ostrov, ktorý zostáva nad zemou počas najmenšieho odlivu, avšak je zaplavený počas najväčšieho prílivu. MSD už v roku 2001 v rozhodnutí *Qatar v. Bahrain Case* jasne uviedol, že existujúce pravidlá medzinárodného práva „nepodporujú všeobecný predpoklad, že vynárajúce sa vyvýšeniny sú územím v rovnakom zmysle ako ostrovy“.⁴³ Tento výklad bol potvrdený aj nasledujúcou judikatúrou MSD v konaní *Malaysia v. Singapore Case*, kde bolo rozhodnuté, že suverenita nad spornou vyvýšeninou patrila tomu štátu, v ktorého teritoriálnom mori sa nachádzala – *ipso facto* teda takáto vyvýšenina nie je schopná sama o sebe fungovať ako teritoriálna jednotka.⁴⁴

V súvislosti so štátnym územím sa v tomto mieste vynárajú ešte dve relevantné otázky. Prvou z nich je, či pojem územie nutne implikuje určitý fyzický objekt, alebo je jeho význam širší ako čisto geografický. Tu je možné poukázať na rozdiely v terminológii používanej akademikmi v ich definíciách územia. Zatiaľ čo jedna skupina autorov definuje územie ako „oblasť“,⁴⁵ tá druhá používa termín „priestor“.⁴⁶ Na rozdiel od termínu oblasť, ktorý evokuje

³⁹ GERRARD, M. B. – WANNIER, G. E. (eds.). *Threatened Island Nations: Legal Implications of Rising Seas and a Changing Climate*. Cambridge: Cambridge University Press, 2013, s. 60.

⁴⁰ *Island of Palmas (Netherlands v United States of America)* (rozhodcovský nálež). Reports of International Arbitral Awards, 1928, zv. II, s. 838, 855.

⁴¹ Dohovor Organizácie Spojených národov o morskom práve, 1982, čl. 121 ods. 3.

⁴² *Ibid*, čl. 13. ods. 1.

⁴³ Case concerning Maritime Delimitation and Territorial Questions between Qatar and Bahrain (Qatar v. Bahrain) (rozsudok vo veci samej). I.C.J. Reports, 2001, s. 100 a nasl. (16. marec 2001).

⁴⁴ Case concerning Sovereignty over Pedra Branca/Pulau Batu Puteh, Middle Rocks and South Ledge (Malaysia v. Singapore) (rozsudok vo veci samej). I.C.J. Reports, 2008, s. 99 a nasl. (23. máj 2008).

⁴⁵ LOWE, V. *International Law*. Oxford: Oxford University Press, 2007, s. 137; SHAW, M. N. *Title to Territory in Africa: International Legal Issues*. Oxford: Clarendon Press, 1982, s. 61; O'CONNELL, D. P. *International Law*. 2. vyd. London: Stevens & Sons, 1971, s. 181; MILANOVIĆ, M. *The Law of State Responsibility and the Use of Force*. Oxford: Oxford University Press, 2014, s. 2; MALANCZUK, P. *Akehurst's Modern Introduction to International Law*. 7. vyd. London: Routledge, 1997, s. 76.

⁴⁶ GOTTMANN, J. *The Significance of Territory*. Charlottesville: University Press of Virginia, 1973, s. 29; KOHEN, M. G. (ed.). *Secession: International Law Perspectives*. Cambridge: Cambridge University Press, 2016,

primárne fyzickú časť zemského povrchu, priestor nemusí byť nutne len fyzický. V takomto prípade by teda bolo možné uvažovať napríklad o kybernetickom priestore ako o potenciálnom území.

Druhou otázkou je, či pevninské územie tvorí primárny substrát územia štátu a všetky ostatné druhy územia (predovšetkýmorské) sa odvodzujú od existencie pevniny, alebo je možné aj napríklad vodstvo štátu považovať za územie samé o sebe. Ak by bola správna druhá interpretácia, znamenalo by to, že ohrozené ostrovné štáty môžu aj po úplnom zaplavení ich pevninského územia aj naďalej spĺňať kritérium územia práve prostredníctvom ich teritoriálnych vôd. Pre vysvetlenie toho, prečo je táto myšlienka problematická, je potrebné najskôr priblížiť právny rámec medzinárodného morského práva vo vzťahu k morským nárokom štátov.

Pobrežné štáty majú nárok na štyriorské zóny, pričom v každej z nich môžu vykonávať svoju suverenitu na odlišných úrovniach. Prvou z nich je pobrežné more, ktorého šírka nesmie presiahnuť 12 morských míľ. V rámci pobrežného mora vykonáva štát plnú suverenitu, pričom ostatné štáty majú len právo pokojného prechodu ich lodí. Druhou zónou je príľahlá zóna, ktorá môže dosahovať šírku až 24 míľ a štát v nej môže vykonávať jurisdikciu nad colnými, fiškálnymi a imigračnými záležitosťami. Nasleduje výlučná ekonomická zóna, ktorej šírka je do 200 míľ a v ktorej má štát výlučné práva skúmať a využívať živé aj neživé prírodné zdroje, zriaďovať umelé stavby, vykonávať vedecký výskum a chrániť životné prostredie. Ostatné štáty však majú právo slobody plavby, preletu a právo kladenia morských káblov. Poslednou z morských zón je kontinentálny šelf, v ktorom má štát suverénne práva k prírodným zdrojom. Všetky ostatné svetové vody ktoré nespádajú ani do jednej z týchto zón niektorého zo štátov patria medzi tzv. šire more, ktoré je otvorené všetkým štátom.⁴⁷

Tieto štyriorské zóny, ako aj ich limity, sa spravujú režimom kodifikovanom v UNCLOS. Ak saorské zóny štátu neprekývajú s morskými zónami žiadneho iného štátu, môže tento štát nad nimi vyhlásiť suverenitu unilaterálne. Ak sa však zóny určitých dvoch štátov prekrývajú, je potrebné aby medzi sebou uzatvorili tzv. delimitačnú zmluvu, ktorou budú medzi nimi stanovené hranice. Dalo by sa teda konštatovať, žeorské právo je v tejto oblasti regulované primárne dvoma typmi právnych nástrojov – UNCLOS a bilaterálne delimitačné zmluvy.⁴⁸

UNCLOS bol vybudovaný na historickej premise, podľa ktorej pevnina dominuje more,⁴⁹ a vonkajšie limity morských zón štátov sa preto vždy počítajú od ich pobrežia podľa tzv. základných línií.⁵⁰ To v zásade znamená, že štát má právo vykonávať suverenitu nad nejakou časťou svetových vôd iba v prípade, ak má najskôr určité pevninské územie. Otázkou však je, či sú tieto základné línie fixné ak už raz boli určené, alebo sa posúvajú spolu s geograficky sa posúvajúcim pobrežím (tzv. ambulatórne základné línie). UNCLOS k tejto problematike explicitne nezaujíma žiadne stanovisko, avšak formulácia článku 5 UNCLOS naznačuje, že základná línia by mala byť v mieste, kde sa voda skutočne fyzicky dotýka pobrežia.⁵¹ Navyše, článok 7(2) UNCLOS umožňuje štátom zvoliť si v prípade, že ich pobrežie je vysoko nestabilné v dôsledku prírodných podmienok, základnú líniu pozdĺž najvzdialenejšej čiary odlivu.⁵² Potreba zakotvenia takejto výnimky naznačuje, že ako všeobecné pravidlo sú

s. xii; BRÖLMANN, C. *The Institutional Veil in Public International Law: International Organisations and the Law of Treaties*. Oxford: Hart Publishing, 2007, s. 88; ELDEN, S. *The Birth of Territory*. Chicago: University of Chicago Press, 2013.

⁴⁷ *Infra* 48.

⁴⁸ LISZTOWANT, J. Stability of Maritime Boundary Agreements. *The Yale Journal of International Law*, 2012, roč. 37, s. 153–199.

⁴⁹ Aegean Sea Continental Shelf (Greece v. Turkey) (rozsudok). I.C.J. Reports, 1978, s. 3, bod 86.

⁵⁰ *Supra* 41, čl. 5.

⁵¹ *Ibid.*

⁵² *Supra* 41, čl. 7, ods. 2.

základné línie podľa UNCLOS ambulatórne. K rovnakému záveru dospela napríklad aj International Law Association či Najvyšší súd USA.⁵³

Tento záver pre štáty ohrozené stúpajúcou hladinou morí znamená, že stratou ich pevninského územia zároveň stratia aj všetky ich morské nároky. V režime bilaterálnych delimitačných zmlúv je však situácia o niečo odlišná. Tieto zmluvy sú v medzinárodnom práve považované za mimoriadne stabilné, čo asi najvýraznejšie podčiarkuje fakt, že v štúdiu zahŕňajúcej 137 delimitačných zmlúv, neobsahovala ani jedna z nich ustanovenia, ktoré by upravovali ukončenie zmluvy.⁵⁴ Absencia takýchto ustanovení vo všeobecnosti *prima facie* znamená, že je zmluva záväzná natrvalo. Samozrejme, aj na takéto zmluvy sa vzťahuje VCLT a teda je možné ich jednostranne ukončiť na základe jedného z dôvodov, ktoré VCLT zakotvuje. V prípade geografických zmien pevninského územia štátov sa ako jediný použiteľný dôvod javí podstatná zmena pomerov podľa článku 62 VCLT.⁵⁵ Je však vysoko nepravdepodobné, že takáto jednostranná výpoveď by bola akceptovaná ako platná. Odsek 2 tohto článku totiž stanovuje, že podstatnej zmeny pomerov sa nemožno dovolávať, ak ide o zmluvu určujúcu štátne hranice. Ako potvrdil MSD v rozhodnutí *Aegean Sea*, pod túto formuláciu spadajú práve aj morské hranice.⁵⁶

3.1.2 Stále obyvateľstvo

Požiadavka stáleho obyvateľstva je veľmi úzko prepojená s požiadavkou územia. Ako uvádza Brownlie, prívlastok „stále“ v sebe nutne obsahuje implikáciu určitej stabilnej komunity kontrolujúcej nejaké územie.⁵⁷ Podobne Dixon vníma stále obyvateľstvo ako „obyvateľstvo prepojené s určitým územím na viac-menej trvalej báze“.⁵⁸ MSD v poradnom stanovisku k *Western Sahara* však potvrdil, že aj kočovné kmene je možné považovať za obyvateľstvo, pod podmienkou že majú práva k nejakému definovanému územiu.⁵⁹ To znamená, že aj ak by nízko položené ostrovné štáty zostali dôsledkom klimatických zmien úplne neobývatel'né a ich obyvateľstvo by bolo nútené migrovať do iných štátov, zostala by podmienka stáleho obyvateľstva napriek tomu naplnená pokiaľ aspoň minimálna časť ich územia, ku ktorému majú títo obyvatelia práva, zostane nezaplavená.

Podobne ako pri území, ani pri obyvateľstve medzinárodné právo nestanovuje žiadne pravidlá vo vzťahu k jeho veľkosti. Uvedené možno ilustrovať na príklade ostrova Pitcairn, patriaceho medzi Zámorské územia Spojeného kráľovstva, ktorý je trvale obývaný približne 35 obyvateľmi. Vo viacerých rezolúciách Valného zhromaždenia OSN bolo potvrdené právo týchto obyvateľov vytvoriť samostatný suverénny štát, v súlade s ich právom na sebaurčenie.⁶⁰ OSN tým teda potvrdilo, že aj takáto malá skupina ľudí je schopná tvoriť potenciálne obyvateľstvo štátu.

Popri tomto kvantitatívnom štandarde však obyvateľstvo štátu musí spĺňať aj určitý kvalitatívny štandard. Uvedené bolo potvrdené Správnym súdom v Kolíne nad Rýnom, ktorý

⁵³ INTERNATIONAL LAW ASSOCIATION. *Committee on Baselines under the International Law of the Sea, Report (Sofia Conference)* [online]. 2012, s. 31. Dostupné na internete: <https://ilareporter.org.au/wp-content/uploads/2015/07/Source-1-Baselines-Final-Report-Sofia-2012.pdf> [cit. 2026-04-11]; United States v. Louisiana. United States Reports, 1969, zv. 394, s. 11.

⁵⁴ COLSON, D. The Legal Regime of Maritime Boundary Agreements. In: CHARNEY, J. I. – ALEXANDER, L. M. (eds.). *International Maritime Boundaries*. Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers, 1993, s. 41–42.

⁵⁵ *Supra* 33, čl. 62.

⁵⁶ *Aegean Sea Continental Shelf (Greece v. Turkey)* (rozsudok). I.C.J. Reports, 1978, s. 3, bod 86.

⁵⁷ BROWNLIE, I. *Principles of Public International Law*. 7. vyd. Oxford: Oxford University Press, 2008, s. 70–71.

⁵⁸ DIXON, M. *International Law*. 6. vyd. Oxford: Oxford University Press, 2007, s. 119.

⁵⁹ *Western Sahara* (poradné stanovisko). I.C.J. Reports, 1975, s. 102.

⁶⁰ Napríklad Valné zhromaždenie OSN: Rezolúcia č. A/RES/79/108 – Question of Pitcairn. 4. december 2024.

sa zaoberal otázkou štátnosti entity s názvom „Principalita Sealand“. V danom prípade išlo o bývalú námornú pevnosť v medzinárodných vodách Veľkej Británie, kde skupina asi 106 jednotlivcov tvrdila, že vytvorila nový suverénny štát. Nemecký súd konštatoval, že hoci principiálne by aj takýto počet subjektov mohol tvoriť obyvateľstvo štátu, nepovažoval napriek tomu podmienku stáleho obyvateľstva za splnenú, keďže títo jednotlivci nežili spoločným komunitným životom. Pre podporu tohto záveru považoval súd za relevantné, že len malý počet obyvateľov sa trvale zdržiaval na pevnosti za účelom jej údržby zatiaľ čo ostatní ju navštevovali len sporadicky, fakt že okrem kasín a zábavných podnikov pevnosť neposkytovala takmer žiadnu inú infraštruktúru potrebnú pre život väčšej skupiny ľudí a taktiež skutočnosť, že údajní občania Sealandu získavali toto občianstvo primárne s cieľom získať určité ekonomické a fiškálne výhody.⁶¹

Práve splnenie tohto kvalitatívneho kritéria by bolo pre obyvateľov nízko položených ostrovných štátov problematické v prípade, že sa územie ich štátu začne postupne stávať neobývatelným. Ak dôsledkom migrácie dôjde k rozptýleniu obyvateľstva týchto štátov v rámci viacerých iných štátov, je nepravdepodobné, že by sa aj za takýchto okolností naďalej dalo hovoriť o ich spoločnom komunitnom živote. Podmienka obyvateľstva nebude splnená ani vtedy, ak nejakí ľudia v daných štátoch síce zostanú, ale iba za účelom jeho údržby či výlučne na základe ekonomických motivácií (napríklad ťaženie nerastných surovín).

Obyvateľstvo je významným faktorom aj v oblasti morských nárokov štátov. Ako už bolo spomenuté vyššie, v prípade, že sa ostrov stane neobývatelným, stane sa z neho skala v zmysle článku 121(3) UNCLOS, ktorý skalu definuje ako ostrov „trvale neobývatelný alebo neposkytujúci možnosť samostatnej ekonomickej existencie“. Takéto skaly nemajú v zmysle UNCLOS výlučnú ekonomickú zónu ani kontinentálny šelf. Otázka interpretácie uvedeného ustanovenia UNCLOS bola otvorená v spore týkajúcom sa nórskeho ostrova Jan Mayen. Tento ostrov nemá žiadne stále obyvateľstvo a v čase daného sporu sa na ňom nachádzalo iba niekoľko meteorologických a iných pracovníkov pod jurisdikciou nórskeho Ministerstva obrany, pričom na ňom neprebiehala žiadna ekonomická aktivita. Medzinárodná zmierovacia komisia medzi Nórskom a Islandom napriek tomu odmietla argumenty Islandu, že Jan Mayen je skalou v zmysle UNCLOS a naopak ho považovala za ostrov podľa tohto dohovoru. Toto tvrdenie komisia založila na tom, že celoročná prítomnosť niekoľkých pracovníkov na tomto ostrove dokazuje, že ostrov potenciálne obývatelný je.⁶² V porovnaní so striktnými kvalitatívnymi kritériami obyvateľstva pre účely štátnosti je teda obyvateľstvo pre účely morských nárokov definované menej prísne.

3.1.3 Vláda

Kritérium vlády ako elementu štátnosti je vyjadrením požiadavky vnútornej suverenity štátu, keď je štát ako efektívna právna entita schopný vykonávať verejnú moc vo vzťahu k jeho subjektom. Crawford považuje efektívnu vládu za najdôležitejšie kritérium štátnosti, avšak historická prax dokazuje, že jeho absencia nemusí nutne viesť k automatickej strate štátnosti.⁶³ Možno v tomto smere uviesť dva príklady.

Prvým z nich je postoj štátov k novovznikajúcim entitám v procese dekolonizácie. V mnohých prípadoch boli tieto entity, ktorým patrilo právo na sebaurčenie uznané za štáty ešte predtým, ako boli skutočne nad ich územím schopné vykonávať efektívnu vládu. Uvedené bolo

⁶¹ Verwaltungsgericht Köln: rozhodnutie z 3. mája 1978, sp. zn. 9 K 2565/77. Deutsches Verwaltungsblatt, 1978, s. 511 a nasl.

⁶² Zmierovacia komisia pre oblasť kontinentálneho šelfu medzi Islandom a Jan Mayenom: Report and Recommendations to the Governments of Iceland and Norway. International Legal Materials, 1981, roč. 20, s. 803–804.

⁶³ *Supra* 5, s. 57.

odôvodnené tým, že v prípade ak je nárok na nezávislosť týchto entít považovaný za legitímny, právo vykonávať verejnú moc by malo prevážiť nad reálnou schopnosťou ju vykonávať. Druhým príkladom sú už vyššie zmieňované „failed states“, kde napriek úplnému kolapsu vnútorných funkcií vlády boli tieto entity naďalej považované za štáty na základe silnej prezumpcie kontinuity štátnosti v medzinárodnom práve.⁶⁴

Je teda pravdepodobné, že táto prezumpcia by sa rovnako vzťahovala aj na nízko položené ostrovné štáty v prípade, že by stratili schopnosť vykonávať efektívnu kontrolu nad ich územím v dôsledku jeho neobývateľnosti či nejakej prírodnej katastrofy. Odlišnou je však situácia, keď by došlo k úplnej strate územia. Hoci tzv. vlády v exile sú známym konceptom v medzinárodnom práve, vždy v týchto prípadoch existoval určitý legitímny nárok k identifikovateľnému územiu.⁶⁵ Je otázne, či by aj bez takéhoto nároku mohla byť požiadavka efektívnej vlády splniteľná.

Veľmi limitovaným precedensom k tejto situácii je uznávanie reprezentatívnych orgánov zahraničného odboja počas 1. svetovej vojny, ako napríklad Československá národná rada či Poľský národný výbor, za „orgány v exile“ ešte predtým ako štát, ktorý reprezentovali vôbec existoval. Avšak na rozdiel od vlád v exile, ktoré majú určité fixné právomoci a sú považované za suverénne aj keď sídlia v zahraničí, orgány v exile môžu vykonávať len tie delegované právomoci, ktoré im je hostiteľský štát ochotný udeliť. V zásade by teda v takom prípade nebolo viac možné považovať nízko položené ostrovné štáty za skutočne nezávislé.⁶⁶

3.1.4 Schopnosť vstupovať do vzťahov s inými štátmi

Posledné Montevidejské kritérium je tradične považované za to najproblematickejšie. Požiadavka schopnosti vstupovať do vzťahov s inými štátmi bola v Montevidejskom dohovore zakotvená nad rámec troch kritérií tradične považovaných v odbornej literatúre za kritériá štátnosti, a ako poukazuje Crawford, ide v skutočnosti o dôsledok štátnosti, nie o jeho kritérium.⁶⁷ Je taktiež potrebné konštatovať, že schopnosť vstupovať do vzťahov so štátmi nepatrí výlučne len štátom, ale majú ju napríklad aj medzinárodné organizácie. Nemožno teda túto požiadavku považovať za vhodné rozlišovacie kritérium štátov od iných neštátnych entít v medzinárodnom práve. Existujú však dve hlavné koncepcie, prostredníctvom ktorých možno toto ustanovenie reinterpretovať.

Podľa niektorých autorov je touto formuláciou vyjadrená požiadavka nezávislosti, ako komplementárny aspekt vonkajšej suverenity popri suverenite vnútornej, ktorá je obsiahnutá v požiadavke efektívnej vlády.⁶⁸ Podľa druhej skupiny autorov ide v skutočnosti o implicitné kritérium uznania inými štátmi, keďže jediný spôsob ako môžu štáty získať schopnosť vstupovať do vzťahov s inými štátmi je práve prostredníctvom mechanizmu uznania.⁶⁹ Obom týmto kritériám sa bližšie budeme venovať v ďalšom texte.

⁶⁴ *Supra* 39, s. 67.

⁶⁵ *Supra* 37.

⁶⁶ *Supra* 39, s. 70.

⁶⁷ *Supra* 5, S. 47.

⁶⁸ AKANDE, D. The Importance of Legal Criteria for Statehood: A Response to Jure Vidmar [online]. *EJIL:Talk!* 2013. Dostupné na internete: <https://www.ejiltalk.org/the-importance-of-legal-criteria-for-statehood-a-response-to-jure-vidmar/> [cit. 2026-04-16].

⁶⁹ *Supra* 39, s. 70.

3.2 Ďalšie kritériá štátnosti

3.2.1 Nezávislosť

Nezávislosť štátu má dva aspekty – faktická nezávislosť a právna nezávislosť. Faktická nezávislosť znamená, že štát je schopný sebestačnosti, čo do veľkej miery závisí od vlastných zdrojov, ktoré má tento štát k dispozícii. Faktická nezávislosť štátu je teda neoddeliteľná od jeho územia. Právna nezávislosť znamená, že štát nie je podriadený moci žiadneho iného štátu, čo môže byť naplnené bez ohľadu na jeho teritoriálny status.⁷⁰ V súvislosti s problematikou štátnosti je k uvedenému možno pristupovať dvoma spôsobmi.

Podľa jedného myšlienkového prúdu je pre naplnenie štátnosti potrebná faktická aj právna nezávislosť. Tento názor sa však nejaví ako celkom správny napríklad s ohľadom na tzv. mikroštáty, ktoré sú považované za štáty napriek tomu, že v dôsledku ich veľkosti a obmedzených zdrojov sú do istej miery závislé na iných štátoch.⁷¹ Podľa opačného názoru sa naopak vyžaduje od štátov len nezávislosť právna. Táto pozícia bola potvrdená napríklad aj sudcom Anzilottim v jeho odlišnom stanovisku v prípade *Austro-German Customs Union*. Anzilotti chápal nezávislosť Rakúska ako „existenciu Rakúska... ako samostatného štátu, ktorý nie je subjektom moci žiadneho iného štátu či skupiny štátov... môže byť taktiež charakterizovaná ako suverenita štátu (*suprema potestas*), alebo externá suverenita, čo znamená že štát nad sebou nemá žiadnu inú moc ako moc medzinárodného práva“.⁷²

V stanovisku šiestich disentujúcich sudcov k uvedenému rozsudku bola zároveň aj zodpovedaná otázka, aká miera nezávislosti sa vyžaduje, aby entita mohla byť považovaná za štát. Podľa tohto stanoviska štát stratí svoju nezávislosť, ak „stratí právo vykonávať rozhodnutia nad svojim územím“, čím výslovne spája požiadavku nezávislosti s požiadavkou územia.⁷³ Daný názor však nie je medzi odborníkmi univerzálny a podľa niektorých autorov je štátnosť *prima facie* zachovaná ak má štát svoje vlastné orgány a právny systém.⁷⁴ Na základe takejto definície nezávislosti by teda bolo možné pre nízko položené ostrovné štáty spĺňať kritérium nezávislosti aj v prípade, že celkom stratia svoje územie, pod podmienkou že ostatné štáty budú naďalej uznávať legitimitu ich orgánov v exile.

3.2.2 Uznanie

Uznanie ako kritérium štátnosti má svoje korene v pozitivistickej doktríne, ktorá zakladá povinnosť štátov rešpektovať medzinárodné právo na súhlase týchto štátov. Podľa uvedeného princípu musí byť každý nový štát akceptovaný spoločenstvom už existujúcich štátov, keďže jeho vznik pre ne nutne vytvorí nové povinnosti. Táto teória je známa ako tzv. konštitutívna teória.⁷⁵ Medzi jej zástancov patril napríklad Oppenheim, podľa ktorého „štát existuje a vzniká ako medzinárodný subjekt len a výlučne prostredníctvom uznania“.⁷⁶ Jej protipólom je tzv. deklaratórna teória, podľa ktorej štát vzniká splnením určitých objektívnych a faktických kritérií a uznanie má teda len deklaratórne účinky. Túto teóriu reflektujú aj Montevidejské kritériá.⁷⁷

⁷⁰ *Ibid.*

⁷¹ *Supra* 8, s. 121.

⁷² Customs Regime between Germany and Austria (poradné stanovisko). P.C.I.J., Series A/B, č. 41, 1931, s. 57.

⁷³ *Ibid.*, s. 77.

⁷⁴ OKEKE, Ch. N. *Controversial Subjects of Contemporary International Law*. Enugu: Nwamife Publishers, 1974, s. 30.

⁷⁵ *Supra* 8, s. 110-111.

⁷⁶ OPPENHEIM, L. F. L. *International Law: A Treatise*. 8. vyd. (Lauterpacht, H., ed.), zv. I. London: Longmans, 1955, s. 125.

⁷⁷ *Supra* 75.

V súčasnom medzinárodnom práve už väčšina odborníkov nevníma uznanie ako *conditio sine qua non* štátnosti, a namiesto toho sú zástancami deklaratórnej teórie.⁷⁸ Ako už bolo uvedené vyššie, správnosť daného väčšinového názoru by bolo možné rozporovať s prihliadnutím na prax štátov, keď určité entity, ktoré Montevidejské kritériá spĺňajú napriek tomu za štáty považované nie sú, a naopak iné entity, ktoré ich nespĺňali za štáty uznané boli. Mohlo by sa javiť, že v prípade nízko položených ostrovných štátov by práve konštitutívna teória dokázala poskytnúť vhodný právny rámec pre ich kontinuálnu existenciu aj po strate objektívnych elementov štátnosti. Avšak tu je potrebné brať do úvahy aj širšie súvislosti toho, čo by akceptácia konštitutívnej teórie mohla znamenať pre medzinárodné právo. Jedným z dôvodov, na základe ktorých v modernom medzinárodnom práve prevážila deklaratórna teória, boli totiž aj negatívne dôsledky, ktoré konštitutívna teória vyvolávala vo vzťahu k iným ako európskym snahám o štátnosť, keď otázka vzniku určitého štátu bola v podstate len záležitosťou arbitrárneho politického rozhodovania silnejších európskych štátov.⁷⁹

Tento nedostatok konštitutívnej teórie však automaticky neznamená, že deklaratórna teória arbitrárna nie je. Tento konflikt možno ilustrovať analogicky na príklade vývoja judikatúry MSD vo vzťahu k sporom týkajúcim sa kontinentálnych šelfov. Staršie rozhodnutia MSD boli založené na myšlienke, že nároky ku kontinentálnemu šelfu boli otázkou práv štátu, ktoré existovali *ab initio* a *ipso facto*. Tento názor sa však ukázal byť problematickým, keďže to, aké konkrétne fakty mali byť považované za právne relevantné, nebolo upravené nikde a bolo vždy určované súdom *ad hoc*. Z tohto dôvodu došlo v rámci neskoršej judikatúry k odklonu, keď MSD ako rozhodujúce kritérium namiesto faktického stavu určil dosiahnutie spravodlivého výsledku. Možno tu teda pozorovať vývoj od objektívneho a faktického štandardu k štandardu abstraktnému, keďže žiaden fakt nemôže byť sám o sebe normatívny bez nejakého predchádzajúceho kritéria, ktoré mu prepožičia právnu relevanciu, a ktoré je vo svojej podstate taktiež subjektívne či dokonca arbitrárne.⁸⁰

4. PRÁVNE MODEL Y PO STRATE ÚZEMIA ŠTÁTOV

4.1 Smrť štátu

Prvým možným scenárom, ktorý môže nasledovať po úplnom zaplavení územia štátu, je tzv. smrť štátu, teda jeho zánik ako subjektu medzinárodného práva. Tento záver je v odbornej literatúre najčastejším a jeho zástancovia ho zakladajú na princípe *ex factis jus oritur*, teda fakty tvoria právo.⁸¹ Hoci by sa mohlo zdať, že ide o najviac intuitívne a jednoduché riešenie tohto problému, z hľadiska medzinárodného práva je neuspokojivé vo viacerých aspektoch.

V prvom rade by bol uvedený model v ostrom rozpore s princípmi ekvity a spravodlivosti. Najväčšími producentami skleníkových plynov, ktoré spôsobujú klimatické zmeny, sú veľké štáty ako US, Čína, či India.⁸² Nízko položené ostrovné štáty sa ako mikroštáty podieľali na klimatických zmenách len mizivým percentom. Nemožno teda považovať za spravodlivé, aby tieto štáty boli *de facto* potrestané za stav, ktorý nespôsobili, pričom

⁷⁸ *Ibid.*

⁷⁹ AALBERTS, T. Misrecognition in legal practice: the aporia of the Family of Nations. *Leiden Journal of International Law*, 2018.

⁸⁰ KOSKENNIEMI, M. The Politics of International Law. *European Journal of International Law*, 1990, roč. 1, č. 1, s. 4–32.

⁸¹ LEE, S. – BAUTISTA, L. Climate Change and Sea Level Rise: Nature of the State and of State Extinction. In: BARNES, R. – LONG, R. (eds.). *Frontiers in International Environmental Law: Oceans and Climate Challenges – Essays in Honour of David Freestone*. Leiden: Brill, 2021, s. 205–206.

⁸² WORLD RESOURCES INSTITUTE. *This Interactive Chart Shows Changes in the World's Top 10 Emitters* [online]. 2023. Dostupné na internete: <https://www.wri.org/insights/interactive-chart-shows-changes-worlds-top-10-emitters> [cit. 2026-04-16].

zodpovedné štáty nepocítia žiadne dôsledky a naopak môžu z tejto situácie dokonca profitovať (napríklad získaním práv k novým morským zónam).

Ďalším argumentom je skutočnosť, že zánik štátu bez nástupcu by bol v medzinárodnom práve bezprecedentnou situáciou, ktorá by vyvolala veľké množstvo negatívnych dôsledkov. Jedným z nich by bola napríklad otázka štátneho občianstva obyvateľov týchto štátov, ktorí by ich zánikom zostali *de jure* aj *de facto* bez občianstva. Ďalšou komplikovanou oblasťou by bol status medzinárodných zmlúv uzavretých týmito štátmi pred ich zánikom, keďže súčasné medzinárodné právo počíta iba so scenármi, kde je možná zmluvná sukcesia nástupníckeho štátu. Automatický zánik štátu po strate územia teda nemožno považovať za optimálne riešenie.⁸³

4.2 Transformácia štátu na *sui generis* entitu

Druhým možným scenárom, navrhovaným niektorými akademikmi, je transformácia štátov na neštátne suverénne entity, ktoré by mali v medzinárodnom práve podobný status ako napríklad Maltézsky rád či Svätá stolica. Podľa týchto autorov ide o akceptovateľnejšie riešenie, než snahy o umelé udržanie štátnosti, ktorá je ako koncept úzko prepojená so štátnym územím, pričom zanikajúcim štátom by aj po ich transformácii na neštátne entity mali byť garantované všetky ich suverénne práva.⁸⁴ Na tomto mieste opäť pripomíname citát Thomasa Batyho, ktorý medzinárodné právo charakterizoval ako štátnocentrický systém. Ako bolo argumentované v úvode, táto Batyho charakteristika zostáva aj v súčasnosti v zásade presná, a práve z tohto dôvodu nemožno ani toto riešenie považovať za celkom vhodné. Rozdiel medzi štátmi a neštátnymi subjektami totiž nie je len sémantický, ale implikuje v sebe konkrétne práva a právne postavenie zanikajúcich štátov.

Príkladom môže byť opäť problematika občianstva. Hoci v princípe je možné, aby neštátne entity ako Maltézsky rád či Svätá stolica vydávali cestovné dokumenty a udržiavali diplomatické styky so štátmi, občianstvo môže byť udelené výhradne len štátmi. V tejto oblasti by teda transformácia na neštátnu entitu viedla k rovnakému výsledku ako smrť štátu, a občania zanikajúcich štátov by ich prechodom na neštátnu entitu získali status osôb bez občianstva. Rovnako aj členstvo v medzinárodných organizáciách, či práva k morským zónam sú výhradnou výsadou štátov.⁸⁵

Z uvedeného teda vyplýva, že kontinuita štátnosti je aj po strate územia nízko položených ostrovných štátov jediným možným riešením. Existujú dva hlavné pohľady na to, ako by táto kontinuita mohla byť právne možná.

4.3 Štát ako právna fikcia

Prvá z týchto teórií je založená na chápaní uznania ako potenciálne konštitutívneho elementu štátnosti. Podstatou tejto idey je, že štátnosť nízko položených ostrovných štátov by po strate ich územia zostala zachovaná prostredníctvom uznania spoločenstvom štátov ako určitá právna fikcia. Nejde tu v tomto prípade o konštitutívnu teóriu štátnosti v pravom slova zmysle, ktorá bola opisovaná vyššie v texte. Podľa tohto názoru naplnenie objektívnych kritérií štátnosti môže *ipso facto* viesť k vzniku štátu, no kolektívne uznanie spoločenstvom štátov

⁸³ ALLEN, E. Ceci n'est pas un État: The Order of Malta and the Holy See as precedents for deterritorialized statehood. *Review of European, Comparative & International Environmental Law*, 2022.

⁸⁴ BURKETT, M. The Nation Ex-Situ: On Climate Change, Deterritorialized Nationhood and the Post-Climate Era. *Climate Law*, 2011, roč. 2, č. 3, s. 346.

⁸⁵ *Supra* 83.

môže kompenzovať absenciu niektorého z týchto kritérií a je samo o sebe dostatočné na vznik štátu.⁸⁶

Prirodzene sa tu teda naskytá otázka, čo možno kvalifikovať ako kolektívne uznanie. Zrejmým a pomerne jednoznačným príkladom kolektívneho uznania je členstvo v OSN. Ako výstižne uvádza Dugard, všetky štáty v rámci OSN vzájomne uznávajú existenciu jeden druhého ako právnických osôb, aj keď sa nutne nemusia uznávať politicky.⁸⁷ Situácia je už menej jednoznačná v prípade, že daný štát nie je členom OSN. Je napríklad uznanie Kosova 110 štátmi postačujúce na konštatovanie, že Kosovo bolo kolektívne uznané, alebo nie? A ak nie, potom aký počet štátov tvorí pomyselnú hranicu potrebnú pre kolektívne uznanie?

Zodpovedanie uvedených otázok zostáva už mimo rámca tohto textu. Presná definícia pojmu kolektívneho uznania je totiž významná predovšetkým v súvislosti so vznikom nových štátov. Nízko položené ostrovné štáty však už ako štáty existujú a štátnosť ani jedného z nich nie je v súčasnosti sporná - a teda ani nie je pochyb o tom, že aktuálne kolektívne uznané sú. Relevantnejšou otázkou pre ich situáciu je to, či v prípade ak uznanie už raz bolo dané, môže byť neskôr vzaté späť. Táto otázka sa zároveň priamo dotýka najsľabšieho miesta teórie právnej fikcie. Ak je totiž odpoveďou to, že uznanie môže byť štátmi vzaté späť kedykoľvek a bez obmedzenia, stáva sa štátnosť v rámci tohto modelu vysoko nestabilnou.

Existuje niekoľko možných spôsobov, ako túto problematiku uchopiť v prospech nízko položených ostrovných štátov. Niektorí z autorov odvodili svoju argumentáciu z právnej úpravy týkajúcej sa medzinárodnoprávnej zodpovednosti.⁸⁸ Podľa článku 41(2) Článkov o zodpovednosti štátov za medzinárodne protiprávne činy štáty nesmú „uznať za zákonnú situáciu vzniknutú závažným porušením normy *jus cogens*“.⁸⁹ V zmysle komentára k týmto článkom medzi normy charakteru *jus cogens* patrí aj právo na sebaurčenie.⁹⁰ Podľa tohto argumentu teda štáty nesmú uznať za zákonnú stratu štátnosti tých štátov, ktorých územie bolo zaplavené, keďže takáto situácia porušuje právo ich obyvateľov na sebaurčenie. Uvedené nie je presvedčivé z viacerých dôvodov. Jedným z nich je ten, že právo na sebaurčenie sa ako koncept vyvinulo v rámci procesu dekolonizácie a ako uvádza Shaw, je úzko prepojené s konceptom teritoriálnej integrity.⁹¹ Druhou a dôležitejšou chybou v tejto argumentácii je skutočnosť, že hoci strata štátnosti nízko položených ostrovných štátov môže teoreticky mať negatívne dôsledky na právo na sebaurčenie jeho obyvateľov, nemožno tvrdiť, že k strate štátnosti došlo samotným porušením tohto práva. Články o zodpovednosti štátov za medzinárodne protiprávne činy sú preto v tomto prípade neaplikovateľné.

Iný argument je možné odvodiť z koncepcie štátnosti, ktorej autorom je Jure Vidmar. Podľa Vidmara možno štát charakterizovať ako právne postavenie na základe medzinárodného obyčajového práva.⁹² Týmto Vidmar nechcel vyjadriť, že právo upravujúce otázky štátnosti je prevažne tvorené normami medzinárodného obyčajového práva (čo je pomerne zrejmé), ale že postavenie každého individuálneho štátu je samostatnou normou medzinárodného obyčajového práva. Vidmar túto tézu zakladá na induktívnej a deduktívnej analýze.⁹³ Induktívne Vidmar

⁸⁶ *Supra* 68.

⁸⁷ DUGARD, J. The Secession of States and Their Recognition in the Wake of Kosovo. *Collected Courses of the Hague Academy of International Law*, 2011, roč. 357, s. 57–58.

⁸⁸ VIDMAR, J. *Democratic Statehood in International Law: The Emergence of New States in Post-Cold War Practice*. Oxford: Hart Publishing, 2013, s. 44.

⁸⁹ KOMISIA OSN PRE MEDZINÁRODNÉ PRÁVO. *Články o zodpovednosti štátov za medzinárodne protiprávne činy*. Rezolúcia Valného zhromaždenia OSN č. A/RES/56/83, čl. 41.

⁹⁰ KOMISIA OSN PRE MEDZINÁRODNÉ PRÁVO. *Komentár k článku 40 k Článkom o zodpovednosti štátov za medzinárodne protiprávne činy*. Správa Komisie OSN pre medzinárodné právo, UN Doc. A/56/10, 2001, s. 283.

⁹¹ SHAW, M. N. *International Law*. 6. vyd. Cambridge: Cambridge University Press, 2008, s. 256–257.

⁹² VIDMAR, J. *Territorial Status in International Law*. Oxford: Bloomsbury Publishing, 2023, s. 200–202.

⁹³ GREEN, A. Ships of State and Empty Vessels: Critical Reflections on ‘Territorial Status in International Law’. *Oxford Journal of Legal Studies*, 2024, roč. 44, č. 4, s. 1023–1041.

tvrdí, že uznanie štátmi by malo byť chápané ako vyjadrenie *opinio juris* vo vzťahu k existencii nových štátov. Deduktívne tieto tvrdenia opiera o rozhodnutia MSD v prípadoch *International Status of South-West Africa* a *North Sea Continental Shelf*, podľa ktorých zmluvy, ktoré majú za cieľ vytvoriť nové štáty, a ktoré sa následne stanú účinnými *erga omnes*, tak robia tým, že kryštalizujú nové normy obyčajového práva.⁹⁴

Ak akceptujeme tento Vidmarov postoj, strata štátnosti sa v podstate stane otázkou zániku normy medzinárodného obyčajového práva. Normy medzinárodného obyčajového práva môžu zaniknúť ak stratia jeden zo svojich kľúčových elementov – prax štátov alebo *opinio juris*.⁹⁵ Z povahy veci však vyplýva, že spôsobiť zánik takejto normy nemožno unilaterálne – v takom prípade by išlo jednoducho o jej porušenie daným štátom. Ako bolo potvrdené MSD v prípade *Nicaragua*, tieto zmeny v praxi alebo *opinio juris* musia byť zdieľané ostatnými štátmi.⁹⁶ Ak teda chápeme uznanie ako *opinio juris*, späťvzatie tohto uznania jedným alebo len niekoľkými štátmi vo vzťahu k štátom, ktorých územie bolo zaplavené nemôže mať vplyv na ich právny status štátov ako noriem medzinárodného obyčajového práva, ale naopak by malo byť chápané ako porušenie tejto normy. Podobne ako len kolektívne uznanie môže samo o sebe viesť ku vzniku štátu, len kolektívne odmietnutie uznania môže viesť k zániku už existujúcich štátov.

4.4 Deteritorializovaný štát

Pojem deteritorializácia pôvodne pochádza z diela autorov Deleuzeho a Guattariho, *Kapitalizmus a schizofrénia*. Tento koncept nemusí byť vždy nutne použitý v súvislosti s územím, ale jeho význam je širší: najčastejšie je ním myslené prerušenie určitých fixných spoločenských štruktúr. V medzinárodnom práve je spájaný s modelom deteritorializovaného štátu, teda takého štátu, ktorého spoločenské usporiadanie sa prestane viazať na fyzické územie. Podľa Deleuzeho a Guattariho deteritorializácia vždy prebieha súčasne s reteritorializáciou - prerušené spoločenské štruktúry sa znovu nakonfigurujú iným spôsobom usporiadania. Pre koncept deteritorializovaného štátu je teda kľúčové zodpovedať, akým spôsobom možno znovu usporiadať štruktúry štátu bez väzby na územie.⁹⁷

Uvedené možno dosiahnuť rekonceptualizáciou samotného pojmu územie. Podľa Lythgoe územie nie je fyzickou realitou, ale vzniká ako výsledok určitých spoločenských praktík (napríklad okupáciou) a dôsledkov týchto praktík (pripisovanie konkrétneho významu konkrétnym častiam hmotného sveta). V tomto zmysle územie nie je základným elementom štátu ani neexistuje mimo štátu alebo *a priori* k nemu, keďže sú to práve praktiky štátu, na základe ktorých vzniká.⁹⁸ K podobnej konceptualizácii územia sa prihlásil de Lapradelle, ktorý v prejave pred Stálym dvorom medzinárodnej spravodlivosti vyslovil nasledovné: „...územie nie je objekt ani substancia, územie je rámec. Aký rámec? Rámec, v ktorom dochádza k vykonávaniu verejnej moci.“⁹⁹

⁹⁴ *International Status of South-West Africa* (poradné stanovisko). I.C.J. Reports, 1950, s. 128, samostatné stanovisko sudcu McNaira, bod 154; *North Sea Continental Shelf* (rozsudok vo veci samej). I.C.J. Reports, 1969, s. 3, bod 39.

⁹⁵ BEDERMAN, D. J. Acquiescence, Objection and the Death of Customary International Law. *Duke Journal of Comparative & International Law*, 2010, roč. 21, s. 31–45.

⁹⁶ *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua* (*Nicaragua v. United States of America*) (rozsudok vo veci samej). I.C.J. Reports, 1986, s. 14, bod 207.

⁹⁷ RUTKOWSKI, P. Decoding and deterritorialization. *Capitalism and state in the thought of Gilles Deleuze and Félix Guattari*. *Studia Politologiczne*, 2021, roč. 60, s. 49–67.

⁹⁸ LYTHGOE, G. *The Rebirth of Territory*. Cambridge: Cambridge University Press, 2024, s. 144.

⁹⁹ *Nationality Decrees Issued in Tunis and Morocco* (poradné stanovisko), ‘Part II. Speeches Made and Documents Read Before the Court’. P.C.I.J., Series C, č. 2, s. 106.

Podľa tohto chápania územia je geografická realita len substrátom, ktorému je prostredníctvom spoločenských praktík pripisovaný určitý význam, a len v spojení s týmto významom môže tvoriť územie. Týmto významom je výkon verejnej moci v určitom priestore. Z toho vyplýva, že v prípade straty fyzického priestoru tvoriaceho územie nemusí nutne dôjsť k zániku územia ako kritéria štátnosti, ak bude tento význam naviazaný na nový substrát, t.j. dôjde k jeho reteritorializácii v rámci nefyzického priestoru. Týmto nefyzickým priestorom by mohol byť napríklad kybernetický priestor. Viacero autorov súhlasí s názorom, že aj v kybernetickom priestore je možné vykonávať suverenitu a vytvárať pomyselné „kyberhranice“, napríklad prostredníctvom firewallov, reguláciou lokalizácie údajov či legislatívnymi rámcami ako GDPR Európskej únie alebo čínska Great Firewall.¹⁰⁰ Alternatívne by takýmto priestorom mohol byť dokonca aj právny poriadok daného štátu, pod ktorého jurisdikciu by v určitých záležitostiach naďalej spadali jeho obyvatelia, keďže ako argumentuje Lindahl, právny poriadok je priestorovo orientovanou štruktúrou.¹⁰¹

ZÁVER

Štát v medzinárodnom práve je statickým pojmom. Toto tvrdenie neznamena, že štáty ako také by boli statickými entitami – práve naopak, ich historický aj súčasný vývoj možno charakterizovať ako veľmi fluidný a dynamický. Statickou sa však stala naša koncepcia štátnosti, ktorá postupne vykryštalizovala v podobe tradičného chápania štátu ako rigidne definovanej a koncepcie ohraničenej entity. Cieľom tohto príspevku bolo v prvom rade demonštrovať, že uvedená všeobecne akceptovaná definícia už viac nie je postačujúca vo svetle nových výziev pre medzinárodné právo akými sú klimatické zmeny a stúpajúce hladiny morí. Druhým cieľom príspevku bolo argumentovať v prospech kontinuity takýchto štátov, keďže alternatívne scenáre by boli doktrínálne neuspokojivé a normatívne nespravodlivé, a predložiť návrhy určitých právnych rámcov, prostredníctvom ktorých by takáto kontinuita bola potenciálne realizovateľná. Otázku toho, ktorý z týchto modelov by mal byť v konečnom dôsledku najoptimálnejším, nechávame v texte zámerne otvorenú, keďže jej odpoveď bude pravdepodobne závislá na budúcom progresívnom vývoji medzinárodného práva, ako aj na politickej vôli štátov.

SUMMARY

The concept of statehood in international law has become static. This does not mean that states themselves are static entities—on the contrary, both their historical and contemporary development can be characterised as highly fluid and dynamic. Rather, it is our conception of statehood that has become static, gradually crystallising into the traditional understanding of the state as a rigidly defined and conceptually bounded entity. The primary aim of this article has been to demonstrate that this generally accepted definition is no longer adequate in light of emerging challenges to international law, particularly climate change and rising sea levels. A second objective has been to argue in favour of the continuity of such states, as the alternative scenarios would be both doctrinally unsatisfactory and normatively unjust, and to propose possible legal frameworks through which such continuity could potentially be maintained. The question of which of these models should ultimately be regarded as the most appropriate is deliberately left open, as its resolution will likely depend on the future progressive development of international law, as well as on the political will of states.

¹⁰⁰ ANG, Y. “Digital Territory” and Its Implications on Sovereignty, Non-Intervention and Use of Force. *Hague Yearbook of International Law*, 2026, roč. 39.

¹⁰¹ LINDAHL, H. Legal Order and the ‘Globality’ of Global Law. *Tilburg Law Review*, 2012, roč. 17, s. 168–176.

Bibliografia:

Monografie

ALSTON, P. The 'Not-a-Cat' Syndrome: Can the International Human Rights Regime Accommodate Non-State Actors? In: ALSTON, P. (ed.). *Non-State Actors and Human Rights*. Oxford: Oxford University Press, 2005.

BATY, T. *The Canons of International Law*. Londýn: J. Murray, 1930.

BRÖLMANN, C. *The Institutional Veil in Public International Law: International Organisations and the Law of Treaties*. Oxford: Hart Publishing, 2007.

BROWNLIE, I. *Principles of Public International Law*. 7. vyd. Oxford: Oxford University Press, 2008.

CAVARE, L. *Le droit international public positif*. Paris: A. Pedone, 1967.

COLSON, D. The Legal Regime of Maritime Boundary Agreements. In: CHARNEY, J. I. – ALEXANDER, L. M. (eds.). *International Maritime Boundaries*. Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers, 1993.

COSTI, A. – ROSS, N. J. The Ongoing Legal Status of Low-Lying States in the Climate-Change Future. In: *Small States in a Legal World*.

CRAWFORD, J. *The Creation of States in International Law*. Oxford: Oxford University Press, 1979.

DIXON, M. *International Law*. 6. vyd. Oxford: Oxford University Press, 2007.

DUGARD, J. *The Secession of States and Their Recognition in the Wake of Kosovo*. Collected Courses of the Hague Academy of International Law, 2011, roč. 357.

DUURSMA, J. C. *Fragmentation and the International Relations of Micro-States: Self-Determination and Statehood*. Cambridge: Cambridge University Press, 1996.

ELDEN, S. *The Birth of Territory*. Chicago: University of Chicago Press, 2013.

FIORE, P. *International Law Codified and Its Legal Sanction or the Legal Organization of the Society of States*. 5. vyd. New York: Baker, Voorhis & Co., 1918.

GERRARD, M. B. – WANNIER, G. E. (eds.). *Threatened Island Nations: Legal Implications of Rising Seas and a Changing Climate*. Cambridge: Cambridge University Press, 2013.

GOTTMANN, J. *The Significance of Territory*. Charlottesville: University Press of Virginia, 1973.

GROTIUS, H. *De Iure Belli ac Pacis*. 1646.

HULL, C. *Some of the Results of the Montevideo Conference: Address before the National Press Club, Washington, February 10, 1934*. Washington: US Government Printing Office, 1934.

JELLINEK, G. *Allgemeine Staatslehre*. 3. vyd. Berlin: O. Häring, 1914.

KOHEN, M. G. (ed.). *Secession: International Law Perspectives*. Cambridge: Cambridge University Press, 2016.

KOSKENNIEMI, M. What is International Law For? In: EVANS, M. D. (ed.). *International Law*. 4. vyd. Oxford: Oxford University Press, 2014.

LEE, S. – BAUTISTA, L. Climate Change and Sea Level Rise: Nature of the State and of State Extinction. In: BARNES, R. – LONG, R. (eds.). *Frontiers in International Environmental Law: Oceans and Climate Challenges – Essays in Honour of David Freestone*. Leiden: Brill, 2021.

LISZT, F. von. *Das Völkerrecht: Systematisch dargestellt*. Berlin: O. Häring, 1904.

LOWE, V. *International Law*. Oxford: Oxford University Press, 2007.

LYTHGOE, G. *The Rebirth of Territory*. Cambridge: Cambridge University Press, 2024.

MALANCZUK, P. *Akehurst's Modern Introduction to International Law*. 7. vyd. London: Routledge, 1997.

MILANOVIĆ, M. *The Law of State Responsibility and the Use of Force*. Oxford: Oxford University Press, 2014.

O'CONNELL, D. P. *International Law*. 2. vyd. London: Stevens & Sons, 1971.

OKEKE, Ch. N. *Controversial Subjects of Contemporary International Law*. Enugu: Nwamife Publishers, 1974.

OPPENHEIM, L. F. L. *International Law: A Treatise*. 8. vyd. London: Longmans, Green and Co., 1955.

PUFENDORF, S. *De Iure Naturae et Gentium Libri Octo*. 1672.

SCELLE, G. *Précis de Droit des Gens: Principes et Systématique*. Paris: Sirey, 1932.

SHAW, M. N. *International Law*. 6. vyd. Cambridge: Cambridge University Press, 2008.

SHAW, M. N. *Title to Territory in Africa: International Legal Issues*. Oxford: Clarendon Press, 1982.

VATTEL, E. de. *Le Droit des Gens*. 1758.

VIDMAR, J. *Democratic Statehood in International Law: The Emergence of New States in Post-Cold War Practice*. Oxford: Hart Publishing, 2013.

VIDMAR, J. *Territorial Status in International Law*. Oxford: Bloomsbury Publishing, 2023.

VITORIA, F. de. *De Indis ac de Iure Belli Relectiones*. 1696.

Články

AALBERTS, T. Misrecognition in legal practice: the aporia of the Family of Nations. *Leiden Journal of International Law*, 2018.

ALLEN, E. Ceci n'est pas un État: The Order of Malta and the Holy See as precedents for deterritorialized statehood. *Review of European, Comparative & International Environmental Law*, 2022.

ALMEIDA, J. M. de. The Peace of Westphalia and the Idea of Respublica Christiana. *Teoria das Relações Internacionais*.

ANG, Y. "Digital Territory" and Its Implications on Sovereignty, Non-Intervention and Use of Force. *Hague Yearbook of International Law*, 2026, roč. 39.

BEDERMAN, D. J. Acquiescence, Objection and the Death of Customary International Law. *Duke Journal of Comparative & International Law*, 2010, roč. 21.

BESSON, S. International Courts and the Jurisprudence of Statehood. *Transnational Legal Theory*, 2019, roč. 10, č. 1.

BILGE, M. E. Remarks. *Yearbook of the International Law Commission*, 1973, zv. 1.

BURKETT, M. The Nation Ex-Situ: On Climate Change, Deterritorialized Nationhood and the Post-Climate Era. *Climate Law*, 2011, roč. 2, č. 3.

GRANDEY, B. S. – DAUWELS, J. – KOH, Z. Y. – HORTON, B. P. – CHEW, L. Y. Fusion of Probabilistic Projections of Sea-Level Rise. *Earth's Future*, 2024, roč. 12, č. 12.

GRANT, T. D. Defining Statehood: The Montevideo Convention and its Discontents. *Columbia Journal of Transnational Law*, 1998–1999, roč. 37.

GREEN, A. Ships of State and Empty Vessels: Critical Reflections on 'Territorial Status in International Law'. *Oxford Journal of Legal Studies*, 2024, roč. 44, č. 4.

KELSEN, H. The Pure Theory of Law and Analytical Jurisprudence. *Harvard Law Review*, 1941–1942, roč. 55.

KOSKENNIEMI, M. The Politics of International Law. *European Journal of International Law*, 1990, roč. 1, č. 1.

LINDAHL, H. Legal Order and the 'Globality' of Global Law. *Tilburg Law Review*, 2012, roč. 17.

LISZTWANT, J. Stability of Maritime Boundary Agreements. *The Yale Journal of International Law*, 2012, roč. 37.

MOSCOSO DE LA CUBA, P. The Statehood of 'Collapsed' States in Public International Law. *Agenda Internacional*, 2011, roč. XVIII, č. 29.

RAYFUSE, R. International Law and Disappearing States: Utilising Maritime Entitlements to Overcome the Statehood Dilemma. *U.N.S.W. Law Research Paper*, 2010, 52.

RUTKOWSKI, P. Decoding and deterritorialization. Capitalism and state in the thought of Gilles Deleuze and Félix Guattari. *Studia Politologiczne*, 2021, roč. 60.

Internetové zdroje

AKANDE, D. The Importance of Legal Criteria for Statehood: A Response to Jure Vidmar [online]. *EJIL:Talk!* 2013. Dostupné na internete: <https://www.ejiltalk.org/the-importance-of-legal-criteria-for-statehood-a-response-to-jure-vidmar/> [cit. 2026-04-16].

GREEN, A. Towards an (Im)possible Polis: Legal Imagination and State Continuity [online]. *Völkerrechtsblog*, 2023. Dostupné na internete: <https://voelkerrechtsblog.org/towards-an-impossible-polis-legal-imagination-and-state-continuity/> [cit. 2026-04-11].

INTERNATIONAL LAW ASSOCIATION. *Committee on Baselines under the International Law of the Sea, Report (Sofia Conference)* [online]. 2012. Dostupné na internete: <https://ilareporter.org.au/wp-content/uploads/2015/07/Source-1-Baselines-Final-Report-Sofia-2012.pdf> [cit. 2026-04-11].

SHAW, M. *The Article 12(3) Declaration of the Palestinian Authority, the International Criminal Court and International Law* [online]. 2011. Dostupné na internete: <http://ssrn.com/abstract=1782668> [cit. 2026-04-11].

WORLD RESOURCES INSTITUTE. *This Interactive Chart Shows Changes in the World's Top 10 Emitters* [online]. 2023. Dostupné na internete: <https://www.wri.org/insights/interactive-chart-shows-changes-worlds-top-10-emitters> [cit. 2026-04-16].

Judikatura

Aegean Sea Continental Shelf (Greece v. Turkey) (rozsudok). I.C.J. Reports, 1978.

Case concerning Maritime Delimitation and Territorial Questions between Qatar and Bahrain (Qatar v. Bahrain) (rozsudok vo veci samej). I.C.J. Reports, 2001 (16. marec 2001).

Case concerning Sovereignty over Pedra Branca/Pulau Batu Puteh, Middle Rocks and South Ledge (Malaysia v. Singapore) (rozsudok vo veci samej). I.C.J. Reports, 2008 (23. máj 2008).

Customs Regime between Germany and Austria (poradné stanovisko). P.C.I.J., Series A/B, č. 41, 1931.

Deutsche Continental Gas-Gesellschaft v. Polish State. Annual Digest of Public International Law Cases, 1929, zv. 5 (Nemecko-poľský zmiešaný rozhodcovský tribunál).

International Status of South-West Africa (poradné stanovisko). I.C.J. Reports, 1950.

Island of Palmas (Netherlands v United States of America) (rozhodcovský nález). Reports of International Arbitral Awards, 1928, zv. II.

MEDZINÁRODNÝ SÚDNY DVOR. Advisory Opinion on Climate Change and Sea-Level Rise, 2025.

MEDZINÁRODNÝ SÚDNY DVOR. Vyhlásenie sudcu Tomku, 2025.

Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America) (rozsudok vo veci samej). I.C.J. Reports, 1986.

Nationality Decrees Issued in Tunis and Morocco (poradné stanovisko), 'Part II. Speeches Made and Documents Read Before the Court'. P.C.I.J., Series C, č. 2.

North Sea Continental Shelf (rozsudok vo veci samej). I.C.J. Reports, 1969.

United States v. Louisiana. United States Reports, 1969, zv. 394.

Verwaltungsgericht Köln: rozhodnutie z 3. mája 1978, sp. zn. 9 K 2565/77. Deutsches Verwaltungsblatt, 1978.

Western Sahara (poradné stanovisko). I.C.J. Reports, 1975.

Zmierovacia komisia pre oblasť kontinentálneho šelfu medzi Islandom a Jan Mayenom: Report and Recommendations to the Governments of Iceland and Norway. International Legal Materials, 1981, roč. 20.

Medzinárodné zmluvy

Dohovor o právach a povinnostiach štátov (Montevideo, 1933).

Dohovor Organizácie Spojených národov o morskom práve, 1982.

Viedenský dohovor o zmluvnom práve, Viedeň, 1969.

Iné

INTERNATIONAL LAW ASSOCIATION. *International Law and Sea Level Rise. Final Report*. Athens Conference, 2024.

INTERNATIONAL LAW COMMISSION. *Sea-level rise in relation to international law. Final report*. 2025.

IPCC. *Climate Change 2007: The Physical Science Basis. Contribution of Working Group I to the Fourth Assessment Report of the IPCC*. Cambridge: Cambridge University Press, 2007.

KOMISIA OSN PRE MEDZINÁRODNÉ PRÁVO. *Články o zodpovednosti štátov za medzinárodne protiprávne činy*. Rezolúcia Valného zhromaždenia OSN č. A/RES/56/83.

KOMISIA OSN PRE MEDZINÁRODNÉ PRÁVO. *Komentár k Článkom o zodpovednosti štátov za medzinárodne protiprávne činy*. Správa Komisie OSN pre medzinárodné právo, UN Doc. A/56/10, 2001.

Report of the Delegates of the United States of America to the Seventh International Conference of American States, Montevideo, Uruguay, December 3–26, 1933. Washington: US Government Printing Office, 1934.

VALNÉ ZHROMAŽDENIE OSN. *Rezolúcia č. A/RES/79/108 – Question of Pitcairn*. 4. december 2024.

ČO S CESTOVNÝM POISTENÍM PRI ZRUŠENEJ DOVOLENKE?

What Happens to Travel Insurance When a Vacation Is Cancelled?

Vanesa Sabolová

Abstrakt: Článok sa zaoberá právnou povahou cestovného poistenia v situáciách, keď k plánovanej ceste nedôjde z dôvodu objektívnych prekážok. Reflektuje podstatu poistného rizika a skúma oprávnenosť nároku na poistné v prípadoch absencie reálnej poistnej ochrany. Zároveň analyzuje limity súčasnej právnej úpravy a perspektívy riešenia tejto problematiky v rámci pripravovanej rekodifikácie súkromného práva.

Kľúčové slová: poistná zmluva; cestovné poistenie; poistné riziko; vyššia moc; náhodná udalosť; poistný záujem.

Abstract: This article examines the legal nature of travel insurance in situations where a planned trip does not take place due to objective obstacles. It considers the nature of the insured risk and examines the validity of insurance claims in cases where no actual insurance coverage exists. At the same time, it analyzes the limitations of the current legal framework and explores the prospects for addressing this issue within the forthcoming recodification of private law.

Key Words: Insurance Contract; Travel Insurance; Insured Risk; Force Majeure; Fortuitous Event; Insured Interest.

Zoznam skratiek a značiek:

NS ČR	Najvyšší soud České republiky
NS SR	Najvyšší soud Slovenskej republiky
ods.	odsek
OZ	zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov
resp.	respektíve
sp. zn.	spisová značka
t. j.	to jest
VPP	všeobecné poistné podmienky

Pod'akovanie

Touto cestou by som chcela vyjadriť úprimnú vd'aku JUDr. Veronike Zoričákovej, PhD., za jej ochotu, venovaný čas a všetky cenné rady, ktoré mi poskytla pri vypracovaní tohto príspevku.

ÚVOD

Poistenie predstavuje jeden zo spôsobov, prostredníctvom ktorého možno predchádzať alebo aspoň zmierňovať nepriaznivé následky udalostí, ktoré môžu objektívne nastať. Jeho podstata spočíva v prenesení finančného zaťaženia spojeného s rizikom z jeho nositeľa na poisťovateľa.¹

Cestovné poistenie v súčasnosti predstavuje jeden z najčastejších produktov, ktoré poisťovne ponúkajú. Každá osoba realizujúca cestu do zahraničia musí brať do úvahy potenciálne riziká a nepredvídateľné okolnosti, ktoré môžu nastať. Cestovné poistenie možno vnímať ako ochranný mechanizmus, ktorý zabezpečuje finančné krytie a pomoc v situáciách nečakaných udalostí počas pobytu v zahraničí. Jeho špecifickosť spočíva v tom, že sa viaže na konkrétne časové obdobie a ohraničené územie, ktoré je mimo miesta obvyklého bydliska. Na rozdiel od iných druhov poistenia ide spravidla o krátkodobý právny vzťah, ktorého trvanie je úzko späté s realizáciou plánovanej cesty.

Obsah cestovného poistenia býva komplexný a zahŕňa viaceré poistné riziká, najmä poistenie liečebných nákladov, poistenie batožiny, poistenie zodpovednosti za škodu, úrazové poistenie, poistenie storna, poistenie predčasného návratu alebo poistenie technickej asistencie. Cestovné poistenie predstavuje komplexný poistný produkt, ktorý kryje riziká a náhodné udalosti, ktoré môžu objektívne nastať. Otázky sa však vynárajú v prípade, ak nastane situácia, že cestovné poistenie uzatvoríme, ale nakoniec nevycestujeme.

Táto práca reaguje na aktuálnu nepriaznivú situáciu vo svete, v dôsledku ktorej dochádza k obmedzeniu alebo znemožneniu cestovania do vybraných destinácií. Práca sa zameriava na nejasné situácie, ktoré vzniknú v dôsledku nevycestovania medzi osobami, ktoré si poistenie uzavreli, a poisťovňami, ktoré majú niesť poistné riziko. Súčasná nepriaznivá globálna situácia ukázala, že niektoré právne poriadky neponúkajú priamočiare a efektívne riešenie tejto situácie a slovenské právo nie je výnimkou.

Cieľom príspevku je vyriešiť otázky, ktoré naša právna úprava explicitne nerieši, a teda situáciu, či môže poistený žiadať v prípade nevycestovania vrátenie poistného.

1. POISTNÁ ZMLUVA

Poistná zmluva predstavuje dvojstranný a odplatný právny úkon, ktorým vzniká záväzkovoprávny vzťah medzi poisťovňou a poisteným. Aj keď OZ nepomenúva subjekty poistnoprávneho vzťahu *expressis verbis*, právna teória rozlišuje poisťiteľa (poisťovňu), poistníka (osobu, ktorá uzavrela poistnú zmluvu a platí poistné) a poisteného (osobu, na ktorej život, zdravie, majetok alebo zodpovednosť sa poistenie vzťahuje). Poistník a poistený môžu, ale nemusia byť totožnými osobami. Poistná zmluva je zmluva synalagmatická.² Z tohto dôvodu vieme povedať, že plnenie jednej zmluvnej strany je podmienené plnením strany druhej. Vzájomná podmienenosť vychádza z § 788 OZ, ktorý ustanovuje, že „*Poistnou zmluvou sa poisťiteľ zaväzuje poskytnúť v dojednanom rozsahu plnenie, ak nastane náhodná udalosť v zmluve bližšie označená a fyzická alebo právnická osoba, ktorá s poisťiteľom poistnú zmluvu uzavrela, je povinná platiť poistné.*“

Výnimočnosť poistnej zmluvy spočíva v tom, že ju možno charakterizovať ako zmluvu rizikovú alebo odvážnu (aleatórnu).³ Z povahy cestovného poistenia vyplýva, že osoba, ktorá plánuje vycestovať, sa zaväzuje platiť poistné, hoci neexistuje žiadna istota, že dôjde k vzniku poistnej udalosti. Pre osobu, ktorá uzatvorí cestovné poistenie, je však podstatné, že dôjde k

¹ PETRUŠÁK, M. – ŠULÍKOVÁ, M. *Poistné zmluvy*. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 1.

² SVOBODA, J. a kol. *Občiansky zákonník: komentár a súvisiace predpisy*. 5., podstatne prepracované a doplnené vydanie. Praha: Eurounion, 2004, s. 742.

³ *Ibid.* s. 743.

transferu rizika. Riziko, ako následok možnej náhodnej udalosti, sa prenesie na poistiteľa, ktorý bude znášať dopady, v rozsahu dohodnutom v poistnej zmluve. Medzi zmluvnými stranami zároveň vzniká vzťah založený na dôvere.⁴ Poistník plne dôveruje poistiteľovi, že po splnení jeho povinnosti zaplatiť poistné, mu bude garantovaná ochrana.

1.1 Náhodná udalosť

„Poistná udalosť je definovaná ako náhodná udalosť, čo činí náhodnosť základným atribútom poistnej udalosti.“⁵ Za náhodnú udalosť sa považuje každá udalosť, o ktorej účastníci poistného vzťahu dôvodne predpokladajú, že môže nastať.

Ak absentuje znak náhodnosti, nemožno hovoriť o riadne vymedzenom predmete poistnej zmluvy. Náhodnosť pritom predstavuje jej podstatný atribút, keďže poistné plnenie poistovateľa je viazané na neistú udalosť, ktorej vznik nie je v čase uzavretia zmluvy známy. V prípade, ak jedna zo zmluvných strán už pri uzatváraní poistnej zmluvy vie, že poistná udalosť buď určite nastane, alebo naopak nemôže nastať, dochádza k absencii náhodnosti, a tým k narušeniu samotnej podstaty poistného vzťahu. Jednoducho povedané, v tomto type záväzkovoprávneho vzťahu je nevedomosť o budúcej udalosti, na ktorú sa poistujeme, kľúčová. Uvedené závery potvrdzuje aj rozsudok NS ČR, ktorý uviedol: *„Byl přijat názor, že nahodilou událostí je skutečnost určená pojistnými podmínkami, o níž účastníci pojištění odůvodněně předpokládají, že může nastat, v době vzniku pojištění však nevědí, zda nastane, popřípadě kdy nastane. Nahodilou není událost, o níž se v době vzniku pojištění ví, že už nastala, ani událost, kterou úmyslně přivodil ten, na jehož majetek, život nebo na jehož odpovědnost za škody se pojištění vztahuje, popř. ten, komu v případě pojistné události vznikne právo na plnění.“⁶*

Ako bolo uvedené, podstata poistnej zmluvy spočíva v dôvere medzi zmluvnými stranami, pričom lojalita poistovateľa kryť finančné riziká, je podmienená existenciou neistoty. Obe zmluvné strany síce dôvodne predpokladajú, že poistná udalosť môže nastať, avšak poistený nemôže mať vedomosť o tom, kedy k nej dôjde a či k nej vôbec dôjde.

1.2 Riziko

„Vznik náhodnej udalosti znamená realizáciu rizika.“⁷

Pojmy riziko a náhodná udalosť sú v právnom kontexte poistného práva úzko prepojené, avšak nemožno ich stotožňovať. Riziko predstavuje možnosť vzniku určitej nepriaznivej udalosti, teda abstraktnú mieru neistoty, ktorá je predmetom poistného krytia. Naproti tomu náhodná udalosť je konkrétnym prejavom tohto rizika, teda jeho realizáciou, s ktorou poistná zmluva spája vznik povinnosti poistovateľa poskytnúť poistné plnenie.

Poistenie sa vzťahuje výlučne na tie udalosti, pre ktoré bola medzi zmluvnými stranami dohodnutá poistná ochrana, pričom jeho predmetom je krytie konkrétne vymedzených rizík. V tejto súvislosti sa v odbornej praxi používa pojem poistné riziko, a to v dvoch základných významoch:

A) na označenie samotného nebezpečenstva (napr. požiar)

B) veľkosť pravdepodobnosti vzniku náhodnej udalosti.⁸

Miera pravdepodobnosti vzniku náhodnej udalosti zohráva významnú úlohu pri určovaní výšky poistného, keďže poistovateľ ju zohľadňuje pri posudzovaní

⁴ ŠIMEK, R. *Pojistný zájem jako předpoklad existence pojištění a možnosti jeho přenositelnosti*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta, 2022.

⁵ Rozsudok Najvyššieho súdu SR z 27.3.2025, sp. zn. 4Cdo/25/2024.

⁶ Rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky z 21.6.2007, sp. zn. 30 Cdo 1273/2006.

⁷ PETRUEÁK, M. – ŠULÍKOVÁ, M. *Poistné zmluvy*. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 1.

⁸ PETRUEÁK, M. – ŠULÍKOVÁ, M. *Poistné zmluvy*. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 2.

pravdepodobnosti vzniku poistnej udalosti. V rámci cestovného poistenia možno tento rozdiel ilustrovať na porovnaní rôznych typov dovolení.

Zoberme si do úvahy situáciu, že dve osoby uzatvoria cestovné poistenie. Jedna osoba vycestuje do vysokohorských oblastí Nepálu a druhá osoba má v pláne vycestovať iba za účelom rekreácie a zdržiavať sa len pri mori. Teda, ak si poistník uzatvára poistenie pre pobyt v horskom prostredí, napríklad pri turistike vo vysokohorských oblastiach Nepálu, riziko vzniku úrazu, ako je zlomenina dolnej končatiny, je objektívne vyššie ako pri rekreačnom pobyte pri mori. Táto skutočnosť sa premieňa do vyššieho poistného, keďže poisťovateľ kalkuluje s vyššou pravdepodobnosťou vzniku poistnej udalosti.

Preto je potrebné rozlišovať medzi samotným rizikom a náhodnou udalosťou. Riziko v uvedenom prípade predstavuje pravdepodobnosť, že k úrazu dôjde, pričom táto pravdepodobnosť sa líši v závislosti od charakteru vykonávanej činnosti a prostredia. Náhodnou udalosťou je konkrétny úraz, napríklad zlomenina dolnej končatiny, bez ohľadu na to, či k nej dôjde pri vysokohorskej turistike alebo pri rekreačnej činnosti pri mori. Hoci ide o identickú udalosť, pravdepodobnosť jej vzniku, teda miera rizika, sa v závislosti od okolností podstatne odlišuje.

1.3 Podmienená návratnosť

Jednou zo základných zásad poistného práva je princíp podmienenej návratnosti. Tento princíp vyjadruje, že poistné plnenie sa poskytuje poistenému len za splnenia vopred dohodnutých podmienok, predovšetkým v prípade, ak dôjde k vzniku poistnej udalosti, ktorá je krytá poistnou zmluvou a bližšie špecifikovaná v poistných podmienkach.⁹

Podstatou poistného vzťahu teda nie je automatická návratnosť zaplateného poistného, ale poskytnutie ochrany pred rizikom. Poistník neplatí poistné za istotu návratu finančných prostriedkov, ale za to, že poisťovateľ preberá na seba riziko vzniku náhodnej udalosti.

Z uvedeného princípu vyplýva, že ekonomická rovnováha poistného vzťahu je založená na vzájomnej ekvivalencii, poistník platí poistné a poisťovateľ na oplátku preberá riziko. Ak dôjde k poistnej udalosti, poisťovateľ plní, ak k nej nedôjde, poistné zostáva poisťovateľovi ako protihodnota za nesenie rizika.¹⁰

Táto koncepcia však predpokladá, že poisťovateľ reálne vstúpi do postavenia subjektu nesúceho poistné riziko. V situácii, keď k tomu vôbec nedôjde, napríklad ak poistník z objektívnych dôvodov nevycestuje a poistná ochrana sa „neaktivuje“, vzniká zásadná otázka, či je možné naďalej aplikovať princíp podmienenej návratnosti v jeho tradičnom význame. Poistník v takom prípade platí poistné bez reálnej protihodnoty v podobe poskytnutej poistnej ochrany.

V tejto súvislosti je nevyhnutné položiť si zásadnú otázku, či je možné priznať poisťovateľovi právo na poistné aj v situácii, keď nevstúpil do postavenia nositeľa poistného rizika a poistná ochrana sa fakticky vôbec nezačala.

2. OSUD CESTOVNÉHO POISTENIA

V nadväznosti na predchádzajúce teoretické východiská sa táto časť zameriava na analýzu dvoch modelových situácií týkajúcich sa právneho osudu poistnej zmluvy uzatvorenej v súvislosti s plánovanou cestou, ktorá sa napokon neuskutoční. V prvej situácii bude pozornosť venovaná krátkodobému poisteniu, zatiaľ čo druhá sa sústreďuje na dlhodobé poistenie. Osobitný dôraz bude kladený na problematiku zániku poistného rizika a s tým súvisiaceho odpadnutia možnosti vzniku náhodnej udalosti. V tejto súvislosti budeme skúmať, či vzniká poistenému

⁹ PETRULÁK, M. – ŠULÍKOVÁ, M. *Poistné zmluvy*. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 3.

¹⁰ Ustanovenie §788 ods. 1 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov.

nárok na vrátenie poistného v prípade, ak k realizácii cesty nedôjde v dôsledku nepredvídateľných okolností, akými sú napríklad ozbrojené konflikty v cieľovej destinácii, ktoré spôsobujú objektívnu nemožnosť uskutočnenia cesty.

2.1 Krátkodobé poistenie

Krátkodobé cestovné poistenie je poistenie uzatvorené na presne stanovenú dobu, pri ktorom sa za poskytnuté poistné krytie platí jednorazové poistné.¹¹ Obe zmluvné strany, poistník aj poisťovateľ, vopred vedia, kedy poistný vzťah zanikne. Tento typ poistenia je typický najmä pre občasných cestovateľov, ktorí si poistnú ochranu zabezpečujú len na časovo obmedzený pobyt, spravidla na jednu konkrétnu cestu. Poistná zmluva pritom obsahuje presne určené dátumy začiatku a konca poistenia.

Pre hlbšie pochopenie právnej povahy tohto vzťahu je nevyhnutné definovať jeho podstatu. Poistník uzatvorením zmluvy realizuje transfer poistného rizika na poistiteľa v rámci vopred determinovaného časového úseku a v konkrétnej destinácii. Jednoducho povedané, poistník sa za stanovené poistné zbavuje bremena znášania rizika (napr. rizika straty batožiny či nákladov na liečbu).

Problém však nastáva v situáciách, keď dôjde k zásadnej zmene okolností ešte pred vycestovaním, napr. len niekoľko hodín pred plánovaným odletom. Môže ísť o nečakané udalosti, ako je vypuknutie ozbrojeného konfliktu alebo iná mimoriadna okolnosť, ktorá objektívne znemožňuje realizáciu cesty. Práve v takýchto prípadoch sa dostávame k jadru právneho problému, ktorý spočíva v posúdení ďalšieho trvania poistného vzťahu, vzájomných práv a povinností zmluvných strán a vzniku možných nárokov.

Na ilustráciu možno uviesť nasledujúci príklad. Poistník uzavrel cestovné poistenie na obdobie piatich dní deň pred plánovaným odletom. V deň odletu sa však na letisku dozvie, že všetky lety do jeho destinácie boli zrušené z dôvodu vypuknutia ozbrojeného konfliktu, pričom nie je zrejmé, kedy bude možné cestu realizovať. Vzniká preto otázka, či poistník má nárok v takejto situácii na vrátenie poistného, ktoré uhradil s cieľom zabezpečiť si ochranu pred rizikami viazanými na konkrétnu cestu, ak je zrejmé, že k tejto ceste v dojednanom období nedôjde.

Platná právna úprava občianskeho práva explicitne nerieši situáciu, keď dodatočne odpadne možnosť vzniku poistného rizika, resp. náhodnej udalosti, ktorá tvorí základ krátkodobého poistného vzťahu. Pre posúdenie tejto otázky je preto nevyhnutné vychádzať zo samotnej podstaty poistného vzťahu a jeho funkcie.

Kľúčovým východiskom je určenie momentu, od ktorého poisťovateľ reálne preberá poistné riziko. V prípade krátkodobého cestovného poistenia nemožno bez ďalšieho akceptovať záver, že poistná ochrana existuje už samotným uzavretím zmluvy, resp. zaplatením poistného. Účelom tohto typu poistenia je totiž ochrana poistníka pred rizikami spojenými s pobytom v zahraničí, nie ochrana v období pred vycestovaním.

Z uvedeného vyplýva, že hoci poistná zmluva formálne vzniká a poistné je splatné ešte pred začiatkom cesty, reálne prevzatie poistného rizika zo strany poisťovateľa je viazané až na moment vycestovania poistníka, resp. jeho pobytu v dojednanej destinácii. Do tohto momentu poisťovateľ nie je vystavený riziku vzniku poistnej udalosti v tom rozsahu, ktorý bol predmetom zmluvného dojednania.

Na tomto základe možno ďalej konštatovať, že ak k vycestovaniu poistníka vôbec nedôjde, absentuje základný predpoklad vzniku poistného rizika. Nejde pritom o to, že by náhodná udalosť ako taká „neexistovala“, ale o skutočnosť, že jej vznik v súvislosti s konkrétnym poistným vzťahom sa stáva objektívne nemožným. Poistník sa totiž nenachádza

¹¹ PETRULÁK, M. – ŠULÍKOVÁ, M. *Poistné zmluvy*. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 149.

na mieste, na ktoré je poisťná ochrana viazaná, a preto nemôže dôjsť k realizácii poisťného rizika v zmysle uzavretej poisťnej zmluvy.

OZ v § 796 ods. 2 ustanovuje, že „*Ak nebolo dohodnuté inak, je bežné poisťné splatné prvého dňa poisťného obdobia a jednorazové poisťné dňom začiatku poistenia.*“. Z citovaného ustanovenia vyplýva, že poisťné je spravidla splatné ešte pred samotným vznikom poisťnej ochrany. V kontexte cestovného poistenia to znamená, že poisťník je povinný uhradiť poisťné ešte pred plánovanou cestou, čím si poistený svoju povinnosť splní ešte pred tým, ako sa aktivuje poisťná ochrana.

Poisťná zmluva uzatvorená za účelom krátkodobej cesty môže byť uzavretá s rôznym časovým odstupom, od niekoľkých mesiacov pred plánovanou cestou až po bezprostredne pred odletom. Z tejto skutočnosti vyplýva, že možnosti ukončenia poisťného vzťahu zo strany poisťníka sú obmedzené.¹²

2.1.1 Je možná výpoveď?

V ustanoveniach OZ by sme márne hľadali ustanovenia výpovede pre prípad poisťných zmlúv s jednorazovým poisťným.¹³ Keďže cestovné poistenie je uzatvárané na dobu určitú, neprichádza do úvahy ani § 582 OZ.¹⁴ V praxi je však častá osobitná úprava výpovedných dôvodov priamo v poisťnej zmluve. Z tohto dôvodu poisťné podmienky spravidla obsahujú ustanovenia umožňujúce vypovedanie poisťnej zmluvy alebo odstúpenie od nej pred začiatkom poistenia, pričom podmienkou býva doručenie takéhoto právneho úkonu druhej strane v určitej lehote pred začiatkom poisťného krytia. Tento druh výpovede môžeme nájsť v značnej väčšine poisťných zmlúv, avšak pravidelnú výnimku predstavujú krátkodobé poistenia, najmä cestovné poistenia.¹⁵ Možno preto dospieť k záveru, že osoba, ktorá napokon nevystúpila, nemá k dispozícii žiadny zákonný výpovedný dôvod, ktorý by ju oprávňoval jednostranne ukončiť poisťný vzťah v tomto type poistenia.

2.1.2 Čierny Peter v § 802a OZ

Jedným z potenciálnych právnych nástrojov, ktorý prichádza do úvahy pri riešení posudzovanej situácie, je inštitút odstúpenia od zmluvy upravený v § 802a OZ.

Ustanovenie zakotvuje oprávnenie poisťníka odstúpiť od poisťnej zmluvy uzavretej v rámci poistenia osôb, pričom toto právo môže uplatniť najneskôr v lehote tridsiatich dní odo dňa jej uzavretia. Uvedené právo sa však nevzťahuje na poistenie osôb pre prípad úrazu.¹⁶ To by však v posudzovanom prípade predstavovalo problém, keďže cestovné poistenie má spravidla komplexný charakter a nezahŕňa len výlučne poistenie osôb, ale aj ďalšie druhy poisťného krytia. Predmetné ustanovenie predstavuje relatívne novší prvok právnej úpravy poisťného práva. Do OZ bolo vložené zákonom č. 186/2009 Z. z. o finančnom sprostredkovaní a finančnom poradenstve s účinnosťou od 1. januára 2010. Jeho zaradenie do právneho poriadku prebehlo v rámci legislatívneho procesu v druhom čítaní na návrh Výboru Národnej rady Slovenskej republiky pre financie, rozpočet a menu.¹⁷ Uznesenie príslušného výboru však

¹² PETRUŠÁK, M. – ŠULÍKOVÁ, M. *Poisťné zmluvy*. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 149.

¹³ ŠTEVČEK, M. – DULAK, A. – BAJÁNKOVÁ, J. – FEČÍK, M. – SEDLAČKO, F. – TOMAŠOVIČ, M. a kol. *Občiansky zákonník II*. § 451 – 880. Komentár. Praha: C.H. Beck, 2015. s. 3044.

¹⁴ Použitie § 582 OZ predpokladá zmluvu dojednanú na dobu neurčitú, v prípade cestovného poistenia sa poisťná zmluva uzatvára spravidla na dobu určitú.

¹⁵ PETRUŠÁK, M. – ŠULÍKOVÁ, M. *Poisťné zmluvy*. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 145.

¹⁶ PLANK, K. – CIRÁK, J. – ĽALÍK, M. – KRAJČO, J. – MAZÁK, J. – VOJČÍK, P. – ŤAPÁK, J. – ONDRÁČEK, M. – HANZELOVÁ, I. – NESROVNAL, V. *Občiansky zákonník - komentár*. [Systém ASPI]. Iura Edition. Dostupné na internete: www.aspi.sk. [cit. 2026-4-3].

¹⁷ PETRUŠÁK, M. – ŠULÍKOVÁ, M. *Poisťné zmluvy*. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 159.

uvádza, že: „Navrhovanou úpravou sa zabezpečí dôsledné prebratie čl. 35 bod 1. smernice 2002/83/ES o životnom poistení. Návrh sa predkladá v záujme zvýšenia ochrany spotrebiteľa v oblasti životného poistenia.“¹⁸

Z uvedeného môžeme konštatovať, že účelom predmetného ustanovenia je primárne posilnenie ochrany poistníkov v oblasti životného poistenia, a nie riešenie špecifických situácií krátkodobého cestovného poistenia. Aplikácia § 802a OZ na analyzovaný prípad sa preto javí ako problematická, najmä vo vzťahu ku poisťovniam. Z praktického hľadiska by navyše jeho širšie uplatnenie mohlo viesť k nežiaducim dôsledkom pre poisťovne. Nemožno vylúčiť situácie, v ktorých by poistníci pristupovali k odstúpeniu od zmluvy špekulatívne, až po návrate z cesty, teda po tom, čo poistná ochrana už splnila svoj účel. Takýto postup by síce mohol formálne napĺňať zákonné predpoklady ustanovené v § 802a OZ, avšak z materiálneho hľadiska by mohol predstavovať výkon práva v rozpore s dobrými mravmi, čo by bol jediný možný argument, o ktorý by sa poisťovňa mohla oprieť. V aplikačnej praxi by to znamenalo značnú právnu aj administratívnu záťaž, najmä s ohľadom na vysoký počet uzatváraných poistných zmlúv cestovného poistenia. Uvedené by bolo finančne neporovnateľné s poistným prijímaným ako odplata za uzavreté cestovné poistenie.¹⁹

Z hľadiska právnych účinkov odstúpenia platí, že vzhľadom na absenciu osobitnej úpravy v rámci ustanovení poistného práva sa uplatní všeobecný režim podľa § 48 OZ. Odstúpením od zmluvy sa zmluva zrušuje *ex tunc*, čím zaniká právny titul, na základe ktorého boli poskytnuté jednotlivé plnenia. V dôsledku toho vzniká medzi zmluvnými stranami povinnosť vydať si navzájom poskytnuté plnenia.²⁰

Ak by sme to aplikovali na posudzovaný prípad, znamenalo by to potenciálnu možnosť poistníka domáhať sa vrátenia zaplateného poistného. Uplatnenie práva na odstúpenie od poistnej zmluvy v posudzovanej situácii nemožno považovať za špekulatívne, keďže k realizácii samotnej cesty nedošlo. Za týchto okolností by nebolo dôvodné kvalifikovať konanie poistníka ako výkon práva v rozpore s dobrými mravmi.

Napriek tomu, tento inštitút nemožno považovať za univerzálne riešenie, keďže jeho najväčším limitom je časové obmedzenie výkonu práva na odstúpenie, pričom rôzny časový predstih uzatvárania cestovného poistenia v praxi často bráni jeho efektívnemu uplatneniu vo všetkých situáciách.

Možno preto uzavrieť, že hoci odstúpenie od zmluvy podľa § 802a Občianskeho zákonníka môže v individuálnych prípadoch predstavovať vhodný právny prostriedok, z hľadiska komplexného riešenia následkov odpadnutia poistného rizika v rámci krátkodobého cestovného poistenia ide o nástroj len čiastočne použiteľný.

2.1.3 Je poistná zmluva absolútne neplatná?

Ako už bolo uvedené, ustanovenia pätnástej hlavy OZ neposkytujú komplexné riešenie posudzovanej situácie. Z tohto dôvodu je potrebné obrátiť pozornosť na všeobecnú časť OZ.

Za neplatné sa považujú také právne úkony, ktorým chýba niektorá z náležitostí vyžadovaných zákonom pod sankciou neplatnosti.²¹ V tejto súvislosti vyvstáva otázka, či by bolo možné daný prípad subsumovať pod ustanovenie § 37 ods. 2 Občianskeho zákonníka, podľa ktorého je neplatný právny úkon, ktorého predmetom je plnenie nemožné. Pri zodpovedaní tejto otázky je potrebné vychádzať z povahy nemožnosti plnenia v zmysle citovaného ustanovenia. Možnosť plnenia sa posudzuje objektívne, pričom rozhodujúcim

¹⁸ Uznesenie Výboru Národnej rady Slovenskej republiky pre financie, rozpočet a menu z 8. 4. 2009. Dostupné na internete: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/Download.aspx?DocID=329424> [cit. 2026-4-3].

¹⁹ PETRULÁK, M. – ŠULÍKOVÁ, M. *Poistné zmluvy*. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 161.

²⁰ PETRULÁK, M. – ŠULÍKOVÁ, M. *Poistné zmluvy*. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 161.

²¹ LAZAR, J. a kol. *Občianske právo hmotné, 1. zväzok*. Bratislava: IURIS LIBRI, 2018, s. 140.

momentom je čas uskutočnenia právneho úkonu. Ustanovenie § 37 ods. 2 Občianskeho zákonníka tak dopadá výlučne na prípady počiatočnej nemožnosti plnenia, teda situácie, keď už v čase uzavretia zmluvy bolo zrejmé, že plnenie nie je možné.²²

V posudzovanom prípade však takáto situácia nenastala. V čase uzavretia poisťnej zmluvy bolo plnenie objektívne možné. Zmluvné strany nemohli predvídať, že následne dôjde k okolnostiam, ktoré znemožnia realizáciu plánovanej cesty, a tým aj vznik poisťného rizika. Skutočnosť, že poisťník napokon nevycestuje, má síce za následok, že poisťovateľ nebude vystavený riziku vzniku poisťnej udalosti, avšak táto okolnosť nastáva až dodatočne, po vzniku právneho úkonu.

2.1.4 Východisková dodatočná nemožnosť plnenia

V súlade s uvedeným, posudzovanú situáciu nemožno riešiť prostredníctvom inštitútu neplatnosti právneho úkonu, keďže v čase uzavretia poisťnej zmluvy bolo plnenie objektívne možné. V konečnom dôsledku nás situácia núti premýšľať nad tým, či odpoveď nenájde v záväzkovej časti OZ. Pozornosť je preto potrebné upriamiť na inštitút dodatočnej nemožnosti plnenia upravený v § 575 OZ.

Podľa spomenutého ustanovenia záväzok zaniká, ak sa plnenie stane nemožným. Nemožnosť plnenia musí byť pritom objektívna, teda taká, ktorá nastáva nezávisle od vôle zmluvných strán a bráni splneniu záväzku ktoroukoľvek osobou.²³ Zároveň musí ísť o nemožnosť dodatočnú, t. j. nastávajúcu až po vzniku záväzkového vzťahu.²⁴

V podmienkach krátkodobého cestovného poistenia však nemožno nemožnosť plnenia chápať reštriktívne. Poisťovateľ je totiž aj naďalej formálne schopný poskytnúť poisťné krytie. Avšak, takýto formalistický prístup by nereflektoval skutočný účel poisťného vzťahu. Podstatou cestovného poistenia je ochrana poisťníka pred rizikami spojenými s pobytom v zahraničí.²⁵ Poisťné krytie je preto neoddeliteľne viazané na existenciu tejto konkrétnej situácie. Ak k vycestovaniu poisťníka vôbec nedôjde, absentuje základný predpoklad, na ktorý je viazané prevzatie poisťného rizika zo strany poisťovateľa. Nemožno totiž hovoriť o reálnom poskytovaní poisťnej ochrany, ak neexistuje situácia, v ktorej by sa poisťné riziko mohlo realizovať. Plnenie poisťovateľa sa tak stáva bezpredmetným, keďže nie je viazané na žiadnu reálnu možnosť vzniku poisťnej udalosti.

Prípadná argumentácia poisťovne, opierajúca sa o možnosť obnovenia poisťného krytia po odpadnutí prekážky, je právne irelevantná. Inštitút dodatočnej nemožnosti plnenia spôsobuje *ex lege* zánik záväzku v momente vzniku prekážky. V rozsudku NS ČR upresnil, že „*při posuzování následné nemožnosti plnění nelze přihlížet k událostem, které nastaly až dodatečně s odstupem času po vzniku překážky plnění.*“²⁶ Zánik záväzku je definitívny a neskoršia zmena okolností už nemá na zaniknutý právny vzťah žiadny vplyv.

Preto možno dospieť k záveru, že najkomplexnejšie a systematicky najpresvedčivejšie riešenie predstavuje aplikácia inštitútu dodatočnej nemožnosti plnenia. Umožňuje riešiť situácie, v ktorých, v dôsledku objektívnych okolností, dochádza k zániku predmetu plnenia v rámci krátkodobého poistenia, a tým aj k zániku právneho dôvodu trvania záväzku.

²² PLANK, K. – CIRÁK, J. – LALÍK, M. – KRAJČO, J. – MAZÁK, J. – VOJČÍK, P. – ŤAPÁK, J. – ONDRÁČEK, M. – HANZELOVÁ, I. – NESROVNAL, V. *Občiansky zákonník - komentár*. [Systém ASPI]. Iura Edition. Dostupné na internete: www.aspi.sk. [cit. 2026-4-7].

²³ LAZAR, J. a kol. 2018. *Občianske právo hmotné*, 2. zväzok. Bratislava: IURIS LIBRI, 2018, s. 139.

²⁴ *Ibid.* s. 139.

²⁵ Pozri viac: NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA. *Cestovné poistenie* [online]. Dostupné na internete: <https://nbs.sk/dohlad-nad-financnym-trhom/ofs/financne-produkty/poistenie/cestovne-poistenie/>

²⁶ Rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky z 10. 4. 2007, sp. zn. 32 Odo 795/2006.

2.1.5 Limity vis maior

Doteraz sme sa sústredili na rôzne možnosti obrany poistníka, vrátane odstúpenia od zmluvy a dodatočnej nemožnosti plnenia. V situácii, keď dôvodom neuskutočnenia cesty je vojnový konflikt, je potrebné posúdiť vplyv inštitútu vis maior.

„Pod pojmom vyššia moc v zásade treba rozumieť neobvyklé a nepredvídateľné okolnosti, nezávislé od vôle subjektu, ktorý sa ich dovoľáva a ktorých dôsledkom nebolo možné zabrániť napriek vynaloženiu všetkej starostlivosti.“²⁷

V situácii, kedy je cesta zrušená v dôsledku vojnového konfliktu, sa ťažisko právneho problému nepresúva do roviny inštitútu vis maior, ale do roviny absencie poistného rizika a náhodnosti ako esenciálnych atribútov poistnej zmluvy. Hoci vojnový konflikt nepochybne napĺňa znaky vyššej moci, v poistnom práve musíme skúmať jeho dopad na náhodnosť udalosti.

V tejto súvislosti je potrebné zdôrazniť, že inštitút vis maior v posudzovanom prípade neplní úlohu samostatného právneho titulu pre vrátenie alebo naopak, pre nevrátenie poistného. Vyššia moc v podobe vojnového konfliktu predstavuje len vonkajšiu skutkovú okolnosť, ktorá „vyprázdňuje“ poistný vzťah o jeho kľúčový definičný znak, a to náhodnosť.

Nemožnosť realizácie cesty, hoci spôsobená okolnosťami vyššej moci, totiž transformuje pôvodne náhodnú udalosť na udalosť objektívne nemožnú. Týmto sa argumentačný kruh uzatvára a vracia k samotnej podstate poistnej zmluvy. Problémom teda nie sú právne účinky vis maior, ale faktický zánik náhodnosti.

3. DLHODOBÉ POISTENIE

Dlhodobé cestovné poistenie predstavuje osobitný typ poistného vzťahu, ktorý sa uzatvára spravidla na obdobie jedného roka a pokrýva neobmedzený počet ciest do zahraničia počas trvania poistnej doby. Na rozdiel od krátkodobého poistenia, nie je viazané na konkrétnu, individuálne určenú cestu, ale poskytuje poistnú ochranu vo vzťahu ku všetkým budúcim pobytom poisteného v zahraničí v rámci dohodnutého obdobia.

Z hľadiska právnej povahy poistného rizika ide o zásadne odlišnú konštrukciu oproti krátkodobému poisteniu. Kým pri krátkodobom poistení je poistné riziko viazané na konkrétnu cestu a časovo determinované obdobie, pri dlhodobom poistení ide o kontinuálne znášanie abstraktne vymedzeného rizika počas celej poistnej doby. Poisťovateľ sa nachádza v stave permanentnej pripravenosti poskytnúť poistné plnenie, pričom rozhodujúcim momentom nie je samotné vycestovanie, ale existencia reálnej možnosti, že poistený počas trvania poistenia vycestuje.

3.1 Vzniká právo na plnenie?

Pri posudzovaní nároku poisteného je kľúčové opätovne vychádzať z konceptu poistnej doby a momentu kedy dochádza k transferu poistného rizika. V prípade krátkodobého poistenia je poistná ochrana úzko viazaná na konkrétnu cestu, pričom jej začiatok je spravidla determinovaný okamihom vycestovania.

Naopak, pri dlhodobom poistení nemožno poistnú ochranu viazať na konkrétny okamih odchodu do zahraničia. Poisťovateľ preberá riziko už samotným uzavretím zmluvy, a to vo vzťahu ku všetkým potenciálnym cestám, ktoré môže poistený počas poistnej doby realizovať.

Ak sa teda konkrétna plánovaná cesta neuskutoční, napríklad z dôvodu nemožnosti odletu do určitej destinácie, nejde o situáciu, ktorá by sama osebe viedla k zániku poistného rizika. Poistený má aj naďalej možnosť vycestovať do inej destinácie, a poistný vzťah tak zostáva zachovaný v plnom rozsahu.

²⁷ Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 2.6.2015, sp.zn SR 4Sžf/66/2014.

Z uvedeného dôvodu nemožno dospieť k záveru, že by v takomto prípade vznikol poistníkovi nárok na poistné plnenie alebo na vrátenie poistného. Predmet poistenia, teda poistná ochrana pri cestovaní, totiž naďalej existuje a je spôsobilý realizácie.

3.2 „Mŕtve“ dlhodobé poistenie

Osobitnú pozornosť si zasluhuje situácia, v ktorej dochádza k faktickému paralyzovaniu možnosti vycestovania v širšom rozsahu, ako tomu bolo napríklad počas pandémie ochorenia COVID-19. V takom prípade vyvstáva otázka, či nedochádza k dodatočnej nemožnosti plnenia a následnému zániku poistného vzťahu.

V danej situácii možno vychádzať z príkladu celosvetovej pandémie, počas ktorej sa poistení ocitli v stave dlhodobej nemožnosti vycestovania v dôsledku uzatvorenia štátnych hraníc. V tejto súvislosti vzniká otázka, či za takýchto okolností poistníkovi nevzniká nárok na zaplatené poistné, keďže k poistnej udalosti objektívne nemôže dôjsť. Následne je potrebné posúdiť, či dochádza k zániku záväzku z dôvodu dodatočnej nemožnosti plnenia.

Ak je totiž objektívne preukázané, že poistený počas podstatnej časti poistnej doby nemohol vycestovať a zároveň neexistovala reálna perspektíva zmeny tejto situácie, možno uvažovať o naplnení podmienok dodatočnej nemožnosti plnenia. Nemožnosť plnenia musí byť pritom objektívna, nezávislá od vôle zmluvných strán a musí nastať až po uzavretí poistnej zmluvy.²⁸

Za takýchto okolností by bolo možné uvažovať o aplikácii ustanovenia § 803 ods. 2 OZ, podľa ktorého, ak poistenie zanikne pred uplynutím obdobia, za ktoré bolo zaplatené poistné, je poisťovateľ povinný vrátiť poistníkovi pomernú časť poistného. Tento nárok má povahu nároku na vydanie bezdôvodného obohatenia podľa § 451 Občianskeho zákonníka.²⁹

Na druhej strane, pokiaľ poistník má aj naďalej možnosť vycestovať, hoci aj do inej destinácie, nemožno hovoriť o nemožnosti plnenia. Poistné riziko v takom prípade nezaniká, ale naďalej trvá v abstraktnej rovine. Poisťovateľ zostáva v postavení subjektu nesúceho poistné riziko a poistný vzťah je naďalej spôsobilý realizácie.

Rozhodujúcim kritériom je teda existencia reálnej možnosti vycestovania. Pokiaľ táto možnosť existuje, hoci aj v obmedzenej forme, nemožno dospieť k záveru o zániku poistného vzťahu. Naopak, ak je možnosť vycestovania dlhodobá a objektívne vylúčená, vzniká legitímna otázka, či je spravodlivé a právne udržateľné, aby poistník znášal ekonomické dôsledky poistného vzťahu, v ktorom poisťovateľ fakticky nenesie žiadne riziko.

4. ÚLOHA BODKOČIARKY V § 803 ODS. 3 OZ PRI VÝKLADE USTANOVENIA

*„Ak nastala poistná udalosť a dôvod ďalšieho poistenia tým odpadol, patrí poistiteľovi poistné do konca poistného obdobia, v ktorom poistná udalosť nastala; **jednorazové poistné patrí poistiteľovi aj v týchto prípadoch vždy celé.**“³⁰*

Nestačil by poisťovní aj v prípade krátkodobého aj dlhodobého poistenia odkaz na ustanovenie § 803 ods. 3 Občianskeho zákonníka? Problematika jednorazového poistného je však v porovnaní s poistným plateným bežným spôsobom podstatne komplexnejšia a interpretačne nejednoznačná.³¹

²⁸ PLANK, K. – CIRÁK, J. – ĽALÍK, M. – KRAJČO, J. – MAZÁK, J. – VOJČÍK, P. – ŤAPÁK, J. – ONDRÁČEK, M. – HANZELOVÁ, I. – NESROVNAL, V. *Občiansky zákonník - komentár*. [Systém ASPI]. Iura Edition. Dostupné na internete: www.aspi.sk. [cit. 2026-4-8].

²⁹ PLANK, K. – CIRÁK, J. – ĽALÍK, M. – KRAJČO, J. – MAZÁK, J. – VOJČÍK, P. – ŤAPÁK, J. – ONDRÁČEK, M. – HANZELOVÁ, I. – NESROVNAL, V. *Občiansky zákonník - komentár*. [Systém ASPI]. Iura Edition. Dostupné na internete: www.aspi.sk. [cit. 2026-4-8].

³⁰ Zvýraznené autorkou.

³¹ PETRULÁK, M. . – ŠULÍKOVÁ, M. *Poistné zmluvy*. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 192.

Odborná literatúra, ako aj rozhodovacia činnosť najvyšších súdnych autorít, neposkytujú jednotné riešenie tejto otázky. V právnej teórii možno identifikovať dva základné interpretačné prúdy.

Prvý právny názor zastáva totožnosť posúdenia jednorazového poistného s poistným bežným a zastáva stanovisko, že poisťovateľ má nárok na poistné len za dobu do zániku poistenia. Výnimku predstavuje situácia, keď v dôsledku poistnej udalosti odpadne dôvod ďalšieho trvania poistenia, v takom prípade vzniká poisťovateľovi *ex lege* právo na celé jednorazové poistné.³² Táto výnimka však nie je pre posudzovaný prípad relevantná, keďže vychádzame z predpokladu, že poistná udalosť nenastala, resp. objektívne nemohla nastať.

Druhý právny názor zastáva striktnější výklad, podľa ktorého má poisťovateľ právo na celé jednorazové poistné bez ohľadu na dôvod zániku poistného vzťahu, a to aj v prípadoch, keď poistná ochrana fakticky nebola realizovaná.³³

Nejednotnosť právnych názorov sa premieta aj do rozhodovacej činnosti NS SR, ktorého jednotlivé senáty poskytli argumentačnú oporu pre oba uvedené prístupy.³⁴

V konaní vedenom pod sp. zn. 4 Cdo 43/02 NS SR uviedol: „Ak sa jednorazové poistné stalo splatným, poistený má povinnosť zaplatiť poistné v plnej výške, pričom na túto jeho povinnosť nemá vplyv ani skutočnosť, že po splatnosti dohodnutého poistného došlo k zániku poistenia.“. V odôvodnení rozsudku zároveň konštatoval: „Z uvedeného je teda zrejmé, že ak bolo medzi zmluvnými stranami dohodnuté jednorazové poistné a ak dôjde k zániku takto dohodnutého poistenia, má poisťiteľ právo na zaplatenie celého poistného, a nie iba jeho časti do zániku poistenia, ako je to v prípade bežného poistného.“

Na druhej strane, ďalšia rozhodovacia činnosť NS SR reflektuje odlišný prístup, podľa ktorého aj pri jednorazovom poistnom vzniká poisťovateľovi nárok len na poistné zodpovedajúce dobe do zániku poistenia.³⁵

„Časť vety za bodkočiarkou v ustanovení § 803 ods. 3 Občianskeho zákonníka („jednorazové poistné patrí poisťiteľovi aj v týchto prípadoch celé“) možno vykladať len vo vzťahu k časti vety pred bodkočiarkou a aplikovať len pre prípad predvídaný touto časťou vety („ak nastala poistná udalosť a dôvod ďalšieho poistenia tým odpadol, patrí poisťiteľovi ...“), nie však vo vzťahu k odseku 2 uvedeného paragrafu upravujúcemu celkom inú hypotézu a dispozíciu. Opačný výklad by znamenal, že ak zaniklo poistenie pre nezaplatenie poistného, je ten, kto uzavrel poistnú zmluvu povinný platiť poistné napriek tomu, že poisťovateľ už žiadnu poistnú ochranu neposkytuje. Plnenie poisteného by tak postrádalo akýkoľvek hospodársky dôvod a bolo by v rozpore so zmyslom poistenia, princípom reciprocity a požiadavkou vyváženosti práv a povinností v záväzkových vzťahoch.“³⁶

Z uvedeného rozhodnutia možno analogicky vyvodiť záver, že ak platí, že „poistenie zanikne tým, že jednorazové poistné nebolo zaplatené v lehote stanovenej v § 801 Občianskeho zákonníka, má poisťiteľ voči tomu, kto s ním uzavrel poistnú zmluvu, právo na pomernú časť jednorazového poistného za dobu do zániku poistenia“, ³⁷ potom by *argumentum a contrario* nebolo systematicky ani hodnotovo udržateľné nepriznať poisťníkovi ochranu v situácii, keď poisťovateľ počas poistnej doby neniesol žiadne poistné riziko.³⁸

Nejednotnosť prístupu k jednorazovému poistnému sa neobmedzuje len na slovenskú judikatúru. Podobná interpretačná diverzita bola dlhodobo prítomná aj v rozhodovacej činnosti

³² *Ibid.* s. 193.

³³ HRNČIAR, D. Problematika jednorazového poistného [online]. *Justičná revue*, 2004, roč. 56, č. 5, s. 613 – 619. Dostupné na internete: <https://www.epi.sk/odborny-clanok/Problematika-jednorazoveho-poistneho.htm>. [cit. 2026-4-8].

³⁴ PETRULÁK, M. – ŠULÍKOVÁ, M. *Poistné zmluvy*. Praha: C.H. Beck, 2012, 193 s.

³⁵ PETRULÁK, M. – ŠULÍKOVÁ, M. *Poistné zmluvy*. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 193.

³⁶ Stanovisko obchodného kolégia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 16. 12. 2005, sp. zn. 1 Obpj 1/2005.

³⁷ Stanovisko obchodného kolégia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 16. 12. 2005, sp. zn. 1 Obpj 1/2005.

³⁸ Porov. uznesenie Najvyššieho súdu SR z 30.7.2009, sp. zn. 2 M Cdo 4/2008.

súdov v Českej republike, kde možno taktiež identifikovať rozhodnutia podporujúce oba uvedené prístupy.

„Pokud navrhovatel namítá, že ust. § 803 odst. 3 občanského zákoníku znamená diskriminaci pojištěnce a je tudíž v rozporu s ust. čl. 1 a čl. 11 Listiny, i tu je třeba poukázat na to, že nic nebránilo navrhovateli sjednat jiný typ pojištění (běžné pojištění). Jeho mylný právní názor na právní důsledky sjednaného pojištění nelze považovat za diskriminaci, neboť zde platí princip, že neznalost práva neomlouvá a nic nenasvědčuje tomu, že by pojišťovna svým jednáním uvedla navrhovatele v omyl. Na základě výše uvedených skutečností proto Ústavnímu soudu nezbylo než návrh podle § 43 odst. 2 písmeno a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, jako zjevně neopodstatněný, odmítnout.“³⁹

Napokon sa však judikátúra NS ČR ustálila na závere, že poisťovateľ má nárok len na poistné za dobu do zániku poistenia:

„Z uvedeného ustanovení nelze dovodit jiný závěr, než že pojistiteli za dobu po zániku pojištění pojistné nenáleží. Ustanovení § 803 odst. 1 ObčZ sice nemění nic na tom, že jednorázové pojistné je splatné v celé sjednané výši ke dni počátku pojištění, ale pro případ zániku pojištění nelze při aplikaci ustanovení § 803 odst. 1 ObčZ než dovodit, že pojistiteli svědčí nadále právo jen na pojistné odpovídající době do zániku pojištění, přičemž zůstává nadále zachována splatnost této části pojistného stanovená ustanovením § 796 odst. 2 ObčZ. Pokud odvolací soud dospěl k závěru, že pravidlo uvedené v ust. § 803 odst. 3 větě za středníkem ObčZ modifikuje ustanovení § 803 odst. 1 ObčZ pro případy jednorázového pojištění tak, že u tohoto pojištění se platí pojistné vždy celé, není tento jeho závěr správný, neboť toto pravidlo se na odstavec první nevztahuje a pouze zdůrazňuje, že v případě pojistné události nastalé v průběhu pojištění v důsledku níž důvod dalšího pojištění odpadl náleží jednorázové pojištění vždy pojistníkovi celé, aniž je rozhodující na jak dlouhou dobu bylo toto pojištění sjednáno.“⁴⁰

Z uvedeného vývoja možno konštatovať, že rozhodovacia prax v Českej republike sa napokon priklonila k výkladu rešpektujúcemu princíp proporcionality poistného vo vzťahu k trvaniu poistného rizika, teda že poisťovateľovi patrí poistné iba za dobu do zániku poistenia. V intenciách týchto záverov by tak poistník v prípade zrušenej cesty disponoval nárokom na vrátenie zaplateného poistného v plnom rozsahu, nakoľko poisťiteľovi prináleží odmena výlučne za obdobie reálnej existencie poistného rizika.

5. OD INTERPRETAČNEJ NEISTOTY K NORMATÍVNEJ ISTOTE

Súčasný stav slovenskej poistnoprávnej úpravy, ukotvený v relikte z roku 1964, kladie na plecía poisteného neúmerné bremeno. Ako sme analyzovali v predchádzajúcich kapitolách, absencia výslovného ustanovenia o zániku poistenia z dôvodu zániku rizika núti právnu prax k zložitému premosteniu cez inštitúty bezdôvodného obohatenia, dodatočnej nemožnosti plnenia alebo odvolávanie sa na základné zásady poistného práva.

To, čo si dnes vyžaduje „krvopotnú“ právnu argumentáciu, nachádza v novom Občianskom zákonníku svoje jednoduché a systematické riešenie. Pripravovaná rekodifikácia súkromného práva, prináša do slovenského právneho poriadku dlho očakávanú modernizáciu, ktorá preberá osvedčené európske štandardy. Najzásadnejšou zmenou je inštitucionálne ukotvenie poistného záujmu ako esenciálnej náležitosti poistnej zmluvy.

Poistný záujem je normatívnym pojmom, ktorým právna veda označuje hodnotový vzťah určitého právneho subjektu k majetku, ktorého znehodnotenie by pre túto osobu znamenalo ekonomickú nevýhodu. „Pojistný zájem nesmí být v rozporu s právem, dobrými

³⁹ Nález Ústavného súdu SR z 8.2.2001, sp. zn. III. ÚS 442/2000.

⁴⁰ Rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky z 27.4.2005, sp. zn. 32 Odo 338/2003.

mravy a musí byť dovolený.“⁴¹ Ak držiteľ záujmu nie je priamo ovplyvnený vo svojich majetkových záujmoch výskytom rizika, nemožno konštatovať, že má poistný záujem. Poistný záujem je teda určitý majetkový vzťah vyplývajúci z hrozby náhodnej udalosti.

Švajčiarske právo vychádza z tzv. náuky o predmete poistnej zmluvy (*Gegenstandlehre*), podľa ktorej nie je poistný záujem predmetom poistnej zmluvy, ale záujem je iba motív. Za predmet poistnej zmluvy považujeme poistený objekt (osoby, veci, majetok). Rozhodujúci je hospodársky záujem na tom, aby poistná udalosť nenastala. V Nemecku a Rakúsku sa uplatňuje takzvaná teória záujmu (*Interesselehre*), ktorá inšpirovala český občiansky zákonník a podľa ktorej sa pojem poistného záujmu vníma ako predmet poistnej zmluvy.

Predmetom zmluvy nie sú veci, majetok ani osoby, ale záujmy odvodené od týchto hodnôt. O absolútnej neplatnosti môžeme hovoriť len vtedy, ak poistník nemá žiadny materiálny záujem. Nedostatok záujmu nemá pre zmluvnú stranu žiadnu ekonomickú hodnotu, a preto je takáto zmluva úplne bezcenná.⁴²

Relevantnosť poistného záujmu ako základného predpokladu trvania poistného vzťahu potvrdzuje aj historická judikatúra, ktorá zdôrazňuje, že pri objektívnej nemožnosti vzniku poistnej udalosti poistný záujem zaniká.

„Co se týká zániku zájmu na pojištění, jest uvéstí, že žalovaný vozidlo z provozu odhlásil, certifikát a osvědčení uložil u důchodkového úřadu, takže tím znemožnil provoz vozidla. Podle § 69 zák. č. 77/1935 Sb. z. a n. může býti vozidlo zajištěno, tedy není to výslovně předepsáno a proto stačí odhlášení u příslušného úřadu. Mylné jest odvolatelčino tvrzení, že by se uložením vozidla v garáži mohla státi nehoda a nastati tedy povinnost ručení pojišťovny, neboť jen provozem silostroje může nastati nebezpečný stav, jenž je s to, aby přivodil pojistnou příhodu. Jen objektivní nemožností způsobiti takový stav odpadá zájem na pojištění (rozh. č. 12421 Sb. n. s.). Takovou objektivní nemožností bylo zajisté, že po opatření žalovaného nebylo možno užívati vozidla.“⁴³

Na uvedené závery nadväzuje aj pripravovaná rekodifikácia súkromného práva, ktorá reaguje na situácie, keď po uzavretí poistnej zmluvy dôjde k zániku poistného záujmu.⁴⁴ K tomu dochádza vtedy, ak zanikne skutočný a podstatný vzťah poistníka k hodnote, ktorá má byť chránená, resp. ak objektívne odpadne možnosť jej ohrozenia poistnou udalosťou. Poistný záujem ako základný predpoklad poistenia totiž vychádza z existencie konkrétneho skutkového stavu, v rámci ktorého môže dôjsť k vzniku náhodnej udalosti. Ak tento stav zanikne, poistná ochrana stráca svoj význam a jej ďalšie trvanie je bezdôvodné.

Navrhané legislatívne východisko, reflektované v koncepcii nového Občianskeho zákonníka, by po úspešnej rekodifikácii predstavovalo priame riešenie analyzovanej problematiky cestovného poistenia. Pokiaľ poistený z objektívnych dôvodov nevycestuje, nedochádza k realizácii situácie, v ktorej by mohlo vzniknúť poistné riziko kryté poistnou zmluvou. V takom prípade odpadá samotný poistný záujem, keďže neexistuje reálna možnosť vzniku poistnej udalosti viazanej na pobyt v zahraničí. Poistná ochrana sa tak stáva zbytočnou, a jej ďalšie trvanie nemožno vecne ani hodnotovo odôvodniť.

⁴¹ ŠIMEK, R. *Pojistný zájem jako předpoklad existence pojištění a možnosti jeho přenositelnosti*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta, 2022.

⁴² EHRENBURG, V. *Versicherungsrecht. Systematisches Handbuch der deutschen Rechtswissenschaft. Abt. 3. T. 4*. Leipzig, 1893. s. 293 – 294.

⁴³ Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR sp. zn. Rv I 2452/37 (Vážny č. 16.972).

⁴⁴ Pozri.: MINISTERSTVO SPRÁVODLIVOSTI SR. *Návrh Občianskeho zákonníka* [online]. Bratislava, 2025. Dostupné na internete: <https://www.slov-lex.sk/elegislativa/legislativne-procesy/SK/LP/2025/486> [cit. 2026-4-8].

ZÁVER

Predkladaná práca podrobila kritickej analýze právnú povahu cestovného poistenia v špecifických situáciách, keď v dôsledku objektívnych a nepredvídateľných okolností k plánovanej ceste nedôjde. Ústredným vedeckým problémom bola otázka nároku poisteného na poistné v momente, keď poistná ochrana fakticky nezačala a k transferu rizika na poisťovateľa nedošlo.

Analýza potvrdila, že poistný vzťah je zo svojej podstaty vzťahom náhodným a synalagmatickým. Existencia poistného rizika predstavuje nielen ekonomickú, ale predovšetkým právnú *causu* poistnej zmluvy. Bolo preukázané, že ak možnosť vzniku poistnej udalosti objektívne odpadne ešte pred začatím poistnej ochrany, dochádza k zániku podstatnej náležitosti poistnej zmluvy, čím sa narúša ekvivalencia zmluvných plnení.

V prípade krátkodobého cestovného poistenia práca dospela k záveru, že poistné riziko je viazané na akt vycestovania. Ak poistník z objektívnych dôvodov nevycestuje, poistné riziko nevzniká, a teda poisťovateľovi nevzniká ani právo na plnenie vo forme poistného. Z hľadiska platnej právnej úpravy sme identifikovali legislatívne vákuum. Súčasné inštitúty, ako sú dodatočná nemožnosť plnenia či odstúpenie od zmluvy, neposkytujú pre poistníka vždy dostatočne pružný nástroj ochrany.

Špecifickú kategóriu predstavuje dlhodobé cestovné poistenie, ktorého právna konštrukcia je založená na kontinuálnom znášaní poistného rizika počas dlhodobejšieho dohodnutého obdobia. Na rozdiel od krátkodobého poistenia tu poistná ochrana nie je viazaná len na jednu konkrétnu cestu, ale na samotnú reálnu možnosť poisteného vycestovať kedykoľvek a kamkoľvek. Analýza preukázala, že zmarenie individuálnej cesty v tomto prípade nespôsobuje zánik poistného rizika, nakoľko poistný vzťah zostáva naplnený potenciálnou schopnosťou realizovať iné cesty.

Osobitným prínosom práce je komparácia s pripravovanou rekodifikáciou. Tá prináša systematické riešenie prostredníctvom inštitútu poistného záujmu. Explicitná úprava zániku poistného záujmu je vnímaná ako nevyhnutný krok k modernizácii poistného práva, ktorý odstráni potrebu „krvopotnej“ a komplikovanej interpretácie viacerých inštitútov.

Na základe vykonaného výskumu možno uzavrieť, že ak poistná ochrana objektívne nenastane, poistné stráca svoj právny podklad a musí byť vrátené. Tento záver je predovšetkým odrazom požiadavky na spravodlivé usporiadanie zmluvných vzťahov a ochranu slabšej strany.

SUMMARY

This thesis critically analyzes the legal nature of travel insurance in situations where a planned trip does not take place due to objective and unforeseeable circumstances. The central research question concerns the policyholder's entitlement to a refund of the premium at a time when insurance coverage has not yet commenced and the insurer has not assumed the relevant risk.

The analysis confirms that an insurance relationship is, by its very nature, a contingent and synallagmatic relationship. The existence of an insured risk constitutes not only the economic but, above all, the legal basis of the insurance contract. The thesis demonstrates that where the possibility of an insured event occurring objectively ceases to exist before the commencement of insurance coverage, an essential element of the insurance contract is extinguished, thereby disrupting the equivalence of contractual performances.

In the case of short-term travel insurance, the study concludes that the insured risk is connected to the act of travelling. If the policyholder does not undertake the journey for objective reasons, the insured risk does not materialize, and the insurer therefore does not acquire a right to the premium. From the perspective of current legislation, the thesis identifies

a legislative gap. Existing legal concepts, such as subsequent impossibility of performance or withdrawal from the contract, do not always provide the policyholder with sufficiently flexible means of protection.

Long-term travel insurance represents a specific category, the legal framework of which is based on the continuous assumption of insurance risk throughout the agreed insurance period. Unlike short-term insurance, the coverage is not linked to a single specific trip, but rather to the insured's continuing ability to undertake travel during the insurance period. The analysis demonstrates that the cancellation of an individual trip in this context does not result in the termination of the insurance risk, as the insurance relationship remains in force due to the possibility of undertaking other trips.

A particular contribution of this thesis lies in its comparison with the forthcoming recodification of private law. This recodification provides a systematic solution through the concept of insurable interest. An explicit provision concerning the termination of insurance due to the loss of insurable interest represents an important step towards the modernization of insurance law, eliminating the need for complex interpretation of multiple legal concepts.

Based on the research conducted, it may be concluded that where insurance coverage objectively does not arise, the premium loses its legal basis and must be refunded. This conclusion primarily reflects the requirement of fairness in contractual relations and the protection of the weaker party.

Bibliografia:

Knižné zdroje

PETRULÁK, M. – ŠULÍKOVÁ, M. *Poistné zmluvy*. Praha: C.H. Beck, 2012, 392 s. ISBN: 978-80-74003-56-1.

SVOBODA, J. a kol. *Občiansky zákonník: komentár a súvisiace predpisy*. 5., podstatne prepracované a doplnené vydanie. Praha: Eurounion, 2004, 1345 s. ISBN: 808-89-8464-5.

ŠTEVČEK, M. – DULAK, A. – BAJÁNKOVÁ, J. – FEČÍK, M. – SEDLAČKO, F. – TOMAŠOVIČ, M. a kol. *Občiansky zákonník II. § 451 – 880*. Komentár. Praha: C.H. Beck, 2015, 3208 s. ISBN: 978-80-7400-597-8.

FEKETE, I. *Občiansky zákonník 2. Veľký komentár*. Bratislava: Eurokódex, 2011, 901 s. ISBN: 978-80-89447-50-3.

LAZAR, J. a kol. *Občianske právo hmotné, 1. zväzok*. Bratislava: IURIS LIBRI, 2018, 726 s. ISBN: 978-80-89635-35-1.

LAZAR, J. a kol. *Občianske právo hmotné, 2. zväzok*. Bratislava: IURIS LIBRI, 2018, 725 s. ISBN: 978-80-89635-35-1.

Internetové zdroje

MINISTERSTVO SPRAVODLIVOSTI SR. *Návrh Občianskeho zákonníka* [online]. Bratislava, 2025. Dostupné na internete: <https://www.slov-lex.sk/elegislativa/legislativne-procesy/SK/LP/2025/486>

NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA. *Cestovné poistenie* [online]. Dostupné na internete: <https://nbs.sk/dohlad-nad-financnym-trhom/ofs/financne-produkty/poistenie/cestovne-poistenie/>

PLANK, K. – CIRÁK, J. – ĽALÍK, M. – KRAJČO, J. – MAZÁK, J. – VOJČÍK, P. – ŤAPÁK, J. – ONDRÁČEK, M. – HANZELOVÁ, I. – NESROVNAL, V. *Občiansky zákonník - komentár* [Systém ASPI]. Iura Edition. Dostupné na internete: www.aspi.sk

Uznesenie Výboru Národnej rady Slovenskej republiky pre financie, rozpočet a menu z 8. 4. 2009. Dostupné na internete: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/Download.aspx?DocID=329424>

Vedeckokvalifikačné práce

ŠIMEK, R. *Pojistný zájem jako předpoklad existence pojištění a možnosti jeho přenositelnosti*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta, 2022.

Články z odborných časopisov

HRNČIAR, D. Problematika jednorazového poistného [online]. *Justičná revue*, 2004, roč. 56, č. 5, s. 613 – 619. Dostupné na internete: <https://www.epi.sk/odborny-clanok/Problematika-jednorazoveho-poistneho.htm>.

Zahraničná literatúra

EHRENBERG, V. *Versicherungsrecht. Systematisches Handbuch der deutschen Rechtswissenschaft. Abt. 3. T. 4.* Leipzig, 1893.

Súdne rozhodnutia

Nález Ústavného súdu SR z 08. 02. 2001, sp. zn. III. ÚS 442/2000.

Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR sp. zn. Rv I 2452/37 (Vážny č. 16.972).

Rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky z 27. 04. 2005, sp. zn. 32 Odo 338/2003.

Rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky z 10. 04. 2007, sp. zn. 32 Odo 795/2006.

Rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky z 21. 06. 2007, sp. zn. 30 Cdo 1273/2006.

Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 02. 06. 2015, sp. zn. SR 4Sžf/66/2014.

Rozsudok Najvyššieho súdu SR z 27. 03. 2025, sp. zn. 4Cdo/25/2024.

Uznesenie Najvyššieho súdu SR z 30. 07. 2009, sp. zn. 2 M Cdo 4/2008.

Stanovisko obchodného kolégia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 16. 12 2005, sp. zn. 1 Obpj 1/2005.

Právne predpisy

Zákon č. 40/1964 Zb., Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov

(BEZ)TRESTNOSŤ ETICKÉHO HACKINGU

(Im)punity of Ethical Hacking

Andrea Slabá

Abstrakt: Práca sa zaoberá trestnoprávnymi aspektami etického hackingu s poukazom na nedostatočnú právnu ochranu etických hackerov v právnom poriadku Slovenskej republiky, vzhľadom na ich prínos k rozvoju kybernetickej bezpečnosti. Dôraz je kladený na trestný čin neoprávneného prístupu do počítačového systému v zmysle § 247 Trestného zákona. Okrajovo sa práca venuje aj ostatným počítačovým trestným činom v kontexte etického hackingu. Keďže úprava počítačovej kriminality v Trestnom zákone vychádza z transpozície smernice Európskeho parlamentu a Rady 2013/40/EÚ o útokoch na informačné systémy, práca sa opiera o aplikačnú prax členských štátov Európskej únie, pričom osobitnú pozornosť venuje nemeckej judikatúre a doktríne. Cieľom práce je predložiť návrhy *de lege ferenda* na zlepšenie právnej ochrany etických hackerov a upozorniť na interpretačné nejasnosti pojmu „bezpečnostné opatrenie.“

Kľúčové slová: etický hacking; kybernetická bezpečnosť; kybernetická kriminalita; neoprávnený prístup do počítačového systému; počítačové trestné činy; bezpečnostné opatrenie; zraniteľnosť.

Abstract: This paper examines the criminal law aspects of ethical hacking, highlighting the insufficient legal protection afforded to ethical hackers under Slovak law despite their contribution to the development of cybersecurity. The emphasis is placed on the criminal offense of unauthorized access to a computer system within the meaning of § 247 of the Criminal Code. The paper also briefly addresses other computer-related criminal offenses in the context of ethical hacking. Since the provisions on cybercrime in the Criminal Code are based on the transposition of Directive 2013/40/EU of the European Parliament and of the Council on attacks against information systems, this paper draws on the practical application of the law in European Union Member States, with particular attention paid to German case law and legal doctrine. The aim of this paper is to present *de lege ferenda* proposals to improve the legal protection of ethical hackers and to highlight interpretative ambiguities regarding the term "security measure."

Key Words: Ethical Hacking; Cyber Security; Cybercrime; Unauthorized Access to a Computer System; Cyber Offences; Security Measure; Vulnerability.

Pod'akovanie

Touto cestou by som sa chcela pod'akovať softvérovým inžinierom Ing. Petrovi Markovi a Ing. Jurajovi Markovi za ich čas a ochotu poskytnúť technický pohľad na problematiku etického hackingu. Ďalej by som sa chcela pod'akovať JUDr. Ivane Mokrej, PhD. za jej cenné rady a pripomienky.

ÚVOD

Nedávny kybernetický útok na Úrad geodézie, kartografie a katastra nám pripomenul našu závislosť od riadne fungujúcich informačných systémov. Útok na dlhší čas výrazne obmedzil fungovanie katastrálnych odborov a tisíce ľudí uvrhol do právnej neistoty ohľadne ich vlastníckych vzťahov k nehnuteľnostiam. Vzhľadom na tento vývoj je zrejmé, že počet kybernetických útokov bude v budúcnosti rapídne narastať, preto je nevyhnutné, aby boli prijaté konkrétne kroky na elimináciu týchto hrozieb. Počítač v ruke hackera je silnou zbraňou, pretože mu umožňuje spôsobiť škodlivý následok kdekoľvek na svete. Právomoci orgánov činných v trestnom konaní sú však limitované štátnymi hranicami Slovenskej republiky, na rozdiel od hackera, pre ktorého štátna hranica nepredstavuje serióznú prekážku.

Do boja proti tejto novej forme zločinu preto musíme nasadiť tých, ktorí vedia bojovať rovnakými zbraňami. Jediným skutočným protivníkom hackera je teda len rovnako schopný iný hacker. Hacking sám o sebe totiž nie je dobrý ani zlý.

Existujú tri druhy hackerov. White hat hackeri vykonávajú tzv. penetračné testovanie, ktorého účelom je odhaliť zraniteľnosť a nahlásiť ju prevádzkovateľovi systému. Bezpečnostné opatrenia prekonávajú so súhlasom prevádzkovateľa. Na opačnej strane stoja black hat hackeri, ktorí vnikajú do počítačových systémov neoprávnene s úmyslom ukradnúť peniaze, získať osobné údaje, či poškodiť systém. Na pomedzí white hat hackera a black hat hackera sa nachádza grey hat hacker. Zväčša pôjde o hackerov, ktorí svojou činnosťou idú na hranu zákona, ale nerobia to s úmyslom získať pre seba prospech.¹ Na účely tejto práce budeme za etického hackera považovať white hat hackera a za istých okolností aj grey hat hackera.

Činnosť etických hackerov je pre štát aj pre súkromné spoločnosti veľmi dôležitá. Napriek tomu právny poriadok Slovenskej republiky neposkytuje etickým hackerom primeranú právnu ochranu. Etický hacker tak často nielenže nemá nárok na odmenu za svoju činnosť, ale mnohokrát sa vystavuje aj nebezpečenstvu trestného stíhania, keďže formálne naplňa znaky trestného činu neoprávneného prístupu do počítačového systému podľa § 247 Trestného zákona.

Vzhľadom na to, že ide o globálny problém a počítačové trestné činy sú výsledkom transpozície smernice, bude táto práca vychádzať z aplikačnej praxe členských štátov Európskej únie s osobitným dôrazom na nemecké právne prostredie. Cieľom práce je navrhnúť adekvátnu právnu ochranu etickému hackerovi a upozorniť na aplikačné problémy vznikajúce v súvislosti s výkladom pojmu „bezpečnostné opatrenie.“

1. PRÁVNA REGULÁCIA ETICKÉHO HACKINGU

Etický hacking sa vykonáva spravidla buď na základe zmluvy medzi etickým hackerom a prevádzkovateľom systému, na základe tzv. bug bounty programu alebo na základe politiky koordinovaného oznamovania zraniteľností.²

Bug bounty program je výzva adresovaná vopred neurčenému počtu adresátov alebo uzavretému počtu adresátov, aby za podmienok a v rozsahu určenom prevádzkovateľom systému identifikovali zraniteľnosť v systéme. Neoddeliteľnou súčasťou bug bounty programu je aj povinnosť účastníka programu zachovávať mlčanlivosť o nájdennej zraniteľnosti. V ideálnom prípade hacker nahlási chybu spôsobom určeným v bug bounty programe, majiteľ systému chybu potvrdí a hackerovi je následne vyplatená odmena známa aj ako *bug bounty*.³

¹ MAURUSHAT, A. *Ethical Hacking*, Ottawa: University of Ottawa Press, 2019, s. 20.

² RAMPÁŠEK, M. Etický hacking a (ne)oprávnený prístup do počítačového systému. *Bulletin slovenskej advokácie*, 2022, roč. 28, č. 4, s. 16.

³ Bug bounty program má zverejnený napr. Telekom: <https://a.storyblok.com/f/285923/x/38230769ee/stsk-bugbounty-pravidla-3-12-2018.pdf>

Podobný charakter ako bug bounty programy má zverejnená politika koordinovaného oznamovania zraniteľnosti. Politika koordinovaného oznamovania zraniteľnosti obsahuje presný postup, ktorý má hacker dodržať pri nahlasovaní zraniteľnosti, avšak na rozdiel od bug bounty programu nedáva etickému hackerovi možnosť získať finančnú odmenu.

Z právneho hľadiska nastáva problém vo chvíli, keď etický hacker prekročí rozsah zmluvy alebo rozsah bug bounty programu, popr. koná bez toho, aby uzavrel zmluvu alebo bol zverejnený bug bounty program. V takom prípade už formálne napĺňa znaky trestného činu podľa § 247 Trestného zákona a vystavuje sa nebezpečenstvu trestného stíhania.

Samotný § 247 Trestného zákona výslovne nerozlišuje medzi etickým hackerom a black hat hackerom. Rozlišovacím kritériom je existencia právneho dôvodu. Trestným je len neoprávnený prístup, t. j. prístup bez právneho dôvodu. Etický hacker, ktorý prekročil rozsah zmluvy / bug bounty programu alebo konal úplne bez zmluvy/bug bounty programu je postavený na jednu úroveň s black hat hackerom, hoci spoločenská nebezpečnosť ich konaní je diametrálne odlišná.⁴

Tu sa dostávame do paradoxnej situácie. Etický hacker síce formálne naplnil znaky skutkovej podstaty trestného činu podľa § 247 Trestného zákona, avšak jeho konanie nemusí byť spoločensky nebezpečné, dokonca môže byť spoločensky prospešné. Pre správcu systému je vo všeobecnosti lepšie získať informáciu o zraniteľnosti takýmto spôsobom, ako by mal čeliť skutočnému hackerskému útoku. Počítačové trestné činy sú pritom výsledkom transpozície smernice Európskeho parlamentu a Rady 2013/40/EÚ o útokoch na informačné systémy, ktorá v recitáli 12 uznáva bezpečnostný prínos oznamovania zraniteľností a nabáda členské štáty, aby sa snažili o umožnenie zákonného odhaľovania a oznamovania bezpečnostných nedostatkov.

Prípád *Free hour* z Malty ukazuje, že tento spomenutý paradox nie je len teoretickou konštrukciou. Traja študenti a vyučujúci boli obžalovaní z neoprávneného prístupu do aplikácie *Free hour*. Išlo o aplikáciu využívanú študentami na zostavovanie rozvrhu a plánovanie akcií. V októbri 2022 študenti skenovaním aplikácie zistili, že aplikácia má isté zraniteľnosti. Jeden zo študentov následne vykonal zmenu v aplikácii, aby potvrdil existenciu zraniteľnosti, urobil screenshot zmeny a potom okamžite všetko vrátil do pôvodného stavu. Študenti následne e-mailom informovali o zraniteľnosti vývojára systému a očakávali odmenu za nájdenú zraniteľnosť. Ten však celú vec odovzdal polícii a začalo sa vyšetrovanie. Dvaja zo študentov boli vzatí do väzby a bola u nich vykonaná domová prehliadka, pri ktorej im bolo zaistené počítačové vybavenie. Študentom bola napokon udelená milosť, nakoľko Malta priznala, že právny poriadok nepriznáva etickým hackerom adekvátnu mieru právnej ochrany.⁵

S etickým hackingom súvisia aj ostatné počítačové trestné činy. Po vniknutí do systému sa etický hacker spravidla snaží potvrdiť existenciu zraniteľnosti, a za týmto účelom vykonať dočasné zmeny v kóde. Toto konanie formálne napĺňa znaky skutkovej podstaty trestného činu neoprávneného zásahu do počítačového údajov podľa § 247b Trestného zákona. Použitie agresívnych metód skenovania a testovania spôsobujúcich výpadok systému môže naplniť znaky skutkovej podstaty trestného činu neoprávneného zásahu do počítačového systému podľa § 247a Trestného zákona.

Agresívnou metódou skenovania je napr. tzv. fuzzing. Hacker vloží do systému skript, pričom vie, že niektoré verzie daného systému reagujú na tento skript tak, že dôjde k prerušeniu prevádzky systému. Samotné vloženie skriptu ešte nepredstavuje vniknutie do cudzieho systému. Reakcia systému na skript hackerovi napovie o akú verziu systému ide. Túto informáciu môže ďalej využiť pri vniknutí do cudzieho systému alebo môže priamo prevádzkovateľovi systému nahlásiť, že používa zraniteľnú verziu. Pri fuzzingu pôjde o tzv.

⁴ RAMPÁŠEK, M. Etický hacking a (ne)oprávnený prístup do počítačového systému. *Bulletin slovenskej advokácie*, 2022, roč. 28, č. 4, s. 17.

⁵ RAMPÁŠEK, M. – ANDRAŠKO, J. – SOKOL, P. – HAMULÁK, O. Hunting for vulnerabilities: call for European protection of security researchers. *Journal of Cybersecurity*, 2026, roč. 12, č. 1, s. 7.

kvalifikovanú prípravu na spáchanie trestného činu neoprávneného prístupu do počítačového systému podľa § 247 Trestného zákona. Pri fuzzingu posiela hacker náhodné alebo nečakané príkazy a sleduje, čo sa stane. Cieľom je získať informácie o systéme. Fuzzing sa podobá na SQL injection. Pri SQL injection hacker posiela vyslovene škodlivé príkazy, s cieľom získať prístup, manipulovať databázu a pod.⁶

Etický hacker môže formálne naplniť aj znaky skutkovej podstaty trestného činu výroby a držby prístupového zariadenia, hesla do počítačového systému alebo iných údajov podľa § 247d Trestného zákona, keďže nástroje etického hackera sú podobné nástrojom black hat hackera. Táto práca sa však bude primárne zameriavať na trestný čin neoprávneného prístupu do počítačového systému podľa § 247 Trestného zákona.

1.1 K pojmu počítačový systém na účely § 247 Trestného zákona

Penetračné testovanie sa zvyčajne vykonáva na komplikovaných počítačových systémoch veľkých firiem. Okruh systémov, ktoré má zmysel testovať, je však podstatne širší. Pojem „počítačový systém,“ na účely § 247 Trestného zákona nemá legálnu definíciu v Trestnom zákone. Vychádzať možno len s čl. 1 písm. a) Dohovoru o počítačovej kriminalite, ktorý počítačový systém definuje ako „*zariadenie alebo skupinu vzájomne prepojených zariadení, z ktorých jedno alebo viaceré vykonávajú automatizované spracovávanie údajov na základe programu.*“⁷ Bežný užívateľ si spontánne predstaví zariadenia ako notebook, tablet či mobilný telefón. Uvedená definícia však zahŕňa omnoho širší diapazón zariadení.

Do uvedenej definície totiž spadajú aj tzv. IoT zariadenia (Internet of Things). Pozornosť hackerov a bezpečnostných expertov pútajú najmä IoT zariadenia trvalo pripojené na internet ako napr. Smart TV, SMART žiarovky, domáce Wi-Fi routery, baby monitory či tlačiarne. Hackeri si ich vyberajú hlavne kvôli slabému zabezpečeniu a stálemu pripojeniu na internet. Aj napadnutie IoT zariadenia môže byť nebezpečné, preto aj tieto zariadenia je účelné penetračne testovať. Rast významu týchto zariadení z hľadiska bezpečnosti reflektuje aj smernica Európskeho parlamentu a Rady 2014/53/EÚ zo 16. apríla 2014 o harmonizácii právnych predpisov členských štátov týkajúcich sa sprístupňovania rádiových zariadení na trhu, ktorá zavádza vyvodzovanie zodpovednosti voči výrobcem zanedbávajúcim zraniteľnosti.⁸

Vo svete rýchlo narastá počet IoT zariadení, s čím sa spája špecifický typ hrozby. IoT zariadenia sú schopné sa v krátkom časovom intervale vzájomne infikovať. Kanadskí vedci použili na účely štúdie žiarovky Philips Hue, aby demonštrovali, že zabudovaná bezdrôtová technológia Zig-Bee a vzájomná fyzická blízkosť žiaroviek stačia na to, aby sa spustila reťazová reakcia podobajúca sa ľudskej epidémii. Na spustenie reťazovej reakcie stačí jedna infikovaná žiarovka pripojená do siete, ktorá infikuje ďalšie vo svojej blízkosti a tie následne infikujú ďalšie atď. Takto infikované zariadenia môžu byť zneužitú na DDoS útoky, popr. môže hacker nad nimi prevziať kontrolu a svojvoľne s nimi manipulovať.⁹

Výskumníci ako príklad uvádzajú mesto Paríž, ktoré má okolo 105 km². Na udržanie reťazovej reakcie v meste Paríž by bolo potrebných viac ako 15 000 žiaroviek. Pri menšom počte by reťazová reakcia vyhasla. Završník preto dané zariadenia považuje za budúcnosť kybernetickej kriminality a v tejto súvislosti upozorňuje na možnosť napadnúť automobilové a letecké systémy prostredníctvom elektronických zariadení cestujúcich.¹⁰

⁶ Konzultácia s Ing. Jurajom Markom.

⁷ STRÉMY, T. a kol. *Trestný Zákon. Komentár*. II. zväzok. Praha: Wolters Kluwer ČR a.s., 2022, s. 576.

⁸ RAMPÁŠEK, M. – ANDRAŠKO, J. – SOKOL, P. – HAMULÁK, O. Hunting for vulnerabilities: call for European protection of security researchers. *Journal of Cybersecurity*, 2026, roč. 12, č. 1, s. 7.

⁹ RONEN, E. a kol. *IoT Goes Nuclear: Creating a ZigBee Chain Reaction* [online]. s. 1. Dostupné na internete: <https://eprint.iacr.org/2016/1047.pdf>

¹⁰ ZAVRŠNÍK, A. *Kyberkriminalita*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017, s. 104.

1.2 K pojmu „bezpečnostné opatrenie“ na účely § 247 Trestného zákona

Ďalším možným aplikačným problémom § 247 Trestného zákona je formulácia „prekona bezpečnostné opatrenie.“ Bezpečnostné opatrenie môžeme jednoducho definovať ako každé opatrenie, ktorého cieľom je zabrániť neoprávnenému prístupu do počítačového systému.¹¹ V aplikačnej praxi je už situácia zložitejšia, keďže môže nastať viacero odlišných situácií. Niekedy nie je jasné, či to, čo páchatel prekonal, má naozaj povahu bezpečnostnej prekážky a či bezpečnostné opatrenie bolo skutočne nutné prekonať. Páchatel mohol do systému vstúpiť aj nezabezpečenou časťou systému alebo v dôsledku bezpečnostnej chyby zabezpečenie nemuselo vzniknúť vôbec, hoci prevádzkovateľ zamýšľal systém zabezpečiť. Otázne je tiež, akú kvalitu musí bezpečnostná prekážka mať, aby bola hodná prívlastku bezpečnostná. Priblížme si vyššie spomenuté situácie na konkrétnych prípadoch.

Podľa § 202a StGB nemeckého trestného zákona (StGB) je trestné sebe alebo inému zabezpečiť prístup k dátam, ktoré nie sú preňho určené a sú pred neoprávneným prístupom osobitne zabezpečené. Skutková podstata je porovnateľná s § 247a slovenského Trestného zákona.

V prípade *Modern Solution* etický hacker použil dekompilátor¹² na to, aby zdrojový kód webovej stránky transformoval do podoby, ktorá je ľahšie čitateľná pre človeka. V zdrojovom kóde našiel priamo vpísané heslá zákazníkov a tieto si skopíroval do počítača. Následne na túto chybu prevádzkovateľa systému upozornil.¹³

Nemecký súd prvej inštancie (Amtsgericht) etického hackera oslobodil, pretože mal za to, že skutok nenapĺňa znaky trestného činu podľa § 202a StGB, čo odôvodnil tým, že § 202a StGB poskytuje ochranu len takým dátam, ktoré sú proti neoprávnenému prístupu osobitne chránené. Bezpečnostné opatrenia musia byť objektívne schopné chrániť dáta a musí byť na ochranu dát určené. Táto podmienka podľa súdu splnená nebola.¹⁴

Odvolací súd (Landesgericht) sa s názorom prvej inštancie nestotožnil. Argumentoval tým, že zdrojový kód a heslá v ňom zapísané sa dostali do sféry etického hackera neoprávnene. Dáta takisto podľa súdu spĺňali podmienku špeciálneho zabezpečenia, keďže na ich získanie bolo treba vynaložiť istú dávku úsilia, ktorá nebola nepatrná.

O nepatrné úsilie by išlo vtedy, ak by zabezpečenie bolo tak slabé, že by ho vedel ľahko prekonať aj laik. Ak páchatel pri prekonávaní prekážky vynaloží len nepatrné úsilie, nejde o prekonanie bezpečnostnej prekážky. Ak by však nepatrné úsilie musel vyložiť len preto, že disponuje potrebnými odbornými vedomosťami z oblasti informačných technológií, išlo by o prekonanie prekážky.¹⁵

Ako príklad nemecký súd uviedol, že o vynaloženie nepatrného úsilia by išlo napríklad v prípade hesla vo formáte 0000 na všetkých zariadeniach.¹⁶ Túto úvahu potvrdzuje aj štúdia, ktorá sa zameriavala na laických útočníkov. Účastníci štúdia mali uhádnuť PIN kód iného účastníka bez použitia technických prostriedkov na prelamanie hesiel. Ukázalo sa, že PIN kód 0000 je ľahko prelomiteľný aj pre laika, keďže ide o intuitívnu voľbu.¹⁷

¹¹ KLIMEK, L. – ZÁHORA, J. – HOLCR, K. *Počítačová kriminalita v európskej súvislostiach*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 151.

¹² Dekompilátor je bežne využívaný aj softvérovými vývojármi. Držba dekompiletora by nemala automaticky napĺňať znaky skutkovej podstaty trestného činu výroby a držby prístupového zariadenia, hesla do počítačového systému alebo iných údajov podľa § 247d Trestného zákona.

¹³ Rozsudok Krajského súdu Aachen (LG Aachen), zo dňa 27. 7. 2023, sp.zn. 60 Qs 16/23, ods. 1 – 7.

¹⁴ Tamže, ods. 9.

¹⁵ Tamže, ods. 25.

¹⁶ Tamže, ods. 25.

¹⁷ BAILEY, D. V. a kol. „Someone Definitely Used 0000“: Strategies, Performance, and User Perception of Novice Smartphone-Unlock PIN-Guessers. In: *Proceedings of the 2023 European Symposium on Usable Security (EuroUSEC '23)*. New York: ACM, 2023, s. 163.

Nemecká právna prax zároveň pri posudzovaní toho, či došlo k prekonaniu bezpečnostnej prekážky posudzuje nielen mieru úsilia, ktorú bolo potrebné vynaložiť na jej prekonanie, ale aj to, či zabezpečenie prístupu k údajom bolo prekonané práve tým špecifickým spôsobom, ktorému malo toto osobitné zabezpečenie zabrániť, pričom prístup musí byť získaný v príčinnej súvislosti s týmto prekonaním.¹⁸

Podľa prvoinštančného súdu táto podmienka nebola splnená. Prihlasovacie údaje uložené v zdrojovom kóde prvoinštančný súd nepovažoval za zabezpečené. Druhá inšancia, ako už vieme, bola opačného názoru a uloženie prihlasovacích údajov do zdrojového kódu považovala za zabezpečenie a dekompilátor za spôsob jej prekonania.

My sa stotožňujeme so závermi prvej inšancie, nakoľko ponechanie prihlasovacích údajov v zdrojovom kóde je prinajmenšom veľmi neštandardné. Zvyčajný postup je uchovávať prihlasovacie údaje v samostatnej databáze v zašifrovanej forme mimo zdrojového kódu. Okrem toho dekompilátor nie je systém určený na prekonávanie bezpečnostných opatrení, takže nemožno hovoriť ani o prekonaní, tým špecifickým spôsobom, ktorému toto zabezpečenie malo zabrániť.¹⁹

Z rovnakého dôvodu bol rozsudok kritizovaný aj bezpečnostnými expertmi. Kritici poukazovali na to, že takýto stav je v praxi považovaný za bezpečnostnú chybu, a nie za zabezpečenie. Rozsudok bol kritizovaný aj z dôvodu, že vysiela jasný signál smerom k etickým hackerom, že nahlasovať zraniteľnosti sa neoplatí.²⁰

Otázku kvality bezpečnostného opatrenia riešili aj v susednej Českej republike. Česká právna úprava obsiahnutá v § 230 Trestního zákoníku je totožná so slovenskou právnou úpravou. Český autor Smejkal si kládol otázku, či triviálne zaheslovanie môžeme považovať za bezpečnostnú prekážku. Podľa jeho názoru sú základné bezpečnostné ciele splnené vtedy, ak:

- je informácia dostupná a použiteľná v prípade potreby pre systémy, ktoré ju spracovávajú
- informácia je dostupná len tým, ktorí ju naozaj potrebujú, t. j. je zabezpečená jej dôvernosť
- informácia je chránená proti neoprávneným zmenám
- výmena informácií medzi organizáciou a externým subjektom je dôveryhodná²¹

Aplikujme tieto kritériá na prípad Modern Solution. Web hostingová stránka bola napísaná v programovacom jazyku JavaScript, čo znamená, že k jej lokálnemu kódu sa mohol dostať každý návštevník danej stránky. Dekompilátor len uľahčil orientáciu etického hackera v kóde. Vzhľadom na to, že kód stránky je verejne dostupný, aj samotné prihlasovacie údaje boli verejne dostupné, teda nebola splnená podmienka zabezpečenia dôvernosti informácie.²²

Najvyšší súd Českej republiky si tieto kritériá neosvojil a za prekonanie bezpečnostnej prekážky považoval dokonca aj vyplnenie verejne dostupného registračného formulára. Po jeho vyplnení bol obžalovaný schopný prihlásiť sa do cudzieho počítačového systému pomocou prihlasovacích údajov, ktoré si sám prostredníctvom registračného formulára vytvoril.

¹⁸ OHLIG, M. S. L. Erlaubtes Gray-Hat-Hacking und neue Strafrahmen im Computerstrafrecht? *Kriminalpolitische Zeitschrift*, 2025, roč. 10 č. 2, s. 65.

¹⁹ Konzultácia so softvérovým vývojárom Ing. Petrom Markom.

²⁰ HEISE ONLINE. *Modern Solution: Convicted IT expert files constitutional complaint* [online]. 21. 08. 2025 Dostupné na internete: <https://www.heise.de/en/news/Modern-Solution-Convicted-IT-expert-files-constitutional-complaint-10573836.html> [cit. 2026-03-28].

²¹ SMEJKAL, V. *Kybernetická kriminalita*. 3. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o., 2022, s. 663.

²² Konzultácia s Ing. Petrom Markom.

Prvoinštančný a odvolací súd zastávali názor, že verejne dostupný registračný formulár nie je možné považovať za bezpečnostné opatrenie.

Najvyšší súd rozhodol, že výnimočne nízka úroveň zabezpečenia nevylučuje naplnenie znaku prekonania bezpečnostného opatrenia. Podľa Najvyššieho súdu Českej republiky je aj jednoduché uhádnutie hesla, či použitie prihlasovacích údajov, ktoré páchatel už predtým poznal, prekonaním bezpečnostnej prekážky.²³

Verejne dostupný registračný formulár sám o sebe nemá povahu zabezpečenia. Softvérový vývojár obvykle nevkladá do systému verejne dostupný registračný formulár s úmyslom systém zabezpečiť pred neoprávneným vniknutím. Aplikačná prax zvolila extenzívny výklad, nakoľko pod pojem bezpečnostná prekážka sú subsumované aj komponenty, ktoré nemajú technickú povahu zabezpečenia.²⁴

Český najvyšší súd v inom prípade použil prirovnanie s trestným činom porušovania domovej slobody. Podľa českého Najvyššieho súdu je výstižné prirovnáť virtuálny priestor k obydliu. Dvere predstavujú počítačový systém a kľúč predstavuje bezpečnostné opatrenie. Páchatela, ktorý odomkne dvere originálnym kľúčom, je podľa Najvyššieho súdu možné prirovnáť k páchatelovi, ktorý vnikne do systému, tým, že mu poškodený z neopatrnosti vyzradil svoje heslo.²⁵

Odhladnime na chvíľu od toho, že analógia v neprospech páchatela je zakázaná a poďme ďalej rozvíjať túto úvahu. Pri trestnom čine porušovania domovej slobody podľa ods. 2 písm. b) zákon výslovne uvádza, že musí ísť o prekážku, ktorej účelom je zabrániť vniknutiu. *A contrario* nemôže ísť o akúkoľvek prekážku.

Zároveň aplikačná prax uznáva, že nemôže ísť len o symbolickú prekážku (napr. nízky plot, ktorý sa dá ľahko prekročiť). Páchatel musí vynaložiť isté fyzické úsilie alebo použiť lešť, aby sme mohli hovoriť o prekonaní prekážky. Obdobne to platí aj pri krádeži vlámaním. Štandardne sa za prekážky považujú uzamknuté dvere, plot alebo mreža, t. j. solídne prekážky, ktorých účelom je zabrániť vniknutiu.²⁶

Český najvyšší súd síce použil pomerne priliehavé prirovnanie, avšak význam pojmu bezpečnostná prekážka už nepreniesol na trestný čin neoprávneného prístupu.

Brodowski upozorňuje, že extenzívny výklad pojmu bezpečnostná prekážka veľmi tvrdo dopadá práve na etických hackerov. Podľa ich názoru je potrebné takýto extenzívny výklad odmietnuť, nakoľko v skutočnosti nezohľadňuje zákonnú podmienku prekonania bezpečnostného opatrenia.

Autori ďalej upozorňujú na situáciu, keď bezpečnostná prekážka formálne existuje, ale hacker prenikne dnu vďaka bezpečnostnej chybe bez toho, aby penetroval systém, t. j. nedôjde k prekonaniu bezpečnostného opatrenia. Pre lepšiu predstavu si opäť pomôžeme analógiou s trestným činom porušovania domovej slobody. Ide o prípad, keď sú vchodové dvere síce dobre uzavreté, ale dvere od terasy sú otvorené dokorán. Páchatel vojde dnu samozrejme terasou, ak si všimne, že je otvorená. Podobne je to aj so skúseným etickým hackerom, ktorý je schopný rýchlo identifikovať bezpečnostné chyby na základe svojich skúseností.²⁷

Vyššie uvedené prípady poukazujú na to, že aplikačná prax postupne vymazáva rozdiely medzi bezpečnostným opatrením, bezpečnostnou chybou a verejne dostupným prístupom. Takýto výklad sa však dostáva do rozporu so zásadou *nullum crimen sine lege certa*. Táto

²³ Uznesenie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 25.06.2024, sp. zn. 8 Tdo 450/2024.

²⁴ Konzultácia so softvérovými inžiniermi Ing. Petrom Markom a Ing. Jurajom Markom.

²⁵ Uznesenie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 04.11.2020, sp. zn. 7 Tdo 1134/2020.

²⁶ BURDA, E. a kol. *Trestný zákon. Všeobecná časť. Komentár- I.diel*. 1. vydanie. Praha: C.H. Beck, 2010, s. 710.

²⁷ GOLLA, S. – BRODOWSKI, D. *IT-Sicherheitsforschung und IT-Strafrecht*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2023, s. 47.

podmienka je splnená, ak ten, komu je právna norma určená, môže z jej znenia zistiť, aké konanie alebo opomenutie spôsobuje jeho trestnú zodpovednosť.²⁸

Princíp *nullum crimen sine lege stricta* zase zakazuje extenzívny výklad v neprospech páchatel'a. Rozširovanie pojmu bezpečnostné opatrenie do takej šírky, že zrazu zahŕňa aj bezpečnostné chyby a systémy verejne prístupné je ukázkovým príkladom extenzívneho výkladu v neprospech páchatel'a. Ak v dôsledku chyby ostane systém nezabezpečený, technicky nepôjde o prekonanie bezpečnostného opatrenia bez ohľadu na to, či mal prevádzkovateľ vôľu systém zabezpečiť.

Na záver podkapitoly uveďme ešte jeden ukázkový prípad z Nemecka. Expertka na kybernetickú bezpečnosť Lilith Wittmann našla zraniteľnosť v aplikácii, ktorú CDU používala pri volebnej kampani. O zraniteľnosti informovala Spolkový úrad pre bezpečnosť informačných technológií a súčasne sa snažila kontaktovať aj CDU. O zraniteľnosti verejne prehovorila až po odstavení aplikácie. CDU na ňu následne podala trestné oznámenie. Neskôršie vyšetrovanie ukázalo, že Wittmann získala prístup k dátam v aplikácii CDU vďaka chýbajúcemu zabezpečeniu. Chýbajúce zabezpečenie bolo dôsledkom chyby. Prokuratúra trestné stíhanie zastavila z dôvodu, že nebolo prekonané žiadne zabezpečenie.²⁹

1.3 Výroba a držba prístupového zariadenia, hesla do počítačového systému alebo iných údajov podľa § 247d Trestného zákona

Ako už bolo spomenuté vyššie, etickí hackeri používajú podobné metódy ako black hat hackeri, s čím sa potenciálne spája aj držba nástrojov spadajúcich pod § 247d Trestného zákona. Prístupovým zariadením sa rozumie technické vybavenie (hardware), pomocou ktorého možno získať neoprávnený prístup do počítačového systému. Počítačovým programom sa zase rozumie súbor inštrukcií vyjadrených v akejkoľvek forme použitých priamo alebo nepriamo v počítači alebo v podobnom technickom zariadení. Počítačovým heslom je reťazec znakov, ktorý umožňuje prístup k počítačovému systému.

Je zrejmé, že zákonodarcu si dal záležať na tom, aby v danej skutkovej podstate boli zahrnuté všetky možné nástroje a metódy na získanie neoprávneného prístupu k počítačovému systému. Naplnenie objektívnej stránky tohto trestného činu je pomerne jednoduché, keďže skutková podstata zahŕňa všetky relevantné nástroje slúžiace na prístup. Oprávnených držiteľov týchto nástrojov má chrániť fakt, že predmetné ustanovenie vyžaduje aj motív spáchania činu, konkrétne páchatel' musí mať úmysel spáchať niektorý z už spomínaných počítačových trestných činov.

Kriminalizácia držby predmetných zariadení vychádza z čl. 6 Dohovoru o počítačovej kriminalite (ďalej len „Dohovor“). Zároveň čl. 6 ods. 2 Dohovoru uvádza, že tento článok nemožno vykladať, tak že zakladá trestnú zodpovednosť, v prípadoch, ak ide o držbu, ktorej účelom nie je spáchanie niektorého z trestných činov vymedzených v čl. 2 až 5 Dohovoru, ako napríklad pri autorizovanom testovaní alebo autorizovanej ochrane počítačového systému.³⁰

Smejkal považuje obavy držiteľov z právnej neistoty za prehnané. Držiteľov týchto nástrojov prirovnáva k zámočníkom. Zámočník má v držbe pre svoje potreby nástroje slúžiace na prekonávanie bezpečnostných prekážok. Samotná držba a použitie takýchto zariadení ale na trestnú zodpovednosť nestačí. O trestnej zodpovednosti by sa dalo uvažovať, len ak by

²⁸ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo 17. 1. 2018, sp. zn. II. ÚS 476/2016, ods.10.9.

²⁹ GOLLA, S. – BRODOWSKI, D. *IT-Sicherheitsforschung und IT-Strafrecht*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2023, s. 112.

³⁰ KLIMEK, L. – ZÁHORA, J. – HOLCR, K. *Počítačová kriminalita v európsky súvislostiach*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 182.

zamočník poskytol tieto nástroje vlamačovi alebo ich sám použil na neoprávnené prekonanie bezpečnostnej prekážky.³¹

Podľa nášho názoru paralela so zamočníkom je príliš zjednodušujúca, najmä pokiaľ ide o etických hackerov. Etický hacking môže byť z trestnoprávneho hľadiska posudzovaný rovnako ako black hat hacking. Podľa tejto logiky má potom etický hacker úmysel spáchať niektorý z počítačových trestných činov, ak štát etický hacking nedekriminalizoval.

Obavy z trestného stíhania sú namieste predovšetkým pri nástrojoch s dvojakým použitím (*dual use tools*). Môže ísť napríklad o program umožňujúci vzdialený prístup (Remote Administration Tool), ktorý môže byť použitý na údržbu systému, ale aj na inštaláciu trojského koňa.

Nemeckému poskytovateľovi Remote Administration Tool o 6:00 ráno vtrhlo do budovy policajné komando a následne mu bolo zaistené všetko počítačové vybavenie. O 7 mesiacov bolo trestné stíhanie zastavené z dôvodu, že ide o nástroj s dvojakým použitím, ktorý v tomto prípade neslúžil na kriminálne účely.³²

Oprávnené obavy poskytovateľov týchto systémov dočasne utišil rozsudok Nemeckého Spolkového Ústavného súdu, podľa ktorého samotná vhodnosť nástroja na páchanie trestnej činnosti ešte nezakladá trestnú zodpovednosť. Trestná zodpovednosť vzniká až vo chvíli, keď držiteľ takéhoto nástroja navonok demonštruje úmysel spáchať niektorý z počítačových trestných činov.³³

Heise Online, renomovaný nemecký technologický portál zameraný na IT bezpečnosť a digitálne technológie upozornil, že v prípade Modern Solution prokurátor argumentoval, že použitie samotného dekompilátora dokazuje samo o sebe úmysel spáchať trestný čin, čo je v rozpore s rozhodnutím Ústavného súdu.³⁴

§ 202c StGB je nemeckou verziou slovenského § 247d Trestného zákona, od ktorého sa nijak významne nelíši. Skúsenosti z nemeckého právneho prostredia sú preto relevantné aj pre Slovenskú republiku.

Ako naznačujú vyššie uvedené prípady, ak právny poriadok explicitne neobsahuje ustanovenie, ktoré by zaručovalo etickému hackerovi beztrestnosť, môže byť komplikované dosiahnuť jeho oslobodenie spod obžaloby. V takom prípade už môžu pomôcť len inštitúty všeobecnej časti trestného zákona, a to súhlas poškodeného, výkon práva a povinnosti a materiálny korektív.

1.4 Okolnosti vylučujúce protiprávnosť

O aplikácii týchto inštitútov možno uvažovať pri white hat hackeroch vykonávajúcich penetračné testovanie na základe zmluvy, politiky koordinovaného oznamovania zraniteľnosti alebo bug bounty programu. Pri penetračnom testovaní na základe zmluvy a v jej medziach pôjde o výkon práva a povinnosti.

Pri bug bounty programoch je situácia komplikovanejšia. Bug bounty programy sa svojím obsahom podobajú inštitútu verejného príslubu, ktorý je zakotvený v § 850 a nasl. Občianskeho zákonníka. Väčšina bug bounty programov však obsahuje klauzulu o tom, že odmena za nahlásenie zraniteľnosti nie je právne vymáhateľná, čo vzbudzuje otázky o tom, do akej miery možno bug bounty program považovať za právne relevantný. Pochybnosti

³¹ SMEJKAL, V. *Kybernetická kriminalita*. 3. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o., 2022, s. 691.

³² GOLLA, S. – BRODOWSKI, D. *IT-Sicherheitsforschung und IT-Strafrecht*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2023, s. 117-118.

³³ Rozhodnutie Spolkového ústavného súdu SRN (BVerfG) z 18.5.2009, sp. zn. 2 BvR 2233/07.

³⁴ HEISE ONLINE. *Modern Solution: Convicted IT expert files constitutional complaint* [online]. 21. 08. 2025. Dostupné na internete: <https://www.heise.de/en/news/Modern-Solution-Convicted-IT-expert-files-constitutional-complaint-10573836.html> [cit. 2026-03-28].

o závažnosti v tomto prípade vylučujú aplikáciu inštitútu výkonu práva a povinnosti. Presnejšie je v danom prípade aplikovať inštitút súhlasu poškodeného,³⁵ nakoľko súhlas poškodeného nemusí mať formu právneho úkonu podľa predpisov Občianskeho práva. Môže ísť aj o faktický úkon, ktorý smeruje k vylúčeniu protiprávnosti činov inak trestných (napr. pozvanie návštevy do obydľia vylučuje protiprávnosť pri trestnom čine porušovania domovej slobody). Tento faktický úkon musí ale byť vážny, určitý, zrozumiteľný, dobrovoľný a vykonaný osobou na to oprávnenou.³⁶

Súhlas poškodeného možno aplikovať aj v prípade zverejnenej politiky koordinovaného oznamovania zraniteľnosti. Obsahom politiky koordinovaného oznamovania zraniteľnosti je vyjadrenie ochoty organizácie prijímať hlásenia o zraniteľnostiach a stanovenie podmienok odhaľovania a nahlasovania zraniteľnosti.³⁷

Pri bug bounty programoch vyvstáva ešte otázka, čo v prípade, že hacker vstúpi do systému, odhalí zraniteľnosť, ale nenahlási ju prevádzkovateľovi systému. V praxi sa stalo, že konkurenčný subjekt vypísal vyššiu odmenu ako uvádzal bug bounty program. Hoci bug bounty program možno považovať za súhlas poškodeného, treba zároveň podotknúť, že tento súhlas je podmienený tým, že hacker zraniteľnosť nahlási spôsobom uvedeným v bug bounty programe a o nájdení zraniteľnosti bude zachovávať mlčanlivosť. Nahlásenie zraniteľnosti inej ako oprávnenej osobe je vážnym porušením bug bounty programu. Takéto konanie už zakladá trestnú zodpovednosť za trestný čin neoprávneného prístupu do počítačového systému podľa § 247 Trestného zákona.³⁸

Do rizika sa hacker dostáva v prípade, že poruší podmienky stanovené v zmluve alebo bug bounty programe. Bug bounty programy zvyčajne obsahujú rozsah systému, ktorý je povolené testovať (celý systém alebo časť systému) a zoznam povolených alebo zoznam zakázaných nástrojov, ktoré hacker počas penetračného testovania smie používať. Tento zoznam nie je samoučelný, niektoré nástroje sú totiž invazívnejšie ako ostatné. Prevádzkovateľ systému sa spravidla bude snažiť o to, aby počas penetračného testovania bola v čo najmenšej miere obmedzená prevádzka systému.

Použitie nedovolených nástrojov a hackovanie nad rámec ustanoveného rozsahu je možné posúdiť ako exces. Osoba zodpovedná za exces z výkonu práva a povinnosti alebo zo súhlasu poškodeného je trestnoprávne zodpovedná. Fakt, že pôvodne mala zámer konať v súlade so zmluvou, bug bounty programom alebo politikou koordinovaného ohlasovania zraniteľností sa bude posudzovať len ako poľahčujúca okolnosť.³⁹

2. APLIKÁCIA MATERIÁLNEHO KOREKTÍVU NA POČÍTAČOVÉ TRETNÉ ČINY

O aplikácii materiálneho korektívu je potrebné uvažovať po vylúčení inštitútov vylučujúcich protiprávnosť. Môže ísť o situáciu, kedy sa hacker rozhodne hľadať zraniteľnosť z vlastnej iniciatívy bez toho, aby existovala zmluva alebo zverejnený bug bounty. Takéto konanie je typické skôr pre grey hat hackerov.

Počítačové trestné činy sú v základnej skutkovej podstate prečinom, preto treba vždy uvažovať aj o aplikácii materiálneho korektívu. Fakt, že neoprávnený vstup bol vykonaný za

³⁵ HLAVÁČOVÁ, K. Inštitut svolení poškozeného a etický hacking *Trestněprávní revue*, 2018, roč. 17, č. 3, s. 56.

³⁶ IVOR, J. a kol. *Trestné právo hmotné I. Všeobecná časť*. 1. vydanie. Bratislava: IURA EDITION, 2006, s. 206.

³⁷ RAMPÁŠEK, M. Etický hacking a (ne)oprávnený prístup do počítačového systému. *Bulletin slovenskej advokácie*, 2022, roč. 28, č. 4, s. 14-22. Dostupné aj na internete: <https://info.sak.sk/bulletin/eticky-hacking-a-neopravneny-pristup-do-pocitacoveho-systemu/>

³⁸ HLAVÁČOVÁ, K. Inštitut svolení poškozeného a etický hacking. *Trestněprávní revue*, 2018, roč. 17, č. 3, s. 56.

³⁹ BURDA, E. a kol. *Trestný zákon. Všeobecná časť. Komentár- I. diel*. 1. vydanie. Praha: C.H. Beck, 2010, s. 256.

účelom zistenia a oznámenia zraniteľnosti svedčí v prospech aplikácie materiálneho korektívu.⁴⁰ Napriek tomu treba zvážiť individuálne okolnosti prípadu.

Závažnosť činu sa posudzuje vzhľadom na spôsob vykonania činu, jeho následky, okolnosti, za ktorých bol čin spáchaný, mieru zavinenia a pohnútku páchatel'a.⁴¹ Tieto zákonom stanovené kritériá sa nemajú hodnotiť izolovane, ale vo vzájomnej súvislosti, pričom žiadne z nich nemožno preceňovať na úkor iných.⁴²

2.1 Spôsob spáchania činu a následky

Je mnoho spôsobov, akými možno zbierať informácie o systéme, či prekonať bezpečnostné opatrenie. Niektoré sú veľmi agresívne a spôsobujú kolaps systému a iné sú naopak šetrné. Zároveň neexistuje univerzálny štandard, podľa ktorého by bolo možné presne vymedziť, čo je ešte etické.⁴³ Samotné bug bounty programy zvyknú obsahovať klauzulu, ktorá zakazuje prerušiť alebo obmedziť prevádzku systému počas penetračného testovania. Etický hacker by si mal teda potrpieť na šetrný prístup a do integrity systému zasahovať len v nevyhnutnej miere.

Šetrne skenovať možno pomocou nástroja Shodan, ktorý je určený na zisťovanie zariadení pripojených k internetu. Shodan poskytuje možnosť analyzovať historické dáta, čo výrazne znižuje negatívny dopad na systém. Naopak invazívne skenery môžu zmazať alebo znehodnocovať dáta, či spôsobiť obmedzenie prevádzky.⁴⁴

Minimálne kontroverzné je vykonať penetračné testovanie formou social engineering, nakoľko táto forma získania prístupu zasahuje aj do osobnej sféry samotných zamestnancov. Social engineering je totiž forma psychologickéj manipulácie. Z trestnoprávneho hľadiska pôjde o prekonanie bezpečnostného opatrenia pomocou ľsti.⁴⁵

Jednou z metód social engineeringu je phishing. Podstatou phishingu spočíva v tom, že obeť dostane dôveryhodne vyzerajúci mail, na ktorý klikne a tým vyradí určité údaje tretej strane.⁴⁶ Phishingový útok zanecháva stopu na ľudskej psychike. Obete phishingu strácajú pocit bezpečia v online priestore a stavajú sa podozrievavými. Pri vstupe do online priestoru môžu pociťovať úzkosť, čo z dlhodobého hľadiska môže viesť až k emocionálnemu vyčerpaniu. Obeť stráca sebavedomie a pociťuje strach pri vykonávaní úkonov vo virtuálnom priestore. Toto všetko má nepochybne vplyv aj na pracovný výkon zamestnancov.⁴⁷ Ľudský faktor síce tiež zohráva významnú rolu v kybernetickej bezpečnosti, avšak bez výslovného súhlasu prevádzkovateľa systému je len ťažko možné ospravedlniť takéto obťažovanie zamestnancov.

Ďalšou kontroverznou metódou je zasielanie veľkého množstva requestov, ktoré nadmerne zaťažujú server a môžu spôsobiť DDoS efekt. Bug bounty programy preto obvykle limitujú počet dovolených requestov, napr. na 100 requestov za minútu.⁴⁸ Niektorí etickí hackeri vykonávajú penetračné testovanie v čase medzi 1:00-5:00 ráno, keď je systém najmenej vyťažený. Počas dennej prevádzky je systém vyťažený bežnými užívateľskými requestami.

⁴⁰ STRÉMY, T. a kol. *Trestný zákon. Komentár. II. zväzok*. Praha: Wolters Kluwer ČR a.s., 2022, s. 577.

⁴¹ § 10 Trestného zákona.

⁴² Uznesenie Najvyššieho súdu SR, zo dňa 21.10.2020, sp. zn. 5Tdo/64/2020.

⁴³ RAMPÁŠEK, M. – ANDRAŠKO, J. – SOKOL, P. – HAMULÁK, O. Hunting for vulnerabilities: call for European protection of security researchers. *Journal of Cybersecurity*. 2026, roč. 12, č. 1, s. 6.

⁴⁴ GENGE, B. – GRAUR, F. – ENĂCHESCU, C. Non-intrusive Techniques for Vulnerability Assessment of Services in Distributed Systems. *Procedia Technology*, 2015, roč. 19, s. 15.

⁴⁵ STRÉMY, T. a kol. *Trestný zákon. Komentár. II. zväzok*. Praha: Wolters Kluwer ČR a.s., 2022, s. 578.

⁴⁶ HARPER, A. a kol. *Gray Hat Hacking: The Ethical Hacker's Handbook*. 3. vyd. New York: McGraw-Hill, 2011, s. 71.

⁴⁷ NAHAR, H. a kol. Psychological Effects of Phishing Email Exposure: A Review. *International Journal of Research and Innovation in Social Science (IJRISS)*, 2025, roč. 9, č. 11 s. 7841.

⁴⁸ Pozri napr.: <https://hackerone.com/chaturbate?type=team>

Penetračné testovanie by v tom čase len zvýšilo riziko DDoS efektu. Ak by etický hacker pri penetračnom testovaní spôsobil DDoS efekt, mohol by byť stíhaný za trestný čin neoprávneného zásahu do počítačového systému podľa § 247a Trestného zákona.⁴⁹

Niektoré nástroje sú dvojsečné. Miera ich škodlivosti bude závisieť od spôsobu použitia. Príkladom môže byť SQL injection. Do databázového dopytu sa vloží škodlivý kód, čo umožní hackerovi získať prístup do databázy a neskôr aj do webu. Po získaní prístupu môže útočník vkladať text, obrázky alebo inak meniť obsah. Šetrnou formou je time-based SQL injection, hacker nezíska prístup k užívateľským dátam a ani nespôsobí zmenu v databáze.

Princíp time-based SQL injection je ten, že etický hacker vloží do requestu SQL príkaz, ktorý obsahuje príkaz na čakanie, tzv. SLEEP, a to spôsobí, že odpoveď na daný request príde neskôr, pretože databáza bola pozastavená týmto príkazom. Napríklad etický hacker vloží príkaz na čakanie 5 sekúnd, s tým, že bežne odpoveď príde do 1 sekundy. Pokiaľ odpoveď príde až po 5 sekundách, tak to s vysokou pravdepodobnosťou znamená, že etický hacker našiel zraniteľnosť. Na to, aby mal istotu, že sa tam zraniteľnosť skutočne nachádza, musí proces viackrát opakovať s rôznymi čakaniami. Pokiaľ je vždy oneskorenie odpovede závislé od čakania nastaveného v príkaze, tak existencia zraniteľnosti je potvrdená.⁵⁰

Takisto vo všeobecnosti platí, že manuálne testovanie je menej invazívne ako automatizované. Pri automatizovanom testovaní dochádza častejšie k falošne pozitívnym výsledkom a systém je zaťažovaný väčším množstvom requestov. Naproti tomu manuálne testovanie je precíznejšie, etický hacker posieľa menej requestov, ale zato cieľených requestov. Výhodou manuálneho testovania je, že hacker má omnoho väčšiu šancu objaviť vážnu zraniteľnosť. Pri automatizovanom testovaní sa len porovnáva testovaný systém so známymi zraniteľnosťami. Manuálne testovanie je založené na individuálnom prístupe ku každému systému, preto má etický hacker možnosť objaviť aj špecifickú chybu typickú pre daný systém.⁵¹

Jedným zo spoľahlivých ukazovateľov, či ide o etického alebo black hat hackera je správanie sa po získaní prístupu do systému. Etický hacker urobí len nevyhnutné opatrenia na potvrdenie zraniteľnosti, zatiaľ čo black hat hacker sa bude snažiť udržať si prístup aj do budúcnosti. Závažnosť konania sa zvyšuje, ak hacker po získaní prístupu nainštaluje trojského koňa alebo vytvorí zadné vrátka.⁵²

Prihliadať treba aj na to, prostredníctvom akých zariadení bol útok vykonaný. V praxi sa black hat hacker od etického hackera zvykne líšiť aj tým, že útok nevykoná priamo zo svojho zariadenia, ale sprostredkované prostredníctvom iných napadnutých zariadení. Použitie reťazca infikovaných zariadení je sofistikovanejšie a spoločensky nebezpečnejšie.⁵³

⁴⁹ KLIMEK, L. – ZÁHORA, J. – HOLCR, K. *Počítačová kriminalita v európskej súvislostiach*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 163.

⁵⁰ OSINT TEAM. *Time-Based SQL Injection: Complete Real-World Bug Bounty Guide* [online]. 2024. Dostupné na internete: <https://osintteam.blog/time-based-sql-injection-complete-real-world-bug-bounty-guide-0d38311a4adf> [cit. 2026-03-16].

⁵¹ RANE, N. – QURESHI, A. 2024. Comparative Analysis of Automated Scanning and Manual Penetration Testing for Enhanced Cybersecurity. In: *2024 International Conference on Communication, Computer and Information Technology (ICCCIT)*. IEEE, 2024, s. 6

⁵² HARPER, A. a kol. *Gray Hat Hacking: The Ethical Hacker's Handbook*. 3. vyd. New York: McGraw-Hill, 2011, s. 14.

⁵³ Tamže.

2.2 Nahlásenie zraniteľnosti

Spôsob nahlásenia zraniteľnosti je významnou okolnosťou, ktorú treba pri aplikácii materiálneho korektívu pri etických hackeroch určite zohľadniť.⁵⁴ Varovným príkladom, čo sa môže stať, ak zraniteľnosť unikne na verejnosť je prípad známy ako Log4j incident. V decembri 2021 unikla na verejnosť informácia, že knižnica označená ako Log4j obsahuje vážnu chybu, ktorá umožňovala útočníkovi vzdialené spustenie kódu pomocou vloženého reťazca. Už v ten istý deň, ako bola zraniteľnosť zverejnená, hackeri začali s masívnym skenovaním zraniteľných systémov. Do 24 hodín bol spozorovaný výskyt botnetov, ktoré začali zraniteľnosť využívať na svoje šírenie. Pridali sa aj útočníci zameraní na ťažbu kryptomien. Zverejnenie zraniteľnosti skôr priláka black hat hackerov, ako by malo pomôcť užívateľom zraniteľného produktu.⁵⁵

Ďalším nevhodným spôsobom hlásenia zraniteľnosti je vydieranie spoločnosti, ktorá uviedla na trh zraniteľný produkt. Hacker síce zraniteľnosť nahlási diskkrétne, ale k hláseniu pripojí dodatok o tom, že ak mu prevádzkovateľ systému nezaplatí bug bounty alebo neponúkne iný prospech, zraniteľnosť zverejní. Toto konanie napĺňa znaky trestného činu vydierania podľa § 189 Trestného zákona.

Hlásenie zraniteľností sa spravuje smernicou Európskej únie označovanou NIS2, ktorú Slovenská republika transponovala do nášho právneho poriadku prostredníctvom novely zákona o kybernetickej bezpečnosti. Podľa článku 12 NIS2 členský štát musí určiť jednotku CSIRT ako koordinátora zverejňovania zraniteľností, ktorý bude pôsobiť ako sprostredkovateľ medzi fyzickou a právnickou osobou oznamujúcou zraniteľnosť a poskytovateľom potenciálne zraniteľných produktov alebo služieb. Členský štát je povinný zabezpečiť, aby oznámenie prebehlo anonymne, ak o to oznamovateľ požiada.

Podľa § 6 ods.1 zákona o kybernetickej bezpečnosti má Národné centrum kybernetickej bezpečnosti, organizačná zložka NBÚ, postavenie národnej jednotky CSIRT s pôsobnosťou pre celé územie Slovenskej republiky. V zmysle § 6 ods.2 zákona o kybernetickej bezpečnosti Národné centrum kybernetickej bezpečnosti plní úlohu koordinátora vo veciach komunikácie o zistených alebo nahlásených zraniteľnostiach medzi prevádzkovateľom základnej služby, výrobcom alebo dodávateľom produktu IKT alebo služby IKT a inými dotknutými osobami. Takisto poskytuje pomoc osobám nahlásujúcim zraniteľnosť a riadi zverejňovanie zraniteľností. Podľa § 6 ods. 6 zákona o kybernetickej bezpečnosti je možné zraniteľnosť nahlásiť aj anonymne.

Oznamovateľ by mal poskytnúť detailný popis zraniteľnosti a podložiť ho nevyhnutnou mierou dôkazov. Oznámenie by malo obsahovať: identifikáciu zraniteľného produktu (uviesť konkrétnu verziu produktu, prípadne sa môže uviesť, aká konfigurácia je zraniteľná), čas nálezu zraniteľnosti, spôsob, akým sa oznamovateľ o zraniteľnosti dozvedel, popis, ako sa dá zraniteľnosť zneužiť, hodnotenie zraniteľnosti pomocou CVSS,⁵⁶ informácie o identifikácii oznamovateľa, ktoré súvisia s preverení existencie zraniteľnosti (napríklad IP adresa a časy, kedy a odkiaľ zraniteľnosť preveroval), či už zraniteľnosť nahlásil výrobcovi produktu a iné dôležité informácie súvisiace s nájdenou zraniteľnosťou. Dobrým zvykom je pripojiť k hláseniu o zraniteľnosti aj odporúčania na zlepšenie bezpečnosti.

Ak má dotknutý subjekt zverejnenú politiku koordinovaného oznamovania zraniteľností, oznamovateľ sa musí ňou riadiť.⁵⁷

⁵⁴ MAURUSHAT, A. *Disclosure of Security Vulnerabilities. Legal and Ethical Issues*. London: Springer, 2013, s. 51.

⁵⁵ HIESGEN, R. a kol. *The Log4j Incident: A Comprehensive Measurement Study of a Critical Vulnerability*, s. 2.

⁵⁶ Common Vulnerability Scoring System je štandard určený na hodnotenie zraniteľnosti. Zraniteľnosti sa prideliť skóre na škále 1-10. Skóre 10 majú najzávažnejšie zraniteľnosti.

⁵⁷ NÁRODNÝ BEZPEČNOSTNÝ ÚRAD. *Politika pre zodpovedné oznamovanie zraniteľnosti* [online]. 2025. Dostupné na internete: https://www.nbu.gov.sk/data/files/613_cvd.pdf [cit. 2026-03-17].

Problémom však ostáva, že aj keď etický hacker tento postup dodrží, nemá záruku, že nebude vystavený trestnému stíhaniu. Smernica NIS2 ani zákon o kybernetickej bezpečnosti negarantujú etickému hackerovi beztrestnosť.⁵⁸

3. NÁVRHY DE LEGE FERENDA

Podľa nášho názoru nie je potrebné zmeniť znenie § 247 Trestného zákona. Postačí, ak súdy budú dôslednejšie posudzovať naplnenie znakov objektívnej stránky skutkovej podstaty trestného činu neoprávneného prístupu do počítačového systému. Pri posudzovaní toho, či došlo k prekonaniu bezpečnostného opatrenia navrhujeme zvážiť nasledovné otázky:

- Bol systém chránený bezpečnostným opatrením?
- Malo to, čo páchateľ prekonal, skutočne technickú povahu bezpečnostného opatrenia alebo išlo o iný komponent systému?
- Došlo skutočne k prekonaniu bezpečnostného opatrenia? Nevnikol páchateľ do systému nezabezpečenou časťou?
- Bolo na prekonanie potrebné vynaložiť väčšie ako len nepatrné úsilie?

Extenzívny výklad pojmu bezpečnostná prekážka spôsobuje, že osoby, ktorých spoločenská nebezpečnosť je výrazne odlišná, súdime na základe tej istej skutkovej podstaty. Zloděj mobilného telefónu, ktorý uhádne PIN 0000 je postavený na úroveň hackera, ktorý prekoná zabezpečenie heslom za pomoci brute force útoku.

Vstup do cudzieho počítačového systému bez ospravedlniteľného dôvodu, hoci aj bez prekonania prekážky, by nemal byť dovolený. Zároveň by nemal byť každý, kto neoprávnene vstúpi do systému trestaný ako hacker. Pri páchateľoch, ktorým sa podarí vstúpiť do počítačového systému bez toho, aby museli prekonať serióznu prekážku, by sme nemali uvažovať o aplikácii § 247 Trestného zákona. Ich spoločenská nebezpečnosť spočíva primárne v tom, že sa dostali k počítačovým dátam, ktoré neboli pre nich určené, nie v tom, že zasiahli do integrity počítačového systému. V Trestnom zákone by sme mali teda hľadať taký trestný čin, ktorého objektom je ochrana súkromia, osobných údajov alebo tajomstva.

Neoprávnený prístup k počítačovým dátam bez prekonania bezpečnostného opatrenia by mohol byť postihnutý ako trestný čin podľa § 376 Trestného zákona. Objektom tohto trestného činu je ochrana súkromia.⁵⁹ Formulácia objektívnej stránky „*neoprávnene poruší tajomstvo počítačových dát*“ sa javí ako vhodnejšia, ak páchateľ neprekonal žiadnu serióznu bezpečnostnú prekážku. Pre naplnenie objektívnej stránky je potrebné spôsobiť vážnu ujmu na právach. Poškodený má k dispozícii aj súkromnoprávne nároky - nárok na náhradu škody, nárok na náhradu nemajetkovej ujmy pri zásahu do osobnej sféry (napr. ak páchateľ zverejní počítačové údaje o poškodenom, ktoré budú mať za následok poškodenie jeho cti a dôstojnosti) a pod.

Právna kvalifikácia bude závisieť aj od povahy údajov, ku ktorým páchateľ získal neoprávnený prístup. Môže ísť napr. o trestný čin ohrozenia obchodného, bankového, poštového, telekomunikačného a daňového tajomstva podľa § 264 Trestného zákona. Poškodený bude mať aj tu obchodnoprávne nároky z porušenia obchodného tajomstva.

Pokiaľ ide o osobitnú ochranu etického hackera inšpiratívna je belgická právna úprava. Belgická právna úprava priznáva etickému hackerovi nahlasujúcemu zraniteľnosť postavenie oznamovateľa. Za prísnych podmienok sa garantuje beztrestnosť aj tým, ktorí konali bez

⁵⁸ RAMPÁŠEK, M. - MESARČÍK, M. Rethinking Cybersecurity Research Governance: Lessons from the Act on Digital Services? *European Journal of Risk Regulation*, 2025, 17 s.

⁵⁹ BURDA, E. a kol. *Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár- II. diel.* 1. vydanie. Praha: C.H. Beck, 2011, s. 1281.

súhlasu prevádzkovateľa systému.⁶⁰

Podmienkou beztretnosti je, že hacker nesmie do systému vstúpiť so zlým úmyslom a zraniteľnosť musí predpísaným spôsobom nahlásiť jednotke CSIRT a prevádzkovateľovi systému. Do 24 hodín od nález zraniteľnosti je povinný zaslať stručnú správu o zraniteľnosti. Do 72 hodín musí poskytnúť úplnú správu o nájdení zraniteľnosti. Ak o to etický hacker požiadá, jednotka CSIRT je povinná zabezpečiť jeho anonymitu. Nájdenú zraniteľnosť nesmie hacker zverejniť, je povinný o nej zachovávať mlčanlivosť.

Po vniknutí do systému môže hacker vykonať len nevyhnutné úkony potrebné na odhalenie a potvrdenie zraniteľnosti, pri tom je hacker povinný zachovávať princíp proporcionality.

Vo výnimočných prípadoch zákon predsa len vyžaduje, aby etický hacker získal súhlas prevádzkovateľa systému ešte pred samotným penetračným testovaním. Ide o prípady, keď prevádzkovateľom systému je polícia alebo súdna moc. Ak hacker získa súhlas a nájde zraniteľnosť postupuje rovnako ako pri ostatných subjektoch.

Zároveň platí, že žiaden subjekt nemá povinnosť zverejniť bug bounty program, CVD alebo poskytnúť odmenu etickému hackerovi za nahlásenie zraniteľnosti.⁶¹

ZÁVER

Kybernetická bezpečnosť je moderné, rýchlo sa rozvíjajúce odvetvie. Právo by malo na tento rozvoj pružne reagovať a prispôbiť sa technickej realite. Pri aplikácii § 247 Trestného zákona by sme sa nemali uspokojiť s existenciou iluzórnych bezpečnostných opatrení. Rôznorodosť bezpečnostných situácií nás požíva k hlbšej právnej reflexii pojmu „bezpečnostné opatrenie“. V každom jednom prípade je vhodné skúmať, či zvolené opatrenie je určené na zabezpečenie systému a či pre útočníka predstavuje skutočnú prekážku. Nie je žiaduce, aby súd videl zabezpečenie aj tam, kde bezpečnostní experti vidia dvere otvorené dokorán. Počítačový systém zároveň predstavuje súkromnú sféru, do ktorej by sa nemalo vstupovať, ak si to prevádzkovateľ neželá. Kto vstúpi do nezabezpečeného cudzieho počítačového systému a inému spôsobí vážnu ujmu na právach, mal by byť trestne zodpovedný. Nie však podľa § 247 Trestného zákona, ale podľa iných ustanovení Trestného zákona, ktoré chránia súkromie. Takýto páchatel totiž viac narušil súkromie ako integritu počítačového systému. V neposlednom rade by mal zákonodarcu poskytnúť primeranú ochranu etickým hackerom, keďže významne prispievajú k rozvoju kybernetickej bezpečnosti. Etickí hackeri by mali mať istotu, že keď diskretné nahlásia zraniteľnosť, nebudú vystavení nebezpečenstvu trestného stíhania. Pri posudzovaní trestnosti etického hackingu by sa malo prihliadať na to, či etický hacker vykonal iba nevyhnutné úkony slúžiace na odhalenie zraniteľnosti a či zraniteľnosť riadne nahlásil. Konanie, ktoré je poškodenému na prospech a nie na ujmu, by nemalo byť trestné.

SUMMARY

Cybersecurity is a modern and rapidly evolving field. The law should respond flexibly to these developments and adapt to technological realities. When applying § 247 of the Criminal Code, courts should not be satisfied with the existence of merely illusory security measures. The diversity of security situations calls for a deeper legal reflection on the concept of a

⁶⁰ RAMPÁŠEK, M. – ANDRAŠKO, J. – SOKOL, P. – HAMULÁK, O. Hunting for vulnerabilities: call for European protection of security researchers. *Journal of Cybersecurity*. 2026, roč. 12, č. 1, s. 11.

⁶¹ TIMELEX. Protecting ethical hackers under Belgian law... [online]. 2025-09-24. Dostupné na internete: <https://www.timelex.eu/en/blog/protecting-ethical-hackers-under-belgian-law-and-how-organisations-should-respond> [cit. 2026-03-16].

"security measure." In each case, it is necessary to examine whether the security measure is intended to protect the computer system and whether it constitutes a genuine obstacle to an attacker. Courts should not recognize the existence of security measures where cybersecurity experts would regard the system as effectively left wide open.

At the same time, a computer system constitutes a private sphere that should not be entered without the operator's consent. Anyone who accesses another person's unsecured computer system and causes serious harm to the rights of another should be held criminally liable. However, such conduct should not fall within the scope of § 247 of the Criminal Code, but rather under other provisions of the Criminal Code that protect privacy. In such cases, the perpetrator has infringed privacy rather than the integrity of the computer system.

Finally, the legislator should provide adequate legal protection to ethical hackers, given their significant contribution to the development of cybersecurity. Ethical hackers should have the certainty that, when they responsibly disclose a vulnerability, they will not be exposed to the risk of criminal prosecution. When assessing the criminal liability of ethical hackers, consideration should be given to whether they undertook only those actions necessary to identify the vulnerability and whether they disclosed it responsibly. Conduct that benefits the victim rather than causing harm should not constitute a criminal offense.

Bibliografia:

BAILEY, D. „Someone Definitely Used 0000“: Strategies, Performance, and User Perception of Novice Smartphone-Unlock PIN-Guessers. In: *Proceedings of the 2023 European Symposium on Usable Security*. New York: Association for Computing Machinery, 2023, s. 158–174. ISBN: 979-8-4007-0814-5.

BURDA, E. a kol. *Trestný zákon. Všeobecná časť. Komentár – I. diel*. 1. vydanie. Praha: C.H. Beck, 2010, 1130 s. ISBN: 978-80-7400-324-0.

BURDA, E. a kol. *Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár – II. diel*. 1. vydanie. Praha: C.H. Beck, 2011, 1608 s. ISBN: 978-80-7400-394-3.

GENGE, B. – GRAUR, F. – ENĂCHESCU, C. Non-intrusive Techniques for Vulnerability Assessment of Services in Distributed Systems. *Procedia Technology*, 2015, roč. 19, 19 s. DOI: 10.1016/j.protcy.2015.02.003.

GOLLA, S. – BRODOWSKI, D. *IT-Sicherheitsforschung und IT-Strafrecht*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2023, s. 178. ISBN: 978-3-16-162179-6.

HARPER, A. a kol. *Gray Hat Hacking: The Ethical Hacker's Handbook*. 3. vyd. New York: McGraw-Hill, 2011, 693 s. ISBN: 978-0-07-174256-4.

HIESGEN, R., et al. *The Log4j Incident: A Comprehensive Measurement Study of a Critical Vulnerability*, 15 s. DOI: 10.1109/TNSM.2024.3440188.

HLAVÁČOVÁ, K. Institut svolení poškodeného a etický hacking. *Trestněprávní revue*, 2018, roč. 17, č. 3, s. 53-57. ISSN: 1213-5313.

IVOR, J. a kol. *Trestné právo hmotné I. Všeobecná časť*. 1. vydanie. Bratislava: IURA EDITION, 2006, 530 s. ISBN: 80-8078-099-4.

KLIMEK, L. – ZÁHORA, J. – HOLCR, K. *Počítačová kriminalita v európsky súvislostiach*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, 444 s. ISBN: 978-80-8168-538-5.

MAURUSHAT, A. *Disclosure of Security Vulnerabilities: Legal and Ethical Issues*. London: Springer, 2013, 127 s. ISBN: 978-1-4471-5004-6.

MAURUSHAT, A. *Ethical Hacking*. Ottawa: University of Ottawa Press, 2019, 355 s. ISBN: 9780776627922.

NAHAR, H. a kol. Psychological Effects of Phishing Email Exposure: A Review. *International Journal of Research and Innovation in Social Science*, 2025, roč. 9, č. 11, s. 7834-7844. DOI: 10.47772/IJRISS.

OHLIG, M. S. L. Erlaubtes Gray-Hat-Hacking und neue Strafrahmen im Computerstrafrecht? *Kriminalpolitische Zeitschrift*, 2025, roč. 10, č. 2, s. 63-81. ISSN: 2509-6826.

RAMPÁŠEK, M. Etický hacking a (ne)oprávnený prístup do počítačového systému. *Bulletin slovenskej advokácie*, 2022, roč. 28, č. 4, s. 16-24. ISSN: 1335-1079.

RAMPÁŠEK, M. – ANDRAŠKO, J. – SOKOL, P. – HAMULÁK, O. Hunting for vulnerabilities: call for European protection of security researchers. *Journal of Cybersecurity*. 2026, roč. 12, č. 1, 18 s.

RAMPÁŠEK, M. – MESARČÍK, M. Rethinking Cybersecurity Research Governance: Lessons from the Act on Digital Services? *European Journal of Risk Regulation*, 2025, 17 s. DOI:10.1017/err.2025.10060.

RANE, N. – QURESHI, A. Comparative Analysis of Automated Scanning and Manual Penetration Testing for Enhanced Cybersecurity. In: *2024 International Conference on Communication, Computer and Information Technology (ICCCIT)*. IEEE, 2024, s. 1-6. ISBN: 978-1-6654-9796-1.

SMEJKAL, V. *Kybernetická kriminalita*. 3. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o, 2022, 1166 s. ISBN: 978-80-7380-849-5.

STRÉMY, T. a kol. *Trestný zákon: komentár. II. zväzok*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2022, 1506 s. ISBN: 978-80-7676-534-4.

ZAVRŠNIK, A. *Kyberkriminalita*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017, 148 s. ISBN: 978-80-7552-758-5.

Internetové zdroje

HEISE ONLINE. *Modern Solution: Convicted IT expert files constitutional complaint* [online]. 21. 08. 2025. Dostupné na internete: <https://www.heise.de/en/news/Modern-Solution-Convicted-IT-expert-files-constitutional-complaint-10573836.html> [cit. 2026-03-28].

NÁRODNÝ BEZPEČNOSTNÝ ÚRAD. *Politika pre zodpovedné oznamovanie zraniteľnosti* [online]. 2025. Dostupné na internete: https://www.nbu.gov.sk/data/files/613_cvd.pdf [cit. 2026-03-17].

OSINT TEAM. *Time-Based SQL Injection: Complete Real-World Bug Bounty Guide* [online]. Dostupné na internete: <https://osintteam.blog/time-based-sql-injection-complete-real-world-bug-bounty-guide-0d38311a4adf> [cit. 2026-03-16].

TIMELEX. *Protecting ethical hackers under Belgian law and how organisations should respond* [online]. 2024. Dostupné na internete: <https://www.timelex.eu/en/blog/protecting-ethical-hackers-under-belgian-law-and-how-organisations-should-respond> [cit. 2026-03-16].

Súdne rozhodnutia

Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo 17. 1. 2018, sp. zn. II. ÚS 476/2016

Uznesenie Najvyššieho súdu SR, zo dňa 21. 10. 2020, sp. zn. 5 Tdo/64/2020

Uznesenie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 04. 11. 2020, sp. zn. 7 Tdo 1134/2020

Uznesenie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 25. 06. 2024, sp. zn. 8 Tdo 450/2024

Rozhodnutie Spolkového ústavného súdu SRN (BVerfG) z 18. 5. 2009, sp. zn. 2 BvR 2233/07

Rozsudok Krajského súdu Aachen (LG Aachen), zo dňa 27. 7. 2023, sp. zn. 60 Qs 16/23

Právne predpisy

Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2013/40/EÚ o útokoch na informačné systémy

Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2014/53/EÚ zo 16. apríla 2014 o harmonizácii právnych predpisov členských štátov týkajúcich sa sprístupňovania rádiových zariadení na trhu

Zákon č. 300/2005 Z. z. (Trestný zákon)

Zákon č. 69/2018 Z. z. o kybernetickej bezpečnosti

Zákon č. 40/2009 Sb. (Trestní zákoník)

MODIFIKÁCIE ZÁKAZU KONKURENCIE ČLENA ORGÁNU OBCHODNEJ SPOLOČNOSTI

Modification of Non-Compete Restrictions Applicable to Members of Corporate Bodies

Soňa Švihranová

Abstrakt: Príspevok sa zaoberá problematikou modifikácie zákazu konkurencie člena orgánu obchodnej spoločnosti v podmienkach slovenského právneho systému. Analyzuje právnu úpravu pri jednotlivých formách obchodných spoločností. Osobitná pozornosť je venovaná otázke, do akej miery možno zákaz konkurencie rozšíriť, zúžiť alebo vylúčiť prostredníctvom zakladateľského právneho úkonu, uznesením valného zhromaždenia, individuálnou výnimkou zo zakladateľských dokumentov a prostredníctvom zmluvy o výkone funkcie. Príspevok poukazuje na odlišnú mieru dispozitívnosti právnej úpravy v osobných a kapitálových obchodných spoločnostiach.

Kľúčové slová: zákaz konkurencie; obchodná spoločnosť; člen orgánu obchodnej spoločnosti; modifikácia zákazu konkurencie; autonómia vôle.

Abstract: This article addresses the modification of non-compete restrictions applicable to members of corporate bodies under Slovak law. It examines the legal framework governing different forms of business companies. Particular attention is paid to the extent to which a non-compete clause may be extended, narrowed, or excluded through the articles of association, a resolution of the general meeting, an individual exemption provided in the founding documents, or a contract on the performance of office. The article highlights the differing degrees of flexibility available under the legal framework governing partnerships and corporations.

Key Words: Non-compete Clause; Business Entity; Member of a Company's Body; Modification of a Non-Compete Clause; Party Autonomy.

Pod'akovanie

Touto cestou by som sa chcela pod'akovať doc. JUDr. Kristiánovi Csachovi, PhD. LL.M., univ. prof. za poskytnutie cenných rád, ktoré mi pomohli pri písaní tohto príspevku.

ÚVOD

Zákaz konkurencie člena orgánu obchodnej spoločnosti je tradičným inštitútom obchodného práva, ktorého účelom je ochrana záujmov obchodnej spoločnosti zabránením konkurenčného konania členov orgánov.

V tomto príspevku sa budeme venovať tomu, v akom rozsahu a za akých podmienok je možné modifikovať zákaz konkurencie člena orgánu obchodnej spoločnosti, a to prostredníctvom zakladateľských dokumentov, uznesenia valného zhromaždenia, individuálnou výnimkou zo zakladateľského dokumentu, ako aj modifikáciou zmluvy o výkone funkcie.

Tejto téme sa venujeme, pretože je v praxi sporné, či je vôbec možné zákonný rámec zákazu konkurencie modifikovať. Ak dospejeme k záveru, že to možné je, tak vyvstávajú ďalšie otázky, ktoré je potrebné rozanalyzovať, a to v akom rozsahu je možné zákaz konkurencie modifikovať a prostredníctvom akých mechanizmov.

V príspevku najprv vymedzíme a systematicky zaradíme zákaz konkurencie a konkurenčnú doložku v právnom systéme Slovenskej republiky. Následne sa budeme venovať právnej úprave zákazu konkurencie pri jednotlivých formách obchodných spoločností. Následne upriamime pozornosť na samotnú modifikáciu zákazu konkurencie, a to najprv prostredníctvom zakladateľského dokumentu, následne prostredníctvom uznesenia valného zhromaždenia, potom individuálnou výnimkou zo zakladateľského dokumentu a na záver modifikáciám prostredníctvom zmluvy o výkone funkcie.

Cieľom príspevku je analyzovať možnosti modifikácie zákazu konkurencie člena orgánu obchodnej spoločnosti v podmienkach slovenského právneho systému a posúdiť hranice takejto modifikácie s prihliadnutím na povahu konkrétnej obchodnej spoločnosti.

1. POJMOVÉ VYMEDZENIE A SYSTEMATICKÉ ZARADENIA ZÁKAZU KONKURENCIE A KONKURENČNEJ DOLOŽKY V PRÁVNOM SYSTÉME

Jedným z osobitných prejavov povinnosti lojality je zákaz konkurencie. Ten predstavuje inštitút súkromného práva, ktorého účelom je zabránenie takému konaniu, ktorým sa zneužívajú informácie získané na základe určitého postavenia v spoločnosti.¹ Ďalším sledovaným cieľom je ochrana hospodárskych záujmov podnikateľa, a to predovšetkým ochrana obchodnej spoločnosti pred konfliktom záujmov osôb, ktoré sú v jej orgánoch. V podmienkach trhovej ekonomiky s vysokou mierou mobility pracovných síl naberá tento inštitút ako obchodnoprávny, tak aj pracovnoprávny význam.

Zákonný zákaz konkurencie vyplýva priamo zo zákona č. 513/1991 Zb., Obchodný zákonník (ďalej ako „**Obchodný zákonník**“) a typicky sa viaže na zákaz priebežnej konkurenčnej činnosti osoby, ktorá má členstvo v orgáne spoločnosti. Následný zákaz konkurencie zákon neupravuje a nie je možné ho uložiť jednostranne. Ide o zmluvný vzťah, resp. o zmluvnú konkurenčnú doložku, ktorá je autonómnym prejavom vôle strán. Jedna zo zmluvných strán sa zaväzuje, že po dohodnuté časové obdobie nebude vykonávať určité činnosti, ktoré by mohli mať konkurenčný charakter vo vzťahu k druhej strane.

1.1 Korporačný zákaz konkurencie člena orgánu obchodnej spoločnosti

Všeobecná právna úprava zákazu konkurencie vzťahujúca sa na všetky právne formy obchodných spoločností je zakotvená v § 65 zákona Obchodného zákonníka a upravuje rozsah

¹ OVEČKOVÁ, O. - CSACH, K. - ŽITŇANSKÁ, L. *Obchodné právo 2. Obchodné spoločnosti a družstvo*. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2020, s. 271.

práv spoločnosti v prípade porušenia zákazu konkurencie povinnými osobami ako aj lehoty na ich uplatnenie.²

Pri porušovaní zákazu konkurencie je samotná spoločnosť aktívne vecne legitimovaná na uplatňovanie práv. Právna úprava obchodných spoločností umožňuje spoločníkom podať spoločnícku žalobu v mene spoločnosti, *actio pro socio*, proti povinným osobám, ktorými môžu byť členovia orgánu spoločnosti, spoločníci alebo tretie osoby, ktoré porušujú povinnosti vyplývajúce zo zákazu konkurencie.³ Na uplatnenie práva plyní subjektívna lehota troch mesiacov, odkedy sa o danej skutočnosti spoločnosť dozvedela a objektívna lehota jedného roka odkedy sa rozhodná skutočnosť udiala.⁴

Pri jednotlivých formách obchodných spoločností je konkrétne vymedzené, na ktoré osoby, ktoré sú v určitom právnom vzťahu s obchodnou spoločnosťou, sa vzťahuje zákaz konkurencie, ako aj aký je jeho vecný rozsah.⁵

Právna úprava zákazu konkurencie vo verejnej obchodnej spoločnosti je dispozitívna, čo znamená, že je možné sa od nej odchyliť v spoločenskej zmluve, či už jej rozšírením, zúžením alebo úplným vylúčením. Táto právna úprava sa uplatňuje aj pri komanditnej spoločnosti. Z § 84 Obchodného zákonníka vyplýva, že sa zákaz konkurencie vo verejnej obchodnej spoločnosti vzťahuje na všetkých spoločníkov⁶ a v komanditnej spoločnosti sa na základe § 99 Obchodného zákonníka vzťahuje iba na komplementárov, pokiaľ v spoločenskej zmluve nie je ustanovené inak.

V kapitálových obchodných spoločnostiach je právna úprava o čosi prísnejšia. V spoločnosti s ručením obmedzeným je § 136 Obchodného zákonníka upravujúci zákaz konkurencie jednostranne kogentný, z čoho vyplýva, že zakladateľská listina, resp. spoločenská zmluva môžu rozšíriť vecný, ako aj personálny rozsah zákazu konkurencie. Nie je však možné ho zúžiť alebo vylúčiť.⁷ Inými slovami, § 136 ods. 1 Obchodného zákonníka predstavuje minimálny štandard právnej úpravy zákazu konkurencie v spoločnosti s ručením obmedzeným. Primárnymi adresátmi sú konatelia spoločnosti, ale v prípade, že má spoločnosť zriadenú dozornú radu, tak sú nimi aj členovia dozornej rady⁸. Ak je v zakladateľskom dokumente ustanovené, tak sa zákaz konkurencie vzťahuje aj na spoločníkov spoločnosti na základe § 136 ods. 3 Obchodného zákonníka.

Právna úprava zákazu konkurencie v akciovej spoločnosti je obsiahnutá v § 196 Obchodného zákonníka. Tvoria ju taxatívne vymedzené konania, ktorými potenciálne môže člen predstavenstva ohrozovať záujmy spoločnosti, a preto sú *ex lege* zakázané. Tak ako pri spoločnosti s ručením obmedzeným, aj v akciovej spoločnosti je zákaz konkurencie jednostranne kogentný, z čoho vyplýva, že je možné zákonné obmedzenia iba rozšíriť.⁹

² ĎURICA, M. § 65 [Zákaz konkurencie]. In: PATAKYOVÁ, M. a kol. *Obchodný zákonník*. 1. vydanie. Bratislava: C.H. Beck, 2022, s. 299.

³ Tamže.

⁴ § 65 ods. 3 Obchodného zákonníka.

⁵ Tamže.

⁶ Tamže.

⁷ MRÁZOVÁ, Ž. - HUSÁR, J. - DOLNÝ, J. a kol. *Volené orgány kapitálových spoločností. Výbrané otázky*. Košice: ŠafárikPress, 2021, s. 57; ; CSACH, K. Povinnosti členov orgánov obchodnej spoločnosti a súkromnoprávne následky ich porušenia (2. časť). *Súkromné právo*, 2019, roč. 5, č. 6, s. 222–232.

⁸ § 139 ods. 4 Obchodného zákonníka: *Na členov dozornej rady sa vzťahuje zákaz konkurencie (§ 136) a ustanovenia § 135a sa použijú primerane.*

⁹ PATAKYOVÁ, M. § 196 [Zákaz konkurencie]. In: PATAKYOVÁ, M. a kol. *Obchodný zákonník*. 1. vydanie. Bratislava: C.H. Beck, 2022, s. 891.

1.2 Modifikácia zákazu konkurencie

Autonómia vôle strán je jedným zo základných princípov súkromného práva. Zákaz konkurencie, v závislosti od druhu obchodnej spoločnosti, je možné v medziach zákona rozšíriť, zúžiť alebo aj úplne vylúčiť. Zúženie zákazu konkurencie znamená, že niektoré zákonom stanovené povinnosti budú zo zákazu vyňaté.¹⁰ Zúženie ani vylúčenie nemá vplyv na povinnosť lojality člena orgánu voči spoločnosti. Prípustné rozšírenie sa môže týkať ako personálneho, tak aj vecného rozsahu zákazu. Vecný rozsah predstavujú zakázané činnosti, ktorých výpočet zákon stanovuje taxatívne.

O zúžení je možné uvažovať aj v rovine právnych následkov, teda, že niektoré nároky budú obmedzené alebo vylúčené. Prichádza to do úvahy v prípade, ak si strany dohodnú rozsah škody odlišne, napr. obmedzia výšku skutočnej škody alebo vylúčia ušlý zisk, vtedy nepôjde o vzdanie sa práva. O zakázané vzdanie sa práva na náhradu škody podľa § 386 Obchodného zákonníka pôjde v situácii, ak sa oprávnená osoba vzdá nároku na náhradu škody v celom rozsahu.¹¹

Pri modifikácii zákazu konkurencie, resp. konkurenčnej doložky je nutné prihliadať na prípustnosť a primeranosť. Teda či zákaz konkurencie neprimeraným spôsobom neobmedzuje hospodársku súťaž alebo nezasahuje do ústavného práva na podnikanie a slobodný výber povolania.¹²

Obchodný zákonník vo svojich ustanoveniach výslovne dovoľuje odchýlenie sa od zákonnej úpravy prostredníctvom zakladateľských dokumentov obchodnej spoločnosti. V osobných obchodných spoločnostiach sa modifikácia uskutočňuje súhlasom spoločníkov. V prípade uvedených spôsobov modifikácie vznikajú otázky procedúry zmeny, potreby súhlasu dotknutých spoločníkov, členov štatutárnych orgánov a členov dozornej rady.¹³

1.3 Modifikácia prostredníctvom zakladateľského právneho úkonu

Zakladateľský právny úkon je zmluvou *sui generis*, ktorá zaväzuje obchodnú spoločnosť ako takú, jej spoločníkov, aj členov volených orgánov.¹⁴ Z tohto dôvodu je zakladateľský právny úkon tým najprirodzenejším nástrojom na úpravu práv a povinností členov volených orgánov spoločnosti, ako aj spoločníkov samotných v otázke zákazu konkurencie.¹⁵

Osobné obchodné spoločnosti

Na rozšírenie, zúženie alebo vylúčenie zákazu konkurencie je *ex lege* potrebný súhlas všetkých spoločníkov verejnej obchodnej spoločnosti, resp. všetkých komplementárov komanditnej spoločnosti. Spoločenská zmluva však môže stanoviť aj iný mechanizmus zmeny. V prípade, že spoločenská zmluva zavádza tzv. väčšinový hlasovací systém, vzniká otázka, či je na zúženie práv a rozšírenie povinností menšinového spoločníka potrebný jeho súhlas. Výkon hlasovacích práv väčšinových spoločníkov nesmie smerovať k poškodeniu

¹⁰ FLOREŠ, M. *Zákaz konkurence v právu obchodních korporací. Disertační práce*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Katedra obchodního práva, Program Soukromé právo a civilní právo procesní, 2025, s. 193.

¹¹ ĎURICA, M. § 386 [Vzdanie sa práva; moderačné právo]. In: PATAKYOVÁ, M. a kol. *Obchodný zákonník*. 1. vydanie. Bratislava: C.H. Beck, 2022, s. 1378.

¹² Nález Ústavného súdu SR z 3.07.2012, sp. zn. PL. ÚS 1/2012.

¹³ FLOREŠ, M. *Zákaz konkurence v právu obchodních korporací. Disertační práce*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Katedra obchodního práva, Program Soukromé právo a civilní právo procesní, 2025, s. 194.

¹⁴ Rozhodnutie NS ČR ze dne 5. 12. 2019, sp. zn. 27 Cdo 5749/2017.

¹⁵ FLOREŠ, M. *Zákaz konkurence v právu obchodních korporací. Disertační práce*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Katedra obchodního práva, Program Soukromé právo a civilní právo procesní, 2025, s. 196.

menšinového spoločníka. Tento princíp je v slovenskom práve reflektovaný v § 56a Obchodného zákonníka, ktorý zakazuje zneužitie práv spoločníka. Tým, že spoločník hlasuje za určité rozhodnutie alebo je proti nemu, prípadne sa zdrží hlasovania, vykonáva svoje hlasovacie právo a zúčastňuje sa týmto spôsobom na riadení spoločnosti.¹⁶ Zmena spoločenskej zmluvy prijatá bez súhlasu niektorého zo spoločníkov, nemusí vždy nutne predstavovať zneužitie väčšiny. K zneužitiu práva väčšinou dochádza vtedy, keď prijaté rozhodnutie zvýhodňuje len väčšinových spoločníkov alebo je v rozpore so záujmami obchodnej spoločnosti. V prípade, že dochádza k zneužitiu práv väčšiny, zmena spoločenskej zmluvy je neplatná. Odlišná situácia nastáva v prípade, keď je zmena zákazu konkurencie v prospech menšinového spoločníka, jeho súhlas vyžadovaný nebude, nakoľko nie je dôvod na ochranu jeho práv.¹⁷

Kapitálové obchodné spoločnosti

K zmene zakladateľského dokumentu dochádza dohodou spoločníkov, rozhodnutím valného zhromaždenia kvalifikovanou, teda dvojtretinovou väčšinou hlasov všetkých spoločníkov a tiež zo zákona.¹⁸ Modifikácia zákazu konkurencie prostredníctvom zmeny zakladateľského dokumentu podlieha procesu schválenia všetkými spoločníkmi, a to tak, že všetci podpíšu dodatok, ktorým zmluvne zmenia spoločenskú zmluvu, ibaže by zákon alebo spoločenská zmluva zverili pôsobnosť valnému zhromaždeniu.¹⁹ V situácii, ak o modifikácii zákazu konkurencie rozhoduje valné zhromaždenie, vzniká niekoľko otázok, ktoré budeme testovať prostredníctvom existencie, resp. neexistencie konfliktu záujmov medzi členom štatutárneho orgánu, resp. spoločníkom a spoločnosťou.

Prvou otázkou je, či sa na rozhodovaní o rozšírení zákazu konkurencie spoločníka má podieľať aj ten spoločník, ktorého sa výsledok rozhodnutia priamo dotýka, a zároveň, či je väčšinový alebo menšinový spoločník pri takomto hlasovaní nejakým spôsobom viazaný. Právna úprava stanovuje, že na zmenu spoločenskej, ktorou sa rozširujú povinnosti je potrebný súhlas každého spoločníka. Z toho vyplýva, že pokiaľ sa modifikácia zákazu konkurencie týka niektorého zo spoločníkov, na zmenu je potrebný jeho súhlas. Ak by sa zmena spoločenskej zmluvy týkala len niektorých spoločníkov a títo všetci dotknutí spoločníci by so zmenou spoločenskej zmluvy súhlasili, a to za predpokladu dosiahnutia dvojtretinovej väčšiny všetkých hlasov spoločníkov, došlo by ku platnej zmene spoločenskej zmluvy aj napriek skutočnosti, že by zvýšili spoločníci, ktorých sa zmena nedotýka, s takouto zmenou nesúhlasili.²⁰

Právna úprava výslovne neupravuje povinnosť vylúčiť spoločníka z hlasovania v prípade konfliktu záujmov. Zároveň však platí, že výkon práv spoločníka nesmie smerovať k ich zneužitiu na ujmu spoločnosti alebo ostatných spoločníkov. V situáciách, v ktorých dochádza ku kolízii medzi individuálnym záujmom konkrétneho spoločníka a záujmom spoločnosti,

by bolo vhodné posudzovať výkon hlasovacieho práva aj z pohľadu zákazu zneužitia práv. Na zníženie rizika takýchto situácií možno v spoločenskej zmluve upraviť mechanizmy obmedzujúce výkon hlasovacieho práva, napr. vylúčenie spoločníka z hlasovania o otázkach,

¹⁶ FLOREŠ, M. *Zákaz konkurence v právu obchodních korporací. Disertační práce*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Katedra obchodního práva, Program Soukromé právo a civilní právo procesní, 2025, s. 197.

¹⁷ ĎURICA, M. § 56a [Zákaz zneužitia práva]. In: PATAKYOVÁ, M. a kol. *Obchodný zákonník*. 1. vydanie. Bratislava: C.H. Beck, 2022, s. 257–258.

¹⁸ § 141 ods. 1 Obchodného zákonníka; BARKOCI, S. - BLAHA, M. - GRAMBLIČKOVÁ, B. § 141 [Spôsoby novácie spoločenskej zmluvy]. In: PATAKYOVÁ, M. a kol. *Obchodný zákonník*. 1. vydanie. Bratislava: C.H. Beck, 2022, s. 686.

¹⁹ § 141 ods. 2 Obchodného zákonníka.

²⁰ BARKOCI, S. - BLAHA, M. - GRAMBLIČKOVÁ, B. § 141 [Spôsoby novácie spoločenskej zmluvy]. In: PATAKYOVÁ, M. a kol. *Obchodný zákonník*. 1. vydanie. Bratislava: C.H. Beck, 2022, s. 687.

ktoré sa ho bezprostredne týkajú. Pri rozhodovaní o rozšírení zákazu konkurencie dochádza k zjavnej kolízii záujmov medzi osobným záujmom dotknutého spoločníka a záujmom spoločnosti. Osobitne pri väčšinovom spoločníkovi existuje riziko, že svoje hlasovacie právo využije spôsobom odporujúcim záujmom spoločnosti alebo ostatných spoločníkov. Takýto výkon hlasovacieho práva môže naplňať znaky zneužitia práv spoločníka.²¹ Tým sa rozumie výkon práv zo strany spoločníka, či už konaním alebo opomenutím konania, ktorý je cielene zneužitý na ujmu, resp. škodu ostatných spoločníkov alebo samotnej obchodnej spoločnosti, resp. jej orgánov.²² V niektorých prípadoch sa zlieva so šikanóznym výkonom práva, ktorého jediným alebo hlavným cieľom je spôsobiť druhému škodu.

Keďže zákon automatické vylúčenie z hlasovania neupravuje, takže samotná existencia konfliktu záujmov ešte nie je dôvodom na stratu hlasovacieho práva. Znamená však, že výkon tohto práva podlieha materiálnym limitom a v prípade zneužívajúceho výkonu nepožíva právnu ochranu. Z preventívneho hľadiska je preto vhodné, aby spoločenská zmluva obsahovala pravidlá, ktoré výkon hlasovacích práv v takýchto situáciách primerane obmedzia. Takéto riešenie posilňuje ochranu menšinových spoločníkov a prispieva k prevencii zneužitia väčšinou. Ak sa rozhoduje o rozšírení zákazu konkurencie iba menšinového spoločníka, ide o zjavné zneužitie väčšiny. V tomto prípade by bolo vhodné, aby bol potrebný aj súhlas dotknutého na vyššie prijatie zmeny zakladateľského dokumentu.

Druhou otázkou je, ako pristupovať k situácii, keď dochádza k zrušeniu zákazu konkurencie vo vzťahu ku všetkým spoločníkom. V tomto prípade sa javí ako racionálne neuplatnenie obmedzenia výkonu hlasovacích práv, keďže striktná formálna aplikácia by viedla k situácii, v ktorej by hlasovacie právo nemohol vykonať žiadny spoločník, a tak by bolo prijatie rozhodnutia fakticky nemožné. Takýto prístup ale zároveň vytvára priestor pre obchádzanie zákonných limitov výkonu hlasovacích práv. Väčšinový spoločník síce nemôže bez ďalšieho presadiť zrušenie zákazu konkurencie výlučne vo svoj prospech, avšak ak sa zákaz konkurencie ruší formálne vo vzťahu ku všetkým spoločníkom, môže sa na hlasovaní zúčastniť a dosiahnuť tým výsledok, ktorý v skutočnosti sleduje jeho individuálny záujem.²³

Otázkou pri modifikácii zákazu konkurencie členov štatutárneho orgánu prostredníctvom zakladateľského právneho úkonu je, či má rozšírenie zákazu konkurencie účinky voči tým členom, ktorí do funkcie nastúpili ešte pred jej modifikáciou. Právny vzťah medzi spoločnosťou a členom orgánu sa spravuje zmluvou o výkone funkcie, ktorá musí byť schválená valným zhromaždením. Ak tá uzatvorená nie je, použijú sa primerane ustanovenia o mandátnej zmluve.²⁴ Zmluva o výkone funkcie je základným nástrojom konkretizácie práv a povinností člena orgánu nad rámec zákona a zakladateľských dokumentov. Nástrojom na úpravu práv a povinností členov štatutárneho orgánu, je zmena spoločenskej zmluvy. Účinky zmeny smerujú do budúcnosti, inak by stav bol v rozpore so zásadou retroaktivity. Nie je možné, aby nová úprava zasahovala do vzťahov, ktoré vznikli ešte pred jej prijatím. Člen štatutárneho orgánu prijímal svoju funkciu podľa vtedy aktuálnych podmienok. Ak by v čase prijatia funkcie existoval zákaz konkurencie už o rozšírené povinnosti, existuje tu možnosť, že by člen štatutárneho orgánu už v tom čase do funkcie vôbec nenastúpil, pretože by s podmienkami nesúhlasil. Preto sme toho názoru, že modifikácia zákazu konkurencie prostredníctvom zmeny zakladateľského dokumentu je možná iba v prípade, ak s tým dotknutá osoba súhlasí.

²¹ FLOREŠ, M. *Zákaz konkurence v právu obchodních korporací. Disertační práce*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Katedra obchodního práva, Program Soukromé právo a civilní právo procesní, 2025, s. 209.

²² ĎURICA, M. § 56a [Zákaz zneužitia práva]. In: PATAKYOVÁ, M. a kol. *Obchodný zákonník*. 1. vydanie. Bratislava: C.H. Beck, 2022, s. 257.

²³ FLOREŠ, M. *Zákaz konkurence v právu obchodních korporací. Disertační práce*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Katedra obchodního práva, Program Soukromé právo a civilní právo procesní, 2025, s. 211.

²⁴ § 66 ods. 6 Obchodného zákonníka.

Nástrojom zmeny by v tom prípade bol dodatok ku zmluve o výkone funkcie, z ktorého budú vyplývať nové obmedzenia.

1.4 Modifikácia prostredníctvom uznesenia valného zhromaždenia

O tom, či má uznesenie valného zhromaždenia právne účinky, existuje diskurz. Podľa nášho názoru uznesenie valného zhromaždenia považujeme za právny úkon, nakoľko v ňom obchodná spoločnosť prejavuje svoju vôľu vytvorenú hlasovaním spoločníkov, bez ktorých by nemohla existovať.²⁵ S rozhodnutím valného zhromaždenia, ktoré bolo prijaté zákonom stanoveným spôsobom sú spojené právne účinky.²⁶

Modifikácia zákazu konkurencie člena štatutárneho orgánu, ako aj spoločníka prostredníctvom uznesenia valného zhromaždenia, nemusí v každej situácii predstavovať priamu modifikáciu samotného zákazu konkurencie. V určitých prípadoch môže ísť iba o zmenu ekonomických alebo funkčných aspektov zákazu konkurencie, ktoré sa jej dotýkajú iba nepriamo. Takéto uznesenia valného zhromaždenia nenia povinnosti vyplývajúce zo zákazu konkurencie, ktoré sú ustanovené v zakladateľskom dokumente, ale upravujú ekonomické alebo funkčné aspekty zákazu konkurencie členov orgánov spoločnosti.²⁷ To znamená, že môže byť prijaté aj bez potreby zmeny zakladateľského dokumentu, avšak iba v tom prípade, ak sa jeho obsah priamo nedotýka zákazu konkurencie. Jedným z príkladov modifikácie ekonomických stimulov, ktoré majú nepriamy vplyv na konkurenčnú činnosť, a ktorými sa nemení zakladateľský dokument, je nastavovanie rôznych schém odmeňovania, akými sú napr. odmeny za rešpektovanie prísnejšieho štandardu zákazu konkurencie.

Je nutné rozlišovať medzi samotnou modifikáciou zákazu konkurencie, ktorá je obsiahnutá v zakladateľskom dokumente a modifikáciou ekonomických stimulov. Ak by uznesenie fakticky vytváralo nové dovolené alebo zakázané formy konkurenčného správania, rozširovalo okruh osôb viazaných zákazom, rozširovalo zákonné či spoločenskou zmluvou založené následky porušenia zákazu konkurencie, išlo by už o modifikáciu samotného zákazu konkurencie, a teda aj o materiálnu zmenu zakladateľského dokumentu.²⁸ Taký zásah nemožno obísť tým, že bude navonok označený iba ako rozhodnutie o odmene alebo o podmienkach výkonu funkcie člena orgánu spoločnosti. Z toho dôvodu je nutné pri posudzovaní uznesení valného zhromaždenia pozeráť primárne na samotný obsah a právne účinky, nie na formálnu stránku.

1.5 Modifikácie prostredníctvom individuálnej výnimky zo zakladateľských dokumentov

Individuálna výnimka zo zakladateľského dokumentu je prijatím rozhodnutia, ktoré pre konkrétny prípad prelamuje jeho úpravu bez toho, aby ju bolo nutné do budúcnosti fakticky meniť. Vôľou spoločníkov je pre určitú výnimočnú situáciu súhlasiť s odchýlením sa od všeobecného pravidla obsiahnutého v zakladateľskom dokumente.²⁹ Pri tomto procese je nutné dosiahnutie požadovaného kvóra a splnenie formálnych podmienok zmeny zakladateľského dokumentu.³⁰

²⁵ ALAKSZOVÁ, K. Je uznesenie valného zhromaždenia právnym úkonom? In: VOJČÍK, P. – HUSÁR, J. (eds.). *Pôsobenie práva v 21. storočí: Súkromné právo v súčasnosti a perspektíve*. Košice: UPJŠ, Právnická fakulta, 2013, s. 6.

²⁶ OVEČKOVÁ, O. - CSACH, K. - ŽITŇANSKÁ, L. *Obchodné právo 2. Obchodné spoločnosti a družstvo*. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2020, s. 315-317.

²⁷ § 66 ods. 6 Obchodného zákonníka.

²⁸ § 141 ods. 3 Obchodného zákonníka.

²⁹ OVEČKOVÁ, O. - CSACH, K. - ŽITŇANSKÁ, L. *Obchodné právo 2. Obchodné spoločnosti a družstvo*. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2020, s. 321.

³⁰ Rozhodnutie NS ČR ze dne 22. 04. 2009, sp. zn. 29 Cdo 2254/2007; Rozhodnutie NS ČR ze dne 09. 03. 2022, sp. zn. 27 Cdo 3330/2020.

Horáková uviedla tri kumulatívne podmienky, ktoré musia byť naplnené na to, aby došlo k individuálnemu prelomeniu: „Prvým predpokladom je, že účastníkmi dohody musia byť osoby, ktoré svojou spoločnou vôľou môžu dosiahnuť zmenu spoločenskej zmluvy alebo stanov. Druhým predpokladom je, že dohoda nesmie odporovať zákonu ani ho obchádzať, a zároveň nesmie byť v rozpore s dobrými mravmi alebo so zásadami poctivého obchodného styku, napríklad tým, že by poškodzovala veriteľov spoločnosti. Tretím predpokladom je, že dohoda nesmie smerovať k všeobecnej úprave režimu takejto odchýlky pre neurčitý okruh budúcich prípadov, ale len k jednorazovému riešeniu týkajúcemu sa konkrétneho spoločníka v jednom konkrétnom prípade.“³¹ Efektom je, že v jasne stanovenej situácii, s presne určenou osobou a špecifikovaným konaním sa nepoužije úprava zákazu konkurencie, obsiahnutá v zakladateľskom dokumente. Zjednodušene povedané, zakázané konkurenčné konanie, v rozsahu udelennej výnimky, nebude považované za porušenie zakladateľského dokumentu a inak povolené konkurenčné konanie sa v rozsahu udelennej výnimky bude považovať za porušenie zakladateľského dokumentu.

Osobné obchodné spoločnosti

V prostredí osobných spoločností možnosť odôvodniť individuálnu výnimku zo spoločenskej zmluvy zákonom predpokladanou zmenou prostredníctvom súhlasu spoločníkov, personálnym charakterom týchto obchodných spoločností, ako aj vzájomnou dôverou medzi spoločníkmi. Tento záver vyplýva zo systematiky právnej úpravy a z povahy zákazu konkurencie ako nástroja na ochranu spoločnosti a jej spoločníkov.³²

Obchodný zákonník výslovne neupravuje formu individuálneho prelomenia spoločenskej zmluvy. So zreteľom na všeobecnú zásadu neformálnosti právnych úkonov v súkromnom práve možno dospieť k záveru, že takýto úkon môže byť urobený v akejkoľvek forme.³³ V prípade, že vôľa spoločníkov je vyjadrená samostatnými právnymi úkonmi, aj tento spôsob dosahuje svoj účel. V tomto prípade ale môže nastať situácia, v ktorej sa súhlas s individuálnym prelomením spoločníkov bude líšiť nielen okamihom jeho udelenia, ale aj samotným obsahom. V oboch situáciách je potrebné vychádzať z toho, že účinky obmedzenia alebo vylúčenia zákazu konkurencie môžu nastať iba v takom rozsahu a po taký čas, v ktorom s ním súhlasia ostatní spoločníci.³⁴ Z časového hľadiska preto účinky nastupujú až okamihom udelenia súhlasu posledného spoločníka. Ak niektorý zo súhlasov výslovne určuje začiatok alebo koniec svojej účinnosti, uplatní sa vylúčenie alebo obmedzenie zákazu konkurencie len počas obdobia, v ktorom dochádza k prekryvu časových účinkov jednotlivých súhlasov. V prípade obsahových odlišností v rozsahu povolenej konkurenčnej činnosti bude prípustná len tá časť, ktorá zodpovedá prieniku všetkých udelených súhlasov spoločníkov.³⁵

Dôležitým aspektom udelenia individuálnej výnimky spoločníkom je aj jej odvolanie. Pri posudzovaní odvolania súhlasu s výnimkou je nutné prihliadať na ochranu oprávnených očakávaní dotknutého spoločníka, ako aj na to, či by odvolanie nebolo v rozpore so zásadou poctivého obchodného styku. Ako primerané riešenie vyvažujúce kolidujúce záujmy sa javí, že odvolanie súhlasu s konkurenčnou činnosťou je v zásade prípustné a vedie k obnoveniu zákazu konkurencie, avšak len za predpokladu existencie vážneho dôvodu. Takýmto dôvodom môže byť najmä situácia, keď sa konkurenčná činnosť spoločníka, ktorá bola pôvodne

³¹ HORÁKOVÁ, B. Průlom do společenské smlouvy v kontextu vedlejších dohod společníků. *Obchodnoprávní revue*, 2022, č. 4, s. 253.

³² FLOREŠ, M. *Zákaz konkurence v právu obchodních korporací. Disertační práce*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Katedra obchodního práva, Program Soukromé právo a civilní právo procesní, 2025, s. 221.

³³ Tamže, s. 222.

³⁴ Tamže, s. 223.

³⁵ Tamže, s. 223.

tolerovaná, stane pre spoločnosť rizikovou alebo začne zasahovať do jej záujmov vo väčšej miere, než bolo možné predpokladať pri udeľovaní súhlasu s výnimkou.³⁶

Kvórum na udelenie individuálnej výnimky zo spoločenskej zmluvy je v zásade rovnaké, ako pri rozhodovaní valným zhromaždením. Pri verejnej obchodnej spoločnosti zákonná právna úprava predpokladá súhlas všetkých spoločníkov a pri komanditnej spoločnosti súhlas všetkých komplementárov, ak nie je v spoločenskej zmluve upravené inak.

Kapitálové obchodné spoločnosti

Na rozdiel od osobných obchodných spoločností, pri kapitálových obchodných spoločnostiach Obchodný zákonník výslovne nestanovuje možnosť obmedzenia alebo vylúčenia zákazu konkurencie prostredníctvom udelenia súhlasu s individuálnym prelomením zakladateľského dokumentu spoločníkmi. *Prima facie* z absencie explicitnej právnej úpravy by bolo možné vyvodiť záver, že takáto možnosť neexistuje, avšak je potrebné zohľadniť dispozitívny charakter právnej úpravy zákazu konkurencie a hlavne princíp autonómie vôle, ktorý je základným stavebným pilierom súkromného práva.³⁷ Z uvedeného je preto možné dôjsť k záveru, že takýto mechanizmus by teoreticky mohol byť prípustný aj bez výslovného zákonného zakotvenia.³⁸ Skutočnosť, že zákaz konkurencie možno modifikovať prostredníctvom zakladateľského dokumentu, teda spoločenskej zmluvy alebo stanov, sme objasnili v kapitole 0. Otázkou však zostáva, či možno zákaz konkurencie prelomiť aj individuálnou výnimkou spoločníkov mimo týchto dokumentov. Z hľadiska účelu zákazu konkurencie, ktorým je predovšetkým ochrana spoločnosti a jej členov pred konfliktom záujmov, ako aj z pohľadu zákazu zneužitia práv podľa § 56a Obchodného zákonníka, neexistuje presvedčivý dôvod, pre ktorý by takáto možnosť mala byť v kapitálových spoločnostiach vylúčená. Rozhodujúce je, že udelenie súhlasu s individuálnym prelomením zabezpečuje dostatočnú mieru ochrany spoločnosti a aj jej spoločníkov.³⁹

V spoločnosti s ručením obmedzeným možno tento záver opierať aj o jej zmiešanú povahu, ktorá kombinuje prvky kapitálových a osobných obchodných spoločností, a v ktorej je konsenzus spoločníkov významným prvkom jej vnútorných pomerov. Preto možno dospieť k záveru, že zákaz konkurencie je možné prelomiť individuálnou výnimkou zo spoločenskej zmluvy.⁴⁰

V prípade akciovej spoločnosti, ktorá má rozptýlenú štruktúru s mnohými akcionármi, nie je mechanizmus udelenia individuálnej výnimky súhlasom vhodným nástrojom. Tento argument je však možné vyvrátiť v akciovej spoločnosti s obmedzeným počtom akcionárov, ktoré v slovenskom podnikateľskom prostredí dominujú. V týchto by bol mechanizmus prakticky využiteľnejší, a preto nevidíme dôvod vylučovať možnosť prelomenia zákazu konkurencie ako alternatívy k jeho úprave v stanovách.⁴¹

Vo všeobecnosti platí, že pripustenie možnosti prelomenia zákazu konkurencie prostredníctvom súhlasu všetkých spoločníkov neoslabuje ochranu obchodnej korporácie ani jej členov, nakoľko je podmienené konsenzom všetkých dotknutých subjektov. Ide iba o alternatívny nástroj, ktorý umožňuje flexibilnejšiu úpravu, bez potreby formálnej zmeny zakladateľského dokumentu, čo môže byť v praxi, najmä pri menšom počte subjektov, efektívnejšie. Z dôvodov uvedených vyššie je možné sa domnievať, že aj keď Obchodný

³⁶ Tamže, s. 224.

³⁷ Rozhodnutie NS SR zo dňa 26.10. 2016, sp. zn. 3 Obdo 19/2016.

³⁸ FLOREŠ, M. *Zákaz konkurence v právu obchodních korporací. Disertační práce*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Katedra obchodního práva, Program Soukromé právo a civilní právo procesní, 2025, s. 227.

³⁹ Tamže, s. 228.

⁴⁰ Tamže, s. 228.

⁴¹ Tamže, s. 229.

zákonník výslovne neupravuje možnosť prelomenia zákazu konkurencie prostredníctvom udelenia individuálnej výnimky spoločníkov v kapitálových spoločnostiach, takýto postup je možné považovať za prípustný.

1.6 Modifikácie prostredníctvom zmluvy o výkone funkcie

Zmluva o výkone funkcie predstavuje nástroj, ktorý upravuje vzájomné práva a povinnosti medzi členom orgánu spoločnosti a obchodnou spoločnosťou, ktoré nie sú upravené v zakladateľských dokumentoch. Účelom zmluvy o výkone funkcie je flexibilná úprava práv a povinností konkrétného člena orgánu spoločnosti bez potreby meniť samotný zakladateľský dokument obchodnej spoločnosti.⁴²

Odchylná úprava obsahu zákazu konkurencie v zmluve o výkone funkcie môže zákaz rozšíriť, obmedziť alebo vylúčiť. Nevidíme pritom rozumný dôvod, pre ktorý by rozsah možných odchýlok v zmluve o výkone funkcie mal byť užší než rozsah odchýlok prípustných prostredníctvom zakladateľského dokumentu. Rozhodujúcim kritériom prípustnosti odchyľnej úpravy je súlad s kogentnými ustanoveniami Obchodného zákonníka a so zakladateľským dokumentom, ako aj riadne schválenie príslušným orgánom obchodnej spoločnosti.⁴³ Účelom požiadavky schválenia zmluvy o výkone funkcie je najmä zabezpečenie kontroly zo strany spoločníkov alebo akcionárov nad obsahom dojednaní, ktoré môžu ovplyvniť postavenie spoločnosti.⁴⁴

Ako rozšírenie, tak aj zúženie zákazu konkurencie musí podliehať kontrole valného zhromaždenia. Aj keď sa na prvý pohľad môže zdať, že v prípade sprísnenia zákazu konkurencie, teda zmeny v prospech obchodnej spoločnosti, nie je potrebné schvaľovanie valným zhromaždením, táto úvaha nie je úplne správna. Sprísnenie zákazu konkurencie predstavuje zásah do právneho postavenia člena orgánu a mení obsah jeho práv a povinností na dobu trvania zmluvy o výkone funkcie. Tým dochádza k obmedzeniu možnosti spoločnosti jednostranne meniť nastavený režim zakladateľskou listinou. Na základe princípu *pacta sunt servanda* totiž nemožno záväzok meniť bez súhlasu oboch zmluvných strán, pokiaľ zákon neustanovuje inak. Tento princíp sa uplatní aj v prípade zmluvy o výkone funkcie, vrátane jej ustanovení o zákaze konkurencie. Z uvedeného vyplýva, že ak je zákaz konkurencie modifikovaný v zmluve o výkone funkcie, takáto úprava nadobúda záväzný charakter a nie je možné ju jednostranne meniť bez súhlasu dotknutého člena orgánu spoločnosti. Preto možno dospieť k záveru, že požiadavka schválenia zmluvy o výkone funkcie sa uplatní bez ohľadu na to, či ide o úpravu v prospech člena orgánu alebo v prospech spoločnosti.⁴⁵

Tak ako je v zmluve o výkone funkcie možné modifikovať obsah zákazu konkurencie, rovnako je možné upraviť aj následky jeho porušenia. Následky porušenia zákonného rámca zákazu konkurencie budú sankcionované podľa § 65 Obchodného zákonníka a náhrada škody na základe zmluvnej modifikácie bude sankcionovaná v rovine obligačného práva podľa § 373 Obchodného zákonníka.⁴⁶

⁴² Tamže, s. 234.

⁴³ § 66 ods. 6 Obchodného zákonníka.

⁴⁴ FLOREŠ, M. *Zákaz konkurence v právu obchodních korporací. Disertační práce*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Katedra obchodního práva, Program Soukromé právo a civilní právo procesní, 2025, s. 234.

⁴⁵ Tamže, s. 234-239.

⁴⁶ ĎURICA, M. § 373 [Charakteristika zodpovednosti]. In: PATAKYOVÁ, M. a kol. *Obchodný zákonník*. 1. vydanie. Bratislava: C.H. Beck, 2022, s. 1362.

ZÁVER

Zákaz konkurencie člena orgánu obchodnej spoločnosti predstavuje významný nástroj ochrany spoločnosti pred konfliktom záujmov a pred zneužitím informácií, postavenia či podnikateľských príležitostí osobami, ktoré sa podieľajú na jej riadení alebo kontrole. Napriek tomu, že ide o tradičný inštitút obchodného práva, jeho právnu úpravu nemožno vnímať ako absolútne nemennú. Z vykonanej analýzy vyplýva, že slovenské obchodné právo v určitej miere pripúšťa modifikáciu zákazu konkurencie, avšak rozsah takejto modifikácie sa odvíja od právnej formy obchodnej spoločnosti, od povahy dotknutého subjektu a od zvoleného mechanizmu, prostredníctvom ktorého sa má od zákonného režimu odchýliť.

V osobných obchodných spoločnostiach sa uplatňuje vyššia miera dispozitívnosti, ktorá zodpovedá ich personálnemu základu a významu vzájomnej dôvery medzi spoločníkmi. Naopak, pri kapitálových obchodných spoločnostiach je právna úprava prísnejšia a vytvára minimálny štandard ochrany spoločnosti, od ktorého sa možno spravidla odchýliť len smerom k rozšíreniu zákazu konkurencie. Práve rozdielna povaha osobných a kapitálových spoločností preto odôvodňuje aj rozdielny prístup k prípustnosti rozšírenia, zúženia alebo vylúčenia zákazu konkurencie.

Podľa nášho názoru je najprirodzenejším a systematicky najčistejším nástrojom modifikácie zákazu konkurencie zakladateľský právny úkon, keďže práve ten tvorí základ vnútorných pomerov spoločnosti. Uznesenie valného zhromaždenia môže mať v tejto oblasti význam najmä vtedy, ak neupravuje samotný obsah zákazu konkurencie, ale iba jeho ekonomické alebo organizačné súvislosti, resp. keď sa chceme vyhnúť zmene zakladateľského dokumentu. Ak by však jeho obsah materiálne menil samotný rozsah zákazu konkurencie, išlo by už o zásah, ktorý musí rešpektovať režim zmeny zakladateľského dokumentu. Osobitnú pozornosť si zasluhuje aj individuálna výnimka zo zakladateľských dokumentov, ktorá sa javí ako obhájitelná najmä tam, kde ide o jednorazové riešenie konkrétnej situácie, je prijatá príslušným kvórom a neodporuje zákonu, dobrým mravom ani zásade poctivého obchodného styku.

Za kľúčový limit modifikácie zákazu konkurencie treba považovať povinnosť lojality, zákaz zneužitia práva a požiadavku ochrany legitímnych očakávaní dotknutých osôb. Osobitne to platí pri rozširovaní zákazu konkurencie voči členom orgánov spoločnosti, ktorí do funkcie nastúpili za skoršieho právneho stavu. V takých prípadoch sa javí ako presvedčivejší záver, že nové obmedzenia nemožno voči nim presadiť bez ich súhlasu, spravidla premietnutého do dodatku k zmluve o výkone funkcie.

Možno teda uzavrieť, že modifikácia zákazu konkurencie v slovenskom práve obchodných spoločností je prípustná, nie však neobmedzená. Jej hranice sú určené nielen zákonnou právnu úpravou, ale aj jej systematickou, druhom obchodnej spoločnosti, ale aj všeobecnými princípmi súkromného práva. Práve tieto limity musia byť v aplikačnej praxi rešpektované tak, aby zákaz konkurencie na jednej strane plnil svoju funkciu ochrany záujmov obchodnej spoločnosti, no na druhej strane nepredstavoval neprimeraný a nezákonný zásah do práv členov orgánov spoločnosti.

SUMMARY

The non-compete clause applicable to members of corporate bodies represents an important instrument for protecting a company against conflicts of interest and the misuse of confidential information, managerial positions, or business opportunities by persons entrusted with its management or oversight. Although this constitutes a traditional institution of commercial law, its legal regulation cannot be regarded as entirely inflexible. The analysis conducted demonstrates that Slovak commercial law permits a certain degree of modification

of the non-compete clause; however, the permissible scope of such modifications depends on the legal form of the company, the nature of the entity concerned, and the mechanism chosen to depart from the statutory regime.

In partnerships, a greater degree of flexibility applies, reflecting their personal character and the importance of mutual trust among partners. Conversely, in corporations, the legal framework is more restrictive and establishes a minimum level of protection for the company, from which deviations are generally permitted only where they extend the scope of the non-compete clause. It is precisely the different nature of partnerships and corporations that justifies a differentiated approach to the permissibility of extending, narrowing, or excluding such clauses.

In our view, the most natural and systemically coherent method of modifying a non-compete clause is through the articles of association, as these constitute the foundation of the company's internal organization. A resolution of the general meeting may also play an important role in this area, particularly where it does not alter the substance of the non-compete clause itself but merely affects its economic or organizational implications, or where an amendment to the articles of association is to be avoided. However, where such a resolution materially changes the scope of the non-compete clause, it would constitute an intervention requiring compliance with the procedure applicable to amendments of the articles of association. Particular attention should also be paid to individual exemptions from the articles of association, which appear justified especially where they provide a one-time solution to a specific situation, are adopted by the required majority, and do not conflict with mandatory provisions of law, good morals, or the principle of fair business conduct.

The duty of loyalty, the prohibition of abuse of rights, and the protection of the legitimate expectations of the persons concerned must be regarded as key limitations on the modification of non-compete clauses. This applies particularly to the extension of such clauses to members of corporate bodies who assumed their positions under the previous legal framework. In such cases, it appears more persuasive to conclude that new restrictions cannot be imposed upon them without their consent, which would typically be reflected in an amendment to the agreement governing the performance of their duties.

It may therefore be concluded that the modification of non-compete clauses under Slovak corporate law is permissible, although subject to certain limitations. The boundaries of such modifications are determined not only by statutory provisions but also by the legal form of the entity, the nature of the business corporation concerned, and general principles of private law. Respecting these limits is essential to ensure that the non-compete clause fulfils its protective function while not constituting an unreasonable or unlawful interference with the rights of members of corporate bodies.

Bibliografia:

Knihy, časopisy

ALAKSZOVÁ, K. Je uznesenie valného zhromaždenia právnym úkonom? In: VOJČÍK, P. – HUSÁR, J. (eds.). *Pôsobenie práva v 21. storočí: Súkromné právo v súčasnosti a perspektíve*. Košice: UPJŠ, Právnická fakulta, 2013, s. 6-11.

CSACH, K. Povinnosti členov orgánov obchodnej spoločnosti a súkromnoprávne následky ich porušenia (2. časť). *Súkromné právo*, 2019, roč. 5, č. 6, s. 222–232. ISSN: 1339-8652.

FLOREŠ, M. *Zákaz konkurence v právu obchodních korporací. Disertační práce*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Katedra obchodního práva, Program Soukromé právo a civilní právo procesní, 2025.

HORÁKOVÁ, B. Průlom do společenské smlouvy v kontextu vedlejších dohod společníků. *Obchodnoprávní revue*. 2022, č. 4, s. 252-258.

LUKÁČKA, P. - HUČKOVÁ, R. - KUBINEC, M. a kol. *Obchodný zákonník. Komentár*. 1. vydanie. Praha: C.H. Beck, 2025, 1904 s.

MRÁZOVÁ, Ž. - HUSÁR, J. - DOLNÝ, J. a kol. *Volené orgány kapitálových spoločností. Vybrané otázky*. Košice: ŠafárikPress, 2021, 205 s.

OVEČKOVÁ, O. - CSACH, K. - ŽITŇANSKÁ, L. *Obchodné právo 2. Obchodné spoločnosti a družstvo*. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2020, 428 s.

PATAKYOVÁ, M. a kol. *Obchodný zákonník. Komentár*. 1. vydanie. Bratislava: C.H. Beck, 2022, 1762 s.

Právne predpisy

Zákon č. 513/1991 Zb., Obchodný zákonník

Súdne rozhodnutia

Nález Ústavného súdu SR z 03. 07. 2012, sp. zn. PL. ÚS 1/2012

Rozhodnutie NS ČR ze dne 09. 03. 2022, sp. zn. 27 Cdo 3330/2020

Rozhodnutie NS SR zo dňa 26. 10. 2021, sp. zn. 3Obdo/77/2020

Rozhodnutie NS ČR ze dne 5. 12. 2019, sp. zn. 27 Cdo 5749/2017

Rozhodnutie NS SR zo dňa 28. 04. 2017, sp. zn. 4Obdo/17/2016

Rozhodnutie NS SR zo dňa 26. 10. 2016, sp. zn. 3 Obdo 19/2016

Rozhodnutie NS ČR ze dne 22. 04. 2009, sp. zn. 29 Cdo 2254/2007

KIERKEGAARD'S PHILOSOPHY OF LAW IN WORKS OF LOVE

Kierkegaardova filozofia práva v diele Skutky lásky

Malwina A. Tkacz¹

Abstract: Søren Kierkegaard is generally regarded as an ethical and religious thinker, yet his work may also be understood as containing an implicit philosophy of law. This paper examines *Works of Love* as a work in which Kierkegaard develops a phenomenological account of law through an analysis of the relationship between divine law, natural law, and positive (statutory) law. It explores how ethical and legal duties intersect, where they diverge, and whether obedience to conscience may justify transgressing positive or even divine law. Through close textual analysis and engagement with debates between legal positivism and natural law theory, the paper situates Kierkegaard within contemporary jurisprudence. It argues that his thought challenges purely positivist conceptions of law by grounding legal obligation in an unconditional ethical imperative. The paper contributes to Kierkegaard scholarship and legal philosophy by highlighting the moral limits of legality and reopening the question of the relationship among law, justice, and inward ethical responsibility.

Key Words: Søren Kierkegaard; Philosophy of Law; Legal Positivism; Natural Law; Ethics; Obligation.

Abstrakt: Søren Kierkegaard je tradične vnímaný ako filozof venujúci sa etike a náboženstvu, avšak možno tvrdiť, že jeho dielo obsahuje aj implicitnú filozofiu práva. Príspevok skúma dielo *Skutky lásky* ako priestor, v ktorom Kierkegaard rozvíja fenomenologické chápanie práva prostredníctvom analýzy vzťahu medzi božským právom, prirodzeným právom a pozitívnym (zákonným) právom. Zameriava sa na otázku, ako sa prelínajú etické a právne povinnosti, v čom sa od seba odlišujú a či môže konanie podľa svedomia odôvodniť porušenie pozitívneho, prípadne aj božského práva. Prostredníctvom podrobnej textovej analýzy a konfrontácie právneho pozitivizmu a teórie prirodzeného práva, príspevok analyzuje Kierkegaardovo myslenie v kontexte súčasnej filozofie práva. Argumentuje, že jeho koncepcia spochybňuje čisto pozitivistické chápanie práva tým, že právnú záväznosť zakladá na bezpodmienečnom etickom nároku. Príspevok prispieva k výskumu Kierkegaardovho diela aj k filozofii práva tým, že poukazuje na morálne hranice legality a nanovo otvára otázku vzťahu medzi právom, spravodlivosťou a vnútornou etickou zodpovednosťou.

Kľúčové slová: Søren Kierkegaard; filozofia práva; právny pozitivizmus; prirodzené právo; etika; právna povinnosť.

¹ Mgr. Malwina A. Tkacz, PhD candidate, Department of Theory of Law and Constitutional Law, Faculty of Law, Trnava University, e-mail: malwina.a.tkacz@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6955-2159>. She holds a master's degree in Law and a bachelor's degree in Philosophy from the University of Warsaw. She is also a graduate of the Warsaw British Law Centre and holds a diploma in creative writing. Her academic research focuses on the philosophy of law, ethics, social thought, phenomenology, human rights, and Christian existentialism. She has been awarded multiple fellowships, including those from the Hong Kierkegaard Library at St. Olaf College, the University of California, Berkeley, the Visegrad Fellowship at the Slovak Academy of Sciences, and the Centre for Law & Society Fellowship at Cardiff University.

“What is law? Is it what is on the books, or what is actually enacted and obeyed in a society? Or is law what must be enacted and obeyed, whether or not it is on the books, if things are to go right?”² – Bernhard Schlink

INTRODUCTION

Law is often approached as something that can be identified, codified, and applied: a body of rules, a set of procedures, an institutional framework through which conduct is regulated and disputes are resolved. In this sense, it appears as something external – something that confronts the individual in the form of obligation³, yet remains distinct from the inner life of the person who is bound by it.

At the same time, this understanding leaves open a more difficult question. If law binds, in what sense does it do so? Is its authority exhausted by enactment and enforcement, or does it depend upon a deeper form of obligation that cannot be fully captured in legal terms?

Such questions are where the thought of Søren Kierkegaard becomes philosophically illuminating. Although he does not present a theory of law, his reflections in *Works of Love*⁴ return repeatedly to concepts that lie at the heart of legal thinking: duty, commandment, obligation, and law’s fulfilment.⁵ Yet, in Kierkegaard’s schema, these concepts are reoriented. They do not describe a system of external norms, but a demand addressed to the individual – a demand that cannot be satisfied by compliance alone.

What begins to emerge, therefore, is not a competing account of law, but a shift in perspective. Law is no longer understood solely in terms of what is enacted or enforced, but in terms of how obligation is lived.⁶ What is at stake is not only what the law requires, but how (and if) it binds.⁷

Against this background, this paper examines how Kierkegaard’s account of love as commandment in *Works of Love*⁸ reconfigures the relationship between law, obligation, and responsibility.⁹ It argues that his reflections bring into view the limits of man-made law while revealing a dimension of obligation that exceeds formal validity and external compliance, thereby offering a distinctive perspective on the nature of legal and ethical bindingness.

1. LAW SURROUNDS US

Law is not something we encounter only in courtrooms or legal codes. It surrounds us. It structures¹⁰ our contracts and institutions, our rights and responsibilities, our punishments and permissions. Even when we are not consciously thinking about law, we are almost always already within its reach.

² SCHLINK, B. *The reader*. London: Vintage, 2001, p. 91.

³ See PERRY, S. Law and obligation. *The American Journal of Jurisprudence*, 2005, 50, 1, pp. 263–295.

⁴ *Works of Love*, written in 1847, stands as a key religious-philosophical text situated at the transition between Kierkegaard’s early writings and his later “second authorship.” Unlike many of his earlier works, it was published under his own name rather than a pseudonym and is explicitly Christian in orientation. The text is devoted to an exploration of love – both love of God and love of the neighbor – and centers on the ethical and relational dynamics between the self and the other.

⁵ Ibidem. p. 75.

⁶ See VEITCH, S. The sense of obligation. *Jurisprudence*, 2017, 8, 3, pp. 415–434.

⁷ See ZEDALIS, R. J. On first considering whether law binds. *Indiana Law Journal*, 1993, 69, pp. 137–214.

⁸ See KIERKEGAARD, S. *Works of love*. Princeton: Princeton University Press, 1949.

⁹ See SMITH, G. M. Kierkegaard: Responsibility to the other. *Friendship in politics*, 2013, pp. 66–82.

¹⁰ See LUHMANN, N. *Law as a social system*. Oxford: Oxford Socio-Legal Studies, 2004.

The first intuition when thinking about law often concerns the legal act or the legal decision; perhaps imagined as a room filled with legislation, shelves of statutes and regulations, the tangible presence of positive law. In Europe, this image remains particularly powerful¹¹: law as text, law as enacted norm, law as something written down and officially promulgated.¹²

This intuition is reinforced by the sheer scale of contemporary law-making.¹³ In just the first half of 2022, 14.5 thousand pages of legal acts were adopted in Poland – 75% more than in the previous year. If printed and laid flat, these legal documents would fill a large lecture hall. This phenomenon is not unique to Poland; legal systems worldwide are producing an ever-growing number of new or amended regulations. Law increasingly appears as an expanding mass of text, confronting individuals as something external, dense, and difficult to grasp as a whole.¹⁴

At a more fundamental level, law is not only an external system of rules, but a form of obligation.¹⁵ It tells us what we must do, what we may do, and – some argue, most importantly – what we must not do, often irrespective of our desires. In this sense, law is not merely a social institution; it is one of the primary ways in which normativity presses itself upon human life.¹⁶

2. KIERKEGAARD AS A PHILOSOPHER OF OBLIGATION

But how does Søren Kierkegaard – typically read as a philosopher of inwardness, faith, and subjectivity – fit into this picture? As numerous scholars have observed, Kierkegaard, while undeniably engaging Christian categories, does so in a manner that resists reduction to apologetics.¹⁷ Rather than defending established religious or moral orders, he exposes the ways in which they can obscure genuine responsibility. As René Rosfort notes, “the primary target of his critique is the conflation of bourgeois lifestyles with Christian conviction, culminating in the ferocious attack on the Danish Church in the final years of his short life.”¹⁸

Kierkegaard thus perceives a crisis within Christianity, one that he regards as deeply intertwined with the broader conditions of modernity. Although the first half of the nineteenth century is conventionally described as Denmark’s Golden Age, Jon Stewart, in *The Cultural Crisis of the Danish Golden Age: Heiberg, Martensen, and Kierkegaard*, challenges this narrative, arguing that the period was marked by profound philosophical and cultural disorientation, to which Kierkegaard was acutely sensitive.¹⁹ Similarly, Clare Carlisle, in *Philosopher of the Heart: The Restless Life of Søren Kierkegaard*, situates Kierkegaard within a moment of transition:

The way of life his parents knew is coming to an end. Denmark’s economy has been in crisis; a political revolution is on its way. Everyone at the university is talking about history, progress,

¹¹ In part due to the civil law tradition, which privileges codified norms.

¹² NAVARRO, P. E. Promulgation and derogation of legal rules. *Law & Philosophy*, 1993, 12, pp. 385–394.

¹³ JONSKI, K. – ROGOWSKI, W. Legislative inflation in Poland: Bird’s eye view on three decades after the 1989 breakthrough. *The Journal of Legislative Studies*, 2024, 30, 1, p. 91.

¹⁴ See JACOBOWITZ, J. L. Chaos or continuity? The legal profession: From antiquity to the digital age, the pandemic, and beyond. *Vanderbilt Journal of Entertainment & Technology Law*, 2020, 23, pp. 279–300.

¹⁵ See BERTEA, S. *A theory of legal obligation*. Cambridge: Cambridge University Press, 2019.

¹⁶ See BARHAM, J. Normativity, agency, and life. *Studies in History and Philosophy of Science Part C*, 2012, 43, 1, pp. 92–103.

¹⁷ See GARELICK, H. M. *The anti-Christianity of Kierkegaard: A study of Concluding Unscientific Postscript*. New York: Springer, 2012.

¹⁸ ROSFORT, R. The humanity of faith: Kierkegaard’s secularization of Christianity. *Philosophies*, 2024, 9, 4, p. 2.

¹⁹ STEWART, J. *The cultural crisis of the Danish golden age: Heiberg, Martensen and Kierkegaard*. Copenhagen: Museum Tusculanum Press, 2015, p. 170.

and decline, theorizing about how the old way gives way to the new. Kierkegaard is not the only person in Copenhagen who has the sense of being caught between two ages.²⁰

Kierkegaard's critical stance toward institutionalized normativity helps explain why he is rarely classified as a philosopher of law. He is more commonly read as a critic of systems, a diagnostician of modernity's crisis, and a defender of the "single individual" (*den Enkelte*), a concept articulated in *Fear and Trembling* and developed throughout his authorship.²¹ At first glance, his thought appears resistant to law understood as a system of norms: law seems external where Kierkegaard insists on inwardness, general where he emphasizes individuality, and coercive where he foregrounds freedom and responsibility.

Yet it is precisely this apparent opposition that has led to a significant oversight. Despite Kierkegaard's extensive oeuvre, relatively little explicit scholarly attention has been devoted to his understanding of law – not only divine or eternal law, but also civil and statutory law. Nevertheless, legal themes are clearly present in *Works of Love*, where Kierkegaard frames love not merely as a matter of sentiment or conscience, but as obligation, duty, and the fulfillment of the law.²²

Although *Works of Love* famously distinguishes between preferential and non-preferential love²³, this distinction should not be interpreted as dividing love into ethically opposed categories. Against rigid *agape-eros* dichotomies – such as those associated with Anders Nygren²⁴ – Kierkegaard does not portray preferential loves as morally inferior.²⁵ Love emerges as a unified phenomenon expressed through different relational forms. Non-preferential love highlights the ethical responsibility owed universally to others, while preferential loves remain genuine expressions of personal attachment.²⁶

Accordingly, love in *Works of Love* is articulated as duty: a commanded obligation expressed in unmistakably normative – indeed, quasi-legal – terms. Love, Kierkegaard insists, is commanded by God, and it is precisely through fulfilling this commandment that the law itself is fulfilled. In this sense, *Works of Love* offers a unified account of obligation.

The aim here is not to reconstruct a systematic legal theory from Kierkegaard, nor to formalize his reflections on love. He offers no jurisprudence in the technical sense. Instead, *Works of Love* can be read as presenting a phenomenology of law²⁷: an account of how obligation is experienced, how it binds the individual, and how it acquires authority beyond mere coercion or formal validity. By placing Kierkegaard in dialogue with contemporary philosophy of law – particularly debates between legal positivism and natural law theory²⁸ – this

²⁰ CARLISLE, C. *Philosopher of the heart: The restless life of Søren Kierkegaard*. London: Penguin, 2019, p. 15.

²¹ MARTÍN, J. G. The category of the single individual in Kierkegaard. *European Journal of Science and Theology*, 2017, 13, 3, pp. 99–108.

²² See KIERKEGAARD, S. *Works of love*.

²³ ŽALEC, B. Preferential and non-preferential love in light of Kierkegaard's thought. *European Journal of Science and Theology*, 2017, 13, 2, pp. 179–189.

²⁴ Anders Nygren (whose interpretation Hughes calls 'puzzling'), for example, distinguishes between *eros* and *agape* as two fundamentally different forms of love. In this context, the distinction between *Elskov* and *Kjærlighed* may be seen as roughly corresponding to this difference.

²⁵ HUGHES, C. S. *Kierkegaard's influence on theology: Anglophone and Scandinavian Protestant theology* (Vol. 2). Farnham: Ashgate Publishing, 2012, p. 205.

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ See SALTER, M. Towards a phenomenology of legal thinking. *Journal of the British Society for Phenomenology*, 1992, 23, 2, pp. 167–182.

²⁸ Legal positivism is a school of thought within the philosophy of law, often contrasted with natural law theory. Its central tenets include, above all, the thesis of the separation between law and morality and the reduction of law to a system of norms (rules). In striving for a strictly scientific and descriptive approach, legal positivism focuses on what the law *is*, deliberately setting aside questions of what it *ought to be*. Legal positivism maintains that law can be understood as a closed, logical system in which legally correct outcomes are derived through logical reasoning from established and pre-existing rules. Positive law is understood as law that has been posited – that

paper argues that his thought reveals the limitations of a purely formalist positivist conception of law, while also resisting assimilation into a straightforward natural law framework. What emerges is a vision of law grounded in unconditional ethical responsibility.²⁹

3. WHY LAW HAS BEEN OVERLOOKED IN KIERKEGAARD

The relative absence of legal interpretation in Kierkegaard scholarship is not accidental; instead, it follows from the dominant approaches through which his work has been read. Kierkegaard is typically approached as an ethicist, theologian, or literary author³⁰, and not a thinker with relevance for legal philosophy. His central categories – subjectivity and faith – are often assumed to stand in opposition to law, which is conventionally understood as objective, general, and impersonal.³¹

This interpretive tendency is further reinforced by Kierkegaard's polemics against Christendom and institutional authority.³² His critique of established religion is frequently taken to imply a broader suspicion toward institutions as such, including legal ones.³³ However, this conclusion rests on an unduly narrow conception of law – and, indeed, of what law ought to be.

If law is understood as, or reduced to, positive (posited) law³⁴ – that is, to norms enacted by the state and enforced through coercive mechanisms – then Kierkegaard may indeed appear marginal to legal theory. Yet such a reduction obscures a more fundamental dimension of law. When law is understood more broadly as a structure of obligation, command, and authority, Kierkegaard's authorship reveals a pervasive engagement with juridical concepts.³⁵

Kierkegaard consistently employs a normative vocabulary structured around duty rather than inclination, commandment rather than advice, and obligation rather than preference. In doing so, he does not simply transpose legal categories into an ethical register, but moves from externally enforced rule-following to inwardly binding responsibility. These are not merely ethical distinctions; they also carry a juridical form, insofar as they concern what is owed, what binds the individual, and what may be understood as a requirement imposed upon the subject.

This becomes particularly evident in *Works of Love*, where Kierkegaard repeatedly insists that love is not an object of choice but an obligation – something one owes.³⁶ The language of owing – of debt, requirement, and fulfillment – cannot be fully accounted for within the confines of moral psychology alone. It calls for an approach capable of explaining the binding³⁷ force and authority of such demands, that is, a framework of law.

The relative absence of legal readings of Kierkegaard, therefore, should not be taken as evidence of the absence of law in his thought. Instead, it reflects a methodological tendency

is, enacted, recognized, or established through socially accepted procedures. Although it frequently takes the form of statutes issued by the state, it may also emerge from judicial decisions or established legal customs. Moreover, positive law is not confined to state authority alone; legal orders such as that of the European Union also generate binding norms that qualify as positive law despite not constituting a state.

²⁹ See KIERKEGAARD, S. *Works of love*, p. xi.

³⁰ RUDD, A. *Kierkegaard and the limits of the ethical*. Oxford: Oxford University Press, 1997, pp. xi–xii.

³¹ See SCHAUER, F. The generality of law. *West Virginia Law Review*, 2004, 107, pp. 217–234.

³² See LAPPANO, D. *Kierkegaard's theology of encounter: An edifying and polemical life*. Oxford: Oxford University Press, 2016.

³³ See PATTISON, G. *Kierkegaard and the crisis of faith: An introduction to his thought*. Eugene: Wipf and Stock, 2013.

³⁴ BIX, B. H. Legal positivism. In: *A companion to philosophy of law and legal theory*, 2010, pp. 29–49.

³⁵ TAMM, D. Kierkegaard, le philosophe, le juge et le droit. *Oñati Socio-Legal Series*, 2014, 4, 6, pp. 1156–1166.

³⁶ KIERKEGAARD, S. *Works of love*, p. 15.

³⁷ Kierkegaard famously outlined three stages of life: the aesthetic, the ethical, and the religious. These stages describe an individual's existential development – from self-centred pleasure-seeking (the aesthetic), through a life governed by societal rules and duties (the ethical), to a deeply personal relationship with God that transcends worldly concerns (the religious). The aesthetic individual employs irony, imagination, and illusion to construct

within the scholarship to interpret obligation exclusively in ethical terms, rather than as exhibiting a juridical structure of bindingness. This does not amount to a legalization of morality, but to an analysis of the form of obligation itself, insofar as it is experienced as binding in a manner structurally analogous to law.

4. LOVE AS COMMANDMENT AND LAW-FULFILMENT

At the center of *Works of Love* lies a claim that is as simple as it is radical: love is commanded. Kierkegaard repeatedly returns to the biblical injunction “You shall love your neighbor as yourself,” which he identifies as the “royal³⁸ law.”³⁹ This formulation immediately raises a fundamental question: what kind of love can be commanded?

Kierkegaard, as noted above, distinguishes between preferential and non-preferential love.⁴⁰ Preferential love is grounded in inclination, emotional affinity, and personal preference. As such, it is selective, contingent, and often self-referential. By contrast, non-preferential love – or, as many contemporary interpreters suggest, love in its proper sense – is not rooted in inclination but in obligation.⁴¹ It is commanded, and thus situated within the domain of law.

A command is not an invitation. It does not depend on one’s disposition or emotional readiness; it binds regardless of inclination. At the same time, Kierkegaard insists that the commandment to love does not abolish freedom.⁴² On the contrary, it presupposes it. The individual can obey or disobey, but cannot render the commandment optional. In this sense, the command establishes responsibility rather than negating autonomy.

Kierkegaard develops this paradoxical relation between law and freedom with particular clarity:

The love which underwent the change of eternity by becoming duty, and loves because it must love, it is independent; it has the law of its existence in the relation of love itself to the eternal. This love can never become in a false sense dependent, for the only one it is dependent upon is duty, and duty is the only emancipating power. Immediate love makes a man free one moment, and in the next moment dependent. It is like a man's coming into existence; by existing, by becoming a "self," he becomes free, but in the next moment he is dependent on this self. Duty,

a world on his own terms, seeking to transform mundane reality into something exciting. This form of aestheticism is criticized from an ethical perspective as selfish, evasive, and passive. Upon entering the ethical stage, the individual binds himself to universal norms and assumes responsibility within the social order. In doing so, he becomes conscious of obligation, duty, and moral requirement, thereby experiencing normativity as binding.

³⁸ Ibidem, p. 46.

³⁹ See MANIS, R. Z. Kierkegaard and divine-command theory: Replies to Quinn and Evans. *Religious Studies*, 2009, 45, 3, pp. 289–307.

⁴⁰ KRISHEK, S. Two forms of love: The problem of preferential love in Kierkegaard’s *Works of Love*. *Journal of Religious Ethics*, 2008, 36, 4, p. 596.

⁴¹ According to Kierkegaard, *Kjærlighed*, i.e. love of neighbor (or love as such), requires the willingness to love one’s neighbor despite egoistic human nature, inclinations, and social norms. *Kjærlighed* is not caused by a natural desire for purpose or happiness. It is free from all natural determinations, it consists in the voluntary acceptance of obligation, it is not based on desire. It does not depend on the object of love, because it results from the will of the one who loves.

⁴² Kierkegaard poetically describes it thus: “... not the bird you release from your hand, not the arrow released from the bowstring, not the branch which has been bent, when it recovers its direction, nothing, nothing is as free as the free heart when it freely gives itself. For the bird is still free only because you release it and the arrow speeds forth only because it leaves the bowstring, and the branch again grows erect because the restraint ceases; but the free heart does not become free by the cessation of resistance; it was free, it had its freedom – and yet it found its freedom.” *Works of Love*, p. 120.

on the other hand, makes a man dependent and at the same time eternally independent. "Only the law can give freedom."⁴³

This is further emphasized when he writes:

Alas, we often think that freedom exists, and that it is the law which restricts freedom. However, it is just the other way; without law freedom simply does not exist, and it is the law which gives freedom. We think, too, that it is the law which makes distinctions, because where there is no law there are no distinctions. Still it is the other way; when it is the law which makes the distinction, then it is exactly the law which makes everyone equal before the law.⁴⁴

These passages reveal a decisive departure from modern moral theories that ground obligation in self-legislation.⁴⁵ Within such approaches, the authority of the moral law derives from the rational will of the subject, who autonomously legislates and recognizes the law. Kierkegaard's account differs from this fundamentally: the authority of the commandment neither arises from the subject's rational will nor operates as external coercion, but is experienced as an unconditional address to the self – binding, yet not reducible to heteronomy.⁴⁶

From this perspective emerges a crucial claim: love is not merely commanded; it is the fulfillment of the law. While this formulation is often interpreted in moral or theological terms, it also carries a distinctly juridical resonance in Kierkegaard's thought. The law is not fulfilled through mere external conformity or the accumulation of correct actions. It is fulfilled when the command is inwardly appropriated as responsibility.⁴⁷

This is expressed with particular force in Kierkegaard's own formulation, where he writes:

Hence if someone asks, "What is love ?", Paul answers: "It is the fulfillment of the law," and any further questioning is immediately halted by that answer. For the law is already a complicated matter, but to fulfill it – moreover, you yourselves perceive that if this is to be accomplished, then there is not a moment to waste.⁴⁸

The abruptness of this closure is significant: it suggests that love cannot be further reduced to definitions external to its enactment. What appears as a doctrinal statement is, in fact, a claim about the structure of obligation itself – namely, that law reaches its completion only when it ceases to function as an external rule and becomes inwardly binding. For Kierkegaard, the "complication" of law lies precisely in this transformation from external normativity to lived responsibility, where the subject no longer stands before the law, but within its claim.

Acknowledging this aspect of law more broadly – as an internal experience, or a *quale*, phenomenologically speaking – can assist in reconciling natural law and legal positivism, despite their apparent contradiction. Indeed, Kierkegaard himself draws a sharp distinction between outward compliance and genuine fulfillment. One may conform to the letter of the law while betraying its spirit; conversely, one may inwardly fulfill the law even where outward

⁴³ Ibidem, p. 32.

⁴⁴ Ibidem, pp. 32–33.

⁴⁵ See O'SHEA, T. *A law of one's own: Self-legislation and radical Kantian constructivism*. Oxford: Oxford University Press, 2015.

⁴⁶ See KODELJA, Z. Autonomy and heteronomy: Kant and Levinas. In: *Levinas and education*, 2008, pp. 198–209.

⁴⁷ KAFTANSKI, W. T. Kierkegaard on imitation and ethics: Toward a secular project? *Journal of Religious Ethics*, 2020, 48, 3, p. 563.

⁴⁸ KIERKEGAARD, S. *Works of love*, p. 78.

conformity appears ambiguous. This distinction anticipates a critique of legal formalism, exposing the limits of any account of law that reduces obligation to external rule-following.⁴⁹

5. THE STRUCTURE OF OBLIGATION

To understand Kierkegaard's relevance for the philosophy of law, it is first necessary to clarify how he conceives of obligation itself. Codified, or positive, law primarily operates through external acts: it regulates conduct that can be observed, interpreted, and, where necessary, sanctioned. Its authority rests on public recognition, institutional enforcement, and established procedural frameworks.

At the same time, it should be acknowledged that modern legal systems are not entirely indifferent to interiority. Civil law, for instance, incorporates elements of intention through doctrines such as *mens rea*⁵⁰ in criminal law and intent⁵¹ in contract law. In these contexts, the inner state of the actor is relevant for determining legal responsibility, even if it must be inferred from external behavior.

Divine law, however, operates primarily at the level of inwardness. It concerns intention, responsibility, and the individual's relation to God. Its authority does not depend on visibility, nor can it be enforced through institutional mechanisms. Whereas statutory law functions through social and procedural systems, divine law operates through conscience and the unconditional binding force of the command upon the individual.⁵²

This distinction introduces a structural asymmetry. Positive law must be general: it formulates rules applicable to classes of cases and necessarily allows for exceptions, qualifications, and mitigating circumstances. Without such generality, it would be practically unworkable. Divine law, by contrast, does not operate through procedural generalization. It addresses the individual absolutely and without exemption. There are no conditions under which the command to love is suspended or rendered optional.⁵³

Importantly, divine law does not function as a competing legal system alongside positive law, nor does it establish a straightforward hierarchy between them. It does not issue alternative statutes. Instead, it (possibly) attests to the limits of what positive law can achieve, revealing that legal normativity, as such, cannot exhaust the full structure of obligation.

Positive law can regulate behavior: it can prohibit harm and sanction wrongdoing. What it cannot do, however, is command love or produce inward transformation.⁵⁴ It governs external compliance, but it does not reach the ethical interiority in which obligation is fully realized.

Kierkegaard's philosophy of law is therefore not anarchic. He does not reject the legitimacy of human law, but insists that positive law, taken on its own, is insufficient as a foundation for genuine ethical responsibility. The deepest structure of obligation, for Kierkegaard, cannot be reduced to external rule-following but is grounded in a form of inwardly binding responsibility that exceeds the reach of codified law.

⁴⁹ In this respect, Kierkegaard's analysis resonates – albeit from a radically different philosophical starting point – with later critiques advanced within movements such as Critical Legal Studies, which challenge the neutrality and self-sufficiency of formal legal reasoning. Yet where such approaches often emphasize the indeterminacy of law and its embeddedness in social power structures, Kierkegaard redirects attention to the inward appropriation of obligation, grounding the authority of law not in institutional practices or interpretive strategies, but in the ethical relation of the individual to the command itself.

⁵⁰ PACKER, H. L. *Mens rea and the Supreme Court*. *The Supreme Court Review*, 1962, pp. 107–152.

⁵¹ See CHESNEY, E. J. *Concept of mens rea in the criminal law*. *American Institute of Criminal Law and Criminology*, 1939, 29, pp. 627–644.

⁵² See KLASS, G. *Intent to contract*. *Virginia Law Review*, 2009, pp. 1437–1503.

⁵³ See CANTRELL, M. A. *Kierkegaard and modern moral philosophy: Conceptual unintelligibility, moral obligations and divine commands*. Baylor University, 2009.

⁵⁴ And, obviously, this is not its aim.

This becomes particularly clear in his account of love as law-fulfilling. For Kierkegaard, love is not a passive state but an activity that gives determinate form to what the law itself leaves indeterminate. As he writes,

Christian love, which is the fulfillment of the law, is completely and undividedly present in its every utterance; and yet it is perpetually active; it is, consequently, just as far from being idleness as it is from being busyness. It never takes up something in advance and gives a promise instead of acting; it never satisfies itself by making believe that it has finished the task; never lingers with enjoyment on itself; never sits idly wondering about itself. It is not that hidden, secret, mysterious feeling behind the lattice of the inexplicable which the poet wishes to lure to his window; not a mood of the soul which fondly knows no law, wishes to know none, or wishes to make its own law, and only listen for the songs: it is sheer action, and each of its deeds is sacred, for it is the fulfillment of the law.⁵⁵

What is at stake here is not merely the activity of love, but its function as that which actualizes the law. Because love is inherently active, it does not remain at the level of abstraction or possibility; it brings the law into concrete existence. This clarifies why Kierkegaard can go further and claim that the law, in itself, remains incomplete:

Love is the fulfilling of the law, for the law is, despite its many provisions, still somewhat indeterminate, but love is its fulfillment; like a powerful speaker, who despite his exertions still cannot say everything, so is the law, but love is the fulfillment of the law. It might seem strange to say that the law is indeterminate, for its strength lies in its provisions; it owns and rules over all the provisions. And, nevertheless, it is so, and therein also lies the weakness of the law. As a shadow is weak in comparison with the powerful reality, so is the law; but as there is always something vague about a shadow, so too is there vagueness in the outline of the law, however meticulously this is executed.⁵⁶

The point is sharpened in his comparison of law and love to a sketch and its completed work:

So the law is the plan, love the fulfillment and the absolutely definite; in love the law is absolutely definite. There is only one power which can carry out the work for which the law furnishes the preliminary sketch, and that is love. Still the law and love, like the sketch and the finished work, are by one and the same artist, from one and the same source; they are not at variance with one another any more than the finished work of art, which completely corresponds to the sketch, is at variance with that, because it is even more clearly defined than all the outlines of the sketch.⁵⁷

6. CONFLICT BETWEEN LAW AND CONSCIENCE

One of the most provocative implications of Kierkegaard's account of law is the possibility of conflict between different orders of obligation. If divine law and positive law operate on distinct levels, situations may arise in which they come into tension. Kierkegaard does not romanticize such conflict, nor does he treat transgression as intrinsically valuable. Nevertheless, he makes clear that legality does not exhaust obligation.

An individual may fully comply with positive law while still failing to fulfill the commandment to love. The law may permit indifference, silence, or minimal conformity;

⁵⁵ KIERKEGAARD, S. *Works of love*, p. 81.

⁵⁶ *Ibidem*, p. 85.

⁵⁷ *Ibidem*.

conscience does not. This disjunction raises a difficult question: can obedience to conscience ever justify the transgression of positive law?

In this respect, Kierkegaard's perspective resonates with later debates in legal philosophy. Gustav Radbruch, for instance, argued in his post-war writings that extreme injustice may undermine the validity of positive law, suggesting that grossly unjust statutes can lose their claim to obedience.⁵⁸ Kant, in turn, grounded moral obligation in practical reason and the authority of the moral law.⁵⁹ Kierkegaard radicalizes this problem by locating the conflict not in abstract principles alone, but in the existential structure of responsibility: the individual's obligation to love as an unconditional demand.

Importantly, Kierkegaard does not transform conscience into an alternative legal system. Conscience is not a source of competing statutes; it is the lived site of responsibility. At the same time, he is acutely aware of the risk of self-deception. What presents itself as conscience may in fact be personal preference, pride, or subjective justification, in which the individual mistakes inward resistance to obligation for moral insight.

Most strikingly, *Works of Love* suggests that one may fail the law at its deepest level not merely through external violation, but through the refusal of inward responsibility. Such failure does not consist simply in outward transgression, but in the failure to respond to the command to love. In this sense, Kierkegaard's philosophy of law is not primarily concerned with establishing a hierarchy of normative systems; instead, it focuses on the existential conditions under which obligation becomes genuinely binding upon the individual.

7. KIERKEGAARD, LEGAL POSITIVISM, AND NATURAL LAW

At this point, Kierkegaard engages indirectly with key assumptions of modern legal theory. Legal positivism, in its so-called "hard"⁶⁰ formulation, defines law in terms of its sources and formal enactment rather than its moral content: a norm is legally valid if it has been properly produced according to recognized procedures, regardless of whether it is just or ethically binding.

Kierkegaard's thought exposes the existential limitation of this position. A law may be formally valid and yet fail to bind the individual inwardly; it may regulate external conduct without generating genuine responsibility. While statutory law can, in certain cases, be inwardly appropriated, this binding force does not arise from its formal validity. For Kierkegaard, obligation becomes genuine only when it is assumed as responsibility by the individual. In this sense, law, in its deepest meaning, is inseparable from responsibility.

A similar tension has also been explored in contemporary theological and philosophical discussions of natural law.⁶¹ Some scholars argue that certain strands of modern natural law theories increasingly emphasize the "natural" dimension of normativity to such an extent that obligation risks becoming detached from the divine-human relationship that, in classical formulations, served as its grounding. In this development, what begins as participation in eternal law may gradually be transformed into an autonomous system of rational normativity.

Kierkegaard's critique anticipates this trajectory. When normative systems are treated as self-sufficient, obligation becomes abstract and detached from lived existence. At the same

⁵⁸ It is worth emphasizing that Radbruch's formula, as one of the few constructive elements of legal philosophy, did not remain a purely theoretical postulate but was later used as a tool of justice after the end of World War II. The elements of Radbruch's formula (*Radbruchsche Formel*) were developed in three short texts: *Five Minutes of Legal Philosophy*, *Statute and Law*, and the article *Statutory Lawlessness and Supra-Statutory Law*.

⁵⁹ See STERN, R. *Understanding moral obligation: Kant, Hegel, Kierkegaard*. Cambridge: Cambridge University Press, 2011.

⁶⁰ See MORAWSKI, L. Pozytywizm „twardy”, pozytywizm „miękki” i pozytywizm martwy. *Ius et Lex*, 2003, 1, pp. 321–345.

⁶¹ BIX, B. Natural law theory. In: *A companion to philosophy of law and legal theory*, 2010, pp. 209–227.

time, however, Kierkegaard cannot be straightforwardly aligned with natural law theory. He does not derive obligation from reason, nature, or universal rational principles.

Instead, his position resists both paradigms. Against legal positivism, he insists that law severed from ethical demand collapses into empty formality. Against natural law theory, he maintains that obligation cannot be reduced to rational universality or conceptual necessity.

What remains is a conception of law grounded in unconditional obligation – an obligation that must be lived and inwardly appropriated, rather than merely recognized as valid within a system of norms.

CONCLUSION

Contemporary legal systems increasingly confront questions that cannot be resolved through procedure alone: questions of justice, dignity, responsibility, and legitimacy. Kierkegaard reminds us that law (beyond purely analytical “what is law” inquiries) cannot sustain itself solely through coercion or formal validity. Without an inward ethical grounding, legality risks becoming normatively precise yet existentially empty.

By reading *Works of Love* through the lens of the philosophy of law, we encounter a Kierkegaard who invites us to rethink obligation – not as only compliance, but as responsibility; not as external observance, but as inward appropriation; not as system-bound normativity, but as an unconditional demand addressed to the individual. What emerges is not an alternative legal system, but a reorientation of how law itself may be understood: not solely as a structure of rules, but as a mode of binding that ultimately depends on the individual’s relation to what is required of them.

This perspective does not dissolve the distinction between legal and ethical domains, nor does it render positive law obsolete. At the same time, it raises the question of whether such an inwardly grounded conception of obligation can be translated into the practical functioning of legal systems without disrupting their core purpose and internal coherence. The very requirement of inward appropriation may appear difficult – if not impossible – to operationalize within institutions that must rely on generality, predictability, and external enforceability. Kierkegaard draws attention to a dimension of law that remains invisible to purely institutional or procedural accounts, while also exposing the tension between existential accounts of obligation and the functional demands of legal order.

In this light, Kierkegaard stands not only as a thinker of ethics and faith, but also as a challenging voice in legal philosophy – one whose relevance, I propose, has only become more pronounced in the context of contemporary legal and moral uncertainty.

Bibliography:

Monographs

BERTEA, S. *A theory of legal obligation*. Cambridge: Cambridge University Press, 2019.

BIX, B. H. *The Blackwell guide to the philosophy of law and legal theory*. Oxford: Blackwell, 2005.

CARLISLE, C. *Philosopher of the heart: The restless life of Søren Kierkegaard*. London: Penguin, 2019.

FREMSTEDAL, R. *Kierkegaard on self, ethics, and religion: Purity or despair*. Cambridge: Cambridge University Press, 2022.

GARELICK, H. M. *The anti-Christianity of Kierkegaard: A study of Concluding Unscientific Postscript*. New York: Springer, 2012.

HUGHES, C. S. *Kierkegaard's influence on theology: Anglophone and Scandinavian Protestant theology* (Vol. 2). Farnham: Ashgate Publishing, 2012.

KIERKEGAARD, S. *Works of love*. trans. David F. Swenson and Lillian Marvin Swenson. Princeton: Princeton University Press, 1949.

LAPPANO, D. *Kierkegaard's theology of encounter: An edifying and polemical life*. Oxford: Oxford University Press, 2016.

LUHMANN, N. *Law as a social system*. Oxford: Oxford University Press, 2004.

O'SHEA, T. *A law of one's own: Self-legislation and radical Kantian constructivism*. Oxford: Oxford University Press, 2015.

PATTISON, G. *Kierkegaard and the crisis of faith: An introduction to his thought*. Eugene: Wipf and Stock, 2013.

RUDD, A. *Kierkegaard and the limits of the ethical*. Oxford: Oxford University Press, 1997.

SMITH, G. M. Kierkegaard: Responsibility to the other. In: *Friendship in politics*. London: Routledge, 2013, pp. 66–82.

STERN, R. *Understanding moral obligation: Kant, Hegel, Kierkegaard*. Cambridge: Cambridge University Press, 2011.

STEWART, J. *The cultural crisis of the Danish golden age: Heiberg, Martensen and Kierkegaard*. Copenhagen: Museum Tusculanum Press, 2015.

Journal Articles

BARHAM, J. Normativity, agency, and life. *Studies in History and Philosophy of Science Part C: Studies in History and Philosophy of Biological and Biomedical Sciences*, 2012, 43, 1, pp. 92–103.

JACOBOWITZ, J. L. Chaos or continuity? The legal profession: From antiquity to the digital age, the pandemic, and beyond. *Vanderbilt Journal of Entertainment & Technology Law*, 2020, 23, pp. 279–300.

JONSKI, K. – ROGOWSKI, W. Legislative inflation in Poland: Bird's eye view on three decades after the 1989 breakthrough. *The Journal of Legislative Studies*, 2024, 30, 1, pp. 91–114.

KAFTANSKI, W. T. Kierkegaard on imitation and ethics: Toward a secular project? *Journal of Religious Ethics*, 2020, 48, 3, pp. 557–577.

KLASS, G. Intent to contract. *Virginia Law Review*, 2009, pp. 1437–1503.

KRISHEK, S. Two forms of love: The problem of preferential love in Kierkegaard's *Works of Love*. *Journal of Religious Ethics*, 2008, 36, 4, pp. 595–617.

MANIS, R. Z. Kierkegaard and divine-command theory: Replies to Quinn and Evans. *Religious Studies*, 2009, 45, 3, pp. 289–307.

MARTÍN, J. G. The category of the single individual in Kierkegaard. *European Journal of Science and Theology*, 2017, 13, 3, pp. 99–108.

MORAWSKI, L. Pozytywizm “hard”, “soft” and “dead” positivism. *Ius et Lex*, 2003, 1, pp. 321–345.

NAVARRO, P. E. Promulgation and derogation of legal rules. *Law & Philosophy*, 1993, 12, pp. 385–394.

NEOH, J. Kierkegaardian ethics and the rule of law. *Law and Critique*, 2024, 35, 2, pp. 357–375.

PERRY, S. Law and obligation. *The American Journal of Jurisprudence*, 2005, 50, 1, pp. 263–295.

ROSFORT, R. The humanity of faith: Kierkegaard's secularization of Christianity. *Philosophies*, 2024, 9, 4, Article 06.

SALTER, M. Towards a phenomenology of legal thinking. *Journal of the British Society for Phenomenology*, 1992, 23, 2, pp. 167–182.

SCHAUER, F. The generality of law. *West Virginia Law Review*, 2004, 107, pp. 217–234.

TAMM, D. Kierkegaard, le philosophe, le juge et le droit. *Oñati Socio-Legal Series*, 2014, 4, 6, pp. 1156–1166.

VEITCH, S. The sense of obligation. *Jurisprudence*, 2017, 8, 3, pp. 415–434.

ZEDALIS, R. J. On first considering whether law binds. *Indiana Law Journal*, 1993, 69, pp. 137–214.

ŽALEC, B. Preferential and non-preferential love in light of Kierkegaard's thought. *European Journal of Science and Theology*, 2017, 13, 2, pp. 179–189.

